

EMİNE AYNA
Kimse kusura bakmasın!

GALİP YALMAN
İdeolojik kesişmeler

NEDİM ŞENER
Hrant Dink cinayetinde sır mı kaldı?

RUHU ŞAD OLSUN: MANO SOLO'NUN ARDINDAN
(ENTERNASYONAL ŞALALA)

o ses o his

EXPRESS SORUŞTURMA: Bağımsız bir sinema mümkün
AMERİKAN SAĞLIK POLİTİKALARI: Chesnutt kendini niçin öldürdü?

İletişim'den

Ocak 2010 kitapları...

TANER AKÇAM
1915 YAZILARI
384 sayfa

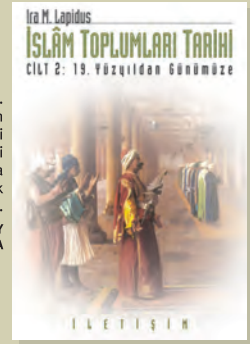
Ermeni meselesiyle ilgili yaptığı çalışmalarla dikkat çeken Taner Akçam, *1915 Yazıları*'nda bir araya getirilen makalelerinde çözümsüzlük girdabında sürüklenen sorunu değişik yönleriyle ele alıyor. "İnkâr endüstrisi"yle hesaplaşan, basit doğruları karartmak için gösterilen çabaları gözler önüne seren, sadece Türk diplomasisinin içine düştüğü açmazları değil "soykırım"ın ne olup ne olmadığını da inceleyen, geçmişin inkâr etmek yerine anlamayı tercih edenler için önemli bir kitap.

Paul Valéry'nin "kimsenin aşamayacağı" bir yazar olarak nitelediği Stendhal, Batı edebiyatının en önemli psikolojik romanlarından biri olan *Kırmızı ve Siyah*'ta aynı zamanda dünya edebiyatının en önemli kahramanlarından biri olan Julien Sorel'i yaratıyor.
ÇEVİREN: ŞERİF HULUSİ
536 SAYFA

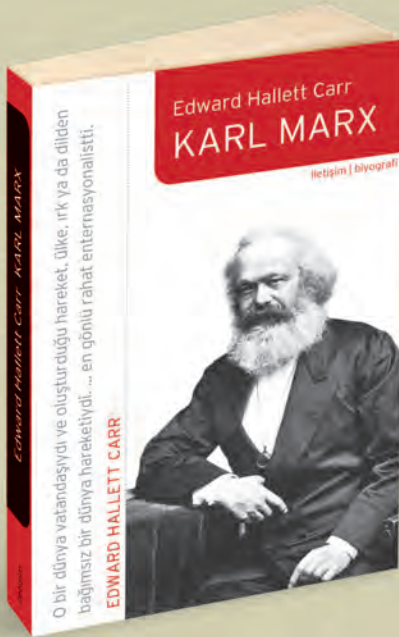
İslâm Toplamları Tarihi'nin ikinci cildi, 19. yüzyıldan başlayarak günümüze değin Müslümanlığın farklı ülke ve bölgelerdeki gelişimini anlatıyor. Lapidus, titiz ve mesafeli anlatımıyla tarih ve sosyoloji bağlamında İslâm'ın siyasî, kültürel ve ekonomik olarak nasıl dönüştüğünü irdeliyor.

ÇEVİREN: YASİN AKTAY
685 SAYFA

Kutsallığın işlevselliğinin yok olduğu modern toplumlarda, nasıl olur da "kurban" yeni bir sosyal kategori gibi ortaya çıkabilir? Saima Tuğrul'dan, bu ve benzeri soruların peşinde düşüncüyü derinleştiren, kıskırtan, yeni pencereler açan bir çalışma...

207 SAYFA

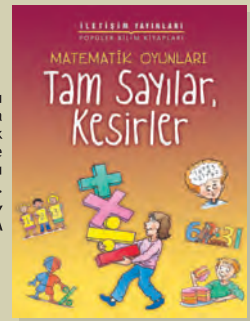

EDWARD HALLETT CARR
KARL MARX
Çeviren: Uygur Kocabaşoğlu
367 sayfa

Edward Hallett Carr, kitabın yazıldığı dönemdeki muhafazakâr "aura"ya rağmen, dünyanın seyrini değiştiren isimlerden birisi olan Marx biyografisinde ele aldığı portrenin hakkını sonuna kadar veriyor: İnce ayrıntılar, olaylar arasındaki bağlantıları hassas bir gözle inceleme, Enternasyonal'e katılmış sosyalistlerin hayatındaki yakınlarından elde edilmiş broşürler, ilanlar, gazete yazıları ve mektuplar... Ünlü İngiliz tarihçinin kaleminden güzel yazılmış, zevkle okunan, incelikli bir çalışma.

Matematiğin eğlenceli dünyasının kapılarını aralamaya hazır mısınız? Bu kitapta sevdiklerinizle oynayabileceğiniz matematik oyunları var. Toplama, çıkarma, çarpma ve bölme işlemlerini, kesirleri ve ondalık sayıları keşfetmeye hazırsanız, bu kitap tam size göre.

ÇEVİREN: ÇAĞLAR SUNAY
64 SAYFA

Tanıl Bora'nın *Sol, Sinizm, Pragmatizm*'de bir araya getirilen yazıları, solun darlık buhranlarını sinizm kavramı etrafında tartışıyor. Kapitalizmin ve sağcının kötülüklerini sayıp dökerek rahat eden konformizmin eleştirisi...

BİRİKİM YAYINLARI
248 SAYFA

www.iletisim.com.tr

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han No. 7 Çarşıoğlu 34122 İstanbul • t 212 516 22 60-61-62 • f 212 516 12 58 • e iletisim@iletisim.com.tr

Genel Dağıtım **PUNTO** t 212 496 10 50 f 212 551 30 13 e punto@puntokitap.com • www.puntokitap.com

Desenler: Mano Solo

• Şehir Hatları	4
• Gülen medyasında KCK	8
• Mavi Daktilo	9
• Yavaş Şehir: Seferihisar	10
• İtfaiyeciler eylemde	12
• Emine Ayna	15
• Linç salgını	18
• Hrant Dink	21
• Nedim Şener	22
• Galip Yalman	26
• Radyo Express	30
• Kıraat & Dumanı Üstünde	36
• Ağır Çekim	40
• Radyo Brecht	44
• Müzik Dolabı	46
• Meşin Yuvarlak	50

Ahmet Gürata, Ali Kesgin, Alican Tayla, Alper Duman, Alpkan Birelma, Asena Günel, Arslan Eroğlu, Aykut Kılıç, Aylin Kuryel, Ayşe Çavdar, Batur Gökçeer, Behzat Taş, Beyhan Demir, Bülent Somay, Cemil Cahit, Ceyhan Can Özkan, Çiğdem Öztürk, Didem Danış, Doruk Yurdesin, Eda Özdek, Emre Kaya, Ender Ergün, Erdir Zat, Ertan Keskinsoy, Ethemcan Turhan, Evrensel Belgin, Fevzican Abacıoğlu, Fırat Genç, Foti Benli-soy, Funda Tosun, Göksun Yazıcı, Hakan Lokanoğlu, Haziran Düzkın, İrfan Aktan, Koray Löker, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Meriç, Nalan Yırtmacı, Öncel Seçgin, Özay Selmo, Pelin Özer, Pınar Uygun, Rafet Özen, Ragıp Duran, Sait Öztürk, Saner Şen, Sarkis Paçacı, Sayat Tekir, Senem Doğanoglu, Serap Güzelcan Senol, Serkan Köybaşı, Selçuk Oktay, Serdar Ceritli, Serra Torun, Siren İdemen, Sahan Nuhoglu, Turgut Yüksel, Ulus Atayurt, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoglu

Baskı: Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0.212.452 23 02

basım yeri ve tarihi İstanbul, Ocak 2010 **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri:** Süslü Sakı Sok. no: 5/3 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks:** 0.212.251 87 67

e-mail: expressroll@gmail.com **abonelik** expressroll@gmail.com **yl 6 sayı 103 15 Ocak 2010**

imtiyaz hakkı Bilge Ceren Şekerciler **sorumlu yazışları** müdürü Merve Erol **ilan irtibat** Özay Selmo (0.533.514 90 49) **YEREL SÜRELİ YAYINDIR. 15 GÜNDE BİR YAYINLANIR. ISSN 1307 - 461X**

O ses, o his

İki sene önce, Lastik-İş grevini izlemek üzere gittiğimiz İzmit'te, sendika binasında denk geldiğimiz gençten bir işçiye niçin orada olduğumuzu anlatmaya başladığımızda "hangi dergi?" diye sormuştu. Express'i bilebileceğine pek ihtimal vermediğimiz için, nasıl bir yayın olduğunu anlatmaya hazırlanırken "vaay" demişti aydınlık bir gülümsemeyle, "Enternasyonal Şalala, ha!.."

Meğer yıllardır takip edermiş Express'i, mahallesinden bir abinin tavsiyesiyle başlamış okumaya. Sohbet biraz ısınınca "tamam, uyanıyoruz mânâsına, mesajına ama" dedi, "nedir bu Enternasyonal Şalala allah aşkına?" Hep olduğu gibi, diken üstünde başladık izahata. "Bir Fransız şarkıcı var, Mano Solo diye, onun bir şarkısı, çok sevdiğimiz bir şarkı..."

"Diken üstünde"lik birkaç sebepten. Biri, biraz müslüman mahallesi ve salyangoz misali. Bir diğeri, dilin kendisi. O haiku'daki gibi, "her tanımlama, bir sınırlama". Mano Solo Fransız mı? Şarkıcı mı? O şarkı (ve başka birçok şarkı) sadece bir şarkı mı? "Sevdiğimiz" derken kastettiğimiz nasıl bir his?

Bir his, başkasına nasıl hissettirebilir? Sinemacıların sevdiği deyişle, "karşı tarafa nasıl geçirilir"? Hele total bir hisse? O hissin "medyum"u total bir insansa? Ve de söz konusu olan total bir şarkıysa?

Buyrun, dilin azizliği işte, "total"e tosladık şimdi de. "Bütünlüklü" desek eksik kalacak, "damardan" desek klişe olacak, içi boşalacak, "katıksız" desek "özcü" gibi tınlayacak. İyisi mi, hissettirmenin, karşı tarafa geçirmenin yazıdaki ustası John Berger'a müracaat edelim. "Kıymetini Bil Her Şeyin"deki "Taşlar" adlı metinde Pakistanlı Marksist bilge, Noam Chomsky'nin deyişiyle "seküler sufi" İkbâl Ahmed'i şöyle tarif ediyor: "İkbâl Ahmed'in hayatı bir bütün olarak algıladığını düşünüyorum. Hayatı bölümlere ayıran oportünistlerin tam zıddıydı. Frantz Fanon'un 'Yeryüzünün Lanetlileri'nden etkililmiş, başta Filistin olmak üzere birçok halk kurtuluş hareketine katılmıştı. Trajedinin ne anlama geldiğini biliyordu ve onu kabullenmişti. Dolayısıyla olağanüstü enerjisinin büyük bir kısmını bağlar kurmaya sarfetti. Dostluk, siyasi dayanışma, sadakat, paylaşılan şüirler, misafirperverlik... Öyle bağlar ki, kaçınılmaz ayrılıklara rağmen bakı kalmaya şansları olsun."

Total dediğimiz şey öyle bir şey. Berger'ın dediği mânâda "bütün". "Vive le Révolution" diye biten "International Shalala" da öyle. Tıpkı söyleyeni gibi. Mano Solo'nun en sevdiği kelime "amatör"dü. Kendisini de öyle tarif ediyordu: "Her şeyin amatörü". Total amatör. Onun için öyle söyleyebiliyordu "Enternasyonal Şalala"yı. Ceketindeki alâmet-i farıkayı Express'e rozet yapmamız da o yüzden.

"Dilin sınırları"ndan dem vurmştuk. Mano Solo şarkıları, o sınırları aşıyor. Söylediklerini hissetmek için Fransızca bilmek gerekmiyor.

Peki o his karşı tarafa nasıl geçirilir? Fransızca söyleyen başka isimlerden örnekleyerek belki de. Jacques Brel hissi, Edith Piaf hissi, Noir Désir hissi. Bir de okyanusun öte yakasından örnekleyelim: Mos Def - Aşık Mahzuni - Selda hissi. Rap'çi Mos Def de, yeni albümü "Ecstatic"teki "Supermagic" şarkısında Selda'nın Aşık Mahzuni türküsü "İnce ince bir kar yağar fakirlerin üstüne" yorumunu sample'larken herhalde aynı hissi hissetmiştir. Berger'ın da "masamda bir Bektaşî CD'si var" demesi

(Roll, Ekim '09) onu "Supermagic"le buluşturuyor mu?

Roll'un halefi Bir+Bir'de (doğum tarihi, her şey yolunda giderse 21 Ocak) yayınlanmak üzere yaptığımız şarkılı söyleşide, Hendrix'in "If Six Was Nine"ı dinlettiğimiz tarihçi Cemal Kafadar'dan şu yorum geldi: "Bu Kaygusuz Abdal hissi!.. Mano Solo'nun, örneğin "La Liberté"sini dinletseydik de aynı hissi hissederdik herhalde.

Kaygusuz ve "La Liberté" demişken... Malûm, son iki Meram'da "devrimci miras"tan söz ettik. Andığımız isimler, birkaç istisna dışında, içerdendi. "Peki dışardan kimler var?" sorusuyla karşılaştık. Şimdi, bu vesileyle, o soruyla iştiğal edelim. Başta Mano Solo olmak üzere, yukarıda zikrettiğimiz isimlerin her biri, söz konusu mirasın bir parçası. Evet, içlerinden sadece ikisi kalem erbabı. İkbâl Ahmed'in çoktandır aramızda olmaması Berger'ı tek bırakıyor. Ve doğrusu, kendimizi bu kadar yakın hissettiğimiz başka bir yazı insanı aklımıza gelmiyor. Niyesi, Roll'un andığımız sayısında kendisiyle yaptığımız söyleşide mevcut, hem de enine boyuna.

Berger, Libération'da yayınlanan bir söyleşide, düşünce dünyasının şekillenmesinde Fransız düşünürlerin, yazarların belirleyici rolü olduğunu söylemiş ve şu isimleri saymıştı: Merleau-Ponty, Aragon, Camus, Brel, Piaf ve Noir Désir. Haliyle, bir filozof, bir şair ve bir yazara karşı üç şarkıyazarı sayması merakımızı celbetmiş ve bunu kendisine sormuştuk. Verdiği cevap o kadar gönlümüze göreydi ki... "Hiyerarşiye inanmam. Bir rock şarkıcısı pekâlâ bir filozofla kıyaslanabilir. Aralarında bir hiyerarşi yok bence, çünkü düşüncelerin, duyguların ya da gözlemlerin ifade edilmesi arasında hiyerarşik bir fark görmüyorum. Merleau-Ponty'yle Brel veya Aragon'la Piaf veya Camus'yle Noir Désir arasında o anlamda bir fark yok benim için."

O söyleşide Berger'ın sevgiyle, hayranlıkla andığı isimler, bizim de işaret fişeklerimiz. Roll'daki metnin akışına bağlı kalarak birkaçını nakledelim ki, "buluştuğumuz yer"in koordinatlarını vermiş olalım: Tom Waits, Zapatista Marcos, Dylan, Marx, Deleuze, Spinoza, Nick Cave, Marquez, Kara Panterler, Prag baharının gençlik liderleri, Beethoven, Goya, Jim Morrison, Schubert...

Mano Solo'dan bahis açsaydık, kim bilir neler anlatırdı. Belki de, Marcos için söylediklerine bir "çaprazlama" yapardı: "Olağanüstü bir sesi var -çok müzikal bir ses. Karizması asla bir politikacının karizması değil. Sesinde zerre otorite tınısı yok. Çok berrak, insanı rahatlatan, güven veren bir ses. Bu benim için şaşırtıcı oldu. Eril bir kişilik, fakat müthiş anaç bir ses tonu var. İnsanı kucaklayan, sarmalayan, bağrına basan bir ses."

Mano Solo'nun pürüzlü, insanı rahatlatmayan, aksine "ayıltan", ama güven de veren, hem sarsan hem kucaklayan sesi, Marcos'un kiyle buluştuğunda diyalektik bir terkip çıkıyor. Tıpkı John Berger'ın yazıları gibi, devrimci bir terkip.

Uzun zamandır solun yeni bir dil bulması, kurması tartışılıyor. Ama nasıl bir sesi olması gerektiğine dair somut bir şey pek söylenmiyor. Bizim önerimiz malûm, "Enternasyonal Şalala". Mano Solo'dan Marcos'a, John Berger'dan Jacques Brel'e, Mos Def'ten Mahzuni'ye, Dylan'dan Strummer'a, Hendrix'ten Kaygusuz'a uzanan o ses, o his...

Kader bizi sola kaydırıldı

ANKARA-Tekel işçilerinin direnişi Ankara dışından nasıl görünüyor bilemiyoruz ama, 11 Ocak itibarıyla 28. gününe giren direniş, Kızılay Meydanı'na yolu düşen Ankaralıların sohbet konusu olmaya devam ediyor. İşçilerle münasebet kuran herkes, sanki yıllardır özlemini çektikleri bir "türe" rastlamışçasına heyecanla anlatıyor direnişçileri.

Dipnot Kitabevi'nde karşılaşmış bir sendikacı kadın, polis saldırısının olduğu gün yaralı işçilerden birini taksiye bindirip hastaneye götürüşünü anlatıyordu: "Yıllar sonra ilk defa yamalı çorap giyen bir insanla karşılaştım! Gözleri biber gazından kan çanağına dönmüştü. Belinden darbe aldığı için yürüyemiyordu. O haliyle bile bana taksi parası vermedi. Düşünsene, çorabı yamalı bir insan ve taksi parasını vermemeyi kendine yediremiyor... O günden sonra başka biri oldum vallahi!"

Hoşdere'den Kızılay'a inerken dolmuşta yaşanan münakaşa ise başka bir hissiyatı yansıtıyor. Bakanlıklar'da biriken polis ekiplerinin dolmuş güzergahını değiştirdiğini öğrenen bir yolcu, Tekel işçilerine sayıp sövmeye başlıyor. Önde oturan kadın hışımla dönüp haykırıyor: "Onlara söveceğinize, onları aç bırakanlara sövün. Yeter, bıktık sizin gibi insanlardan. Sizin gibiler yüzünden hiçbir şey değişmiyor!" Beriki devam ediyor: "Gitsinler memleketlerinde bağırınsınlar. Baş sıkışan Ankara'ya koşuyor". O cümleye dolmuş şoförü bile kayıtsız kalamıyor: "Ne yani dayı, baş sıkışan Amerika'ya mı gitsin? Ankara'ya gelecek tabii..."

Polisin baskılarına, hükümetin "ya 4-C ya hiç" restine ve dondurucu Ankara ayazına rağmen Tekel işçilerinin evlerine dönme ye hiç niyetleri yok. Günlerdir Ankara'nın barlar sokağı Sakarya'daki Türk-İş binasının önünde kâh halay çekip eğlenen kâh buz

gibi kaldırıma oturup sigara sararak derin of çeken, bazen aralarında hararetli sohbetlere girip karşısındakine söz yetiştirmeye çalışan işçiler, büyük direnişe hazırlanıyor. 14 Ocak'ta Türkiye'deki tüm Tekel işçilerinin büyük bir gösteri için bir araya geleceği Ankara'da şu an bine yakın direnişçi bulunuyor. İlk güne göre sayı bir hayli azaldı. Çünkü kimi işçiler polis müdahalesi sırasında Abdi İpekçi Parkı'ndaki havuza düştüğü için üşüttü, kiminin bronşiti azdı, kimi de fabrikanın haklı feshiyle işten çıkarmasından korktuğu için izin süresi bitince işinin başına döndü. Ancak bu, Tekel işçilerinin yelkenleri indirdiği anlamına gelmiyor. Zaten Tek-Gıda İş Sendikası'nın kararı doğrultusunda direnişin 23. gününde yapılan seçimde geçerli 8 bin 180 oydan 8 bin 150'si direnişin sürmesi yönünde kullanılmıştı. Direnişin bitirilmesi yönünde oy veren 30 kişi ise 4-C sistemine bile razı olacak kadar çaresiz kalanlar.

İşçi nefreti

1996'da Güneydoğu'da uzman çavuş olarak bulunan ve bir çatışma sırasında sağ kolunu kaybeden Tekel işçisi Şuayip Geçir, "kader bizi sola kaydırıldı" diyor gülümseyerek. "Mecburen sol kolumu havaya kaldırıyorum. Sağ yok ki! Şaka bir yana, sağ kolum olsaydı da solu havaya kaldırırdım. Hepimiz burada solcu olduk zaten" diyen Geçir, gazi olduğu için emekli hakkı kazandı

gını, ancak emekliye ayrılmak yerine Tekel'de işçi olarak çalışmaya başladığını söylüyor. 4-C'ye geçmezse, ay sonundan itibaren her türlü hakkını yitirecek olan Geçir, direniş başladığından beri, İstanbul'a evine dönmemiş: "Biz dedik, ölmek var ama dönmek yok. Kızma söz verdim ben. Herkes gider, ama ben burada kalırım. Herkes gider dediğime bakma, kimse gitmez. Tayyip'in bu kadar lafından sonra, hiçbirimiz dönmeyiz. Hükümetin tavrı bize daha da güç katıyor. Anlıyoruz ki, hükümet işçiden nefret ediyor. Bilsinler ki, biz de onlardan nefret ediyoruz."

"Son-Dev'i kuracağız"

Türk-İş'e bağlı Tes-İş'in Emek mahallesindeki misafirhanesinin alt katında 150 işçinin gecelediğini söyleyen bir işçi ise sendikanın ilgisizliğinden yakınıyor: "Biz direnişe devam edersek belli ki Türk-İş çok üzülecek. Adamların düzenini altüst ettik. Misafirhane 800 yataklıymış. Ama oraya işçileri değil, turistleri alıyorduk. Biz de binanın bodrum katında, konferans salonunda sabahlıyoruz. Jiplerle dolaşan sendikacılar, elbette 'bu işçiler de nereden çıktı' diyorlardı. Kusura bakmasınlar, onların da düzenini bozacağız."

Sık sık "kahrolsun sendika ağaları" sloganı atan işçiler, sendikanın hükümet lehine vereceği hiçbir karara uymayacaklarını kesin bir dille ifade ediyorlar. Hep bir ağızdan "ölmek var,

dönmek yok" diyen işçilerden biri ise şu anki direniş koşullarına şükrettiklerini söylüyor. "Nerede kaldığımızı sorarlara 'Karton Palas'ta' diyoruz. Konferans salonunda karton bulan, yere serip üstüne yattırıyor. Ama hava çok soğuk sayılmaz."

Gün boyunca Türk-İş binasının önünden ayrılmayan Tekel işçilerinin sendika binasına girmesi yasak. Bu yasağın sebebiyle ilgili rivayet muhtelif. Kimi iddialara göre sendika yönetimi, ilk günlerde işçileri binadan çıkarmak için "bilgisayarlarımız çalındı" demiş, bunun üzerine işçiler binaya girmeme kararı almış. Kimine göreyse, görünürlüğü artırmak ve yıldınlığa mahal vermemek için işçilerin binaya girmesi yasaklanmış. Ancak her halükârda işçilerin gözünün hâlâ sıcak bir mekânda veya memleket yolunda olmadığı açık. Ahmet Kaya'nın yorumladığı Alpay şarkısı "Fabrika Kızı"nın "fabrikada tütün sarar, sanki kendi içi gibi" dizesini bir sigara sararak mırıldanan Abuzer isimli Adıyamanlı işçi ise, bıyık altından gülerek "biz karar verdik, Son-Dev'i kuracağız" diyor: "Sonradan Devrimci Olanlar Partisi!"

Öte yandan, Tekel işçileriyle öğrenci ittifakının ilk meyvesi de alınmaya başlandı. Yeni düzenleme dolayısıyla jandarmanın boşalttığı ODTÜ karakoluna öğrenciler talip oldu. Rektörlüğün bu talebe olumsuz yanıt vermesi üzerine öğrenciler binayı bir süredir işgal etmişti. Bir hafta kadar önce on Tekel işçisi, işgali sürdüren ve eski karakolda muhtemel bir polis baskınına karşı nöbet tutan öğrencileri ziyaret etti. Çiğköfte yapan Adıyamanlı işçiler ve öğrencileri BDP milletvekili Ufuk Uras ve bazı öğretim üyeleri de ziyaret etti. İşçileri Meclis'e de davet eden Uras, Tekel işçileri için ellerinden geleni yapacakları sözünü verdi. Bu arada işçilerin öğrencileri ziyaret edişinden bir gün sonra ODTÜ rektörlüğü, eski karakol binasını öğrencilerin kültür-sanat faaliyeti için kullanmalarına izin verdiklerini açıkladı.

Tekel işçileri yavaş yavaş Ankara'daki siyasal faaliyetlere de dahil olmaya başladı. Çeşitli panellere, konferanslara katılıyor, toplantılar düzenliyor, geleceklere, kendilerine destek veren gruplarla da bir araya gelerek karar vermeye çalışıyorlar. Elbette bir yanda İşçi Partisi'nin "Tekel işçisi, vatan bekçisi" yazılı absürd pankartları, diğer yanda Kürt ve Türk işçiler arasında ortak payda bulmak adına kurulan sahtekârlık kokan dil de sinir bozucu.

Express'in baskıya gireceği 14

Ocak'ta başlayacak olan ikinci direniş dalgasının hem Tekel işçilerini, hem hükümetin fütursuz ve işçi düşmanı tavrını hem de tüm emekçi kesimlerin umutlarını nereye sürükleyeceğini hep beraber göreceğiz.

– İrfan Aktan - Eda Özdek

Hem organik hem kanser eder

MASSACHUSETTS–1970'te Nobel Ekonomi ödülünü alan Paul A. Samuelson 13 Aralık 2009'da Benton-Massachusetts'te vefat etti. Ve uzun yıllar görev yaptığı ünlü MIT'de düzenlenen törenin ardından toprağa verildi. Allah rahmet eylesin (mi?). Bize ne?

1980'lerde başlayıp 1990'lar da iyice ayyuka çıkan; 2000'lerde ve özellikle de şu son krizden sonra düşüşe geçen "ekonomiden" ve "sınıftan" kaçış trendi ne yazık ki post post uyuşturdu beyinlerimizi. Altyapı diye diye iktisadî hayatın üstüne yattık. Oysa üretim araçları ve üretim ilişkilerini içeren o iktisadî hayat, hegemonyanın maddî ve ideolojik te-

ve körü körüne savunduğu şu incinin saçmalığını örtbas edebildi: "Sermaye mi emeği kiralamış, emek mi sermayeyi, önemli değildir." Nasıl olurdu bu? "Her üretim faktörü, sermaye ya da emek, sadece marjinal verimliliği seviyesinde bir kazanç elde ederse kim kimi kullanmış fark etmez."

Gelirin marjinal bölüşümü kuramıysa ancak bazı matematiksel cambazlıklarla savunulabilecek bir tuhaftır. Bilimsellikten uzak bu tuzaklar tam da burjuvazinin organik aydınlardan talep ettiği hizmetler. Uluslararası iktisat için "faktör-fiyat eşitlemesi" de bu tuzaklardan biridir. Bu önermeye göre, bazı varsayımlar altında –ki bu varsayımların kabul edilebilirliği tartışılmaz– serbest ticaret yapan iki ülkenin ücretleri ve sermaye kazançları uzun dönemde eşitlenecektir. Yani fakir ülkelerin işçileri dertlenmesinler, öyle göçmenlik filan peşinde de koşmasınlar. Eninde sonunda serbest ticaret onları ihya edecektir.

Paul Samuelson (ortada), 1962'de Washington DC'de toplanan vergi konseyinde

mellerinin atıldığı ve yeniden üretildiği yer. Biz affallama yaşasak da, Paul amca her gerçek organik aydın gibi farkındaydı meselenin. Bakın ne demiş zamanında: "Bir ulusun kanunlarını kim yazmış –yüksek kurumlarını kim tasarlamış–, umurunda bile değil. İktisat kitabını ben yazayım, yeter."

Yazdı da. Yüz milyonlarca sattı kitabı. II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerin elit üniversitelerinde hatmedildi. Kısaca neo-klasik iktisadî Keynesçi soslarla servis eden kitabı, uzun dönemde işsizliğin sadece gönüllü olabileceğini vaaz ediyordu. Neoklasik sentez denen şeydi bu.

Ancak Nobel'i bu sentetik model için almadı. Matematiği iktisadî analiz için kullanmakta ki becerisi için aldı. Bu becerisi o kadar kuvvetliydi ki, söylediği

Ne kadar anlamsız ve boş olduğu açık değil mi? Ancak bu önermeyi süslü püslü bir matematiksel modelleme içinde yaparsanız saygın bir iktisatçı olursunuz, saçmalıkları da kolayca örtbas edebilirsiniz. Matematiksel modeller ampirik sınavlara tâbi tutulmadıkları sürece çarpıcı bir etkiye sahip olabilirler. Ama iş hayatın gerçeklerine gelince kırılıp dökülürler. Ticaret artsa da ülkelerin işçilere verdikleri ücretler birbirine yaklaşmaz, yaklaşmadı da. Ne gam. İktisat ders kitapları aynen devam. Nobel ödülünü almasının hemen sonrasında Michael Hudson'ın belirttiği üzere Samuelson'ın kuramsal modelleri titizce hazırlanmış estetik olarak da büyüleyici saat parçalarına benzer. Bir araya getirildiğinde saat doğru zamanı gösteremese de, parçaların birbiriyle ilişkisi sorunlu olsa da, parçaların ayrı

ayrı hepsi takdire şayandır.

Oysa dogmatik ve "Şok Doktrin" Milton Friedman'a karşı devlet müdahalesini savunurken saf kuramsal düzlemi zerre kadar önemsemez Samuelson. Öğrencisi ve sonradan Nobel ödülü alacak olan Joseph Stiglitz'in de haklı olarak gözlemlediği gibi, her dört kişiden birinin uzun yıllar işsiz olduğu Chicago'da sadece etrafa bakmak bile piyasaların etkin çalışmadığını ve devletin işe el atmasının zorunlu olduğuna ikna etmiştir Paul amcayı.

İşte kanser eden de budur. İşine gelince saf kuram ve modellerle göre konuşur organik aydın, işine gelmeyince de hayatın pratiklerine göre. Saf kuram peşinde matematiksel modeller inşa edenleri sadece solcu iktisatçılar eleştirmiyor artık. Camianın ağır topları da katılıyor bu görüşe. Daha da önemlisi, hafif tebessümle matematikçilerden ve fizikçilerden geliyor salvolar. Zanaati adam gibi öğrenmeden kurgulanan modeller -dinamik genel denge modelleri vb.- iktisadın ilgi alanına girmesi gereken çoğu soruyu dışlamakla kalmıyor, kompleks ve evrimsel bir organizma olan toplumsal ekonomik dinamikleri kavramakta da matematiksel olarak son derece basit ve üstünkörü görünüyor. En azından şu son kriz bağlamında en ağır eleştirilerden biri de, yeni yeni oluşan ekonofizik (econophysics) alanından geldi. Kısaca, "beceremiyorsanız, ki beceremiyorsunuz, yap-

mayın!" dediler.

Fizikçilerin ulaştığı bilimsel başarıyla karşılaştırıldığında gerçekten de iktisadın hali içler acısı. Ama iktisatçılar fizikçilerin hiçbir zaman beceremeyeceği bir işi başarabiliyor. Nüfusun sadece yüzde birinin yüzde seksenin varlığına eşit bir servete sahip olmasının rasyonel olduğunu iddia edip bir de o yüzde seksenin önemli bir bölümünü buna inandırabiliyorlar. Yerseniz!

- Alper Duman

İnsan hakları başkentinde Türkiyeli olmak

STRASBOURG- Avrupa'nın ortasındaki Basel Havaalanı'nın "EuroAirport" olarak adlandırılmasının nedenini uçaktan indiğim anda anladım. Havaalanının üç çıkışı vardı: Biri İsviçre'ye, biri Almanya'ya, biri de Fransa'ya. Polis memuru diğerleri arasında en su ratsız olan ülkenin, yani Fransa'nın kapısından girdim. Ve bir anda her şey sakinleşti.

Sabiha Gökçen Havaalanı'ndaki binlerce insan, dört defa "S" yapan pasaport kuyruğu, 12 kontrol noktasından sadece ikisinin açık olması ve başlayan protestolar, bağırış-çağırış, kuyruğa kaynamaya çalışan hacı sakallı amcalar... İnsanı insanlığından bezdiren bu kargaşa içinde, gecikmeli ayrılabilirdim İstanbul'dan, insan haklarının başkentine gidiyordum: Strasbourg.

Basel'den Strasbourg'a ulaş-

manın tek yolu olan 67 dakikalık tren yolculuğuna 19 avro ödemiş olmanın şaşkınlığına, trenin hareket ettiğini anlayamamış olma şaşkınlığım eklendi: Sallanmayan tren yapmışlar! Sükûnet içindeki yolculuğum cam ve çelik konstrüksiyonla koza gibi sarılmış Strasbourg garında sona erdi.

Avrupa'nın bir federal devlete dönüşmesi için çalışan JEF (Jeunes Européens Fédéralistes - Federalist Genç Avrupalılar) derneğinin her sene düzenlediği "Strasbourg Görüşmeleri"ne davetliydik. Aslında yalnızca Fransızlar ve Almanlar arasında yapılan görüşmelere ilk kez üçüncü bir ülke, üstüne üstlük de Türkiye davet edilmişti. Görüşmelerin ana başlığı şuydu: "Berlin Duvarı'nın yıkılışından yirmi yıl sonra Avrupa'da hâlâ duvarlar var mı?" JEF'in amacı, Fransa ve Almanya'da sayıları milyonları bulan Türkiyelilere karşı ön yargıları sorgulamak ve mümkünse yok etmektir. Görüşmelere katılanlar seviyesinde bunu başardılar da. Herkes "bizi" çok sevdi. Tabii JEF üyelerinin milliyetçilikten arınmış, farklı kültürlerle ve insanlara açık gençler olması bunda etkili oldu. Ama biz de kızlı-erkekli altı kişilik bir ekip ile "beyaz Türkler de var, başımız açık, deveye de binmiyoruz" mesajını çok net verdik.

Bir noktadan sonra "al gülüm, ver gülüm"e dönen görüşmeler vesilesiyle geldiğim insan haklarının başkentinde bana gerçekten bir şeyler katansa, yanında kaldı-

ğım Gökçe oldu. Strasbourg Üniversitesi'ne bağlı Avrupa Yüksek Araştırmalar Merkezi'nde Avrupa'da İnsan Hakları master'ı yapan Gökçe'ye kulak verelim: "Burada Türkiye'ye çok eleştirel bakılıyor, bu doğru. Ama kendilerine de aynı şekilde eleştirel bakıyorlar. Milliyetçi olmayan ortalama bir Fransız sorduğunuzda, 'benim ülkemde de insan hakları ihlâl ediliyor' der. Çünkü görüyor burada yabancılara, mültecilere nasıl davrandıklarını." Türk olması nedeniyle kimseyle tanışma ânında bir zorluk veya soğukluk yaşamadığını söyleyen Gökçe, samimiyet ilerledikçe, örneğin bir barda içerken bir anda "Ermenilere ne yaptınız?", "Neden soykırımı tanıımıyorsunuz?" veya "Kürtleri neden öldürdünüz?" gibi sorulara maruz kaldığını anlatıyor.

Fransa'daki "Türk Mevsimi"nin de bu soruları cevaplamakta etkili olmadığını söylüyor. "Türk Mevsimi", Paris, Lyon ve Bordeaux'da çok yoğun şekilde sürüyormuş. Ama, Strasbourg'da bir-iki tiyatro oyunundan ibaret kalmış. Ben oradayken, Gençlik Tiyatrosu'nda "Sivas '93" sahneleyiyordu. Gökçe en bilinen sanatçının Orhan Pamuk olduğunu söylüyor. Biraz daha yaşlı kuşaksa Yaşar Kemal'i de biliyor. Burhan Öcal'ın konserine giden arkadaşları hayran kalmışlar, "nasıl bir adam o öyle!" demişler.

Gökçe, "ama normal vatandaşın başka dertleri var, geçim sıkıntısı mesela" dediğinde gözlerim

Envai çeşit pasta, çörek ve hamur işinin ve sıcak şarap kazanlarının arasında, Noel şarkıları eşliğinde paten kayan "Strazburjuva"ları görünce, insanın, bir romantik-komedi setini andıran bu şehirde geçim sıkıntısı olduğuna inanması gelmiyor.

şaşkınlıkla açılıyor. Noel pazarında satılan envai çeşit pasta, çörek ve yerel hamur işinin ve keskin kokusu sokaklara sinmiş sıcak şarap kazanlarının arasında, Notre-Dame Katedrali'nin yanına kurulan buz pistinde Noel şarkıları eşliğinde paten kayan "Strazburjuva"ları görünce, insanın, Hollywood işi bir romantik-komedi setini andıran bu şehirde geçim sıkıntısı olduğuna inanması gelmiyor.

Peki, "sokaktaki Strasbourg'ular"ın Türkiye'ye bakışı nasıl? Aldığım yanıt şöyle: "Çoğu Türkiye'yi ve Türkleri Avrupalı görmüyor. Buna karşılık, Sarkozy'ye muhalif kesim Türkiye'yi çok seviyor. Neredeyse bizden daha çok seviyorlar. Onlara göre, Türkiye dünyanın en güzel yeri ve Türkiye'siz hiçbir şey olmaz! 'Bizim de eksiklerimiz var, o kadar da sevmeyin' demek zorunda kalıyorum."

Derslerde Türkiye'nin adının sık sık geçip geçmediğini sorduşumda olumlu yanıt alıyorum. "Mahkeme kararlarını incelerken sıklıkla telaffuz ediliyor Türkiye. Ama 'Türkiye korkunç bir ülkedir' şeklinde değil. Meslekî deformasyona uğramış hukukçuların muzdarip olduğu şekilde, basit bir isim olarak. Türkiye kelimesi yerine başka bir ülkenin adını koysanız, hocaların ve öğrencilerin gözünde hiçbir şey değişmez. Türkiye'deki darbeleri öğrendiklerinde şaşırıyorlar. Avrupa'daki darbeleri sayın dendiği zaman Yunanistan, İspanya ve Portekiz'den başka ülke akla gelmiyor. Fransa'da DeGaulle'nin başa gelişini bile darbe sayanlar var, ama Türkiye'nin 2000'lerden önceki darbeler tarihini bilmiyorlar. Adamın aklı almıyor, 'nasıl oldu da parlamento Kürt dilini yasaklayan bir anayasa maddesi kabul etti?' diye soruyor. Parlamento yapmadı ki, darbeciler hazırladı o anayasayı. Bunu söyleyince 'ha tamam' diyor. Ama genel olarak, bir 'şaşırmazlık' hali de

var. Fransız, 'Türkiye'de işkence olmuştur, hâlâ da olabilir' diye düşünüyor. Fransa hakkında da çok meşhur işkence kararları var. O zaman 'Ne? Fransa işkenceden mahkûm mu oldu?' diyor. Asıl şaşırdığı şey polisin Fransa'da işkence yapması değil. 'Nasıl olur da yargı bunu gözünden kaçırmış?' diye bakıyor. Polis dünyanın her yerinde bir takım hukuk dışı yollara sapar. Ama yargıdan bunu cezalandırması beklenir. Burada, Türkiye yargısının işkenceyi cezalandırmadığı düşüncesi var. Türkiye'nin kâğıt üzerinde bir hukuk devleti olduğunu, ama ülkenin özel şartları nedeniyle insan haklarının ihlal edildiğini düşünüyorlar. Bunun yanında, çok iyi bilinen şey Türkiye'nin laik bir ülke olması. En büyük saygı duydukları mesele bu. Evet, demokrasinin sorunlu olması, insan haklarının ihlal edilmesi, 8 Mart'ta kadınların dövülmesi vs. kafalarına kazınmış durumda. Ama Fransa'dakinden bile daha sert bir laikliğin benimsenmiş olması, halkın büyük bölümünde ciddi bir saygı uyandırıyor. Türkiye'nin Avrupalı olup olmadığı tartışmasında Türkiye yandaşlarının en büyük kozu da bu zaten. Anayasa Mahkemesi'nin türbanla üniversiteye girişi engelleyen bir karar vermiş olmasına çok şaşıyorlar. Halkın çoğunluğu çok destekliyor bu kararı. Bir kısmıysa 'ama üniversite orası' diyerek çekincesini ortaya koyuyor. Yani neredeyse, Türkiye'deki tartışmalar burada da yaşanıyor."

Anlaşılan, Türkiye olarak İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin içtihadına yıllardan beri yaptığımız katkı yetmezmiş gibi, şimdi gündelik hayattaki muhabbeti de belirliyoruz. Avrupa'nın kalbini fethetmişiz de haberimiz olmamış. Fetihlerle yoğrulmuş kültürümüzü tanıtmak için "çıkarma yaptığımız" Fransa'da, şimdilik bizimle ilgili değişen bir

Susan Buck-Morss Görmenin Diyalektiği

WALTER BENJAMİN VE PASAJLAR PROJESİ

Ferit Burak Aydar'ın çevirisiyle

Görmenin Diyalektiği, okurun farklı ilgilerine cevap verebilen bir kitap: Öncelikle Walter Benjamin'in Pasajlar Çalışması üzerine kapsamlı bir düşünsel biyografi. İkinci bir okuma ise, 19. ve 20. yüzyıl boyunca kapitalistleşmenin getirdiği temel nitelikteki kültürel dönüşümleri ve bunların nasıl olup da bugün yaşadığımız dünyayı ortaya çıkardığını anlayabilmek için Benjamin'in kavramlarını takip etmek olacak. Ve nihayet görme üstüne bir kitap: Nasıl "görebiliriz"? Benjamin'in görüşünü çağdaşlarından ayıran neydi? Onun "görme biçimini", o denli etkilendiği diğer Marksistlerden, ilahiyatçılardan, Hristiyan ve Yahudi "kurtuluşçular"dan farklı kılan neydi?

Susan Buck-Morss'un Benjamin'i takip ederek, hem bu kitabıyla hem daha önce yayımladığımız Rüya Âlemi ve Felaket ile çok başarılı örneklerini verdiği yöntemin (geçmiş ve geçmişin zamanla atık haline gelmiş nesne ve imgelerine bugün için taşıdıkları devrimci imkânlar açısından bakmak) Türkçe okuyup yazarlar için de esinleyici olacağını düşünüyoruz.

Susan Buck-Morss
Rüya Âlemi ve Felaket
Doğu'da ve Batı'da
Kitleleşen Ütopyanın Tarihe Karışması
Çeviri: Tuncay Birkan
İlk basım: Ekim 2004
400 sayfa

metis

Genel Dağıtım

Kelepçenin kapattığı mesafe

2009'un en mühim siyasî olayı Kürt açılımıydı. Erdoğan'ın "din kardeşliği", "anaların gözyaşı" edebiyatıyla başlayan açılım fırtınası, yıl sonunda, belediye başkanlarının, insan hakları savunucularının, eski milletvekillerinin kelepçeli fotoğrafıyla nihayete erdi. Peki nasıl oldu? Malûm cemaatin basınını takip edenler, perşembenin gelişini gördüler. Ortam KCK operasyonuna nasıl hazırlandı, cemaat operasyona ilk gününden itibaren nasıl yaklaştı? Ismarlama öyküler, uyduruk haberler, kelepçeye toslayan yanlış hesaplar...

KCK operasyonuna en hızlı tepkiyi Zaman gazetesi verdi. Operasyonun ayrıntılarının haber merkezlerine yeni düştüğü saatlerde Aziz İstegün imzalı bir "analiz", Zaman'ın web sitesinde yayınlanmıştı bile. "KCK operasyonu Kürt siyasetçileri rahatlatacak" başlığını taşıyan analiz, Hatip Dicle'nin Leyla Zana'yla birlikte Meclis'te Kürtçe yemin ettiğini anımsatıyor, belediye başkanlarının gözaltına alınmasını eleştirenlere kulak verdikten sonra şöyle sonlanıyordu: "Ancak bölgeyi yakından takip edenler, 'ölüm korkusu'nun ortadan kaldırılması halinde PKK çizgisini benimsemeyen, şiddeti dışlayan Kürtlerin de siyasî arenada yerlerini alabileceğini kaydediyor."

Ancak sonra tüm hesaplar malûm fotoğrafın servislere düşmesiyle altüst oldu. En güzel başlık Radikal'den geldi: "Bir Açılım Hatırası". Yalnızca hükümetin koşulsuz düşmanları değil, açılım sürecine destek veren yazarlar da bu fotoğrafın açılımın tabutuna son çivi olduğunu -heveslenerek ya da hayıflanarak- ilan ettiler. Son kongrede AKP MKYK üyesi olan, Dicle Üniversitesi'nden Doç. Mazhar Bağlı ise tersine gidiyor, NTV'ye verdiği demeçte bu operasyonun demokratik açılımın en önemli koşullarından biri olduğunu, DTP'li belediyelerin işinin de bu operasyon sayesinde kolaylaşacağını iddia ediyordu.

Ruşen Çakır, 28 Aralık'ta Vatan'daki yazısında operasyonların Gülen cemaatinin fikri olduğunu -isim vermeden- belirtip cemaatin stratejisini yayılım ateşine tuttu: "Kimisi akademik titirli, kimisi 'araştırmacı' etiketli bazı isimler, birkaç 'think tank' ve bir medya grubu, ne zamandır tek engelin KCK olduğu yolunda yoğun bir propaganda ve lobi faaliyeti yürütüyordu. Devletin kendisine kılavuz olarak onları seçmiş olduğunu bir kez daha gördük. Yazık."

Okuyucuyu aptal yerine koymak

Çakır, Kemalizmin toplum mühendisliğini yerden yere vuranların bu operasyonlarla toplum mühendisliğine soyunmalarına dikkat çekiyor, isim vermese de, okları Gülen cemaatine yöneltiyordu. Nitekim, Çakır'ın belirtmemiş olduğu bir ayrıntıya değinelim: Hem Zaman, hem Aksiyon dergisi, bu süredir KCK ile yatıp KCK ile kalkıyordu. Hatta Aksiyon'un 14 Aralık tarihli sayısının kapak konusuydu KCK. Melik Duvaklı imzalı, haberden çok iddianameye benzeyen dosya yazısı Diyarbakır Emniyeti üzerinde "zil etkisi" yapmış olmalı ki, bölgedeki operasyon başlayıverdi.

Fotoğrafın yarattığı rahatsızlığın bertaraf edilmesi gerekiyordu şüphesiz. Bu da, Diyarbakır polisiyle arası iyi olan muhabir tayfasına kalmıştı. Ama böyle bir fotoğrafı nasıl açıklarsınız ki? Kolaymış meğer: Kendi basiretinizi bağlayıp okuyucudan da "salağa yatmasını" beklerseniz olurmuş. Tıpkı Cihan Haber Ajansı / Zaman Diyarbakır muhabirlerinin 28 Aralık'ta geçtiği haberdeki gibi:

Güvenlik güçlerine ulaşan istihbarata göre, yaklaşık beş bin kişi bölgede gösteri dü-

Fotoğrafın yarattığı rahatsızlığın bertaraf edilmesi gerekiyordu. Ama böyle bir fotoğrafı nasıl açıklarsınız ki? Kolaymış meğer: Kendi basiretinizi bağlayıp okuyucudan da "salağa yatmasını" beklerseniz olurmuş.

zenleyecek, adliye önüne baskın yapılarak bazı kişiler kaçırılacaktı. Bu sırada, polis ile baskın düzenleyenler arasında çatışma yaşanması sağlanacaktı. Bu bilgi üzerine polis, CMK'nın verdiği yetkiyi kullanarak 'silahlı terör örgütü yöneticisi' olmak şüphesiyle gözaltına aldığı kişilere kelepçe taktı. Gözaltındaki kişi sayısının çok olmasını dikkate alan güvenlik güçleri, muhtemel bir kargaşa durumunda kontrolü sağlamak için bu yöntemle başvurdu. Kelepçe takılmasının diğer bir sebebi ise, gözaltına alınanların cuma günü adliyeye çıkarılıyor olması. Haftanın son gününde Diyarbakır adliyesinde bütün davaların görüldüğü, içeride avukatlarla birlikte yaklaşık bin kişinin olduğunu dikkate alan polis, güvenlik ve firar endişesine kapıldı."

Nasıl? Bu ülkede gerçeklik ile absürd arasındaki çizgiyi alabildiğine ince kılan bir haber daha. Aslında bu "isimsiz" muhabiri, böylesine çirkin ve vahim bir uygulamanın açıklanması sürecinde bile insanı gülümsetebildiği için kutlamak gerekir. Gerisini aptal yerine konan Zaman okuru düşünsün.

Hem muhabir, hem de gazetenin ya-

yın yönetmeni, Kürşat Bumin'den (Yeni Şafak, 29 Aralık) hak ettikleri ayarı almakta gecikmedi:

"Bir gazete, polisin kulağına fısıldadığı bir 'sırrı', üzerinde iki dakika düşünmeden okurlarına 'bilgi' diye sunabiliyor. 'Ortaya çıkan sır'ın içerdiği bilgileri yan yana koyarak salım kafa ile ve sadece sağduyunuzu esas alarak gözden geçirin. Aktarılan hikâye size biraz olsun inandırıcı geldi mi? Polise ulaştığı söylenen 'istihbarat' ile fotoğraf karesinde yer alan koca adamların ellerinin kelepçelenip adliye önünde tek kol sıralanmaları arasında bir münasebet kurabiliyor musunuz? Yoksa siz de benim gibi, önümüzdeki görüntü gibi 'ortaya çıkan sır'ı da son derece münasebetsiz mi buluyorsunuz? Hatırlıyorsunuzdur; yakın zamanda bu gazete işi 'tasfiye edilen gazete(cil)ler listesi' yayınlamaya kadar vardırmıştı. Diğerleri kimler olacak bilemem ama, 'kelepçenin sırrı' gibi, okurlarının zekasına kendince sınır koymaya çalışan haberler yapan gazete(cil)ler, ülkemizdeki düşünce hayatı 'medenî ölçüler'e yaklaştıkça mutlaka tasfiye sürecine girecektir."

Bu süreçte Zaman yazarlarından, Ahmet Turan Alkan dışında, çıt çıkmadı. Alkan, fotoğrafı "kaş yapayım derken göz çıkarmak" olarak tanımlıyor, fotoğrafın gazetelere servis edilmesini Şemdinli olayı ile karşılaştırıyordu. Sanki o fotoğraf çekilirse, belediye başkanları tek sıra halinde ve kelepçeli değil de dağınık ve serbest halde tutuklanmış olsalardı kaş düzgün yapılacaktı gibi...

"Kötüyse Ergenekondur"

Daha da beteri var: Bir gün sonraki yazısında (30 Aralık, Taraf) Etyen Mahçupyan, bu kelepçeli fotoğrafın Ergenekon'un başının altından çıktığını iddia ediyordu: "Bunun amacının Kürtlerin kıskırtılması olduğu açık. Diğer bir deyişle hükümet, polisi kendi yanında görüyor olabilir, ama bu kurumun kritik karar noktalarında hâlâ açılımı engellemeye çalışan, Ergenekon'a yakın ve yakın kişiler var."

Biz de okur-yurttaş sorumluluğumuzla bu muhakemenin varacağımız tek sonuç ile Zaman'ın yayın yönetmenine "ihbarda" bulunalım: Diyarbakır muhabiriniz Ergenekoncularla çalışıyor.

Mahçupyan'ın tutumu, uzun süredir İslâmcılar ve "liberaller"de görülen bir virüsün tezahürü: Her kötü uygulamanın ardında Ergenekon aramak. Mahçupyan bu yazıyı biraz daha erken yazsa, Diyarbakır'daki muhabire daha yaratıcı bahaneler için ipucu vermiş olurdu.

Zaman'da özeleştirisi sayılabilecek bir yazı, yılın son günü, "PKK'yı dağdan indirmek mi, KCK'yı dağa çıkarmak mı?" başlığıyla yayınlandı. Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Hüseyin Yayman, yazısında, Fırat'ın doğusundaki her gözaltı ve tutuklamanın "bir kesime" maledilme çabası kınarken, yaşananları "akıl tutulması" olarak nitelendirip cemaat ile kelepçe arasına mesafe koymaya çalışıyordu. Ancak Zaman'ın operasyonun ilk saatlerinden itibaren izlediği tutuma bakılırsa, o mesafe, ancak kelepçeli iki elin birbirinden uzaklaşabildiği kadar uzak.

Ertan Keskinsoy

ÖZKÖK BİTTİ, DOĞAN GİTTİ

Senin de çarkın kırılır

**Böyle olacağı belliydi: Siyasî İktidar: 1- Medyatik İktidar: 0...
Hürriyet'teki değişimi iyi irdelemek lâzım. Daha da önemlisi, bundan sonrası için olasılıkları hesaplayıp bir perspektif çizmek gerek...**

Erdoğan Özkök'ün "Amiral Gemi-si'nin kaptan köşkünü terketmesi, ardından armatör Aydın Doğan'ın emekliye ayrılması, Türkiye medya manzarasında çok tartışıldı. Kaçınılmaz olarak siyasi ve ideolojik boyutları da olan bu gelişmeyi, siyasî iktidara yakın kesimlerin sözcüleri, "Sivillerin Zaferi", "Darbecilerin/28 Şubatçıların Yenilgisi" olarak yorumladı. Doğan Grubu içinden gelen değerlendirmelerde ise yenilgiyi doğru dürüst tahlil eden pek çıkmadı, Özkök övgülü yazılar okuyup durduk. Özkök'ün kendisi de "uykusuzluk", "yoğun çalışma temposu" gibi kimseyi ikna etmeyen gerekçeler öne sürdü. Sabık kaptan hâlâ şefaf değil, hâlâ samimi değil. M. Barlas, H.B. Kahraman gibi yazarlar ise Hürriyet'in siyasî gelişmeleri iyi okuyamadığını, bu nedenle Doğan Grubu'nun güç durumlarına düştüğünü savundu. "Siyasî gelişmeleri iyi okumak", bu tür yazarlara göre, aslında siyasî iktidara yakın durmak demek. Yani 2000'li yılların başından itibaren yükselmeye başlayan AKP'yi desteklemek, hiç olmazsa ona karşı çıkmamak.

Üç önemli gelişme

"Mors Mirabilis / Şahane Ölüm" başlıklı yazıda da tahlil etmeye çalıştığım üzere (www.apoletlimedya.blogspot.com), Özkök / Doğan ikilisinin sahneden inmesine esas olarak üç gelişme neden oldu: Siyasî iktidar ile medyatik iktidar arasında, Hilton arazisi + Mersin POAŞ rafinerisiyle başlayan ve Abdullah Gül'ün Çankaya'ya çıkmasıyla zirveye ulaşan çelişmede, kolayca öngörülebileceği üzere, siyasî iktidar galip geldi. Maliye'nin Doğan Grubu'na kestiği vergi cezası, aslında açık bir tasfiye mesajıydı. Çünkü ceza tutarı neredeyse tüm holdingin kayıtlı sermayesi kadardı. Doğan siyasî alanda yenildiği gibi, malî alanda da havlu atmak zorunda kaldı.

AKP ile TSK arasında giderek keskinleşen çelişmenin adli platformu olan Ergenekon sürecinde Hürriyet ve Doğan Grubu'nun tüm yayın organları, net bir yayın politikası geliştiremedi. Önemli bir kutuplaşma alanı ve konusu olan Ergenekon meselesinde, Hürriyet, siyasî iktidar ile askerî iktidar arasında sıkışıp kaldı. Ne askerlere yaranabildi ne de hükümete. Daha çok askerî cihete meyletmesine rağmen, o konuda da tutarlı olamadı.

Değişim aslında bir süreç. Özkök'ün mesela son altı aylık yazılarını gözden geçirdiğimizde, ayrılığın işaretleri var. Günaç çıkarmaya başlamıştı, samimi gibi görünen itiraflar vardı birçok yazısında. Oysa ki iki-üç yıl önce, 2020, hatta 2030'a kadar koltuğunda kalacağını bile yazmıştı.

O koltuğun hem sembolik hem de siyasal bir önemi var. Orası medyatik iktidarın tahtı (idi). Oradan hükümet ve mu-

halefet, ordu ve toplum yönetiliyor, bir manşetle insanlar vezir ya da rezil ediliyordu. Bugün bunların hiçbirisi gerçekleşmediğine göre, medyatik iktidarın kofluğuna bir kez daha kanıtlanmış oldu.

Bilançolar çıkarıldı, yirmi yıllık genel yayın yönetmenliğinin ve Özkök'ün ne kadar devrimci, tabu kıran, yenilikçi ve başarılı olduğu yazıldı. Tek doğru tahlili Umur Talu yaptı. İşbu yirmi yıla sığınarlara bakılacak olursa, esas olarak akıldaki kalan iki mesele var: Siyasî olarak 12 Eylül ve Kenan Evren övgüsü, meslekî olarak da bildiğimiz klasik gazeteciliğe ve haberciliğe karşı açılmış sinsî bir savaş! Özkök'ün künyesinde sol düşmanlığı ve devlet sevgisinin de pek müstesna bir yeri var.

Gemi karaya oturmuş, kaptan firarda, armatör gemiyi satacak müşteri arıyor, iktidarseverler hâlâ utanmadan Özkök'ü öven yazılar yazıyor. Siyasî iktidarla aşık

Ertuğrul Özkök, yirmi yılın ardından Hürriyet genel yayın yönetmenliği koltuğunu bıraktı.

Siyasî olarak 12 Eylül ve Evren övgüsü; meslekî olarak klasik gazeteciliğe ve haberciliğe karşı açılmış sinsî bir savaş! Özkök'ün künyesinde sol düşmanlığı ve devlet sevgisinin de pek müstesna bir yeri var.

atabileceğini sanmıştı. Devlet bakanına telefonda fırça atıyordu karton fabrikası konusunda. Gazeteciliği mühim insanların yanında olmak zannediyordu. Yeni mühim insanlar geldi, onlara da yüz verdi ama, onlar almadı. Yeni mühim insanlar onu ve patronunu iplemedi, dinlemedi bile. Gücünü okurdan, kamudan, toplumdan değil de, siyasî ya da askerî, belki de ekonomik iktidardan aldığı için, yani bağımsız olmadığı için ve kendi gücün de öyle sanıldığı kadar önemli olmadığı ortaya çıkınca, laptop'unu alıp gitmek zorunda kalırsın. Sabah'ı bile almaya kalkmış-

tı Aydın Doğan. Cumhuriyet'i de alacaktı bir ara. Cem Uzan'dan Star TV kaldı ona. Uzan dersini iyi çalışmamıştı belli ki...

Sanal yani medyatik iktidar, dayandığı siyasî güç kadar siyasî ağırlığa sahipti. Gazetecilik, o kadar kolay bir şekilde toplum mühendisliği kalaşnikofu olamıyordu işte. Tekelleşmeye kalkarsan, siyasî iktidar da kendi yandaşlarıyla medya tekeli ni kurmaya başlar ve başladı bile.

Burada önemli bir nokta var: Batı'daki kapitalist siyasî iktidarlara, Erdoğan gibi bakkal mantığıyla hareket etmiyor. Onlar, yine Erdoğan gibi, intikamcı davranıp medya patronluğuna soyunmuyor.

Erdoğan'ın göremediği şu: Doğan tekelini yıkıp ya da zayıf düşürüp kendi tekelini kurmak mümkün değil. Kamu bankalarından kredi sağlayarak da olsa, eski medya şirketlerini yandaşlara vermek çözüm değil. Çünkü medya tek başına kârlı bir ticarî girişim değil. Hele AKP'nin gerilemeye başladığı bir periyotta hükümet yanlısı medya organı sayısını çoğaltmak hiç önce akıl kârı değil. Her zaman ve her yerde ilk önce zayıf düşen gazeteler, iktidarı destekleyen gazeteler olmuştur.

Erdoğan ve danışmanları, zerre demokrat olmadıkları için, Doğan'ın medya tekeline karşı demokratik/katılımcı/çoğulcu bir medya ortamını yaratmayı düşünemezler. Medyanın çok kuvvetli bir siyasî araç olduğunu sanıp tüm medyayı ele geçirdiklerinde daha da güçlü, hatta yıkılmaz, yenilmez olacaklarını sanıyorlar.

Medya değil, siyaset

Birkaç soru daha var, yanıt bekleyen:

Arzuhan Yalçındağ'ın patronluğunda Enis Berberoğlu'nun Hürriyet'i nasıl bir Hürriyet olacak?

Önce bir kuşku: Hürriyet daha ne kadar zaman Doğan ailesinin mülkiyetinde kalacak? Berberoğlu, ciddi ve dürüst gazeteciliğiyle tanınan bir meslektaşımız. Ama bu tek Yönetmen, Hürriyet'i mevcut tüm olumsuzluklarından nasıl azad edebilecek? Öyle bir niyeti var mı acaba?

Medyatik dünya, aslında çok siyasî bir dünya. Bir başka deyişle medyatik ortam, siyasetten doğrudan ve çok hızlı bir şekilde etkilenen ve biçimlenen bir mecra. Bu nedenle önümüzdeki dönemde, dar bir açıdan Yalçındağ ya da Berberoğlu'nu yakından izlemektense (ki onu da yapmak gerekir), esas olarak AKP'nin nasıl ve nereye doğru evrileceğini incelemek, kestirmek daha büyük önem arz ediyor. Hürriyet'in yayın politikasını, Kürt açılımı, Ergenekon süreci, TSK'nın tutumu, CHP-MHP muhalefeti ve herhalde en çok da toplumun, bu arada parlamento dışı muhalefetin etkilemesi muhtemel.

Hürriyet'in bu alanlardaki siyasî gelişmeleri doğru okuma ihtimali oldukça zayıf. Zaman, Yeni Şafak ya da hükümetin ve Fethullah Gülen okullarının propagandacı konumuna düşen liberal "aydınların" okuma ve yazma kabiliyetleri ise gün geçtikçe eriyor.

İşte tam da bu aralar, hakiki halkçı, muhalif, sıkı profesyonel, ciddi bir medya organının ihtiyacı güneş gibi parlıyor...

Ragıp Duran

TÜRKİYE'NİN İLK "SAKİN" ŞEHİRİ: SEFERİHİSAR

Salyangoz huzuruyla yaşamak

Zamanımızda hızlı ve kalabalık şehirler matah sayılıyor. O şehirlerde yaşayanlar kaçmak için can atıyor, küçük şehirler fabrika arzusuyla kıvranıyor. Ama İzmir'in Seferihisar ilçesi gibi doğayla uyumlu yaşamının değerini bilenler de var. Seferihisar, "yavaşlığı" tescilleterek Türkiye'nin ilk "cittaslow"u ve Cittaslow Birliği'nin 121'inci üyesi oldu. Seferihisar Belediye Başkanı Tunç Soyer'i ve Seferihisarlı vatandaşları dinliyoruz...

Nasıl bir yerdir "sakin şehir", normal bir şehirden ne farkı vardır?

Tunç Soyer: Sakin şehir, 1986 yılında Roma'da anti-fast food hareketi olarak başlamış bir oluşum. Fast food uygulamasına karşı girişilen ve yaygınlaşan bir tepki hareketi. Bu hareketin adı önce İngilizceye uygun olarak "slow food" olmuş. Ancak "slow food", yemeği yavaş yemeyi anlatan bir kavram değil. Kastedilen, yemeğin insanın beş duyusuna hitap eden, ardında bir kültürü ve geleneği barındıran bir haz meselesi olduğu ve fast food uygulaması ile bunun dejenere edildiğidir. Bu anlayışla yola çıkan slow food hareketi öncelikle İtalya'da, ardından dünyanın pek çok ülkesinde çok benimsenmiş ve yaygınlaşıyor. 1986'da başlayan bu anti-fast food hareketi, 1999'a gelindiğinde kent hareketine dönüşüyor. Dört küçük İtalyan kenti bir araya gelerek bir kent standartları manzumesi oluşturuyorlar. Bu tarihten sonra belirlenen 52 kriterin yarısını yerine getiren kentlere "cittaslow" unvanı verilmeye başlanıyor. Bu hareket önce "slow city" hareketi adını alıyor. Ancak zamanla, yarısı İngilizce, yarısı İtalyanca, "cittaslow" şeklinde anılmaya başlanıyor. Bu hareket, amacını, kentlere farklı bir standart ve yaşam kalitesi getirmek olarak belirliyor. Cittaslow, özü itibarıyla anti-kü-

Herkes dünyanın ritminden şikâyetçi. Büyük kentlerin gürültüsü, kirliliği, stresi... İnsanlık buna bir çare üretmek zorunda. Cittaslow, küçük ölçekte de olsa alternatif bir model yaratıyor. İnsan doğasına çok uygun bir alternatif...

resel bir hareket. Tröstleşmeye ve tekelleşmeye karşı bir duruş sergiliyor. Çokuluslu şirketlerin dünya genelinde yarattığı egemenliğin yerel üretimi ve üreticileri zora soktuğu fikrinden hareketle, yerel üreticinin korunmasına ve

yerel üretimin önündeki engellerin kaldırılmasına özel bir önem veriyor. Bu şirketlerin dünya üzerindeki farklı kültürleri ve çeşitliliği ortadan kaldırdığına, tek tip kentler, toplumlar ve kültürler yarattığına inandığı için yerel değerlerin ön plana çıkarılması gerektiğine inanıyor. Bunu yaparken de, doğayı ve çevreyi tahrip etmeden gelişmeyi öngörüyor. Bu noktada çok çağdaş bir hareket olduğunu söylemek gerekiyor. Çünkü bugün gelişme dendiği zaman insanların aklına doğanın ve çevrenin katledilmesi geliyor.

Cittaslow hareketinin son dönemlerde rağbet görmeye başlayan "butik turizm" anlayışıyla bir bağı, yakınlığı var mı?

Bu gibi trend'lerle pek bir ilgisi yok. Cittaslow'un güçlü bir felsefi arka planı var ve modası geçecek bir şey değil. Hatta bir gün tüm dünya kentlerinin sakin şehir olmak için çaba harcayacağına inanıyorum. İnsanlığın bu yöndeki isteği ve özlemi her geçen gün artıyor. Herkes dünyanın ritminden şikâyetçi. Şikâyetçi olunan konuların başında da büyük kentlerin gürültüsü, kirliliği ve stresi geliyor. İnsanlık buna bir çare üretmek zorunda. Bu karmaşa ne zamana ve nereye kadar böyle devam edebilir ki? İşte cittaslow, bu durumun önüne geçmek adına, küçük ölçekte de olsa alternatif bir model yaratıyor. Bütün bunların dışında varolmanın mümkün olduğunu söylüyor. En önemli yanı da, kuşkusuz, insan doğasına çok uygun bir alternatif sunması. Hareket, kentlerin ritminin insanın insanî özelliklerini yok ettiğini, bunun önlenmesi için de doğaya, yerel yaşama ve yerel üretime sahip çıkılması, organik tarım yöntemlerinin benimsenmesi ve doğal enerji kaynaklarının tercih edilmesi gerektiğini söylüyor.

Seferihisar adına cittaslow unvanı almak için yapılan başvurunun öncesinde ya da sonrasında, belirlenen kriterleri yerine getirmek amacıyla ilçede belirli düzenlemeler yapıldı mı, yoksa Seferihisar bu kriterlere zaten sahip miydi?

Aslında Seferihisar, uzun yıllardır "sakin şehir" olarak yaşayan bir yerdi zaten. İlçenin komşularına bakıldığı zaman bu durum daha da iyi anlaşılır. Urla ve Çeşme başka bir medeniyette yaşar, aşağıda Özdere ve Kuşadası bambaşka bir medeniyette. Seferihisar ise kuytuda, gölgede kalmış bir kentti. Ancak şimdi bu durumun avantajlarını yaşamaya başladık. İlçemizin bakir ve el değmemiş olarak kalmasının ne kadar kıymetli bir şey olduğunu anladık ve bunu uluslararası bir kimlikle taçlandırmak için yola çıktık. Yani Seferihisar, cittaslow olmak için gerekli kriterleri önemli ölçüde taşıyordu. Ancak başvurunun ardından bir takım çalışmalar da yaptık. Öncelikle, temel kriterlerden birisini yerine getirmek için köy pazarının kurulmasını teşvik ettik. Köy pazarı, küresel krizden en çok etkilenen kesimlerin başında gelen köy-

Aheste at adımları

1999 yılında İtalya'da kurulan Cittaslow Birliği, küreselleşmenin şehirlerin dokusunu, huzurunu ve yaşam tarzını standartlaştırmasını ve yerel özelliklerini ortadan kaldırmasını engellemek amacıyla Slow Food hareketinden doğmuş bir kentler birliğidir.

Küreselleşmenin yarattığı homojen mekânlardan biri olmak istemeyen, yerel kimliğini ve özelliklerini koruyarak dünya sahnesinde yer almak isteyen kasabaların ve kentlerin katıldığı bir birlik Cittaslow. Hareket, kentlerin özgün ve otantik yanlarının, yerel zanaatların, tatların ve sanatların korunmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını, hava, gürültü, ışık ve elektro-manyetik kirliliklerin sürekli kontrol altında tutulmasını, alternatif ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını savunuyor. Cittaslow'un logosu ise, ruhuyla ve adıyla müsemma, salyangoz...

lülerin ve yerel üreticilerin önündeki engellerin kaldırılması anlamında da önemli bir adımdır. Eski belediye binasının her odasını bir köye tahsis ederek köylülerin ürünlerini hiçbir aracı olmaksızın satabilmelerine olanak sağladık. Haftada bir gün de açık alanda pazar kurulmasını destekledik. Köy pazarına gelen üreticiler için bir tek koşul koyduk. O da, kendi ürünlerini satmaları. Köy pazarı projesinin dışındaki kriterlerin yerine getirilmesi için gıda güvenliği ve temizliği sertifika programları ve müşteri dostu esnaf sertifika programı uyguladık.

Önümüzdeki süreçte, Seferihisar'ın mevcut sakinliğinin muhafaza edilebilmesi için neler yapılmalı?

Öncelikle cittaslow'un ulaşımına ilgili kriterlerini yerine getirmek için bir takım düzenlemeler yapacağız. Bunun için de, kent merkezine giren araç sayısını azaltarak denetim altına alacağız. Belli saatlerde araç girmesine izin veremeyeceğiz. Bisiklet ve yaya ulaşımını teşvik edeceğiz, bisiklet yolları yapacağız. Seferihisar ve Sığacık arasında fayton koyarak motorlu araç dışındaki ulaşım yöntemlerini de teşvik edeceğiz. Ayrıca, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın maddi desteğiyle, Seferihisar'ın ana caddesini rehabilite edeceğiz ve görsel olarak da cittaslow ruhuna uygun bir çevre düzenlemesi yapacağız. Hayalimizdeki Seferihisar, evlerin balkonlarından sardunyanların sarktığı, çiçek kokularının denizin kokusuna karıştığı, gürültünün ve egzoz kokusunun olmadığı, bir kez gelenin bir daha gelmek isteyeceği bir kent. Bunu gerçekleştirmenin mucize gerektirmediğini bildiğimiz için elimizden geleni yapacağız.

Cittaslow projesine Seferihisar halkının yaklaşımı nasıl oldu? Bu projeye siz öncülük ettiniz, ikna çalışmaları yaptınız mı?

Halk başta çok negatif yaklaştı. Bunun nedeni ise proje hakkında bilgi sahibi olmamalarıydı. Ancak cittaslow'un ne olduğunu anladıkça, destek vermeye ve projeyi sahiplenmeye başladılar. Bu süreçte bizim de çabamız oldu elbette. Üç hafta boyunca her akşam bir kahve-

de bilgilendirme amaçlı sunum yaptık. Bu toplantıları üyeliğimiz kabul edildikten sonra da sürdürdük. Bugünlerde okullarda bilgilendirme toplantıları yapıyoruz. Her salı bir okulda öğrencilere cittaslow'un ne olduğunu, gelecekleri için ne kadar büyük önem taşıdığını anlatıyoruz. Çünkü bu projenin halkın desteği olmadan yürümesi olanaksız. Halkın desteğini ve katılımını sağlamazsanız, bir başkanın fantezisi olarak kalmaya mahkûmdur.

Bu projeden kısa ve uzun vadede beklentiniz nedir?

Cittaslow unvanına sahip olmanın Seferihisar için çok önemli getirileri olacağına inanıyorum. Yerel, ulusal ve uluslararası basından çok olumlu tepkiler aldık. Bizim hiçbir girişimimiz ve çabamız olmaksızın BBC World, başvurumuzun ardından Seferihisar'la ilgili bir haber yaptı. Bu proje, insanlığın büyük istek ve özlemle beklediği bir yaşam tarzı sunduğu için merak ve ilgi uyandırıyor. Eminim ki, nisan ayından başlamak üzere Seferihisar sokakları cıvılcıvılcı olacak, insanlar burayı merak edecek. Bu durum bile burada yaşayan insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesi için önemli bir araç olacak. Bunun için de Seferihisarlılar bu projeye sahip çıkıyor. Şimdiden buraya insanlar gelmeye başladı bile. Bu da kentimizin, küçük esnafın, turizmin kalkınmasına neden olacaktır.

Peki Seferihisar, beklediğiniz ziyaretçi yoğunluğunu karşılayacak bir konaklama altyapısına sahip mi?

Hayalimizdeki Seferihisar, evlerin balkonlarından sardunyanların sarktığı, çiçek kokularının denizin kokusuna karıştığı, gürültünün ve egzoz kokusunun olmadığı, bir kez gelenin bir daha gelmek isteyeceği bir kent.

Konaklama altyapısı yeterli değil. Şu an için toplam 1500 yatağımız var. Ancak ev ve köy pansiyonculuğunun geliştirilmesi için elimizden geleni yapacağız. Ev, köy ve ikinci konut turizmi konusunda kafa yoruyoruz. Bu hem yatak kapasitesini artıracaktır, hem de cittaslow konseptine uygun bir turizm

Doğayı korusak yeter

Cengiz Ertekin: (Seferihisarlı esnaf)

Cittaslow'un esnafa ve Seferihisar halkına ne getireceğini henüz bilmiyoruz. Üyelik başvurusu sırasında halkı bilgilendirmek amacıyla toplantılar yapıldı. Anladığımız kadarıyla, doğanın ve çevrenin korunmasını esas alan bir proje. Bu yönüyle destekliyoruz. Doğayı korumak zaten yerel yönetimlerin öncelikli görevidir. Bunu yaparsan zaten kendiliğinden sakin şehir olursun. Biz Seferihisar olarak hiçbir zaman kitlesel turizm anlayışının benimsendiği bir yer olmak istemedik. Seferihisar'ın genel özellikleri düşünüldüğünde bu konseptin daha uygun olabileceğini düşünüyorum. Ancak şu anda fazla bir şey beklemiyorum. Bekleyip göreceğiz.

Yöre halkı açısından iyidir

Yusuf Şen: (Seferihisarlı esnaf)

Seferihisarlılar, cittaslow'un ne olduğunu henüz tam olarak anlayamadı. Çevreyi ve doğayı koruma anlayışına sahip olması nedeniyle uzun vadede önemli getirileri olacağını düşünüyorum. Bu sayede tarihî mekânların ve deniz kıyılarının korunması mümkündür. İlçenin tanıtım ve reklamının yapılması anlamında da çok önemli. Seferihisar'ın büyük bir bölümü doğal sit alanı olduğu için çok uygun bir proje bu. Buradaki gayrimenkuller değer kazanacağı için yöre halkı açısından iyi olacaktır. Limanın deniz kirliliğine sebep olacağı yönünde bir endişe yaşıyorduk. Cittaslow'un getirdiği kriterlerin buna da engel olacağını düşünüyorum.

anlayışı yaratacaktır. Ayrıca günübirlik turizm modeli de uygulanabilir. Örneğin İtalya'nın Orvieto kenti bu modeli başarıyla uygulayan bir cittaslow örneği. 16 bin nüfuslu Orvieto, yılda 1 milyon ziyaretçi alıyor. Kente her gün onlarca otobüs geliyor ve konaklamadan dönüyorlar. Sığacık da böyle bir model için çok uygun bir yer. İzmir'den turistler gelip, günlerini burada geçirip dönebilirler. Böyle bir turizm modelini uygulamak için çok büyük yatırımlara da gerek yok.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde de "fetokulli"nin bini bir para. Belediyenin kuruluşu BİMTAŞ, Kanal 7 ve Deniz Feneri'ne ve dolayısıyla "cemaat"e yakınlığıyla bilinen Beyaz Holding'e bağlı şirketlerden Lapis'in Makro'yla ortaklığı lehine "itfaiye hizmet alımı" ihalesine "fesat" karıştırıp kendisini devre dışı bırakıyor. Böylece BİMTAŞ'la sözleşmeli itfaiye çalışanları taşeron işverenle ve "kırk satır mı, kırk katır mı" tercihiyle başbaşa kalıyor. Ya sendikadan istifa edip sigortasızlığı, güvence-sizliği, görev tanımsızlığını sineye çekerek üç kuruşa talim edecekler ya da işsiz kalacaklar. Hülâsa, AKP referanslarıyla işe giren itfaiye işçileri yine AKP tarafından kündeğe getiriliyor. Belediye-İş sendikasına bağlı itfaiye işçilerinin Saraçhane'de, Büyükşehir Belediyesi'nin karşısında kurdukları çadıra 4 Ocak'ta misafir olduk, bir dokunduk, bin ah işittik. Beş gün sonra, 9 Ocak'ta itfaiyecilerin çadırı sabaha karşı üç buçukta çoğunluğu zabıtalardan oluşan 250 kişilik bir grup tarafından basıldı. İtfaiyecilerin sökülmesine izin vermedikleri çadır, zabıtalardan tarafından falçatılarla kesilip alındı. Malûm nedenlerle kimliklerinin zikredilmemesini isteyen itfaiye işçilerinin anlattıklarını müstear isimlerle naklediyoruz...

"BÜYÜKŞEHİR ÇALIŞIYOR"

İtfaiye işçilerine fetokulli

7 Aralık'tan bu yana direniştesiniz. Son durum ne?

Bahri: Ne Büyükşehir Belediyesi'nde ne de BİMTAŞ'ta bir muhatap bulabiliyoruz. 31 Aralık'ta sözleşmemiz bitti, ama tebliğ gelmediği için işimize gitmeye devam ediyoruz. İşe gittiğimizde, "çıkın gidin, iş elbiselerinizi giymeyin, polis zoruyla sizi attırırız" gibi tehditler alıyoruz ekip amirlerinden.

Talebiniz ihalenin geri alınıp tekrar BİMTAŞ'a verilmesi mi?

Bahri: Hayır, BİMTAŞ bunu bilerek yaptı. BİMTAŞ ihaleyi alsaydı, bu yıl üçüncü ayda toplu iş sözleşmesine girecektik.

İsmail: Bir belediye kuruluşu olan BİMTAŞ, ihaleyi almamak için, ihaleyi alan

Lapis-Makro ortaklığından 12 trilyon fazla teklif veriyor.

Hüseyin: İtfaiyeciyiz biz. Ekmeğimizin peşindeyiz, onların kölesi olacağıma giderim başka işte çalışırım. Biz iş güvencesi istiyoruz. Ben ölüme imza atıyorum. Ama keriz değilim ölüme imza atarken, arkamda kalanları düşünmem lüzum. Bir kızım, karım, annem, babam var. BİMTAŞ'tayken en azından kefen paramız vardı. İtfaiyecisin, her an ölebilirsin. Herkesin kaçtığı yere sen koşarak gidiyorsun. Ölünce, aileme ne kalır? Hiçbir şey. Büyükşehir Belediyesi'nin iştirak şirketine bağlıydık, şimdi tamamen bağımsız bir şirkete veriliyoruz. Hiçbir hakkımız hukukumuz kalmayacak. "Garson, vestisi

BOĞAZ KÖPRÜSÜ EYLEMİ SONRASINDA GÖZALTINA ALINAN İTFAİYECİLER ANLATIYOR

İstanbul uyuma, itfaiyene sahip çık!

23 Aralık'ta Boğaz Köprüsü'nde yaptıkları eylemin ardından gözaltına alınan Belediye-İş'e bağlı Esenyurt Belediyesi işçileri ile itfaiye işçilerine serbest bırakıldıkları Çengelköy karakolu önünde teybimizi uzattık...

Belediye-İş uzun süredir eylemde. Genel sıkıntı ne?

Erhan: 120 gündür Belediye-İş'in İstanbul ayağında eylemler oluyor. Biri, Esenyurt Belediyesi'nde işten atılan 16 arkadaşımızla birlikte yürüttüğümüz eylem. Diğer, itfaiye işçilerinin eylemi. İki eylemin de temel noktası, işverenlerin sendikal örgütlülüğümüze yönelik saldırıları. Sendikalı işçi çalıştırmak istemiyorlar. Esenyurt'ta bu nedenle işten atılan arkadaşlarımız için her çarşamba eylem yapıyoruz. Kamuoyuna sesimizi duyurmak için bugün İstanbul Boğaz köprüsünde yaptık eylemi, itfaiye işçisi arkadaşlar da katıldı. 900 itfaiye işçisinin sözleşmesi 31 Aralık'ta

sona eriyor. Bugüne kadar, Büyükşehir Belediyesi'nin iştiraki BİMTAŞ şirketi bu işi yürütüyordu. Bu sene, Fethullah Gülen'e yakınlığıyla bilinen, Kanal 7 ile bağlantılı bir şirket aldı ihaleyi. Bize göre bu şu anlama geliyor: Yıllardır İstanbul itfaiyesine hizmet veren 950 çalışan tasfiye edilmek isteniyor. Kısacası, İstanbul itfaiyesini özelleştirmek istiyorlar.

Nihat: Ben itfaiyede çalışıyorum, aynı zamanda Belediye-İş 5 no'lu şube temsilcisiyim. Örgütlenme sürecimiz 1988'e uzanıyor. BİMTAŞ'ta sözleşmeli çalışan arkadaşlarımızı da örgütledik. Belediye bir takım oyunları oynadı ve BİMTAŞ'a ihale kaybettirildi. Kanal 7 ve Deniz Feneri'nin ortaklarının da içinde olduğunu duyduğumuz Lapis-Makro ortaklığı aldı ihaleyi. Cemaat bağlantısı var işin içinde. Bu yolla hem sendikalaşmanın önünü kesmeyi hem de işçileri ve belediyeyi taşeronla devretmeyi amaçlıyorlar. Taşeronlaştırmaya karşı 18 Aralık'ta iş bırakma eylemi yaptık. Meydanlarda, alanlarda, bildiri ve

imza kampanyası başlattık. 16 Aralık'ta Büyükşehir'in önünde bir eylemimiz oldu; çok sert polis müdahalesiyle karşılaştık, gaz ve tazyikli su yedik.

Boğaz Köprüsü'nde eylem yapma fikri nasıl oluştu?

Erhan: Aslında, Taksim'deki eyleme gitmek için Kadıköy'den çıktık, eyleme geciktik. Köprü'nün üzerinde, otobüsteyiz. "Ne yapalım arkadaşlar?" "Durdurun otobüsü, inelim!" Zincirlerimiz vardı zaten yanımızda, Taksim'de kendimizi zincirleyecektik. Geç kalınca "Boğaz Köprüsü'nde kendimizi zincirleyelim, trafiği kapatalım" dedik. 40 kişi vardık. Polisten gelecek saldırıyı, gazı, suyu, hepsini göze aldık. Vatandaşın da tepkisi olabiliirdi. Kendimizi komple birbirimize zincirledik, yolu bir yönde tamamen kapattık. Propagandamızı yaptık, sloganlarımızı attık. 25 dakika sonra polisler geldi. Makaslarla kestiler zincirleri. Aldılar bizi kenara. Polis müdahalesi sırasında sloganlarımız devam ediyordu: "İstanbul uyuma, itfaiyene sahip çık", "İtfaiyeye taşeron giremez", "Esenyurt işçileri yalnız değildir"... Diğer arkadaşlarımız ise Taksim'den Galatasaray'a kadar yürüdüler, orada oturma eylemi yaptılar. İtfaiye işçileri, Esenyurt Belediyesi işçileri, siyasi partiler

yer, yönlendirme görevlisi, komi olarak çalışmak üzere, elektrikli, motorlu aletlere dokunmayacak" diye hazırladıkları sözleşmeye imza attırıyorlar. "Elektrikli motor ve aletlere dokunamazsın" diyor. E bizim her şeyimiz elektrikle! Sakatlanınca ne olacak? Al sana imza.

Sizi itfaiyeci olarak kabul etmiyorlar mı?

Hüseyin: Adam özel şirket, niye kabul etsin ki? "Saat 10'da itfaiyede mesain bitince, benim garsonluk işim var, 12'de burada ol" da diyebilir.

Lapis-Makro ortaklığı sizi çalıştırmaya devam edecek mi?

Hüseyin: Bizi çıkartırlar, çünkü imza atmadık. İmzalayanlar da itfaiyeci olarak devam edemiyor. Bugüne kadar imzaladığımız sözleşmelerde "itfaiyede çalıştırılmak üzere" yazıyordu. Şimdi, "garsonluk, komilik de yaptırabilirim" diyor. Bizi silmişler yani. Eskiden dokuz araç çıkıyordu, artık altı araç çıkar, beş araç çıkar... Fatih'te 900 çalışan var. İstanbul itfaiyesi 5050 kişi. Çıkar 900'ü, 4100. 200 kişi idari kadroyu çıkart, onu da üçe böl. 50'sini temizlik kadrosu, 50'sini bulaşıkçı kadrosu, 100'ünü bakım kadrosu olarak çıkart. Geriye 1000 kişi kalmıyor. İstanbul'a 1000 kişi bakıyor yani. Önceden 1600 kişiydi.

İsmail: İşten çıkanlardan sonra kalan 4100 kişinin çoğunluğu emekli olmayı bekleyen işçiler, "yangına git" diyebileceğin adamlar değil, hep geri hizmette çalışanlar. Bu sıkıntının altından nasıl kalkacaklar, çok merak ediyoruz. Dua ediyoruz, büyük bir olay çıkmasın. Biz sonuçta insanız, onlar gibi değiliz, üzülürüz. Dört-beş senedir yan yana çalıştığımız arkadaşımızla şimdi muhalefet halindeyiz, kavgalıyız.

Duran: Arkadaşlara imza atmaları için baskı uygulanıyor. Ailelerine, akrabalarına telefon açılıyor. Müdürlerimiz öyle bir şekil yapıyorlar ki, kim olsa imza atabilir.

İsmail: Gece, devletin arabasıyla gelip

evinden alıyorlar imza attırmak için. Bize haktan, hukuktan, adaletten bahsediyorlar, hepsinin altında devletin arabası, cumartesi-pazar özel işlerinde kullanıyorlar.

Sözleşmeyi kaç kişi imzaladı?

Hüseyin: 400 falan, geriye 500 kişi kalıyor yani. Ama imza atanlar da noter yoluyla, savcılık kanalıyla imzalarını geri çekiyor. Biz kimseye atma diye baskı yapmıyoruz. İmza atan arkadaşlarımız da var aramızda, bize destek veriyorlar. Biz tek bir fabrika çalışanı değiliz ki, bir fabrikada 900 kişi olsak, imza atan olmazdı. Ama Şile'deki adamın, Çatalca'dakinden, Silivri'dekinden haberi yok.

İmzalayanlar niçin imzaladı?

Hüseyin: Adamı arıyorlar, "Üsküdar grubu, Kadıköy grubu atmış, sen niye atmıyorsun?" diyorlar. "Atanların sayısı 800, sadece 100 kişi kaldınız; açıkta kalmayın, 100 kişiyi işten atarlar" diyorlar. İkna odaları kuruldu.

Duran: Baskıları ailelerimizi arayarak yapıyorlar ya da arkadaşlarımızın imzalarını taklit ederek düzmece belgeler gösteriliyor. "Arkadaşın imza attı" deniyor. Kaç arkadaşımıza aynısını yaptılar. Ama 247 kişinin imzalarını geri aldığı söyleniyor.

İsmal: Grup amirim raporlu arkadaşımı

Burada kimse AKP referansı olmaksızın işe girmemiştir, referans da akrabandır. Akraban anneni arıyor: "Sözleşmeye imza atmazsa işinden olacak." Annen de "imzanı atmazsan sütümü helal etmem" diyor. Baskının seviyesini düşünün.

arıyor, "Üsküdar'ın hepsi imza attı" diyor. Çocuk bize sormasa, direniş gösteren bir arkadaş olmasa, gidecek, evinden alacak adamı, imza attıracak. İyi niyetli bir amirsen, bir kere söylersin, iki kere söylersin, Makro'nun elemanı gibi çalışmazsın. Amirlerin adam başına para aldığı düşünülüyor. Bunca baskının başka bir açıklaması yok. Seninle Makro arasında nasıl bir ilişki var ki bu insanla-

rı bu kadar zorluyorsun, gecenin 12'sinde arabanla gidip evinden alıyorsun?

Duran: Makro'nun ne telefonu belli, ne adresi. Belediyedeki genel sekreter emir vermiş, Makro hiçbir şekilde ne telefonunu ne adresini açıklıyor.

Ali: Anneniz arasa, "oğlum, sözleşmeye imzanı atacaksın, yoksa ak sütümü helal etmem" dese, ne yaparsınız? Benim grubumdaki arkadaşımıza yaptılar bu baskıyı. Müdürler senin için referans olan kişiyi arıyor. Burada hiç kimse AKP referansı olmaksızın işe girmemiştir, referans olan kişi de akrabandır. Akraban anneni arıyor, diyor ki "böyle böyle, sözleşmeye imza atmazsa işinden olacak". Annen de "imzanı atmazsan ak sütümü helal etmem" diyor. Baskının seviyesini düşünün yani.

İsmail: Benim mantığıma göre, bunun askerin yaptığı darbeden hiçbir farkı yok. Ha askeriye darbe yapmış, ha böyle bir zihniyet devletin başına geçmiş. Adam diyor ki, "burayı ben yönetiyorum, benim dediğim olacak, kanun da takmıyorum, devlet de, mahkeme de takmıyorum".

Duran: Babam aradı sabah, benimle tartışıyor: "Niye imza atmadın, niye işine başlamadın?" "Bak baba" dedim, "arkadaşlarımız geriye dönüyor, bu sözleşme fesholmak üzere. Bir daha, benim karşıma 'niye imza atmadın' diye gelme". Onu da grup amiri aramış.

İsmail: Lapis-Makro ortaklığındaki Lapis, Beyaz Holding'le ve Almanya'daki Deniz Feneri ile bağlantılı, yani geçmişi kirli.

Hüseyin: Başlık atabilirsin, "yangıncıydılar, hırsız oldular" diye.

TEKEL işçilerinin, demiryolu işçilerinin, 25 Kasım'da greve çıkan memurların direnişleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hüseyin: Hükümet sendikayı ve işçiyi bitirmeye çalışıyor. ILO diye bir örgüt var, uluslararası sendika örgütü, Türkiye'yi kara listeye almış. ILO'da yönetim

vardı; CHP, MHP, Saadet de il örgütleriyle gelmişti.

Ana talebiniz ne?

Nihat: Talebimiz, bu ihalenin bozulması. Tamam, yine ihaleye verilsin ama, Büyükşehir'in iştirakine gitsin. Ona razıyız. O zaman, örgütlenmenin önu daha açık olacak, çünkü bakanlığın BİMTAŞ'ta çoğunluğu sağladığımız yönünde karar var.

Alternatif bir sendika var mı?

Nihat: Amaçları, bütün tabanı Hak-İş'in belediyelerdeki sendikası Hizmet-İş'e kaydırmak. Esenyurt'taki arkadaşların sorunu şöyle: Esenyurt'a üç belde bağlandı. Oradan gelen işçilere belediye başkanı "Hizmet-İş'e geçeceksiniz, yoksa hepinizin iş akdini feshediyorum" diyor. Direnen arkadaşlarımızın iş hakkı fesholdu. Belediye başkanı Kadioğlu işi hakaret boyutlarına getirdi.

Mahmut: Hakareti bırak, anamıza avradımıza sövdü. Belediye başkanı bizzat üzerimize saldırdı, bir arkadaşımıza darpta bulundu, küfür etti. Biz 128 gündür kapının önünde oturma eylemi yapıyoruz.

Suat: Belediye başkanının sövüp saldırdığı benim. Yakuplu'nun bir kısmı Esenyurt'a bağlandı. Biz geldiğimiz yerde sendika üyesiydik. Yeni işte sözleşme yaparken, Belediye başkan yardımcısı

Emin Batmazoğlu "Arkadaşlar, bu şekilde sizinle çalışamayız. Sendikadan istifa edeceksiniz" dedi. Biz kabul etmedik sendikadan çıkmayı.

Mahmut: Emin Batmazoğlu istifa edin deyince, dedim ki: "Başkanım, benim milyarlarca borcum var, üç tane çocuğum var. Ben buraya isteyerek gelmedim, orada sendikahıydım. Sendikalı olduğumuzu bildiğin halde bizi buraya aldın. Şimdi demokratik hakkımızı kullandırmıyorsun."

Suat: Emin Batmazoğlu saldırdı, pankartımızı yırttı. Bir buçuk ay kadar önce, yine saldırıya uğradık. Ben sadece demokratik hakkımı kullanarak protestoda bulundum, alkışladım, "Sayın başkanım, bizi aç bıraktın. Bundan mutluluk duyuyor musun?" dedim. Belediye başkanı "ananız avradınız..." diye küfrederek ceketini çıkarttı, saldırdı. Savcılığa suç duyurusunda bulunduk. Belediyenin kendi kameralarının incelenmesini talep ettik. Daha sonra bizi şikâyet etmiş "tanımadığım kişiler tarafından fiili saldırıya uğradım" diye. Sendikadan istifa ettirip halkı koyun sürüsüne çevirmek istiyorlar. İşverenin iki dudağı arasında olacaksın. "İnsanın bacağı kangren olursa, ölmesini bekleyemeyiz, kesip atarız" dedi. Sendikada örgütlü olmayı kangrenli bacak olarak görüyor. Bizi

temizlik işlerine verdiler. Biz de "iştir sonuçta, evimize ekmek parası götürüyoruz" dedik. Sonra medyaya yansıyan uydurma bahanelerle, 25. maddeden attılar bizi. Sonuna kadar hakkımızı arayacağız. **İstedığınız gibi sesinizi duyurabiliyor musunuz?**

Suat: Kaç aydır direnişteyiz, sağolsunlar, hiçbir basın gelmedi. Gelenler oldu da, izlenen basınlar gelmedi, çıkmıyor televizyonda. Büyük televizyonlar da patronların; yanlarında çalışan işçileri uyardıracağı için veya halkı uyandıracağından, ucu onlara da dokunacağı için, maalesef, basın hiç ilgilenmiyor. Atv'den muhabir gelmişti, röportaj yaparken bir telefon geldi, yanda kesti, gittiler. Bir de yeri gelince "bağımsız, tarafsız, özgür haber" diyorlar. Yalan söylüyorlar! Neyse, ben daha fazla konuşmıyorum, konuştukça ağzımı bozacağım. Böyle bağımsız, özgür olunur mu? "Orada ne işin var?" diye muhabire fırça atıyorsun, röportajı yanda kesip gidiyor. Bunun neresi bağımsız, özgür? Nereden çıkar sağlıyorsa oradan haber yapıyorlar.

Size bu eylemle ilgili dava açılıyor mu?

Erhan: Hayır, sadece trafiği engellediğimiz için 140 lira para cezası verdiler.

kurulunda görevli bir şahısla görüştük. Kendisi de itfaiyeci, ILO bu işe el koyarsa, hepsinin çözüleceğini söylüyor.

İsmail: Bizi bitirmek, sayımızı düşürmek için, geçen sene yılbaşı gecesi, saatler 12 olmadan, bizden 400 arkadaşı 4 C'ye geçirdiler. Onları "kadroya geçireceğiz" diye kandırdılar. İmza atanlar sonradan farkına vardı. Pişmanlar şimdi, ama geri dönüşü yok. Buradaki birçok insan AKP'ye oy verdi. Öyle bir denge kurmuşlar ki, "ben kaybedersen sen de kaybedersin" diyor, "benim yerime gelecek parti seni işten atacak". Şimdi tersi oldu, kendi attı. Sözleşmeli olmadan önce maaşımız 900 liraydı. Her sene 10-20 lira civarında bir artış vardı.

Duran: İki sene hiç zam almadan devam ettik.

Hüseyin: Bu yıl 8 lira zam yapacaklardı.

İsmail: Sendikalı olduk diye maaşımız bu kadar düzeldi.

Ne zaman sendikalı oldunuz?

İsmail: Bakanlıktan yetki belgesini 2008'in kasımında aldık.

Hüseyin: 14 Kasım'da bize toplu iş sözleşmesi için yetki belgesi geldi.

İsmail: Yılda 10-20 lira zam gelirken, sendikalı olunca birden 250 lira geldi. Şimdi memurlar itiraz ediyor aynı maaşı almayalım diye.

Duran: Onlardan fazla para almamızı kabullenemiyorlar.

İsmail: Sanki para kendi ceplerinden çıkacakmış gibi, zorlarına gidiyor onlar kadar maaş almamız.

Duran: Onların sendikası, Bem-Bir-Sen devlet ne derse, belediye ne derse yaptığı için, zam da alamıyorlar. Aldıkları zam da yemek parası olarak kesiliyor. 25 lira zam verdiler, 28 lira yemek parası kesiyorlar adamlardan.

Hüseyin: Biz eskiden sözleşme imzalar, teknik şartnameye imza atardık. Maaşınız şu, yapacağınız iş şu, her şey yazardı. Şimdi, sadece altı sayfasını gösterdikleri bir iş talep formu var. Sanki biz bu işte çalışmıyormuşuz da, dışarıdan işe girmek istiyormuşuz muamelesi yapıyorlar. Sözleşme madem 36 sayfa, "hepsini getirin" diyoruz. "Çok kalın, ta-

Fotoğraf: Şahan Nuboğlu

Geçtiğimiz hafta gazetelere sızan konuşmalarında BİMTAŞ Genel Müdürü Ahmet Ağırtan, kadrolu itfaiye işçileri için "analarını belle-rim", "sendikacı i..eler" gibi sözler kullanıyordu.

şınmıyor" diyorlar. "O halde teknik şartnameyi verin, okuyalım, çoğaltalım" diyoruz. Yok, ona da gelmiyorlar.

Taşeron şirkette örgütlenme ihtimaliniz var mı?

Duran: Yok. Öyle bir madde var ki sözleşmede, en ufak bir toplanmada, topluluk kurmada iş akdini feshediyor.

İsmail: Sendikaya üye olamazsınız diye bir madde var.

Duran: Sendika örgütlemek imkânsız. Sözleşmede şöyle bir madde var: Sendi-

Bunun askerin yaptığı darbeden hiçbir farkı yok. Ha askeriye darbe yapmış, ha böyle bir zihniyet devletin başına geçmiş. Adam diyor ki "burayı ben yönetiyorum, benim dediğim olacak, kanun da takmıyorum, devlet de, mahkeme de..."

kalaşmak ya da iki üç arkadaş toplanıp iş hakkında, çalıştığın kurum hakkında ileri geri konuşmak, mesela "biz niye böyle eziliyoruz" demek, iş akdinin feshi için geçerli bir sebep. Sözleşme metninde yazıyor. Sözleşmeye dayanarak iş akdimizi feshetme durumundalar. Grup amirimi-

zin sözüne cevap vermedik mi, iş akdi fesh! İş yerinde arkadaşlarla şakalaştık mı, iş akdimiz fesh...

BİMTAŞ'a nasıl oldu da sendika girebildi?

İsmail: O zaman da büyük baskı yapıldı. **Duran:** Sendikaya girdiğimizde, "seni Adalar'a süreriz, Avcılar'a süreriz" deniyordu.

Ali: "İş akdini feshederiz" diye tehditler savuruyorlardı.

Duran: Çoğumuz bu tehditleri kulak arkası yaptık, yolumuzdan dönmedik.

İsmail: Devletin anayasası var. Senin bir anayasal hakkın var. O anayasal hakkı kullandığında, "bunu yapamazsın" diyor. Bizi tehdit eden insanların kendi çocukları bizim yerimizde olsaydı, bu sözleşmeye imza attırırlar mıydı, çok merak ediyorum.

Hüseyin: Onların çocuğu hiçbir zaman bizim yerimizde olmaz.

Ali: AKP hükümeti "Türkiye'de herkes sendikalı olacak" diyor; öbür taraftan, sendikalı olduğunda iş feshi veriyor.

Söyleşiler: Emre Kaya

5. Sayı çıktı! Bulabileceğiniz yerler

İstanbul Beyoğlu:

Simurg, Semerkant, Mephisto, Agora kitabevleri

İstanbul Kadıköy:

Mephisto, Seyhan, Penguen, İmge kitabevleri

Ankara:

Dost (Konur Sk.), İmge (Büyük), Turan, İlhan-İlhan, Dipnot kitabevleri

İzmir:

Yakın, İletişim, Kabile kitabevleri

Kimse kusura bakmasın

Öfke ve nefret oklarının hedef tahtası. Büyük medyaya göre “şahin”, başbakan yardımcısı Bülent Arınç’a göre “yaratık”, kimi solculara göre ise “Kürt milliyetçisi”. Buyrun biraz yakından bakalım. Bakalım dedikleri gibi mi? Emine Ayna’yı dinliyoruz...

2007’den beri Türkiye’de tanınır oldunuz. Milletvekilli olmadan önce ne yapıyordunuz? Siyasete nasıl başladınız? **Emine Ayna:** Milletvekilliği siyasi kimliğimin son halkası. Çocukluktan beri siyasetin içindeyim, ailemde siyasete dahil pek çok kişi var. Diyarbakırlıyım, ama liseyi Adana’da tamamladım. Çukurova Üniversitesi’nde ekonomi okurken, 1987-88’de Yurtsever Kadın Hareketi’yle tanıştım. Üniversiteyi siyasi faaliyetlerimden dolayı terk ettim. Mezopotamya Kültür Merkezi’nin faaliyetlerinde, çocukların kültürel çalışmalarında yer aldım. HADEP’le MKM aynı binada olduğu için partiye de gidip gelmeye başladım. Zamanla partinin il yönetimine, ardından da parti meclisine girdim.

Hiç tutuklandınız mı?

Gözaltı ve tutuklanma bizim için o kadar sıradan ki, bunları anlatmıyorum bile, (gülüyor) Üç ay kadar hapis yattım.

1990’larda Adana’da şimdiki gibi etnik gerginlik var mıydı?

Şimdikiyle kıyaslanamayacak kadar azdı. Sanıyoruz ki, Kürt-Türk gerginliği yapısal bir mesele. Oysa Kürt-Türk çatışmasına bu ülkeyi sürükleyen temel etmen, devletin politikaları. Devlet meseleyi etnik çatışmaya sürükleyerek Kürtlerin taleplerini bertaraf etmeye çalışıyor. Geçmişte Kürt sorunundan söz edildiğinde akla TSK-PKK çatışması gelirdi. Şimdiyse Kürt sorunu akla hemen etnik çatışmayı getiriyor. Sanki Kürtler haklarını savunduklarında, zorunlu olarak etnik gerginlik ortaya çıkıyor. Bu büyük bir yanılgı. Halkların birbiriyle sorunu yok. Devletin Kürtlerle sorunu var. 1990’larda devlet söyleminde “Kürt” diye bir sözcük yoktu. Kürt olmayınca, düşman olarak PKK gösteriliyordu. Şimdi ise devlet “birey olarak Kürdü tanıyorum, ama halk olarak asla” diyor. Halkları bireyler oluşturmuyor mu? Devlet bu denklemi reddediyor. Kürtlerin bir halk olduğunu ifade edenleri PKK’yle özdeşleştirip düşman belliyor.

Siyaset bilimci Cenk Saraçoğlu, devlet Kürtlerin varlığını kabul ederken, orta sınıfın Kürtleri tanıdıkça dışladığı ve çözümün önündeki en büyük engelin bu tepki olduğu görüşünde...

Orta sınıfların bu tepkisinin zeminini devletin bilinçli olarak yarattığını düşünüyorum. Linç girişimlerini devlet meşru görüyor. Bizzat başbakan linç girişiminde bulunanları hoşgördüğü izlenimi uyandırmıyor mu? Başbakan bunu yaptığında, orta sınıf mensubu linç girişimcileri saldırganlıklarına meşruiyet katıyor. Kimse devlete rağmen bu girişimlerde bulunmuyor. Yasaların değişmesiyle bu iş hallolmaz, çünkü Türkiye’de ırkçılık

Emine Ayna

“Parti meclisine kaç Türk alırsak Türkiyelileşiriz” gibi bir soruyu veya kaygıyı saçma buluyorum. Türkiyelileşmenin yolu, Türkiye’nin her yerindeki fabrikalara, tarlalara, atölyelere girip toplantılar yapmak, mücadele hattı belirlemekle mümkündür.

artık kabul gören bir zihniyete dönüştü. Bu zihniyet sadece orta sınıflarda değil, emekçi sınıflarda da yerleşmiş durumda. Alt sınıflardaki ırkçı zihniyet egemenlerin ırkçılığını, Kürt karşıtlığını tartışmaya fırsat vermiyor.

İzmir gibi, AKP’nin taban oluşturamadığı bir yerde hükümet karşıtlığıyla Kürt karşıtlığının paralel ilerlemesini neye bağlıyorsunuz?

Bir toplumun genlerinde kin, nefret ve ırkçılık olamaz. Toplumu yaşadığı ortam ve yönetim biçimi şekillendirir. Türkiye’de sadece Türk ve Kürt halkı yaşamıyor. Bugün en ırkçı sözleri Karadeniz’de Lazlardan duymamız, Kürtlere yönelik öfkenin belli bir etnisiteye ait olmadığını gösteriyor. Çünkü devlet bu ırkçı öfkeyi Türk dışındaki etnik gruplara da empoze etti. Dünyada, Türkiye’dekine benzer bir sorun yaşayan ve “bu toplumsal ayrışmanın hallolması mümkün değil” dediğim ülke Güney Afrika’ydı. Beyazların siyahlara yönelik ırkçılığının çok uzun yıllara yayılan bir temeli vardı. Siyah karşıtlığı sosyal, siyasal, felsefi, ekonomik açıdan da meşrulaştırılmıştı. Bir siyahın öldürülmesi neredeyse suç sayılmıyordu. Oysa Türkiye’de Kürt karşıtlığının böyle bir karşıtlığı ve tabanı hiçbir zaman olmadı. Kürt nefreti kitaplar, filmler üzerinden yayılmış değil. Güney Afrika’da bile siyah-beyaz karşıtlığı çö-

zülde. O bakımdan, Türkiye’deki Kürt-Türk ayrışmasının toplumsal düzlemde o kadar kolay derinleşebileceğini zannetmiyorum. Burada kritik olan, toplumun zihniyetini oluşturmaya çalışan devletin söylemidir. Devlet söylemi toplumu ırkçılığa yönlendirmese, bu sorun günümüzdekinden daha öteye gitmez. Sonuç olarak, Türk-Kürt çatışmasının zemini olduğuna dair değerlendirmeleri katıyen kabul etmiyorum. Devletin askeri vesa-yetini, toplum üzerindeki tahakkümünü sürdürmek için toplumu Türk-Kürt ayrışmasına sürüklediğine inanıyorum. Devletin en rahat üzerinde tahakküm kurabildiği sınıf ise orta sınıftır. Saraçoğlu’nun araştırmasında, orta sınıflarda Kürt karşıtlığı baskın bir eğilim olarak ortaya çıkmış olabilir. Ancak, bu sonuç orta sınıfların ırkçılığına değil, devletin orta sınıflar üzerinde söylemini daha rahat dile getirdiğine işaretir.

Güney Afrika örneğinden gidersek, Kürtlerin Türkiye’nin siyahları olarak algılandığı değerlendirilmesini nasıl yorumluyorsunuz?

O aşamaya gelindiğini kesinlikle düşünmüyorum. Etnik kimlik üzerinden egemenlik yaratanlar Türkiye’de pastanın tümüne sahip, pastayı kimseyle paylaşmamak için de zaten pastadan nasiplenmeyen kesimlerle Kürtleri çatıştırmaya çalışıyor. Bu bir iktidar paylaşımı meselesidir. Bir yandan, Osmanlı zihniyetini sürdürmek isteyen, bir yandan da cumhuriyetin malum kurumlarını gözardı etmeyen, merkeziyetçi, çoklu toplumuna rağmen tekçi, tuhaf bir yönetim var ortada. Ama ben Türkiye halklarına güvenerek iyimser konuşuyorum. Devletin her türlü şantajına rağmen, halkların tamamen birbirinden ayrışması o kadar da kolay değil.

Devletiyle, medyasıyla, toplumuyla Kürtlere veya son dönemde olduğu gibi Romanlara yönelik saldırganlıklar, uzun vadede ayrışma tehlikesini doğurabilir mi?

Valla bu, biraz da bizim barış ve beraberlik konusunda göstereceğimiz emek ve çabaya bağlı. Devletin ayrıştırmacı politikalarına karşı, halkların bir aradalığını sağlamak için, halka gerçekleri anlatmak zorundayız. Nitekim, bizim esas niyeti-miz artık Batı illerine yönelip Türk halkına gerçeği anlatmak. Devletin “açılım” dediği süreçten ne kastettiğini bilemedik. Ortaya somut hiçbir şey konmadı. Ama somut bir söz vardı: “Analar ağlamasın.” Bunu bizzat Erdoğan söyledi. Peki ama, analar nasıl ağlamaz? Çocuğu ölmezse ağlamaz. Tamam, yasaları değiştirebilir, DTP’yi kapatabilir, Kürtlere “size siyaset hakkı tanımıyorum” diyebilirsiniz. Ama savaşı bitirebilirsiniz, anaları ağlatmayabilirsiniz. Bunun için Kürtlere yönelik temel politikalarınızı değiştirmek zorunda da değilsiniz. Çok basit: Analar ağlamasın, çocuklar ölmesin. Çocukların ölmemesi için silahların susması lâzım. Bana göre, “analar ağlamasın” demek, “operasyon yapmayacağım” demekle eşanlamlıdır. Peki, devlet operasyonları sonlandırdı mı? Açılım sürecinde ne oldu, biliyor musunuz? Öldürülen bir

gerillanın cenazesini askerler sürüklerken, bir asker de tekme atıyordu. Bu görüntüler Roj TV’de yayınlanınca, telefon ettim. “Görüntü ne zaman elinize ulaştı” diye sordum. Altı ay önce ulaşmış, ama açılım tartışılırken Kürtlerde infial uyardırmasını diye yayınlamamışlar. Emek ve çabadan kastım bu: Biz bu tür olayları topluma ne kadar duyurabildik? Sinan Çetin gibi bir yönetmen geçenlerde bir çıkış yaptı. Daha sonra televizyona çıktı. Düşünün, Sinan Çetin, Bülent Ersoy’un “oğlum olsa askere gitsin istemem” çıkışından bihabermiş. Olup bitenlerden bu kadar habersiz bir toplumdaki söz ediyorduz. Otuz yıldır söyleniyor, “Kürtler cumhurbaşkanı bile oluyor”. Yahu, kalk gel de o otuz yıllık kirli savaşta Kürtler ne hale getirildi, bir gör! Bırak PKK sürecini, daha PKK yokken neler yaşıyordu Kürtler? Türklerin bunlardan gerçekten haberi yok.

O “Türkler” sokakta kâğıt toplayan gençlerin, mendil satan çocukların, çöp karıştıran yoksulların Kürt olduğunu bilmiyor mu?

Biliyorlar ama, “burada ne işleri var, köylerine dönsünler” diyorlar. Zannediliyor ki Kürtler, onların ekmeğine ortak olmak için göç etti. Kimse yakılıp yıkılan köylerden, yaşanan zulümden haberdar değil ki. Üstelik insanlara bölgede yaşananları anlattığımızda, kendilerini kandırmaya çalıştığımızı sanıyorlar. Sanki senin beynin yıkanmış, sen de onun beynini yıkıyormuşsun... Böyle anlıyorlar.

Geçtiğimiz günlerdeki KCK operasyonlarını, size yönelik tepkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bunların DTP’nin son kongresindeki çıkışımızla ilgili olduğunu düşünüyorum. Orada dedik ki: “Milletvekilleri olarak bölge siyasetini seçmişlerimize ve halkımıza bırakıyoruz. Biz artık bölgeye değil, İstanbul’a, İzmir’e, Adana’ya, Mersin’e, Ege’ye, Akdeniz’e gidip Türk halkına gerçekleri anlatıp oralarda örgütsel çalışmalarımızı yürüteceğiz.” Hemen ardından bize yönelik operasyonlar başladı. Çünkü Türkiye’nin her tarafına açılmamız demek, devlet politikalarının Türklere de teşhir edilmesi anlamına geliyordu. Devlet diyor ki, “Fırat’ın ötesinde siyaset yapma hakkınız yok.” Bundan çıkardığımız ders ise şu: Artık tam da batıda çalışmalarımızı yoğunlaştırmalıyız.

Her defasında Kürt siyaseti içinde bir “kötü insan” veya “şahin” beleniyor ve sorunların kaynağı olarak o kişi gösteriliyor. DTP’nin kapatılmasından bile neredeyse siz sorumlu tutulduunuz. Bazı köşe yazarları, “şimdi Emine Ayna zil takıp oynayabilir” dedi. Size yönelik bu öfkenin kaynağı nedir?

Valla beni tanıyan insanlar, bu tepkiler üzerine şoke oluyor. Bir kere çok sakın, kolay öfkelenmeyen bir insanım. Kolay kolay kavga etmem, parlamam. Ama lafımı da asla dolandırmam. Kimileri diyor ki, en son söylenecek sözü en başta söylüyorsunuz. Doğrudur, çünkü ben esas sözü ilk önce söylerim. Tepki görmesin diye cümlelerimi süslemeye, edebileştirmeye mecbur değilim, benim derdim so-

runları dile getirmek. Üstelik, ben konuşurken her şeyin gerekçesini, tarihçesini anlatıyorum. Ancak, mesela geçenlerde Akşam’a uzun bir röportaj verdim. Türkiye’nin pek çok meselesini uzun uzadıya anlattım. Röportaj bir çıktı, anlattıklarımın onda biri. O da PKK ve Öcalan’la ilgili kısımlar. Bir sözü bağlamından koparıp yayınladığınızda elbette sert gelir. Muhtemelen bana, “ya PKK ve Öcalan’dan hiç söz etme ya da söz edersen biz de söyledğin tüm şeyleri yok sayıp sadece bu sözlerine yer veriz” diyorlar. Kimse kusura bakmasın, ben PKK ve Öcalan meselesinden söz edeceğim.

Size yönelik tepkilerin artması, yerel seçim çalışmaları sırasında “DTP’ye oy vermeyenler Kürtlüklerini sorgulamalıdır” cümleleriyle başladı. Bu sözünüz, DTP dışındaki Kürt siyasetçileri tarafından çok eleştirildi. İçinde yer aldığınız siyaset geleneğinde özeleştirme mekanizmasının işletildiği söyleniyor. Bu cümlelerin özeleştirisini yaptınız mı?

Hayır, ben hâlâ o cümleyi doğru buluyorum. Bir Kürt bugün kalkıp AKP’ye, CHP’ye, MHP’ye oy veriyorsa, elbette Kürtlüğünü sorgulamalıdır. Devlet politikası, Kürtlerin inkârı üzerinden şekilleniyor. İsmi andığım siyasi partiler devletin bu politikasının sürdürücüleri. O halde bir Kürt olarak bunlara oy vermek veya gidip AKP’den milletvekili olmak, seni inkâr eden desteklemektir. Erdoğan Hakkârî’de “tek millet, tek dil” demedi mi? Tek millet, Türk, tek dil de Türkçe demek. Ee, Kürtler ne olacak? Bunu söyleyen bir siyasetçiye bir Kürt olarak oy-

Bana Kürt milliyetçisi, savaş yanlısı, fiziksel özelliklerime atfen çirkin diyorlar. Kral çıplak demek kolay değil, ben kral çıplak diyorum. Ha, eğer güzel, alımlı bir kadın olsaydım, bu sefer de ahlâkî bir saldırıyla karşılaşacaktım.

nuzu nasıl verirsin? Bu soruyu sorunca ırkçı mı oluyorsunuz Allah aşkına! Ne yani, çıkıp “kimin Kürt olup olmadığını kan tahliliyle öğrenelim” mi diyorum? Kürt olmak, kendini belli bir etnik gruba ait hissetmektir. Eğer içinde böyle bir his varsa, o hissini yok etmeye çalışan bir zihniyete oyunu nasıl verirsin?

Devlet artık Kürt kimliğini inkâr etmediğine göre, Kürt hareketinin bundan böyle Kürt kimliğini kabul ettirme çabası yerine başka bir siyasi kanal üzerinden yol alması gerekmez mi?

İyi de biz sadece Kürt halkının varlığını kabul ettirmek için siyaset yapmıyoruz. Sadece Kürtlerin hakları için de mücadele vermiyoruz. Meclis çalışmalarımıza bakın, tüm emekçi kesimler, tüm etnik gruplar için hak talebinde bulunduğumuzu görürsünüz. Ahmet Türk’ün eş başkan olmadığı dönemde grup konuşmalarını ben yapıyordum. O zaman özellikle vurgulamıştım, Anayasa’nın Türk, Sünni, Hanefi ve erkek olduğunu söylemiştim. Anayasa’nın tekçiliğine işaret ederken, bu anayasanın çoğulcu olmasının tek yolunun Kürt kimliğinin kabul edilip Anayasa’ya dahil edilmesi olmadığını vurgulamış oluyorum. Türkiye’de sa-

dece Kürtler ve Türkler yaşamıyor, bunun bilincindeyiz. Anayasa’nın temsil etmediği, yok saydığı, inkâr ettiği kim veya ne varsa, o hakları savunuyoruz. Bizim söylemimizde Kürt haklarının çok öne çıkmasının nedeni, hak gaspına uğrayan diğer kesimleri devletin doğrudan öldürmeyi gerekli görmemesindendir. Kürt meselesi, diğer meselelerden farklı olarak, can alan bir meseledir. Aleviler sokağa çıkıp haklarını istediklerinde öldürülüyor, ama Kürtler sokağa çıktığında Erdoğan “kadın da olsa, çocuk da olsa” deyip ateş emri veriyor. Ayrıca, Kürtlerin hak talebinin görünür olmasının temel sebeplerinden biri de örgütlü olmaları. Kürtler örgütlü bir halk olmasa, kimse yaşadıkları sorunları dile bile getirmezd. DEHAP’ın kapanmasından sonra DTP hemen kurulup örgütlenmediği için AKP bölgede örgütlerini kurdu ve Kürt söylemini kullandı. Biz de 2007 seçimlerinden önce, AKP’yi çok eleştirmemeye gayret ettik. “AKP çözecekse, biz engel olmayalım” diyorduk. Fakat Meclis’e girdiğimizin ikinci günü Erdoğan kürsüden bizi hedef gösterdi ve “ya PKK’ye terörist dersiniz veya sizi dikkate almam” dedi. Devlet diyor ki, “bakın milletvekili sayınızı 22’de tuttum. Demokles’in kılıcı gibi, istediğim zaman keserim.” Anayasa Mahkemesi de bunu yaptı zaten.

Milletvekili sayınızla devletin politikası arasında nasıl bir ilişki var?

2007’de de yerel seçimlerde de oylarla oynadığına inanıyoruz. AKP’nin gerçek kimliğini görünce, “tamam, buraya kadar” dedik. Siyaset sadece Meclis’te yapılmaz. AKP’nin gerçek yüzünü ifşa etmeye yönelik politika yapmaya başladık. Bunu yoğun olarak bölgede yaptık, çünkü AKP ekonomik anlamda Kürtleri satın almaya çalışan çirkin bir politika güdüyordu. Ve buna devam ediyor. Ya AKP’li olacaksın ya da iş bulamazsın, bakkal bile açamazsın dayatması yapıldı. AKP, Kürtlere haklarını vermeden, ama veriyormuş gibi yaparken sessiz kalmamız düşünülemezdi. AKP’yi ifşa ederken çok yıprandık, kişisel olarak da yıprandım. Çok üzerimize gelindi, çok saldırıya uğradık, ama AKP’nin ne olduğunu da herkese gösterdik.

Meclis’te diğer partilerin milletvekillerinin size yaklaşımı nasıl?

Kimseye sataşmıyoruz. Gazeteciler de sanki Beyoğlu’ndaki magazinciler gibi, bize manşete çıkarabilecek laflar söyletmeye çalışıyor. Kendilerine de söylüyorum, bu çok çirkin bir tavır. Kürt sorununu da magazinleştirmek istiyorlar. Bizim burada ciddi bir sosyal derdimiz varken, gazetecilerin magazin muhabirleri gibi bizden söz koparmaya çalışması çok çirkin. Bakın, geçen gün üç bakan bir üniversitede konferansa gitti. Salona öğrencilerin girişi yasaklanmış! Ama gazeteciler sanki öğrenciler ilgi göstermemiş gibi haber yaptı. Bu nasıl bir anlayış, insanın aklı almıyor. Şahin-güvercin lafını ilk kullanan gazete Taraf’tır. Yeni Şafak, Zaman AKP’nin gazeteleri. Ama Taraf AKP’li gibi görünmeyip AKP’yi meşurlaştıran bir gazete. Bizi her taraftan kuşa-

tıp marjinalize etmeye çalışıyorlar. DTP'nin kapatılmasından sonra, hem bir umutsuzluğun ifadesi hem de siyasî bir tavır olarak Meclis'i terk etme kararı aldınız. Sonra bu karardan vazgeçtiniz. BDP çatısı altında şu ana kadarki siyasî hatta mı, yoksa yeni bir söylemle mi yola devam edeceksiniz?

Kürt sorununu, şu ana kadarkinden daha yoğun biçimde, bilmeyenlere anlatmaya çalışacağız. Haklar sorununun çözümü ezilenlerin birliğiyle mümkündür. Bu birliği sağlarsak, hak sorunlarının çözümünü sağlayabiliriz. Son iki yıldır yapamadığımız şey buydu. Fakat yapamamızın gerekçeleri de var. Bizim, öncelikle AKP'nin kandırma girişimlerini bertaraf etmemiz gerekiyordu. Nitekim, artık Kürtlerin AKP'ye bakışı eskisi gibi değil. Yedi yıl boyunca tek parti iktidarında hiç mi adım atılamaz?

DTP'nin kapatılması, Habur'dan gelişlerin tersi yönde sonuç yaratması, KCK operasyonları, Terörle Mücadele Kanunu'yla ilgili düzenlemenin Meclis'ten son anda geri çekilmesi, linç girişimleri... Bu tür vakaların, Kürtlerde sürekli yeni travmalar yarattığını ve bunun toplumun ruh halini bozmaya başladığını söylüyor bazı sosyologlar. Sizin bu konudaki gözlemlerinizi neler?

Üzücü olan şu: Kürtler, bu travmalar sonucunda yaşayacakları gerilemenin gerekçelerine sığınabilir. Ama aynı travmayı ileride Türkler yaşadıklarında, bunun bir gerekçesi olmayacak. Linç edilen insanlar, mağduriyetlerine sığınabilir. Pe ki, şimdinin linççi gençleri, ileride bunu kendilerine nasıl anlatacaklar? Kürtler kaçıyor, Romanlar dışlanıyor... Türkler tek başlarına kaldıklarında ne hissedecekler? Türkler hâlâ kazık dikmeyi tarihlerinden silemiyor. Düşünsenize dünyada Türklerin imajını: İngilizler centilmen, Fransızlar romantik, Türkler barbar! Bu ağır imajı hep beraber dağıtmak zorundayız. Almanlar elli yıldır Yahudilerden özür diliyor. Kahvehanede bir genç Kürtçe şarkı söyledi diye, diğerlerinin kalkıp onu linç etmeye çalışması sadece linçe maruz kalan Kürt gencinin travması değil ki! Bilmediğin bir dilde şarkı dinlenmesine tahammül edememek travma değildir de nedir?

Amcanız Ömer Ayna, Mahir Çayan'larla birlikte Kızıldere'de öldürülen devrimci gençlerden biriydi. Kürt-Türk birlikteliğinin böyle bir mirası varken, bugün sosyalist Kürtler ve Türkler neden bir arada mücadele yürütmüyor?

Örgütlerin birleşmesi şart değil. "BDP'nin parti meclisine kaç Türk alırsak Türkiyelişiriz" gibi bir soruyu veya kaygıyı da saçma buluyorum. Türkiyelişmenin yolu, Türkiye'nin her yerindeki fabrikalara, tarlalara, atölyelere girip toplantılar yapmak, mücadele hattı belirlemekle mümkündür. Bizim "çatı partisi" çalışmalarımız sürüyor, ama bu çok zorlu bir yol. Zorluğu kolaylaştırmanın yolu, net hedefler etrafında bir araya gelmekten geçiyor. Ömer Ayna'lar, Mahir Çayan'lar net hedefler üzerinden bir araya gelmişlerdi.

Ömer Ayna'nın öldürülmesi, ailenizde nasıl bir etki yaratmıştı?

Dedemler Şeyh Sait hareketi içinde yer almışlar. Babam, amcalarım da hep Kürt hareketi içinde yer aldılar. Zaten her Kürt ailesi bir biçimde siyasetin içinde yer almıştır. Amcalarım babamı abi gibi değil, baba gibi görürlerdi. Babam kardeşlerine çok düşkündür. Anneleri çok küçük yaşta vefat edince, kardeşler birbirine kenetlenmiş. Amcamın öldürülmesinden sonra, ailede yıllarca kimse kendinden söz etmedi. Evin bütün duvarları onun yaptığı resimlerle doluydu. Babamın sandığında, Ömer amcamın günlükleri, resimleri, plakaları, kasetleri, dergileri, kutsal emanet olarak durur. Babam hiç anlatmazdı, biz de onun yanında bundan söz etmezdik. Yıllar sonra biz sormaya, o da anlatmaya başladı. Dedem otoritesi olan bir ağa. Babam, Ömer amcamın kendi babasına karşı nasıl mücadele verdiğini, dedemin köylülere yaptıklarına nasıl karşı çıktığını anlatırdı.

"Açılım bitti" dediğim için Arınç bana "yaratık" dedi, ama "açılım bitmedi, çünkü şunları şunları yaptık, yapıyoruz, yapacağız" demedi. Açılımın bitmediğine ilişkin bir çift cümle edebilir mi? Edemez.

Böyle bir aile geleneğine rağmen, DTP içinde "Kürt milliyetçisi milletvekili kimdir" diye sorulduğunda, neden siz işaret ediliyorsunuz?

(kahkahalar) Kimin benim için ne dediğini pek önemsemem, ama bana milliyetçilik yaftasını yapıştırmak kime, ne kazandırır? Ben size ne anlatıyorsam, yakın çevreme de aynı şeyleri anlatıyorum. Sistem korktuğunu hep kötüler. Bana Kürt milliyetçisi, savaş yanlısı, fiziksel özelliklerine atfen çirkin diyorlar. Kral çıplak demek kolay değil, ben kral çıplak diyorum. Ha, eğer güzel, alımlı bir kadın olsaydım, bu sefer de ahlaki bir saldırıyla karşılaşacaktım. Kimseye yalan borcum yok, Türk anne-babanın kızı da olsaydım, bugün söylediklerimin aynısını söy-

lerdim. Cumhurbaşkanı, başbakan, Bülent Arınç gibi isimler bana dair pek çok şey söylediler. Dikkat edin hepsi bana şahsî saldırıda bulunuyor. "Açılım bitti" dediğim için Arınç bana "yaratık" dedi, ama "açılım bitmedi, çünkü şunları şunları yaptık, yapıyoruz, yapacağız" demedi. Açılımın bitmediğine ilişkin bir çift cümle edebilir mi? Edemez, çünkü cevabı olmayanlar hakaret eder.

Osman Baydemir'in KCK operasyonları üzerine açıklama yaparken küfretmesini neye bağlıyorsunuz?

O küfrü tasvip etmiyorum, ama Osman bey bir kişiye hakaret etmedi. Bir yaklaşıma küfretti. Fakat küfür bir şiddettir.

KCK operasyonları partinizi çok zayıflattı mı?

Elbette çalışmalarımız sekteye uğruyor, ama bizim hareketimiz bu tür operasyonlarla yıldırılamaz. Devlet bu operasyonlar üzerinden, kurmaya çalıştığımız yeni sistemi kırmak istiyor.

Nedir o sistem?

Türkiye'deki mevcut örgüt modellerinin dışında bir model kurmaya çalışıyoruz. Hiçbir kararımızı, halktan bağımsız olarak almamanın yollarını arıyoruz. Mesela, belediye başkanı belediye encümenlerini toplayıp mevcut parayı söylüyor, mahallelerin sorunlarını ele alıyor. O parayla hangi sorunların giderilebileceğine mahalledeki halk toplantıları üzerinden karar veriliyor. Aday seçimlerinde de aynı şekilde karar veriyoruz. Devlet ise KCK operasyonları adı altında bizim örgütlenme biçimimize saldırıda bulunuyor. Bakın, bir arkadaşımıza savcı "neden bekârsın" diye sorabiliyor. Bekârlığını örgüt üyeliğinin gerekçesi yapmaya çalışıyor! Kürt hareketinin özgün bir toplumsal hareket haline gelmesinden korkulduğu için bu operasyonlar gerçekleştiriliyor. Çünkü bizim bu şeffaf ve demokratik modelimiz hayata geçerse, yarın öbür gün bütün yurttaşlar kendi partilerinden ve devletten bu şeffaflığı bekleyecekler. Devlet bunu göze alamadığı için bizi sindirmeye çalışıyor.

Orta sınıfın Kürt düşmanlığı

Soluduğumuz hava giderek daha fazla ırkçılık kokuyor. Birkaç yıl önce, Trabzon'daki linç girişimi –TAYAD'lılara Kürt zannedilerek saldırılması– ve Erdoğan'ın “vatandaş hassasiyeti” açıklaması hayret vericiydi. Artık irili ufaklı linç girişimleri gündelik hayatın bir parçası, “vatandaş hassasiyeti” de ırkçılığın göbek adı olarak devlet ve hükümet yetkililerinin dilinde pelesenk. O “hassasiyet”in hedef yelpazesi, en son Manisa hadisesinde gördüğümüz gibi, bir hayli geniş. Ama bir numaralı hedefin Kürtler olduğu aşikâr. Gelgelelim, bu ne yaman çelişki dedirten bir paradoks söz konusu: Devlet inkâr politikasından çarkedip Kürt varlığını tanımaya başlarken, hükümet “açılım” sakızı çiğnerken Kürt karşıtı “vatandaş hassasiyeti” hararetleniyor. ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim görevlisi Cenk Saraçoğlu'nun 2006'dan beri İzmir'de yürüttüğü ve orta sınıfın anlam dünyasında Kürtlere yönelik dışlayıcı söylemin nasıl şekillendiğini incelediği araştırması, bu hararetin sebeplerine dair önemli ipuçları veriyor.

Praksis dergisindeki yazınızda, linç girişimlerini kentli orta sınıf Türklerin Kürtleri “tanıyarak dışlama” eğilimi olarak yorumluyor, “siyaset Kürtleri tanıırken, şehirler dışlıyor” diyorsunuz. Şeyhmus Diken'in “İsyân Sürgünleri” kitabından da biliyoruz ki, Şeyh Sait isyanından sonra çeşitli bölgelere sürülen Kürtler de “kuyruklu Kürtler”, “pis Kürtler” denerek dışlanıyordu. “Tanıyarak dışlama” dediğiniz eğilimi ortaya çıkaran etmenler neler?

Cenk Saraçoğlu: “Tanıyarak dışlamak”, sadece Kürtlerin tanınmasına, varlıklarının bilinmesine değil, belli bir tanıma biçimine denk düşüyor. Bu tanıma biçimi, son dönem yaşanan gelişmeler bağlamında anlamlandırılabilir bir hissiyata tekabül ediyor. “Kuyruklu Kürt” imgesi Kürtlerin gündelik hayat pratikleri içinde tanınmasıyla ortaya çıkan bir imge değil, daha ziyade hayali bir öteki yaratma biçimi. “Kuyruklu”, gerçeğe tekabül etmeyen bir fantezi. Tanıyarak dışlamada ise Kürtlerle gündelik hayat içinde edinilen deneyimler referans alınarak

“Haksızlığa” uğradıklarını düşünen İzmirli DTP konvoyunu beklerken...

Kürt algısı geliştiriliyor. İzmir'de yaptığınız araştırmada gördüğünüz kişiler bu değerlendirmelerinizi destekleyecek neler söyledi?

Örneğin biri, daha önce Kürtleri çok mert, dayanıklı insanlar olarak bilirmiş; tanıdıkça, gördükçe, o Kürt imgesinin tamamen değiştiğini söylemişti. “Mert ve dayanıklı” imgesinin yerine, tanıyarak dışlamayı yaratan belli stereotipler geliştirmiş: Cahil, kent hayatını mahveden, işgalci, bölücü... Şeyh Sait sonrası sürgünler örneğinde ise böyle stereotiplerin geliştirilebileceği bir ortam yok.

Araştırma alanı olarak İzmir'i seçmenizin sebebi ne?

İzmir'in tekil olarak farkından bahsedemeyiz; İzmir, Mersin, Bursa, Adana'nın diğer illerden farklılıklarına vurgu yapabiliriz. Bu iller 1980'den önce, belli bir yerde kümelenmiş Kürt nüfusu içermiyordu. Oralarda yaşayan az sayıdaki Kürt de kimliklerini şehir hayatına yansıtmıyordu. '80 sonrasında bu şehirler kitlesel göç akınına uğrayınca, ciddi bir demografik altüst oluş ortaya çıktı. Kürt-

ler, kısa sürede, kent hayatında belli bir yerde konumlanmış bir topluluk olarak varoldular. Dolayısıyla, mesele İzmir'e özgü gösterilip daraltılmamalı.

Kürtlerin karşılaştığı ırkçı tepkiler, Avrupa'daki göçmenlerin yaşadıklarıyla kıyaslanıyor. Böyle bir paralellik kurmak doğru mu?

Pek çok dışlama ve ırkçılık biçimi olduğunu biliyoruz. Bunların ortak özelliği, belli bir gruba bir takım özsel, değişmeyeceği varsayılan özellikler atfetmektir. Avrupa'daki ırkçılıkla, Türkiye'de ırkçılığa orta sınıfların daha teşne oluştundan kaynaklanan bir benzerlik var. Diğer yandan, Türkiye'de Kürtler kendi ülkelerinde böyle bir muameleyle karşılaşılıyor. Avrupa'ya ise uluslararası göç akını yaşanıyor. Avrupa'daki göçmenler vatandaşlık statüsünden kaynaklanan bir eşitsizliğe uğruyor. “Tanıyarak dışlama” kavramıyla şunu vurgulamaya çalışıyorum: Devlet, çok uzun süre, son on yıla kadar, asimilasyoncu ve inkârcı politikalarını sürdürdü ve resmî olarak Kürtlük kategorisini tanımayarak o kategorinin içini boş bıraktı, anlamlandırmadı. Bu nedenle, birçok kişi Kürtlük kategorisini anlamlandırabileceği “malzemelerle” iç göç sürecinde tanıştı. Avrupa'daki Müslümanlık imgesi ise Türkiye'deki Kürtlük imgesi kadar boş değildi, orada yüzyıllardır hâkimiyetini sürdüren oryantalist bir bakış açısı var.

Devlet Kürtlük kategorisinin içini boş bırakmasaydı, büyük şehirlerde Kürtlerle Türklerin karşılaşması bu kadar sert olmayabilir miydi?

Devlet bir Kürt imgesi yaratsa, iç göç de yaşanmazdı. Zorunlu göç savaş sürecinde yaşandı. Savaş ise devletin asimilasyoncu politikalarından doğdu. Devletin tanımama üzerine kurulu stratejisi, niyet edilmemiş bir şekilde, Kürtlerin tanınarak dışlanmasının zeminini oluşturdu. Devletin inkâr ettiği Kürtlük, kent hayatında bir duruma tekabül ediyordu. Dolayısıyla, MHP “Kürt yoktur” derken, MHP'li orta sınıflar “Kürt var ve şehrimizi berbat ediyor, bedavadan geçiniyor” demeye başladı. Devlet yıllar yılı Kürtleri Türk milletinin bir parçası olarak kabul edip tanımazken, ırkçı eğilim gösteren kentli orta sınıflar iç göçle şehirlere kaçan Kürtleri “tanıyor”, ama olumsuzluklar atfederek dışlıyor. Tanıyarak dışlamayla reddetme arasında taban tabana zıtlık var. Bu zıtlığa kaynaklık eden etmenleri araştırıyorum.

AKP'nin “açılım”ıyla muhtelif kentlerde vuku bulan linç girişimleri arasındaki paradoks da dikkat çekici. Kürtleri asimile ederek Türk milletine dahil etmeye çalışan devlet de artık Kürtleri ve Kürt sorununu tanıyor. Bu anlamda, örneğin İzmir'de Kürtlere saldırılan Türkler, hem Kürtlere hem de devlete, hükümete tepki göstermiyor mu?

İzmir'de derinlemesine görüşme yaptığım doksan kişi içinde, AKP sempatisini olup Kürt karşıtı söylemi dillendirenler de vardı. AKP karşıtlığının zorunlu olarak bir Kürt karşıtlığına veya tersi duruma dönüştüğünü zannetmiyorum. Bu

ikisi arasındaki ilişkinin biraz olumsal olduğunu düşünüyorum; ikisi paralel ilerliyor, ama biri öbürünün koşulu değil, pekiştirici gibi görünüyor. AKP'nin Kürtleri tanımayla yönelik politikaları, Kürtlerin orta sınıf nazarında stereotipler üzerinden yaftalanmalarını açıklamaya yetmez. Kürtlerin, adeta tek bir ağızdan işgalci, cahil olarak yaftalanmasının arkasında AKP'nin "açılım" politikası yatmıyor. Ama bu yaftalamanın geniş kitleleri kuşatmasında bunun payı olabilir.

Araştırmanızda, Kürtlerin hangi klişelerle yaftalandığını tespit ettiniz?

Cahillik, haksız kazanç sağlayarak geçinme, işgalcilik, kent hayatını mahvetme, bölücülük... Haksız kazanç söyleminin kökenine bakalım mesela: Bu söylem daha önce gecekonduda yaşayanlar için kullanılıyordu. Orta sınıf mensupları "biz emeğimizle çalışıp yıllarca ev almayla uğraşırken, taşradan gelenler bir arsa çevirip ev yapıyor" diyordu. 1990 sonrasında, bazı kentlerde gecekonduda alanlarına tamamen Kürt göçmenlerin yerleşmesi ve buraların "Kürt mahallesi" olarak anılmasıyla, haksız kazanç söylemi etnikleşerek Kürtlere mal edildi. Cahil, işgalci, kent hayatını bozma gibi stereotipler için de aynı dönüşüm geçerli. Orta sınıf mensupları, kendilerini vergi veren, düzenli çalışan, devlete isyan ve ihanet etmemiş, az maaş alan ideal vatandaşlık söylemiyle tanımlıyor. Kürtleri ise kendilerinin negatif ötekisi olarak tanımlayarak şöyle diyorlar: "Doğudan gelip Kadifekale'de ev sahibi oluyorlar. Vergi ödemeden sokakta midye satıyor; hem halkı zehirliyor hem de bir sürü para kazanıyorlar. On çocuk yapıp hepsine çiçek ve selpak sattırıyorlar. Bizden daha fazla kazanıyorlar..." Bu haksızlığa uğramışlık duygusu AKP'nin Kürtlere bir takım haklar tanıma niyeti sonucunda daha da pekişebilir; hele ki ekonomik krizin emekçi kesimleri vurduğu bir dönemde, daha da alevlenebilir. Orta sınıflara göre, bu kriz ve yoksulluk döneminde kazançlı çıkan tek grup Kürtler. Bu nedenle, haksız kazançla geçinen Kürtler imgesi son siyasal süreçten etkilenecek tehlikeli bir biçimde ulusal ölçeğe yayılan bir tepkiye dönüşebilir. Asıl tehlike bu zaten, çünkü makro siyasal süreçler içinde bu imge sürekli doğrulanıyor. Tanıyarak dışlama eğilimi, ABD'nin Irak işgalinden sonra, orta sınıfların zihninde doğrulanmaya başladı, orada da Kürtler "kazan, çıkarlar elde eden" pozisyonuna oturtuldu. ABD işgali bu algının gelişmesinde büyük rol oynadı. Kürtlerin İzmir'i işgal etmekte olduğuna inanan orta sınıflar, Kürtlerin Kerkük'te nüfus üzerinden nüfuz oluşturduklarına dair bir haber okuduklarında, aynı şeyin İzmir'de de yaşanacağını düşünmeye başlıyorlar. Böylelikle, gündelik hayatta devşirdiği işgalci yaftasını genel siyaset akışı içinde doğruluyor ve daha rasyonel, daha siyasal bir forma sokmuş oluyor.

Aralarında sekiz PKK militanının da olduğu barış grubu Habur'a geldiğinde, sınır kapısında görev yapan Manisalı bir polis memuruyla konuşmuştuk. Po-

lis, "Kürtlerin Irak'ta bir devleti olsun, buna bir şey demiyoruz. Ama o devlet, buradakilerin devlet isteğini tatmin edecekse olsun. Buradaki Kürtler de devlet isterse, o zaman olmaz" demişti. 2006'da İzmir'de araştırmaya başladığımda gördüm ki, tanıyarak dışlama eğilimine kaynaklık eden temel olay, Kuzey Irak'taki gelişmeler. Şu anda, oradaki mesele bir biçimde kabullenildi, ama dışlama hissi yerleşti. Dolayısıyla, artık Kerkük'te ne olup bittiğine bakma gereği duymuyorlar. Geleceğe dair düşüncelerini doğruladıklarını ve tekrar doğrulamaya gerek olmadığını düşünüyorlar: Kürtler İzmir'i işgal ediyor!

Kürtlerin haksız kazanç sağladığı söylemi yayılırken, Türkiye'de işçi sınıfının ağırlıklı olarak Kürtleştiğini söyleyenler de var...

Yoksulluk kavramı da Kürtlükle eşanlamlı hale geldi. Yoksulluğun en uç formlarının, gecekonduda oturma en

MHP "Kürt yoktur" derken, MHP'li orta sınıflar "Kürt var ve şehrimizi berbat ediyor" demeye başladı. Devlet Kürtleri tanımazken, ırkçı eğilim gösteren orta sınıflar Kürtleri tanıyor", ama olumsuzluklar atfederek dışlıyor.

belirgin biçimlerinin Kürtler tarafından temsil edilmeye başlanmasıyla, yoksulluk Kürtlerin doğal bir kimliği olarak algılanır oldu. Orta sınıflar, özellikle neoliberal ekonomik süreçlerde kendilerini tehdit altında hissettikleri, ama aynı zamanda kendilerini ideal vatandaş konumunda gördükleri için, gecekondularda yaşayan, enformel sektörle geçinen diğer emekçi kesimlerin -elektrik parası, kira, vergi ödemeyerek- kendilerinin payında çaldığını düşünmüşlerdir. Yoksul göçmenlere yönelik ırkçı hissiyat her zaman vardı, şimdi bütün bu pratikler Kürtler tarafından temsil edilmeye başlandığı için, ırkçı söylem kent hayatı içinde etnikleşerek ifade edilmeye başlandı. Daha önce bu söylem, üst sınıflarda dil-

lendiriliyordu, örneğin Serdar Turgut, Ertuğrul Özkök bu söylemin yansımalarını temsil ediyordu. Ama bu söylem artık orta sınıfta hâkim olmaya başladı.

Bunun nedeni ne?

Üst sınıflar güvenli sitelerde, yoksul halka değmeden yaşama olanağına eriştiler. Sitelerinde alışveriş merkezleri, postaneler, banka şubeleri var. Arabalarına atlayıp işe gidiyor, sonra güvenli ve steril hayatlarına dönüyorlar. Kentin içinde ise orta sınıflar ve yoksullar karşı karşıya kalıyor. Dolayısıyla, artan yoksulluk üst sınıfları rahatsız etmemeye başladı. Lüks sitelerde yaşama şansına erişemeyen orta sınıflar, sadece mekânsal olarak değil, yaşam pratikleri açısından da Kürt göçmenlerle irtibat halinde. Mesela, pazardan alışveriş yapanlar genelde orta sınıf, dar gelirli insanlar. Onları sebze satan Kürtle karşılaştıran da sınıfsal ilişki. Kürt algısının etnikleşerek orta sınıfa nakledilmesinin altında yatan temel etmen bu.

Görüştiğiniz orta sınıf Türkler Kürt sorununun çözümü için ne öneriyorlar?

Beni kentsel, toplumsal süreçlere yönlendiren etmenlerden biri de, Kürt karşıtı hissiyatın doğrudan siyasal terminolojiyle ifade edilmiyor oluşuydu. CHP'li, MHP'li veya AKP'li olmak Kürtlere bakışı farklı kılmıyor; hatta bu insanların Kürt sorununa bakışları ile Kürtlere bakışları arasında belli bir açı olabiliyor. Genel siyasete bakışları ile kentsel hayat içinde devşirdikleri pozisyon arasında belli bir açı var. Ancak, "tanıma"yla beraber bu açının kapandığını tahmin ediyorum. Bir Kürt için "haksız kazanç sağlıyor" diyebiliyorsun, ama Kürtlere fiziki saldırıda bulunman için bu yeterli koşul oluşturmuyor. Kürtlere karşı kitlesel olarak mobilize olmak, çok daha meşru, kabul edilebilir sebepler gerektirir. Açıkçası, PKK veya sempatizanlarının sivil hedefler bellemesiyle bu öfkenin pratiğe geçirileceği meşru kanallar ortaya çıkmasından korkuyorum. Şimdiye kadar Kürtlere yönelik saldırılar hep belli bir "meşrulaştırılmış" kanal üzerinden ifade edildi. "Bunlar cahildir, o yüzden saldırıyoruz" yerine, "kızlara laf attılar" gibi, belli bir mukaddes üzerinden bir kanal açıyorlar. Bu mukaddes kimi zaman bayrağa saldırı, kimi zaman kızlara laf atma, kimi zaman da bir cinayet olabilir.

Linç girişimlerinin giderek artması, ırkçı orta sınıfların artık meşrulaştırıcı görünür bir sebebe ihtiyaç duymadan topyekûn saldırıya geçmeleri tehlikesini doğurur mu sizce?

Yıllar yılı devletin ve medyanın "Kürtlerle bir sorunumuz yok" veya "Kürt-Türk kardeşdir, bölücüler kalleştir" söyleminin hâkim olması saldırıyı meşrulaştırıcı sebebi zorunlu kılıyordu. Bu zeminin yavaş yavaş aşındığı söylenebilir, çünkü artık devlet de Kürtleri tanıyor ve Kürtlerin PKK'yı desteklediği toplum tarafından biliniyor. Kürtlerin PKK'yla özdeşleştirilmeye başlanması, Kürt karşıtı ırkçı söyleme "meşruiyet" kazandırıyor. PKK'nın her eylemi, Kürtler tarafından yapılmış gibi algılanıyor artık.

İzmirli orta sınıf Türkler Kürt sorunu-

nun çözümünü için ne öneriyor?

Çoğunlukla, Kemalizmin kalkınmacı söylemi devreye giriyor. "Kürtleri ortadan kaldıralım, mahvedelim" diyenler de var, ama genelde, "bunları eğitmek lâzım" diyorlar. "Köylerine dönsünler" diyenler de oluyor. Kürtlüğün tanımında, algılanışında ortaklık olsa da, "ne yapmalı" sorusunu sorduğunuzda politik farklılıklar ortaya çıkıyor.

Son dönemde dile getirilen "faşist İzmir" gibi tanımlamaları ne diyorsunuz?

Bu çabalar çok yanıltıcıdır. Böyle bakarsak, ırkçı saldırıları normalleştirmiş oluruz. Aynı zamanda, başka bir ilde benzer ırkçı tepkiler ortaya çıktığında, onu açıklayacak araçlardan mahrum kalırız. Nitekim, benzer saldırılar Adana, Mersin gibi illerde de yaşanıyor. Başta söylediğim gibi, İzmir'i kendine has özelliklerinden değil, pratik nedenlerden ötürü araştırma alanı olarak seçtim. Elbette İzmir'e mahsus olan Kemalizmin ağırlığı, tanıyarak dışlama olgusunun diğer metropollerden biçimsel farklılıklarla ortaya çıkmasına ve daha baskın biçimde tebarüz etmesine sebep olmuş olabilir.

Tanıyarak dışlama olgusunu Kemalizm neden daha baskın hale getiriyor?

Sekülerlik, Müslümanlıktan farklı olarak, bir özdeşleşmeyi engellediği için tanıyarak dışlama olgusunu daha kolay meşrulaştırıyor olabilir. Ancak hep vurguladığım gibi, Kürt karşıtlığı genelde politik angajman üzerinden dile getirilmediği için, tanıyarak dışlama eğilimi tüm orta sınıfları kuşatabilen bir eğilimdir. Görüştüğüm insanlar içinde AKP'li de vardı, CHP'li de, Fethullahçı da... Kürt karşıtlığı her ideolojiden, tüm orta sınıf mensuplarında ortaya çıkabilir. Bilimsel adıyla "yanıltıcı ilişki" meselesine dikkat edelim. Aynı kaynaktan beslenen iki olgu var. Kaynak: Orta sınıf. Olgular: Kürt ve AKP karşıtlığı. Orta sınıf mensubiyeti AKP karşıtlığına da, Kürt karşıtlığına da kaynaklık edebilir. Ama bu, AKP karşıtlığıyla Kürt karşıtlığı arasında doğrudan korelasyon kurmayı gerektirmez. Zaten bütün yanıltıcı analizler yanlış korelasyon kurmaktan kaynaklanıyor. Yanıltıcı analizlerin politik ve ideolojik koşullanmadan kaynaklandığını düşünüyorum, çünkü AKP'nin ideolojik olarak fethedemediği bir yer İzmir. AKP ve yandaşları, AKP'li olmamayı bir patoloji olarak görmeye başladılar. O nedenle, her patolojiyi de AKP karşıtlığıyla ilişkilendiriyorlar. AKP karşıtlığı bir hastalık gibi lanse edilmeye başlandı.

İktidarda CHP olsa ve "açılımı" CHP yapsaydı, orta sınıfın reaksiyonu aynı olur muydu?

AKP karşıtlığıyla Kürt karşıtlığı olguları birbirini pekiştirebilir. Ama bu, ikisi arasında bir nedensellik kurmayı zorunlu kılmaz. Kürt karşıtı hissiyat besleyen birinin, Kürtlere haklar tanıdığını düşündüğü bir hükümeti düşman bellemesi şaşırtıcı değil. Aynı zamanda, AKP iktidardan düştüğünde Kürt karşıtlığı devam edebilir. Kürt karşıtlığını AKP karşıtlığıyla açıklamaya kalkanlar, Kürt sorunu yaratan sebepleri görünmez kılmaya

çalışıyor. '90 öncesine kadar belli bir bölgeyle sınırlı kalan Kürt sorununun zorunlu göçle kent hayatının içine girmesi, "PKK eşittir kökü dışarıda örgüt", "Öcalan eşittir Ermeni dölü" algısını ortadan kaldırdı. Bu algının ortadan kalkması önce bir "aydınlanma"ya sebep oldu, Türkler Kürt sorununun ayırdına vardı. Ancak, bu "aydınlanma" başka bir genelleme ve yanılsamanın kaynağını oluşturdu. Bölücü kavramı daha önce PKK veya HADEP'i kapsarken, artık tüm Kürtleri kapsar hale geldi, çünkü PKK veya DTP Kürtlerin temsilcisi olarak tanınmaya başlandı. Yaptığım araştırmadan edindiğim en önemli bilgi şu: Kürt karşıtlığı, Türklerin Kürt algısı değil, orta sınıf kentsel yaşam pratiklerinden türemiş bir algıdır. Kentsel yaşam pratiklerine vurgu yaptığımızda, orta sınıfı düşman bellemek yerine, yaşam koşullarının yarattığı sonuçlara dikkat çekmiş oluruz.

Aynı kaynaktan beslenen iki olgu var. Kaynak: Orta sınıf.

Olgular: Kürt ve AKP karşıtlığı. Orta sınıf mensubiyeti AKP ve Kürt karşıtlığına da kaynaklık edebilir. Ama bu, iki karşıtlık arasında doğrudan korelasyon kurmayı gerektirmez.

Kürt düşmanlığını önlemeye çalışırken, stereotip bir Türk imgesi yaratıp onu düşman haline getirmemiş oluruz. Tanıyarak dışlama ideolojisini ve maddî koşullarını karşına alabilirsin, ama Türkü veya orta sınıfı bir bütün olarak karşına almak hem politik ve ideolojik hem de bilimsel olarak çok ciddi bir hata. Gidererek artan "Türkler bölünmek istiyor" veya "faşist İzmir" temalı yazıların hem politik hem de olgusal olarak yanlış ve hedef şaşırtıcı olduğunu düşünüyorum.

Peki, yoksul Kürtlerle yoksul Türklerin ilişkisine dair gözlemlerinizi neler?

İleride araştırmak istediğim konu tam da bu. Yoksul Türklerin sınıfsal konumlarının orta sınıflar kadar keskin bir Kürt karşıtlığına elvermediğini düşünüyorum. Elverse dahi, orta sınıfın argümanları de-

rinden bir karşıtlık ortaya çıkmaz. Mesela yoksul Türklerin "cahil Kürtler" veya "kent hayatını mahvediyorlar" diye ortaya çıkmayacağını söyleyebiliriz.

Kürt düşmanlığını hiç değilse azaltmak için sizce ne yapılmalı?

Bütün müfredatı değiştirerek, devlet söylemini yumuşatarak bugünden yarına Ermeni, Rum ve Yahudi düşmanlığını azaltabilirsiniz. Ama aynı yolla Kürt düşmanlığını ortadan kaldıramazsınız. Ermeni, Rum veya Yahudi deneyimlenmemiş ötekilerken, Kürtler artık deneyimlenmiş öteki. Kürt karşıtlığı, Türkiye'deki kapitalizmin durumunu tartışmadan halledebileceğimiz bir mesele değil. O nedenle de doğrudan maddî süreçlere müdahale etmek gerekir.

Nasıl yapılacak bu?

Beni karamsar kılan da bu. Kapitalizmin çarkları bu müdahaleye cevaz vermiyor. Dolayısıyla, neoliberalizmin mağdurlarının kendilerini etnik kimlikleri üzerinden değil, makro ekonomik süreçlerin mağduru olarak tanımlaması, aralarında ittifaklar kurup politikleşme sürecine girmesi gerekiyor. Orta sınıflara, mağduriyetlerinin kaynağının Kürtler değil, ne-

oliberal politikalar olduğunu anlatacak politik bloklar oluşturmak gerekiyor. Ne yazık ki şu anki Kürt-Türk ayrışması, böyle bir bloğun oluşmasının da en büyük engeli. Demokratikleşme süreci de tanıyarak dışlama olgusunu çözemez. Demokratikleşme yaşanırken Kürt karşıtlığı pekişerek varlığını sürdürülebilir. O yüzden, bu meseleyi demokratikleşme paradigmasının ötesine geçerek tartışmak zorundayız. Kürt sorunu artık Kürtlerin hak ve özgürlük taleplerinden ibaret bir sorun değil. Kürt sorunu tanıyarak dışlamayı da içeren bir sorundur. Bugün "açılım" dolayısıyla Kürt karşıtlığı artarken, yarın başka bir "mukaddes" üzerinden ortaya çıkabilir. Bu nedenle, Türkiye'nin yaşanmaz bir ülke haline gelme riski var.

Hoş kelimelere karnımız tok

Hrant Dink, Ağustos 2006'da internetten yayın yapan Nor Radyo'da, Sayat Tekir'in Anuşabur programının konuğuydu. Agos'un 10. yılı vesilesiyle yapılan programda, 301'den demokratikleşmeye, Ermeni meselesine, beraber nasıl yaşayabileceğimize dair düşüncelerini de özetliyordu. Kulağımızda yankılanan sesiyle, Hrant Dink'i dinliyoruz...

Agos 10. yılında nerden nereye geldi?

Hrant Dink: Agos hedeflerini teker teker gerçekleştirdi. Bunlardan biri, Ermeni toplumunu büyük topluma açmak, toplumun sorunlarını büyük toplumun sorunları haline dönüştürüp çözüm sağlamaya çalışmaktı. Onu yaptık. Bugün Ermeni toplumunun gizli kalmış bir sorunu yok. Ermeni toplumunun sorunları nedir, siyasetçisi de, hükümeti de, kamuoyu da, basını da, üniversitesi de biliyor. İkincisi, Türkiye'nin sorunlarını bizim toplumumuzun sorunları haline dönüştürmekti. Bunu da gerçekleştirdiğimizi düşünüyorum. Bugün Agos okurları Ermeni toplumunun geleceğini düşündükleri kadar Türkiye'nin geleceğini de düşünüyorlar ve Ermeni toplumunun geleceğinin Türkiye'nin geleceğinden geçtiğini idrak ediyorlar. Üçüncüsü ise Agos'u arzu edenlerin gelip kendi yemeklerini pişirdikleri bir mutfak haline dönüştürmekti. Sayısız insan geldi Agos'a. Agos'un kapısı herkese açık. Daha başka, haddini aşan bir işlev üstlendi Agos. Bugün artık dünyada da tanınan bir gazete. Türkiye'de hemen hemen bütün kesimlerce tanınan bir gazete. Bu kadar kısa zamanda bu kadar popüler olmuş ve işlevsel bir hacim yaratmış bir gazete olduğunu düşünmüyorum. Bunu becerdik. Bundan sonra da demokratikleşme, sivilleşme, şeffaflaşma yolunda hangi mücadele gerekiyorsa, bunu vermeye devam edeceğiz. Bizim için kışkırtıcı diyebilirler. Bizim için birliğimizi, bütünlüğümüzü bozuyor diyebilirler.

Bu düzeni sarsmadan yeniden düzenlemenin mümkün olmayacağını biliyoruz. Bizim görevimiz kafaları karıştırmaktır. Ve sorular sordurmaktır. Birlik, bütünlük hoş kelimeler ama, bizim karnımız fazlasıyla tok. Bunlar dayatmacı iktidarların kullandığı laflar. Böyle birlik, bütünlük adına demokratik davranma hevesimizi kurban edemeyiz. Gerçek birlik ve bütünlük dayatılan değil, yaratılan bir şeydir. Onu ancak demokratikleşerek yaratabiliriz. Örtük birlik, bütünlük olmaz. Açığa çıkararak olur. Herkes görsün bu toplumun muhafazakârları kimler, çağdaş düşünenleri kimler.

Jamanak ve Agos'a yönelik ilan ambar-gosunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yeri geldiği zaman hiç çekinmeden en kutsal sayılan –tınak içinde kutsal tabii–, dokunulmaz sayılan kurumumuzu da, o kurumu temsil eden patriği de eleştiriyoruz diye. Eleştirmemizi ağır buluyorlar, kışkırtıcı buluyorlar, seviyesiz buluyorlar. Bence eleştirmemize tahammül edemiyorlar. Yoksa seviyemizi koruduğumuzu düşünüyorum. Basının bağımsız kalması gerekiyor ki, kendisinden beklenen işlevi yerine getirebilsin. Ne yazık ki zaman zaman bazı vakıf yönetimlerinden, zaman zaman da patrikhanemizden bu tür bir baskı-

Her kesimin beni desteklemesinden de hicap duyarım. Adam muhafazakârsa, gericiyse, çağdışı bir zihniyete sahipse, toplumu, çağı algılamakta zorlanıyorsa ve beni destekliyorsa, o zaman kendimden şüphe duyarım.

la, yaptırımla karşılaşılıyor. İlan verip vermemeyi bir koz olarak kullanmaya çalışıyorlar. Ama bağımsız bir gazetenin ilana angaje olmaması lâzım. Ona bağımlı olacaksak, onların istediği gibi bir basın olmak zorundayız demektir. Agos böyle bir gazete değil, olmayacak da. Devlete karşı verdiğimiz demokrasi mücadelesini kendi toplumumuz içerisindeki yönetimlere karşı da vermek durumundayız. Muhalefet böyle muhalefet olabilir ancak. Demokratlık ancak böyle olabilir. Kendi evinin içindekini görmemek doğru bir duruş değil. Agos şeffaf bir gazete. Kimseden saklayacak bir şeyimiz yok. Bir toplum “kol kırılır, yen içinde kalır” gibi atasözleriyle, güzel laflarla yönetilmez. Dünyaya baktığınız zaman, bütün toplumlar sivilleşiyor, şeffaflaşılıyor, demokratikleşmeye çalışıyor. Ermeni toplumunu bundan ayrı tutmak mümkün olmaz. Ermeni toplumu da demokratikleşecektir, şeffaflaşacaktır, sivilleşecektir.

Türkiye'nin demokratikleşme süreciyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

301'le ilgili dün yeni bir dava daha açıldı, Reuters'e verdiğimiz bir beyanattan ötürü. 301, başından beri söylüyorduk, ifade özgürlüğü üzerinde sallanan Demokles'in kılıcıdır. Kaldırılması gerekir. Yaşanan gelişmeler haklı olduğumuzu doğruladı. Türkiye demokratikleşme sürecinden geriye adım atamaz. Zikzaklar olacaktır, ama yeşermeye başlayan iç dinamikler artık belirleyicidir ve o iç dinamikler Türkiye'nin demokratikleşmesini sonuna kadar zorlayacaktır.

Bu davalar sürecinde yalnız kaldığınızı hissettiniz mi?

Hayır. Yalnız kalsam dayanabilir miyim bu kadar baskıya, sıkıntıya? “Yalnız kaldı” diyenler kendilerini toplumun yerine koymasınlar. Ayıp ederler. Bir de tabii şu var: Her kesimin beni desteklemesinden de hicap duyarım. Adam muhafazakârsa, gericiyse, çağdışı bir zihniyete sahipse, toplumu, çağı algılamakta zorlanıyorsa ve beni destekliyorsa, o zaman kendimden şüphe duyarım.

Sivilleşmeyle ilgili bir projeniz var mı?

Ben sivilleşmeyle ilgili proje geliştirmem. Ben sadece yazarım, yazılarımla uyarırım. Onun ötesi, bireylerin siyaset üretbilmeleriyle ilgilidir. Türkiye Ermeni toplumu siyaset yapmaktan kaçınmaz; siyaset üretmelidir, hem kendi sorunları için, hem Türkiye'nin genel sorunları için. Siyasetsiz bir birey düşünülemez. Siyaset üretmeyen bir toplum kendi sorunlarına çare bulamaz. Bizler ancak siyaset üretilmesine katkıda bulunabiliriz. Ben bunu yapmaya çalışıyorum. Düşüncelerim neyse yazıyorum. Karşımda fikir ya da düşünce geliştirilmesinden de hiç gocunmuyorum. Bundan haz duyuyorum. Kulağıma geliyor, hakkımın nush değil, kötek olduğunu bildirenler dahi çıkıyor. Ama hepsini hoşgörüyle karşılayabiliyorum. Fikrini beyan eden insan ister bana karşı olsun, ister yandaşım olsun, ikisini birbirinden ayırmam. Onlardan, o düşüncelerden yararlanmaya çalışırım.

Sır mı kalmış ortada?

Evet, istenen cezalar yukarıdaki gibi. Nedim Şener'inki 32 sene. Ogün Samast'ın, Yasin Hayal'in, Erhan Tuncel'in cürmü malûm. Şener'inkiyse kitap yazmak, istihbarat birimlerinin "kasdı içeren ihmallerini", özellikle Emniyet'inkileri soruşturmak, iddianamelerde ve komisyon raporlarında yer alan bazı belgeleri bir araya getirmek. Hrant Dink cinayetinin üçüncü yıldönümünde, "Dink Cinayeti ve İstihbarat Yalanları" kitabının yazarı Nedim Şener'e ve Dink ailesinin avukatlarının raporuna bağlanıyoruz...

Hrant Dink cinayetine istihbarat kurumları üzerinden baktığımızda ne görüyoruz?

Nedim Şener: Hrant Dink'in öldürülmesi, bana baştan sona ciddi bir proje, güvenlik birimlerinin ortak bir projesi gibi geliyor. Sadece 19 Ocak 2007'ye değil, çok daha geriye giderek olaya baktığınız zaman o gün yaşanan şeyi anlayabiliyorsunuz. Fotoğrafi zaten herkes aşağı yukarı görüyor; önemli olan, aradaki parçaları doldurmak. Hrant Dink'in yanında olursunuz veya olmazsınız, eleştirirsiniz veya eleştirmezsiniz, ama bir şey için uğraşıyordu. O süreçte ona karşı çıkanlar ve onların ilişkide olduğu başkaları vardı. O kişiler, görevlerini ihmal ederek veya o sürece katkıda bulunarak bu sonucun yaşanmasını sağladılar. Ben kitapta puzzle'nin eksik parçalarından bir-iki tanesini tamamlamaya çalışıyorum. Bir kısmı zaten tamamlanmış, Trabzon'da cinayet planlanırken Jandarma personelinin nasıl seyirci kaldığını biliyoruz... İçinde kastı da barındıran ihmaller uzun süredir mevcut. Cinayet planlanmadan önce, Hrant Dink'in korunması gereken dönemde var bu ihmaller. Biliyorsunuz, Yasin Hayal 2006'nun başından itibaren bu cinayeti dillendiriyor, hapishaneden çıktıktan sonra Ermenilere kin beslemeye başlıyor nedense. Ve hayatında hiç tanımadığı, yazılarını okumadığı Hrant Dink'i hedef alıyor.

"Türkün kanı Ermeni kanıyla temizlenecek" gibi, uydurulmuş bir cümle herkesin ağızındaydı çünkü...

Evet, ama Pelitli'de kahvede konuşulacak konu değil ki. O dönemde toplumda yaygın olarak tartışıldığını da hatırlıyorum. Hrant Dink çok dar alanda birilerinin hedefiydi, o da bunu çok iyi biliyordu, hepimizin gözü önünde yaşıyordu durum.

Ama Yasin Hayal ve arkadaşlarının bir seneye yakın bu cinayeti planladığını, silah arayışında olduğunu Jandarma da, Emniyet de -kitabınızdaki resmî kayıtlara göre- biliyordu. Anadolu'nun başka şehirlerinde de böyle planlar yaygın mıymış, yoksa Hayal ve arkadaşları tek bir oluşum mu?

Hayır. Sadece Trabzon'da var. İstanbul'da davalarına Veli Küçük, Kemal Kerinçsiz gibileri müdahil oluyor, olaylar çıkıyorlar, ama "ben gidip şunu bir öldüreyim" diyen yok. Bir takım gölgeleri hep hissediyor Hrant, ama Trabzon'dan 19 yaşında bir çocuk çıkacak da gelip vuracak! Son duruşmaların birinde silahı gösterdiler, Ogün Samast silahı bile tanı-

Ali Bayramoğlu diyor ki, "biz hep kışlaya baktık, o gözle Emniyet'e hiç bakmadık". Bakmadılar, çünkü Emniyet onları da yönlendirdi. Medyada, özellikle "Hrant'ın dostuyum" diyen kesimlerde, liberal gruplarda hiç bunun üzerinde durulmuyor.

mıyor. O zaman soruyorsunuz, o mu kullandı silahı, başkası mı? O silah temizlenmiş ve eksik mermiler tamamlanmış olarak Samast'ın üzerinde bulundu sonra. Ama duruşmada dedi ki, "Trabzon'dan otobüse binerken silahı belime koydum, dört gün hiç çıkarmadım". İnsanın doğasına aykırı bir şey, hiç düşmez mi o silah dört gün? Neyse, bu ihmaller Hrant'ın hedef olarak belirlendiği 2004'te başlıyor, cinayet sırasında da, cinayet işlendikten hemen sonra da, bugün dava yürütülürken de bir sürü ihmal var. Başından sonuna ihmaller zinciri.

Siz faillerden daha fazla cezayla yargılanıyorsunuz, ama kamu görevlilerinin birçoğu mahkemeye dahi çağrılmıyor. Yani Hrant Dink cinayeti meselesinde en büyük suçu siz işlemiştiniz gibi bir durum var. Bu kitabı hazırlarken yönteminiz neydi, hiç duyulmamış şeyleri mi yazdınız, kimsenin ulaşamayacağı bir takım belgelere mi ulaştınız?

Nedense Dink cinayetiyle ilgili ana dava olaya çok dar bir pencereden bakıyor. Mahkemeye göre katiller bulunmuş, maktûl de, fail de belli, deliller zaten ortada, gereken ceza verilecek ve herkes yoluna gidecek. Bu süreçte Emniyet'in

içinde çok ciddi manipülasyonlar yapıldığı, çok önemli belge ve bilgilerin mahkemeye verilmediği söyleniyordu. Medyadaki genel algı şuydu: Bu suçu her meânette olduğu gibi askerler işlemiştir, zaten belli, Ali Öz diye bir adam, yanında da jandarmalar var. Ali Bayramoğlu da diyor, "biz hep kışlaya baktık, o gözle Emniyet'e hiç bakmadık". Bakmadılar, çünkü Emniyet onları da yönlendirdi, aynı dava sürecinde olduğu gibi. Oysa çok kritik bir şey var: Erhan Tuncel, polis elemanı. Yarı polis. Sadece elinde silahı yok, şiddet kullanamıyor, ama ona duyulan saygı hep İstihbarat'ın adamı olduğu için. Ve yakalanıp İstanbul'a getirildiği gün bu adam her şeyi anlatıyor. O beş sayfalık tutanağı reddediyor ama, o kadar çok ciddiye alınması gereken bir şey ki. Medyada, özellikle "Hrant'ın dostuyum" diyen kesimlerde, liberal gruplarda hiç bunun üzerinde durulmuyor. Bunun bir nedeni, polisin sadece bu süreci değil, medyayı da kontrol ediyor olması. İstihbaratçılar kendilerine yönelecek suçları çok kolay bertaraf edebiliyorlar, belge gösteriyorlar, "bakın" diyorlar, "biz uyardık, 17 Şubat'ta İstanbul'a gönderilmiş belgede 'Hrant Dink'e yönelik ses getirici bir eylem' yazıyor" diyorlar. "İstanbul polisi bu ihbarı ciddiye almadı, Hrant'ı korumamış" diyor Ankara'dan İstihbaratçılar. Peki 17 Şubat 2006 tarihli asıl ana raporu niye gizliyor İstihbarat? İstanbul'a gönderilmemiş olan ana raporda sadece "ses getirici eylem" yazmıyor, "Yasin Hayal'in ne pahasına olursa olsun Hrant Dink'i öldüreceği" açık ve net biçimde yazılıyor. Bu, Hrant Dink'i koruma altına almak için bir sebep, ama İstihbarat Daire Başkanı, bu belgeleri uzun süre mahkemeye göndermek istemedi. Sonra "ancak bir naip hâkim eşliğinde okuyabilirsiniz, ardından imha edin" diye devlet sırrı kapsamına soktu. Ben de onları bir yerlerden bulup kitaba koydum, burada asıl ihmalin Emniyet İstihbarat ayağında olduğunu, hatta ve hatta bu ihmallerin neyi amaçladığını ortaya çıkarmaya çalıştım. Bir de şu var: 2004'ün aralık ayında Hrant Dink'i İstanbul Valiliği'nde bir MİT'çinin tehdit ettiği söylenir hep. Bu bir efsaneydi, sonra Hrant son yazısında da yazdı, ama ismini filan bilmiyordu. Hrant'ın ardından da çok yazılıp çizildi, güzel, ama o MİT'çinin kim olduğu önemli değil mi? Uğraştım, öğrendim, o MİT'çinin kim olduğunu yazdım kitaba (*dönemin MİT İstanbul Bölge Başkan Yardımcısı Özel Yılmaz*). Fakat kendilerine "Hrant'ın dostu" diyen yazarlar bu konuya hiç girmiyorlar. Ne zamana kadar? O MİT'çinin Bedrettin Dalan'a kaç diyen MİT'çi olduğu anlaşılan kadar. Yeni Şafak manşet yaptı sonra, "Dink'i tehdit eden buymuş" diye. Türkiye'deki pek çok olayda olduğu gibi, Hrant Dink cinayetini de herkes pozisyonuna göre kullanmaya çalışıyor. Herkes bu cinayeti kullanarak bir sürü şey anlatmaya çalışıyor, ama gerçekler arada süpürülüp gidiyor. Ben o çöpün içinden belgeleri toplayıp bir araya getirmeye çalıştım ve adına da "İstihbarat Ya-

lanları" dedim. Bu ülkede bazı şeyleri yazabilirsiniz, derin devlet dersiniz, çok kalın laflar edebilirsiniz, derin devlet size dava açamaz, ama ben hepsinin yalancı olduğunu yazdım –bu, en kibar anlatımı. Daha ağır anlatımı TCK'nın 82. maddesi, yani ihmal yoluyla ölüme sebebiyet vermek. Suça ortak olmaya yakın bir pozisyon aslında.

Esas olarak bu pozisyonda olan belli bir istihbarat birimi mi?

Hepsi var. Ama mesela Jandarma medyayı iyi manipüle edemediği için sahipsiz ve yalnız. O yüzden üzerine gide gide hakkında dava açılırdı. Peki, "Hrant'ın dostuyum" diyen gruplarda Emniyet için de dava açılması yolunda en ufak bir çaba var mı? Benim çabam var, 30 yılla yargılanıyorum.

Erhan Tuncel'in konumu başkalarının bu çabayı göstermesi için neden yeterli olamıyor?

Tuncel, "cinayetten üç-dört ay önce güya Emniyet'le ilişkim kesilmiş" diyor duruşmada, "ama bunu bana söylemediler". Oysa haber verilmesi lâzım. İşleyebileceği herhangi bir suç Emniyet'i bağlamasın diye bildirilir bu durum. Erhan Tuncel zeki bir çocuk, diyor ki, "benim Emniyet'le ilişkim kesilmemişse ne olur sonuçları?". Mahkemede soruyor bunu, herkes de bakıyor. Ne olur sizce, kimin parmağı nerede olur? Emniyet'ten "biz Erhan Tuncel'le Kasım 2006'da ilişkimizi kestik" diyorlar, ama kitapta kesmediklerini gösteriyorum, telefonla görüşme sayılarını da koydum.

Bir de Erhan Tuncel'i Trabzon'da muhbirliğe alan, cinayet esnasında Bayburt teşkilâtında bulunan polis memuru Muhittin Zeni'le cinayetin hemen ardından yaptıkları bir telefon görüşmesi var ki, feci...

O konuşma son âna kadar irtibatla olduklarını, bir takım bilgileri paylaştıklarını gösteriyor. Bayburt'tan MSN'den görüntüklerini anlıyoruz o konuşmada, MSN kayıtlarının gelmesi lâzım, ama hiç kimse peşinde değil. "MSN'e geç" diyor telefonda, bayramdan bayrama konuştuğun adamın MSN'ini bilir misin? Hem bir kaygın, korkun yoksa niye MSN'e geçiriyorsun? Cinayet gecesi Emniyet'te misafir ediliyor Erhan Tuncel. Bunların hesabını hâlâ kimse sormadı. Ben kitapta kenara süpürülmüş parçaların içinde işe yararları aldım, Trabzon, Rize, Ankara, İstanbul'daki dosyaları da bir araya getirdim, bilgileri çakıştırdım. Böyle bakınca, bir yerde bir türlü konuşan adamın bir başka yerde farklı konuştuğunu anlıyorsunuz.

Cinayetin hemen ardından, aralarında size dava açanların da bulunduğu, artık farklı illerde olan polis müdür ve memurları arasında bir telefon trafiği başlıyor, Trabzon'dan Afyon'a, Bayburt'tan Ankara'ya...

Böyle bir olay olduğu zaman hemen bir masa kurulur, Hrant Dink'le ilgili tüm bilgiler, raporlar, aldığı tehditler bir araya getirilerek bir şema oluşturulur. Bir iki saatlik bir iş bu, fakat cinayet işlendiği zaman Emniyet'in İstihbarat Daire

Cinayetin hukukî ve ahlâkî sorumluluğu hâlâ İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Cerrah ve adamlarının üzerinde. Ama bir de cinayetin yıllar süren planlanma aşaması var. Trabzon ilk halka, Ankara ikinci, İstanbul üçüncü halka.

Başkanı ve altındakiler bu masa için konuşuyorlar birbirleriyle, devlet için çalışmıyorlar. Neyin paniği bu? 22 Ocak'ta Erhan Tuncel her şeyi anlattığı zaman oyun bozuluyor. Mahvoluyorlar, biliyorum ki en iyi istihbaratçılar tutuklanmayı bekliyor o günlerde. Bir defa, suçluyu Emniyet'e bağlamışlar: Yasin Hayal'in McDonald's'a attığı bombayı yapan Erhan Tuncel. Ve Tuncel Dink cinayetinde Emniyet'in ayağıysa eğer, dediği doğrusu ve Emniyet'ten ayrılmadıysa, onunla ilişkide olanlar bu davada niye yoklar? Sanık olarak demiyorum, onu tayin etmek hukukun işi, ama tanık olarak niye yoklar? İstanbul'a, mahkemeye gelmiyorlar, ifadelerini Ankara'dan veriyorlar, ama bana açtıkları davayı bilfiil takip edebiliyorlar. Bana iftiradan dava açılmadı, biri Terörle Mücadele Yasası'na aykırılık, yani terörle mücadele eden kişileri örgütlere hedef göstermişim. İki, gizli belge temin etmek, üç, gizli belge yayınlamak... Bu, Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki davalarım. Bir de Asliye Ceza'da haberleşmenin gizliliğini ihlâl, kamu görevi yapan devlet memuruna hakaret, adli yargılamayı etkilemeye teşebbüs var. Bir defa, onlara açılmış bir dava yok ki, etkileyeyim. Haberleşmenin gizliliğini ihlâl de, Erhan Tuncel'le Muhittin Zeni'in konuşması. Devlet memuruna hakaret de etmiyorum, Başbakanlık Teftiş Kurulu bu kişilerin görevini ihmal ettiğini yazıyor, ben de bu kadarını yazmışım zaten. Fakat basını manipüle etmeye çok alışmışlar, böyle yaşıyorlar, operasyonların bir ayağı hep basınla yürüyor. Ben o zincirin halkası olmadığım için tepki çekiyorum. Onların etkilediği

gazeteciler hiçbir zaman benim davayı köşelerine filan almıyorlar. Ama Zaman, Yeni Şafak, Taraf gibi gazeteler başka gazeteciler için manşetler atıyor kaç sefer. Biri Güler Kömürcü'yle Tuğrul Türkeş'in ahlâka mugayir konuşmasını yayınlamış, hakaretten ceza alıyor adam, "basın özgürlüğü" diyor, hemen görüyorlar.

Başbakanlık Teftiş Kurulu, raporunda Emniyet'in ihmalini nasıl anlatıyor?

Eski İstihbarat Daire Başkanı, konumu itibarıyla, cinayetin planlanmasından işlenmesine kadar bütün süreçlerden haberdar diyor.

Aynı kişi, Ramazan Akyürek, Santoro cinayetinin işlendiği dönemde de Trabzon Emniyet Müdürü, değil mi?

Evet, orada. McDonald's bombalandığında, Erhan Tuncel muhbir yapıldığında hep orada. O dönem Hrant Dink'le ilgili raporlarda kendi imzası var. O raporlarda "Yasin Hayal ve grubu" deniyor, cinayet için tetikçi değiştirdiği takip ediliyor. Hatta İstihbarat'a karşı koyma tekniklerinden de haberdar Yasin Hayal, cep telefonunu Maçka'ya gönderiyor, kendisi İstanbul'a geliyor.

Çünkü şehir değiştirdiğinde gittiği ile haber verilmesi gerekiyor...

Evet, ama ne diyor polis, "gittiği eve, oturduğu koltuğa kadar biliyoruz". Ama İstanbul'a gelmiş bu adam. Sonra Zeynel Abidin Yavuz var, Ogün Samast'tan bir önceki tetikçi, temmuzda ortadan kayboluyor. "Araştırdık" diyorlar, "Kocaeli'ne gitmiş". Hemen uyanması gerekir bir istihbaratçının. Ama çalışmaya gitmişmiş. Sonra onun değiştirdiği de biliniyor, telefonda "hani bir çocuk vardı" diyor Tuncel, Erhan Tuncel'e. Bir takım şeyler biliniyor yani. Ama hiçbir mahkeme bu genişlikte onların ifadelerini almıyor. Komisyonlara konuşuyorlar, ama mesela bir TBMM komisyon raporu var, anlaşılmaması için her türlü şey yapılmış, birçok bölüm çıkarılmış. Geliyor bir cümle, sonra nokta

nokta nokta, paragraf başına geçiyor. Acaba neler var o boşluklarda, niye kesiyorsun ki cümleyi? Bazı ifadeleri okurken adamın vücut kokusunu bile alabiliyorum, ama burada kesip kesip tek parçalık tek bir cümle haline getirmişler bütün raporu, anlayabilene aşkolsun.

Bu davadan beraat kararı alsanız yahut ceza çekseniz, size dava açanlara ziyarette, sohbete gider misiniz?

Hayır. Niye?

McDonald's bombalamasından hapis yatıp çıkınca Yasin Hayal neden Terörle Mücadele'ye "nezaket ziyaretleri" yapıyor?

(gülüyor) Tuhafın tuhafı. Trabzon'da McDonald's her gün bombalanmıyor ki, adamı unutmam mümkün değil, o gelecek olsa bile senin "hop birader!" demen lâzım. İkincisi, Yasin Hayal'le dönemin Terörle Mücadele Şube Müdürü Yahya Öztürk arasındaki ilişki çok farklı boyutlarda, çok irdelenmesi gerekir o ilişkinin. Başbakanlık Teftiş Kurulu bence orada sağlıklı bir tespitte bulunmuyor. Cebin-

var, onlar bu işlerin içinde olmazlar, ama vurucu yapıda olan insanlar da var. Bunlar tetikçinin nerede bulunacağını çok iyi biliyorlar. Şehrin göbeğinde bulamazlar belki, ama sağından solundan, Pelitli gibi bazı mahallelerden, itilmiş kakılmış yerlerden nasıl bulunacağını çok iyi biliyorlar. Yasin Hayal de bence özellikle üzerine çalışılmış bir adam. Duruşmalara gittiğiniz zaman, sanıkların birbirleriyle temaslarında, el kol hareketlerinde bunu görüyorsunuz. "Bu cinayet adı bir cinayettir, biz planladık, alacağımız cezalar belli zaten" gibi bir anlaşma yapılmış aralarında sanki. Üniversite okuduğundan ve hayatının kayacağını bildiğinden Erhan Tuncel biraz feryat ediyor, ama Yasin Hayal "yatalım, evimize gidelim" havasında. Mahkeme de adaletin bu sı-

Santoro cinayetinin, Malatya olayı gibi olayların yanında Dink cinayeti için de "tipi, işleniş biçimi açısından bu örgütün yapısına uygundur" denmedi mi? Peki niye Hrant Dink cinayetiyle Ergenekon birleştirilmiyor?

neskafe ismarladılar" diyor, "bunun ne anlama geldiğini yalnızca istihbaratçılar bilir, zamanı geldiğinde açıklarım". Hâlâ "neskafe"nin ne olduğunu bilmiyoruz. Erhan Tuncel'in oradaki pozisyonu, herhalde orkestra şefi gibi işleri yürütmek üzerine kurulu. Yasin Hayal başka bir rol oynuyor. Eğer Samsun'da yakalanmasaydı Ogün Samast, bence teslim edileceği yer Trabzon'du. Yasin Hayal'in McDonald's eyleminden sonra İstanbul'da yakalanması da, muhtemelen Erhan Tuncel'in ya da Hayal'in daha önce ilişkili olduğu polis muhbiri Sinan Raşitoğlu'nun bilgisiyle gerçekleşen bir operasyondur. Yasin Hayal'in bütün eylemlerinde bir istihbaratçı var, Başbakanlık Teftiş Kurulu bu noktaya özellikle değiniyor. Bombalama eylemi öncesi ve sonrasında Sinan Raşitoğlu'yla sürekli görüşme yaptığı biliniyor. Raşitoğlu, tıpkı Tuncel gibi, eylemden bir süre önce elemanlıktan çıkarılıyor. Yani Yasin Hayal'e birileri "Abdullah Çatlı rolü" vermiş.

Samast'ın Trabzon'a ulaşmasına taş koyan İstanbul Emniyet'i mi oluyor?

"Nerede olursa olsun, bir an önce yakalansın" derdinde onlar.

İstanbul Emniyeti'nin Dink'i koruyamamaktan kaynaklanan ihmal suçlamasında Celalettin Cerrah'ı vali Güler'in koruduğunu söylüyorsunuz, ama canı yanan ve görevden alınan, Samast'ın Trabzon'a gitmesini engellemiş bulunan İstanbul İstihbarat Şube Müdürü Ahmet İlhan Güler oluyor...

O da basın biraz durulsun, ortalık yatışsın diye herhalde. Yoksa İstanbul Emniyeti görevini yapmamış, bu tartışılmaz. Gazetesinin önüne kadar gelip tehdit ediliyor, evine öldürme amaçlı insanlar geliyor, sen polisler gönderiyorsun, tehdit mektupları ortalarda geziyor. Ve siz bu insanı koruyamıyorsunuz. Bunun gerekçesi olamaz. Bu cinayetin hukukî ve ahlâkî sorumluluğu hâlâ İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Cerrah ve adamlarının üzerindedir, bunu kimse inkâr edemez. Ama bir de cinayetin yıllar süren bir planlanma aşaması var. Bu olayın başladığı yer Trabzon ve oradan başlayıp zincirin halkalarını doğru yerleştirmeliyiz. Trabzon ilk halka, Ankara ikinci ve cinayetin işlendiği İstanbul üçüncü halkadır. Ama eski İstihbarat Daire Başkanı Ramazan Akyürek'in görevden alınmasında Dink cinayeti etkili olmuş mudur, emin değilim. Belki iyi bir adım olabilir, mahkemeye gelirse sanıkların açıklamalarını geliştirebilir. Bu, Trabzon ve İstanbul Şube Müdürleri için de geçerli.

Hrant Dink cinayeti esnasında azınlıklara yönelik tehditlere dair istihbarattan sorumlu olan İstihbarat Dairesi C Şube Başkanı Ali Fuat Yılmaz, cinayetin ardından, daha önce Trabzon Emniyet Müdürü olan İstihbarat Daire Başkanı Ramazan Akyürek tarafından İstanbul İstihbarat Şube Müdürü olarak atanıyor. Bayburt'ta bulunan Muhittin Zenit de Ankara'ya, Emniyet İstihbarat genel merkezine çekiliyor. Bunlar enteresan gelişmeler değil mi? Öyle. Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun tes-

den Kur'an çıkarmak, Muhsin Yazıcıoğlu'nun resmini göstermek gibi hareketleri, "bayrak yere düştü, siz kaldıracaksınız" gibi lafları müfettişler, karşı taraftan bilgi almak, kontrol altında bulundurmak için "iyi polis numarası" gibi yorumluyor. Bunu anlayabilirdim, sadece Yasin Hayal'le sınırlı kalsaydı. Ama Şube Müdürü, Yasin Hayal'in babasına da söylüyor iki kez. Onun karşısında niye "iyi polis"i oynasın? "Merak etme" diyor, "raporları öyle bir yazacağız ki, oğlun kısa sürede çıkacak". Bunu niye söylüyor babasına? Burada çok farklı bir anlayış var. Büyük Birlik Partisi'ne, o anlayışa bakmak gerekiyor bu noktada.

Emniyet'teki etkisinden başka, şehrin bir sürü zengini, tüccarı da BBP'li...

Trabzon'un kendisi zaten bir proje. Etnik ve tarihsel nedenlerden ötürü bir proje. Binnaz Toprak'la Mahalle Baskısı araştırmasına katılmıştım, Trabzon'a da gitmiştim. Forum Trabzon açılmış, bir sürü ilde var. Forum kelimesinin düz çizgisinin, R'nin altına da ilin adını yazıyorlar. Yani, "Rum Trabzon" oluyor. Bunu manşet yapmışlar gazetelerde, böyle paranoyalarla, bu düşünceyle yatıp kalkıyorlar orada. Trabzon'un çok önemli aileleri

nırlarda tecelli etmesi için elinden geleni yapıyor.

Cinayetin ardından Erhan Tuncel'le görüşmesinde Muhittin Zenit, "ama kaçmayacaktı" diyor. Ogün Samast'ın kaçması istenmiyor muydu?

Öyle görünüyor. Yakalandığı zaman, Trabzon'dan milliyetçi duygularla gelmiş bir genç olacak, hiçbir irtibatı, ilişkisi bulunamayacak. Hatası, kaçmış olması aslında. Şemsi Denizler öldürüldü, Cengiz Balık diye bir adam elinde silah, "ben öldürdüm" diye çıktı, kapandı dosya, arkasındaki güçler irdelenemedi. Dink cinayeti de öyle olacaktı. Burada belki ikili bir yapı da var. Belki kaçtığı zaman Erhan Tuncel, Trabzon'da Samast'ı Emniyet'e teslim edecekti, biliyordu kaçtığını çünkü.

Yani otobüs mü bekleniyor o sırada Trabzon'da, "biz yakaladık" demek için?

Evet, telefonda Erhan Tuncel "gerekirse teslim ederiz" filan diyor.

Ve Ogün Samast Trabzon otobüsündeyken, Yasin Hayal ve arkadaşları gözetimine alınmışken, Erhan Tuncel Emniyet İstihbarat'ta çay içeriyor...

Duruşmada "o gece bana İstihbarat'ta

pitine rağmen İstanbul İstihbarat Şube Müdürü olabildi Yılmaz. Şimdi İstihbarattan Sorumlu Emniyet Müdür Yardımcısı. Biz ne bekliyoruz bu insanlardan? Dink cinayetiyle ilgili bilgi gelirse, olayı aydınlatmalarını. Mahkeme bir şey isteyince “devlet sırrı” diyen adamlar bunlar. Hrant Dink ölmüş, sır mı kalmış ortada?

Kitabınızda Akyürek ve Yılmaz’ın Fethullahçı olduğuna dair bir bilgi notu da var. Geçtiğimiz günlerde Ergenekon sanığı Adil Serdar Saçan da Akyürek’in Emniyet’te Fethullahçı örgütlenmeyi başlatan adam olduğunu söylüyordu. Sizin bu isimlerin üzerine gitmenizde bunun payı var mı?

Ramazan Akyürek’in Fethullahçı olduğuna dair sicil notu, Vali Erol Çakır’a ait. Ali Fuat Yılmaz’ın Gülen cemaatine yakınlığı ise, Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Necati Altıntaş imzalı Ankara Cumhuriyet Savcılığı’na gönderilmiş bir bilgi notu olarak var. Velez ki bunlar doğru olsun, bu beni Gülen cemaatine yakın olan insanların kötü olduğu gibi bir sonuca vordırılmaz. Benim için önemli olan, ortada aydınlatılması gereken bir cinayetin olması. Kitabı yazarken Emniyet içinde F tipi yapılanma iddialarına hiç odaklanmadım. Benim için görevi ihmal hasebiyle bir insanın ölümüne sebebiyet vermek yeterli bir veri. Amacım Dink cinayeti üzerinden Fethullahçılarla kavga etmek değil. Hukukî ve ahlâkî olarak işin peşindeyim, aksi takdirde Akyürek ve Yılmaz hakkındaki iddiaları

görmeyenlerin durumuna düşerim. Bu işi soruşturmak bir ekibin işi; herhangi bir bağla bir yere bağlı olmayan, namuslu, cesur insanların seçilmesi gerekir bu ekip için. Başbakanın imzasını taşıyan rapor zaten Akyürek ve Yılmaz hakkındaki önemli tespitlerde bulunmuş. Ha, bir suçları, ihmalleri yoksa görevlerine devam etsinler, benim derdim gerçeğin ortaya çıkması.

Bu cinayette en önemli sırlardan biri de herhalde bankanın kamera kayıtlarının silinmiş olması...

Evet, bunun da hiç üzerine gidilmiyor. Üç-dört günün kaydı duruyor, ama o saatlerin kaydı yok. Osman Hayal de belki İstanbul’daydı, belki de gitmemişti İstanbul’dan. Hrant Dink’le konuşan MİT görevlisi bölge başkan yardımcısı-

Yasin Hayal’in bütün eylemlerinde bir istihbaratçı var. Bombalama eylemi öncesi ve sonrasında Sinan Raşıtoğlu’yla sürekli görüşme yapmış. Raşıtoğlu, tıpkı Tuncel gibi, eylemden bir süre önce elemanlıktan çıkarılıyor.

di, Valiliğe görevli gittiye görev kâğıdının, dönüşte yazdığı raporun olması lâzım, mahkeme bunları neden talep etmiyor? Bu cinayete proje dememin nedeni bu, her ayağı var. Ama hiç kimse çıplak gerçeğin peşinde değil. Dönüp dolaşıyoruz, herkes “Hrant Dink cinayeti nasıl kullanırız” derdinde. Adına Ergenekon deyin demeyin, oradaki tipler bu işin içinde bir şekilde. Böyle diyenlere tamam diyorum, adına Ergene-

kon demesem de, o ilişkiler bütünü için görülen davanın ilk iddianamesinde Santoro cinayetinin, Malatya olayı gibi olayların yanında Dink cinayeti için de “tipi, işleniş biçimi açısından bu örgütün yapısına uygundur” denmedi mi? Peki niye Hrant Dink cinayetiyle Ergenekon birleştirilmiyor? Danıştay cinayeti, Osman Yıldırım adında müebbet almış bir adamın tartışmalı bulunan ifadeleriyle Ergenekon’a bağlandı. Tartışıl-sın tartışılmasın, o da bizim işimiz değil, ama bir kişinin ifadesiyle yapılmış bu bağlanma. Kitapta Emniyet Müdürlüğü’nün yaptığı iddia edilen şemayı koyuyorum, Ergenekon sanıklarıyla Dink cinayeti sanıkları arasında telefon irtibatını gösteren bir şema bu, iddianameyi koyuyorum, bir şey olmuyor. Başından beri “Dink cinayetini Ergenekon yapmıştır” diyenler niye ısrarcı değiller? Dink cinayetinin sanıkları Silivri’dekilerin arasına karıştırlarsa başka bir şey anlatmalarından mı korkuluyor acaba? İdeolojik bir yaklaşım yok, hukuku arıyorum. Onların diliyle konuşuyorum, “evet, Ergenekon yapmıştır” diyorum, hak hukuk noktasından bakıyorum, çok kızıyorlar. Elektrik düğmesine basarsınız, ortalık aydınlanır ya, Dink cinayetinde gerçeğe o kadar yakınız aslında. Ama eğer o elimizi kırarlarsa, hep karanlıkta kalmaya mahkûm bu iş. Ben düğmeye dokundum, ama elimi kırmaya çalışıyorlar. Bu cinayet aydınlanmazsa, kim olursanız olun, sizin de güvenliğiniz yok demektir.

Söyleşi: Merve Erol

Çatışan kurumların tek ortak noktası

Cinayet öncesi süreçte yaşanan bütün gelişmelere, yasal düzenlemelere, TBMM İnsan Hakları Komisyonu ve Başbakanlık Teftiş Kurulu raporlarında, “Hrant Dink’in yaşamının yakın ve ciddi tehdit altında olduğunun Emniyet birimleri tarafından değerlendirilmiş olması gerektiği ve kendisine koruma sağlanması gerektiği” yönündeki somut tespitlere rağmen Hrant Dink’e neden koruma sağlanmadığı ve koruma sağlamayanların neden yargılanmadığı soruları hep cevapsız kaldı.

Gelinen noktada, MİT, Jandarma ve Emniyet’in Hrant Dink’in öldürülmesi olayındaki sorumlulukları ve işbirliği ve koordinasyon sağlama konusundaki kusurları, birbirlerinden bilgi ve belge sakladıkları, kendilerini kurtarmak için birbirlerini suçladıkları bütün çıplaklığıyla ortaya çıktı. Birbirleriyle kavgalı bu üç kurumun aralarındaki çatışmaya rağmen iki konuda uyum içinde olmaları ve birlikte hareket etmeleri dikkat çekiciydi: Hrant Dink’in öldürüleceğini bilmelerine rağmen onu korumak konusunda hiçbir önlem almama konusundaki kararlılıkları ve Hrant Dink’in katil zanlısına/zanlılarına kahraman muamelesi yapmaları...

Bu şekilde yürütülen incelemeler ve soruşturmalarla bu suikastın aydınlatılamayacağı, cinayet öncesi ve sonrasındaki sürecin bir bütün olarak ele alınarak ana dava-da birleştirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıktı.

Yapılan sorgulama sırasında dosyaya gelen belgelere göre, cinayetin planlayıcılarından Yasin Hayal, cinayetin işlenmesi sırasında olay yerinde bulunduğu dönük kuvvetli şüphe bulunan Osman Hayal ve öldürülen Hrant Dink, Emniyet tarafından takip edilmektedir. Bu bilgi, Rahip Santoro ve Malatya’da katledilen Zirve Yayınevi çalışanlarının da öldürüldükleri sırada Emniyet tarafından takip edilmekte olduğu bilgisiyle birleştirilince, çok dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Devletin bu kadar ya-

kindan izlediği kişiler öldürülmekte, ancak yine devletin izlediği faille ilgili maddî gerçeğe ulaşamamaktadır. Bu durum düşündürücüdür.

Devlet, bu cinayetin sorumluluğundan kurtulmak istiyorsa, en azından kendi kurumları tarafından yürütülen incelemeler sonucunda ulaşılan tespitler ışığında sorumluları yargı önüne çıkarmalı, yargı kurumları da tüm bu dava ve soruşturmaları bir bütün halinde ve tek elden yürütülmesi için kararlılıkla harekete geçmelidir.

Cinayetin üzerinden geçen üç yılsonunda başladığımız yerde olduğumuzu söylemek hiç de abartılı bir tespit değil. Ancak, bu üç yılın sonunda cinayetin gerçek faillerinin ortaya çıkarılması yönünde kayda değer bir gelişme olmamakla birlikte, cinayetin işlenmesine zemin hazırlayan süreç ve ardından geçen üç yılda yaşanan gelişmeler bir bütün olarak ele alındığında failin kim ya da kimler olduğu konusunda ciddi emareler sunuyor. Bizi, ikinci yıl raporunda sorduğumuz soruların cevaplarına biraz daha yaklaştırıyor.

Özellikle içinden geçtiğimiz süreçte, bir takım soruşturmalar ve yargılamalarla ortaya çıkan psikolojik savaş harekâtları, eylem planları, “sonuna kadar gidilecek” açıklamalarına, yüzlerce sayfalık raporlara rağmen cinayetin çözülme-yişi, Hrant Dink’in neden öldürüldüğü sorunu bir kez daha sormayı ve yanıtlamayı, Hrant Dink cinayeti-nin Türkiye siyasetinde nereye oturduğunu bir kez daha değerlendirmeyi gerektiriyor.

Bu dava sanıklarının, cinayeti işleyen büyük ve profesyonel örgütlemenin sadece bir bölümünü oluşturduğu yönündeki iddiamızın soyut bir varsayımdan ibaret olmadığı, gerçeği işaret ettiği, davadışı gelişmelerle, bu dava dışında yürütülen inceleme ve soruşturmalarla her geçen gün biraz daha ve yeniden doğrulanmaktadır.

Bu son derece profesyonel örgütlü yapının ortaya çıkarılabilmesi için olayı temsil eden tüm delillerin toplanması, bütünü temsil etme ihtimali olan tüm parçaların birleştirilmesi, örgütü deşifre edecek tüm ipuçlarının değerlendirilmesi, etkin ve etkili soruşturma açısından da zorunludur.

İşte bunun için, Hrant Dink cinayetinde cinayetin tetikçileri ile cinayetin hazırlık sürecinde onu açık hedef haline getirenlerin, onu toplumda yalnızlaştıranların, bu planın medyadaki ayaklarının, yargı mensuplarının bu kampanyada durdukları yerin, yine bu süreçte, görevlerini yapmayarak cinayeti kolaylaştıranların birlikte ele alınıp değerlendirilmesi, suç oluşturan eylemdeki rollerinin ve örgüt ile ilişkilerinin araştırılması gerekir.

İşte bu nedenlerle soruşturma safhasından başlayarak yargılamanın bütün aşamalarında bu cinayete ilişkin tüm dava ve soruşturmaların tek elden yürütülmesi gerektiğini, parçalara ayrılarak bütünlüğünden koparılan dava ve soruşturmalarla maddî gerçeğe ulaşmanın imkânsızlığını dile getirdik.

Bugüne kadar izlenen yöntemle bu cinayet aydınlatılamaz.

Bu cinayetin milliyetçi duygulara sahip üç-beş gencin işi olduğuna inanmak mümkün olmadığı gibi, bir biçimde Emniyet ve Jandarma bünyesine de sızmış, hukukdışı bir güç ve yetki kullanan daha örgütlü bir yapının bu üç-beş genci kullanarak bu cinayeti işlettiğine inanmak da mümkün değil. Genelkurmay Başkanlığı’ndan yargısal makamlara, hükümet sözcülerinden güvenlik birimlerine, medyadan paramiliter güçlere, tüm resmî/siyasî aktörlerin Hrant Dink’in öldürülmesinde, cinayetin önlenmemesinde, gerçek faillerin ortaya çıkarılmamasında sorumluluğu vardır.

(Avukat Fethiye Çetin ve Avukat Deniz Tuna’nın hazırladığı “Hrant Dink Cinayeti Üçüncü Yıl Raporu”ndan kısaltarak)

Kesişen ideolojiler

Neoliberalizm dünyanın dört bir yanında madara olurken, en iddialı temsilcileri bile düşük profil sergilerken nasıl oluyor da Türkiye’de hâlâ tabiat kanunu muamelesi görebiliyor? Nasıl oluyor da demokrasiyle uzlaşmaz çelişki içinde olan serbest piyasa rejimi, hâlâ demokrasinin önkoşulu olarak önümüze sürülüyor? Nasıl oluyor da devlet sınıfların dışında / üstünde bir özne olarak addedilebiliyor? Nasıl oluyor da sağdaki ve soldaki liberalizm vaizleri hem muhalif hem hegemonik olabiliyor? Galip Yalman’a kulak kesiliyoruz...

Kitabınızda (“Transition To Neoliberalism / The Case Of Turkey In 1980’s / Neoliberalizme Geçiş –1980’lerde Türkiye Vakası”) neoliberal dönüşümün merkezinde yer alan sivil toplum tartışmalarına eleştirel bir yaklaşım getiriyorsunuz. Bu yaklaşımı geliştirirken hareket noktalarınız nelerdi?

Galip Yalman: Korkut Boratav, Zimbabwe’de bir dönem çalışıp Türkiye’ye döndüğünde ANAP’ın parlak dönemi inişe geçmişti. O zaman Boratav’la 1980’ler değerlendirmesi yapmak üzere bir dizi çalışma yürüttük. O çalışmalarda ortaya çıkan temel unsur, solun sadece üniversitelerde değil, sendika ve emek dünyasında aldığı darbenin muazzam boyutuydu. 1980’lerin ikinci yarısından itibaren Türkiye’de yavaş yavaş bir sivil toplum hareketlenmesi başlamıştı. Biz de sınıf temelli bakarak, darbe sonrasında nasıl bir bölümün yaşadığını analiz etmeye çalışmıştık. Daha sonra bunun halk üzerindeki etkilerini araştırdık. Bunu yaptığımız ölçüde, Türkiye’deki devlet-toplum ilişkilerini, devletin niteliğini gözlemleme şansımız da oldu. Fakat sınıf temelli analiz yapmak, sınıf temelli siyasetin aldığı darbeyle, moda olmaktan çıkmıştı. Dünyada da sınıfın ontolojik bir kategori olarak önemini yitirdiği üstüne epey çeşitleme yapıldı. Bunun aslında burjuvazinin egemenliğini sürdürmesine ideolojik işlev kazandırdığını saptadık. Aynı zamanda Türkiye’ye o zamana kadar pek girmeyen “Gramsci dili”nin giderek yaygınlaştığını gördük. Bunun liberal sol versiyonlarına da tanıklık ettik. Bunların elbette bir demokratikleşme kaygısı vardı. Ancak piyasa temelli anlayışın demokratikleşmeye dair herhangi bir kaygısı yoktu. Batı’daki tabirle bu, yeni sağ yaklaşımıydı. Dolayısıyla, yeni sağla sivil toplumculuğu aynı kaba koymamak lâzım. İkisi de burjuva ideolojileridir, ama önemli farklılıklar içerir. Türkiye’de garip kesişmeler oldu. Piyasa temelli bir iktisat modelinin Türkiye’deki egemen komuta ekonomisi modelini kıracağı, bunun da demokratikleşmeyi ve sivil toplum gelişimini beraberinde getireceği iddiası dile getiriliyordu. Fakat garip bir biçimde, bu anlayış aslında darbeyi yapanların benimsediği bir anlayıştı. Dolayısıyla demokratikleşme denen şey, bu sınırlar çerçevesinde ele alındı. Öte yandan, Marksist devlet kuramlarından yararlanarak şu tespite ulaşıyoruz: Türkiye’de 1980 sadece bir rejim değişikliği değil, aynı zamanda bir devlet biçimi değişikliği-

“Transition To Neoliberalism –The Case Of Turkey In 1980’s” (Neoliberalizme Geçiş –1980’lerde Türkiye Vakası) adlı kitabı geçtiğimiz günlerde Bilgi Üniversitesi Yayınları’ndan çıkan Galip Yalman, ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü’nde öğretim üyesi ve Türk Sosyal Bilimler Derneği Başkanı.

dir. Çünkü toplumsal sınıflar arasındaki dengeyi değiştirdi. 1983’te sivil yönetime geçilmesi, beraberinde yeni bir devlet biçimi değişikliğini getirmede. Dolayısıyla, parlamenter bir rejim çerçevesinde hâlâ otoriter devlet biçimi varlığını sürdürüyor. Onun için de demokratikleşme tartışmaları mevcut rejimin sınırlarını genişletme amacıyla yürütüldüğü ölçüde, sınıfsal dengeleri pozitif anlamda değiştirecek bir değişimi hiçbir zaman öngörmedi. Egemen olmayan sınıfların devre dışı bırakılmasıyla, başka bir çatışma ek-seni Türkiye’nin gündemine geldi.

O “başka çatışma eksenleri” nelerdir?
Laik/laik olmayan veya etnik temelli çatışma eksenleri ortaya çıktı. Demokratik-

Ceberrut devlete karşı mücadele eden örgütlerin, bireylerin bunu nasıl yaptıkları çok önemli. Sınıfsal niteliği gözden kaçırttıkları, devleti özneleştirdikleri ölçüde, bir sınıfın öbür sınıf üzerindeki tahakkümünü tartışmaktan uzaklaşıyor.

leşme tartışmaları da hep bu eksenle yürütüldü ve yürütülüyor. Kitapta da temel vurgum odur: Hiçbir zaman sınıf temelli bir demokratikleşme tartışması gündeme getirilmedi. Bu tartışmayı gündeme getirmek isteyen aktörler de hep cılız kaldı. Belli oranda gündeme gelince de hemen müdahale edildi. Örneğin, 1991’de DYP-SHP koalisyonu protokolünde buna dair unsurlar vardı, ama kâğıt üstünde kaldı. Zaten o hükümet pek uzun ömürlü olmadı. Türkiye burjuvazisi hiçbir zaman, bu anlamdaki bir demokra-

tikleşmenin taşıyıcısı olmadı.

Eleştirel yaklaştığınız sivil toplum fikri ne?

Sivil toplum, Batı’da kiminin sol-liberal diye tabir ettiği, Gramsci’den yararlanılsa da esas olarak 18. yüzyıl düşüncesi olarak devlet/sivil toplum karşıtlığına işaret eder. Sivil toplum örgütleri, devlete karşı bireyi koruyan bir yapı olarak algılandı ve Türkiye’ye de bu söylemle geldi. Aslında 12 Eylül rejimi çerçevesinde bunun bir mantığı da vardı. Ama kurulan yapılanmalar, “12 Eylül öncesine dönmeme” kaydıyla hareket edebildiler. Aksini talep eden sivil toplum örgütlerine de “haddinizi bilin” dendi.

Sermaye de 12 Eylül’den sonra kendisini bir nevi “sivil toplum” olarak sunmadı mı?

Elbette, onu kastediyorum. Zaten STK denen şeyler de, devekuşu misali yol aldılar. Fakat İHD gibi STK’lar da var. Bu çeşitlenme olumludur. Fakat sivil toplum/devlet ayrımını mutlaklaştırdığınız ölçüde, sivil toplum örgütleri, siyasal toplumun dışında kalıyorlar. Diğer bir deyişle, siyasal iktidar mücadelesi yapmayan unsurlar olarak tanımlanıyorlar. Ve garip bir durum çıkıyor ortaya. Oysa bir sürü talep var ve bu talepler ancak siyasal iktidar mücadelesi çerçevesinde gerçekleştirilebilir. Ancak siyasal toplumla sivil toplumu birbirinden kopardığınızda, hatta mümkün merteye ilişkisini kestiğiniz ölçüde –ki 12 Eylül anayasasının özü budur– toplumun taleplerinin önünü tıkamış olursunuz. Sivil toplum örgütlerinin etkisiz gibi görünme sebebi de budur. Tabii belli dönemlerde, iktidarların tavırları doğrultusunda ekonomik kaynak dağılımı mekanizmasının nasıl kullanıldığına bağlı olarak, burjuvazinin belli kesimleri de bundan şikâyet edebiliyor. Ama sivil toplum/devlet ayrımının, burjuvazinin her şeye rağmen iktidar olduğunu gözden kaçırtan bir yanı da var. Türkiye’nin Batı’dan farklı bir kapitalistleşme çizgisi olduğu, devlet güdümlü bir toplum ve burjuvazi olduğu için sivil toplumun da gelişemediği değerlendirilmesine katılmak mümkün değil. Türkiye’deki temel çatışma merkez/çevre ayrımı üzerinden okunuyor. O zaman şu abes soru ortaya atılabilir: Çevrenin temsilcileri iktidara geldiği zaman merkez/çevre ayrımı kalmıyor mu? Tartışma böyle olunca, ciddi bir yanılgı ortaya çıkıyor. Çünkü iktidarın, devletin sınıfsal niteliği büyük ölçüde gündemden düşüyor. Sınıf temelli eleştirel analizin gerekliliği bu yüzden çok önemli.

Sivil toplum dünyasında yer alan aktörler veya devletin ceberrut yapısına muhalif, bireyi gerçek anlamda devlete karşı korumaya çalışan STK’lar için ne söylüyorsunuz?

Her devletin bir ceberrut yanı var. Marksist literatürdeki adıyla baskı aygıtlarını, Weberyen terminolojideki adıyla da meşru şiddet tekeli elinde bulunduran güçtür devlet. Bu, devletin değişmeyen bir yüzüdür. Zaten devlet, sınıflı bir toplumun ürünüyse, böyle olmak zorunda. Ama devleti sadece böyle görmemek

üzerine epey mürekkep harcandı. Çok değişik bakış açıları, devletin sadece bir baskı aracı olduğunu söylemenin yanıltıcılığına işaret eder. Baskı aracı gerçekliğinin yanısıra, toplumsal bütünlüğün –kapitalist bir toplumda yaşadığımızı göre, kapitalist toplumun yeniden üretiminin nasıl sağlanacağını– mekanizmalarını da görmek zorundayız. Başka bir deyişle, hegemonya araçlarını da irdelemek ve çözümlemek zorundayız. Ceberut devlete karşı mücadele eden örgütlerin, bireylerin, bunu nasıl yaptıkları da çok önemli. Sınıfsal niteliği gözden kaçırttıkları, temel çatışma ekseninin bir tarafına devleti koyup onu özneleştirdikleri ölçüde, mücadelenin niteliği, bir sınıfın öbür sınıf üzerindeki tahakkümünü tartışmaktan uzaklaşıyor. Daha doğrusu, bunun sınıflı bir toplum düzeni olduğunu tartışamaz hale geliyorsunuz.

Sistem sorunlarını sadece sınıf ekseni eleştiriye tâbi tutmak yanıltıcı olmaz mı?

Elbette hiçbir kapitalist toplum sadece sınıflardan oluşmuyor. Başka eksenler, kimlikler var. Tabii ki bunların bileşkesinden, bir eklemleme içinde sınıfsal pozisyonlar ve mücadeleler ortaya çıkıyor. Ama devletin bir biçimi olduğunu ve bunun, toplumsal niteliğine göre değişime uğradığını gündeme getirmeden, işi sadece devlet yandaşlığı veya karşıtlığına indirerseniz, uzunca süredir yaşadığımız gibi, kısır ve çok zararlı, toplumsal dokuyu büyük ölçüde zedeleyen tartışma eksenleri içinde bulursunuz kendinizi. Elbette kimlik meselelerini, başka toplumsal kolektif hakları tartışacağız. Ama bu sorunların çözümünü devletin değişebilen bir yapı olduğu gerçeğinden kopardığınız zaman, işin içinden çıkamıyorsunuz. Sivil toplum - piyasa özdeşleştirmesini demokrasinin olmazsa olmazı olarak kurgulayan anlayış, Türkiye’deki neoliberal yapının değişik krizlerden geçerek sarsılması yerine, pekişmesine neden oldu. Türkiye’nin Arjantin’den en önemli farkı bu. 2001 krizinde Arjantin sarsılırken, oradaki neo-liberal model de büyük ölçüde sarsıldı. Ama Türkiye’de 2001 krizi, neoliberalizmin pekişmesine neden oldu.

Neden böyle oldu?

Bir tarafa devleti koydunuz –IMF ve Dünya Bankası zaten bunun ideolojik desteğini sağlıyor–, Türkiye gibi devletlerin neoliberal reformları yeterince taşıyıcı kapasiteye sahip olmadığı söylemiyle bu düşünce birleşince ne oldu? IMF, Dünya Bankası ve bir de AB çapaları, bizi “istikrara” kavuşturacak! Bu ne demek? Neoliberal model çerçevesinde belli bir sınıfın egemenliğinin sürdürülmesi demek. Bu, egemen sınıf arasında yeni çatışmalar, çekişmeler çıkmayacağı anlamına gelmez. Laik veya İslâmci, farklı hegemonya projeleri var elbette. Fakat bunun ortak noktası, devleti bir çatışmanın öznesi olarak görüp ona karşı mücadele etmek! Bu sırada siz devleti güya siyasal mücadelenin dışına iteceksiniz! Oysa öyle bir şey yok ki! Devlet, sınıfsal ilişkilerin, toplumsal mücadelenin oldu-

ğu her yerde vardır. Niteliği, biçimi değişebilir, daha demokratik olur veya olmaz. Ama bunu sınıfsal temelden kopararak tartışmak, çok önemli bir ayağını eksik bırakmak olur. Benim “muhalif ama hegemonik” dediğim bir entelektüel çevre, devlete karşı muhalif tavır aldığı ölçüde –tartışma gündemini de belirledikleri için– aynı zamanda kendi kurgularının doğrularını gerçekmiş gibi göstermekte çok ustalaştı. Medyanın da büyük etkisiyle, Gramsci anlamında yeni organik aydınlar doğdu. Bunun İslâmcısı var, liberali var, eski Marksisti var... Kendi içlerinde de farklılaşıyorlar. AKP’ye yandaş veya karşı olanlar var. Ama ortak noktaları, devleti bir özne, Türkiye gibi bir toplumun kurucu unsuru olarak görüp Batı’dakinden farklı bir devlet kavramsallaştırması yapmaları. Onun için sanki Türkiye devletiyle Batı’daki devlet arasında ontolojik bir fark varmış gibi yaklaşıyor. Bu da açmaz yaratıyor, çün-

Desen: Nalan Yırtmaç

Sivil toplum - piyasa özdeşleştirmesini demokrasinin olmazsa olmazı olarak kurgulayan anlayış, neoliberal yapının değişik krizlerden geçerek sarsılması yerine, pekişmesine neden oldu.

kü nasıl dönüştüreceğinizi bilemez hale geliyorsunuz. Sanki devlet, orada duran bir şey. Halbuki devlet, toplumsal mücadelelerle dönüşen bir şey. Bizdeki gibi devleti özneleştirdiğiniz zaman, kafasını kesmek dışında bir şansız olmadığı anlayışı yaygınlaşıyor.

Demokratik bir toplum yapısına ulaşmanın yolu nereden geçer?

’82 Anayasası’nın getirdiği, özellikle sınıfsal temelli mücadelelerin üstündeki kısıtlamalar kalkmadıkça, böyle bir yol açılmaz. O kısıtlamaların kalkmasıyla da sorun çözülmez elbette. Ama o kısıtlamalar kalkmasa da demokratik bir toplum projesinin kurgulanabileceği sanılıyor. AB ile müzakerelerde açılmayan başlıklar, bu kısıtlamaların kaldırılmasını da içeriyor. Fakat bu başlıkların açılması için bile toplumda bir talep yükselmiyor.

Çünkü Türkiye burjuvazisi bundan nefret ediyor. Bu konuda her zaman tavrını ortaya koyuyor. Kitapta da değindim: ‘80’lerin sonunda Özal Avrupa Topluluğu’na başvurduğunda, AB’ye dahil olmayı isteyenler dahil Türkiye burjuvazisi, iş 12 Eylül’ün emek/sermaye dengesini değiştirmeye vardığında, “durun bakalım” diyordu. Bunu anlamak için o dönemin gazete arşivlerini taramak yeterli. Dolayısıyla, tartışmayı Türkiye burjuvazisinin demokratik bir devlet biçimine hazır olup olmadığına getirmek gerekiyor. Ama öyle şeyler var ki gündemde, tartışmayı bu tarafa çekmeye bir türlü fırsat olmuyor. Oysa çalışanların karşı karşıya olduğu devasa sorunlar var.

İşçi sınıfı neden kendi gündemini dayatamıyor?

Sınıf homojen bir yapı değil ki. Daha doğrusu, tek başına bir aidiyet değil. Gramsci’nin dediği gibi, bir ortak irade nasıl oluşur? İşçi sınıfının belli bir irade-

yi, sadece kendi sınıf çıkarları için değil, toplumun geneli için geçerli kılacak bir pozisyona gelmesi lâzım. Bunu yapabilmenin mekanizmalarını bulmak lâzım. Yoksa çıkıp “işçi sınıfı niye orada oturup duruyor” demekle olmuyor. Hiçbir zaman karamsar olmadım, ama çok engel var. Umarım bundan sonra koşullar değişir, bizim çocuklarımız daha iyi bir dünyada yaşarlar.

“Muhalif, ama hegemonik” dediğiniz entelektüel çevrenin genişlemesi, devlet yapısının farklı bir eleştiriye tâbi tutulmasını sağlamaz mı?

“Muhalif, ama hegemonik” dediğim şey, bu şekilde adlandırılmasa da, belli bir kesim tarafından tepki çekiyor. Bunu AKP’ye yakınlık veya uzaklık bağlamında söylemiyorum, o ayrı bir mevzu. 2001 krizi öncesi ve sonrasında belirgin bir ölçüde iktisat politikası tartışmaları yürütülmüştü. Krizin nedenleri üzerine, finans krizi, bankacılık krizi veya dış ödemeler dengesi krizi üstüne başlayan ve devam eden, o zamanın deyişiyle “televole iktisatçıları” çeşitli tartışmalar yürütüyordu. Fakat şimdiki durum, o televole-

le iktisatçıların bile aratıyor. Liberal iktisadın Türkiye’de de destekçilerinin olması doğal. O zaman bile şikâyet ettiğimiz “piyasa ekonomisi doğrudur, müdahalecilik yanlış” dikotomisinin üstünden değerlendirme yanlıştı. Bunu, küreselleşmenin bir zorunluluğu olarak aktardığınız zaman, yanlış daha da katmerleniyordu. Bir yandan Kürtlerin kolektif hakları ya da 12 Eylül anayasası, sanki önceki anayasaların genel özelliğini yansıtmıyormuş gibi tartışılıyor. Öbür yandan İslâm/laiklik, onun öncesinde Sursurluk tartışmalarının hepsinin keşiştiği noktada bir “devlet” var. Sanki bu tartışmalar bize özgüymüş gibi yapılıyor. İster Tanzimat’a, ister cumhuriyetin ilk dönemine gidin, öykündüğümüz Batılı toplum gibi bir türlü olamamanın değişik söylemlerle keşiştiği noktada yine o “devlet” var. Çünkü Osmanlı’dan cumhuriyete, devletin oluşturduğu bir toplum var. Halbuki Batı’da hep tersi varsayılır: Toplumun içinden çıkan, sözleşme temelli bir devlet. Bu da kurgudan başka bir şey değil, ama lafı uzatmamak için ayrıntıya girmeyelim. Sonuç itibarıyla, “Batı dünyası, çağdaş, medenî toplumlar böyle gelişir, biz farklıyız, dolayısıyla başka bir dünyaya aidiz; ne yapacağız?” sorusu ortaya atılıyor. Tartışma böyle başlayınca, devlet, modernleşme sürecinin de lokomotifleri olarak öne çıkarılıyor. Sadece 12 Eylül öncesi için değil, 24 Ocak Kararları için de aynı yöntemle değerlendirmeler yapılıyor. Nedir Turgut Özal? Başbakanlık müsteşarı, başbakan, cumhurbaşkanı... Sanki devletin dışında biri ve devlete rağmen yükselmiş. Oysa hep pohpohlanmış, göklere çıkarılmış bir adam. Kitapta da değindim: Özal, 1992’deki İzmir Kongresi’nde “devleti mutasyona uğrattık” diyor, bununla övünüyor. Dolayısıyla, devlet yine formların gerçek taşıyıcısı olarak kurgulanmış oluyor. Oysa bu, bir kurgudan başka bir şey değil. Fakat bu gözardı ediliyor. 1980’lerde “devlet küçülsün, piyasadan elini ayağını çeksin” diskuru hâ-

kimken, 1990’larda belirgin bir biçimde “piyasa dostu devlet” diskuru öne çıkıyor. Böylece devlet, yine birinci unsur haline geliyor. Fakat devletin bunu yapabilmesi için, kendini reforma tâbi tutması lâzım. Özal’ın bütün özelliği, ‘80’lerde bir türlü, ‘90’larda başka türlü, bu diskurları izleyebilen biri olması. Mutasyona uğrayan devlet, yeni görevlerini üstlenebilecek bir aktör haline geliyor. Bugün yürütülen tartışmaların temel yanışı, bunu gözardı etmesi. Sanki devlet bir yerde duruyor, zaman devlet için donmuş, ama etrafındaki her şey değişiyor!

AKP döneminin bu açıdan farkı nedir? 2001 krizine kadarki tartışma, ekonomik temelli gidiyor: “Dünya ekonomisiyle sorunlarını çözmemiş Türkiye!” 2001

Temel çatışma merkez/çevre ayrımı üzerinden okunuyor. Çevrenin temsilcileri iktidara geldiği zaman merkez/çevre ayrımı kalmıyor mu? Tartışma böyle olunca, iktidarın, devletin sınıfsal niteliği büyük ölçüde gündemden düşüyor.

krizinden itibaren, Kemal Derviş sürecinde “sorunlarını çözmüş”, “15 günde 15 kanun” çıkarılmış, dolayısıyla mutasyon süreci tamamlanmış. Bunun arkasından AKP geliyor; geleneğin ruhuna sadık bir biçimde özelleştirmeleri hızlandırıyor vesaire... AKP’nin programındaki devlet, tam da bu neoliberal sürece denk geliyor. Hem “küçük hizmet devleti” hem de ‘80’lerden itibaren sol-liberal çevrelerin de vurguladığı gibi “ideolojisi olmayan devlet”. “Devletin ideolojisi olmaz” lafı, Türkiye’de ciddi bir şekilde tartışıldı. Çünkü Kemalist bir ideoloji vardı ve tüm olumsuzlukların müsebbibi buydu! Peki, devleti nasıl değiştireceksin? Bunun araçları, bu kavramsal çerçeve içinde yok. Onun için “dış müdahaleler” bekleniyor. AB, IMF veya başka etmenler... Çünkü devleti bir özne olarak kurguladığın zaman, içerideki dinamiklerle devleti dönüştürme şansına sahip olamazsın. Toplumun dışında, ama ona hükmeden bir devlet tanımı yapılıyor. O

halde biz toplum olarak neyiz? Batı’da da otoriter, faşist devletler vardı. Fakat orada, toplumun içinden çıkıp otoriter hale gelen bir devlet vardır. Türkiye’deyse sanki önce devlet oluşmuş, sonra toplumu yaratmış. O yüzden “kurucu” lafını hep kullanırlar. Böyle olunca da, devletin yarattığı toplumun devleti dönüştüremeyeceği sanılıyor. Tek yol olarak da devleti ortadan kaldırmak kalıyor. Bunu nasıl yapacaksın? Böyle bir şey yok ki! **Türkiye solunun zayıflığını nereye koymak lâzım? Neden bir türlü sınıf siyasetini gündeme getirip kitleselleşemiyor?**

12 Eylül’ün bundaki katkısı ortada. 12 Eylül öncesi yapılanmayı güçlü bir şekilde yerle bir etme konusunda başarılı olundu. Örgütsüz mücadele ortamında sivil toplum mücadelesi ortaya çıktı. STK’lar veya gazeteler üzerinden siyaset yapılır hale geldi. Bunun arkası yok. Tabir caizse, organik aydınlar ortaya çıkıyor. Yaygın medya A sorunu olunca, belli kişilere mikrofon uzatıyor. Bu “organik aydınların” görüşlerinin belli bir izdüşümü de var, insanların fikirlerini belirlemede etkili olabiliyorlar. Onun için “muhalif, ama hegemonik” kesimden söz ediyorum. Değişim talebiyle ortaya çıkıyor “muhalifler”, fakat adeta iktidarda kimin olduğundan bağımsız olarak muhalefet yürütüyorlar. Toplumsalın dışında bu muhalefeti yürütenler kimler: Organik aydınlar! Köşeleri var, televizyonların müdavimi konumundalar. Bir kısım insan Radikal İki sayfalarında siyaset yapıyor. Yine de küçümsemiyorum, yanlış anlaşılmasın. Bence Baskın Oran’ın aday olması önemliydi, ama bunun geçmiş de var: Yeni Demokrasi Hareketi. Nereye vardığını hepimiz biliyoruz. Diğer yandan, bugün geldikleri noktada, AKP’nin AKP olmaktan kaynaklanan bir takım zayıflıklarından yararlanarak AKP’yi yönlendirebileceklerini düşünüler. Özellikle AB parametresi üstünden bu yapılmaya çalışıldı. Oysa AB’yi AKP kullandı; “kamusal aydınlar” ise

Demokrasi İçin Daha Emin Eller Lazım!

Mesele, Ocak 2010, Sayı 37

- Demokrasi İçin Daha Emin Eller Lazım! – Mehmet Uğur
- 'Açılım' Aldatmacası ve Türkiye'nin 'Emperyal' Yüzü – Osman Akinhay
- Ölümün Eşiğinde Yazılan Bir Mektubun Son Sözcüğü: Canıgıt! – Oşin Çilingir
- Pinar Selek'le Söyleşi: Duygu Devrimine de İhtiyacımız Var – Karin Karakaşlı
- Cemil Kavukcu Öyküleri: Bir Yaz Gecesi, Bir Park, Bir Gemi – Muge Karahan
- Raskolnikov'dan Ivan Karamozov'a Eylemin Ilgası – Derviş Aydın Koç
- Ulus-Devlet Marşını Kim(ler) Söyler? – Judith Butler
- Karl Liebknecht'in Anti-Militarizmi: "Esas Düşman İçteditir!" – Foti Benlisoy
- Yüzü Maskeli Geçmiş ve Nisyan Katmanları – Ümit Kurt
- Devrim Arzusu – Mustafa Ö. Soylu
- Biyolojik Feminizme Dair – Atalay Göçer
- "Zamanın Tozu": Angelopoulos'un Son Filmi – Fusun Çiçekoglu
- Bugün Niçin Emma Goldman? – Alice Wexler

AKP'yi kullandıklarını sandı. Kimin kimi kullandığı bence belli.

Sınıf hareketlerinden veya hareketsizliğinden bağımsız olarak kanaat önderleri üzerinden yürüten tartışmalar, AKP'nin bu alanda da kendi "organik aydınlarını" öne çıkarmasını kolaylaştırmadı mı? Eğer gündem o "aydınların" fikirleriyle şekilleniyorsa ve kitle hareketleri ortada yoksa, sadece "aydınların" niteliğini değiştirerek, yandaş aydınlara daha fazla görünürlük sağlayarak belli konuları tartışılır, başkalarını da tartışılmaz kılmıyor mu iktidar? İngiltere üzerinden bunu daha rahat değerlendirebiliriz. 1990'larda İşçi Partisi'nin güçlenerek, iktidara gelip tekrar tökezlemeye başlamasına baktığımız zaman, benzer bir süreç görürüz. Siyaset denen şey, aslında içeriksizleşiyor. Bu da vatandaş müşteri olarak görme anlayışını ortaya çıkarıyor. Vatandaşına pazarladığın şeyin önemi yok, demokrasi veya güvenlik pazarlayabilirsin. Bu meseleler İngiltere'de uzun süre tartışıldı ve yansımaları Türkiye'de de oldu. "Yeni sol" gibi hazır kopyacı laflarımız da buraya dayanıyor. Afganistan tartışmalarında "dışarıdan demokrasi dikte edilemez" lafı çok moda, ama Türkiye'de yaşanan tam da bu. Ortalıkta belki silah filan yok ama, kendi dinamikleriyle yapamadığını AB kriterleri, Dünya Bankası kriterleri üzerinden yapıyorsun. Getirilen her şeye kötü demek yanlış olur, bunun altını özellikle çizelim. İdam cezasının kaldırılmasından başlayarak bir takım önemli değişiklikler de oldu. '82 anayasasında yapılan ve hayatı birazcık yaşanır kılan değişiklikleri de gözardı etmiyorum.

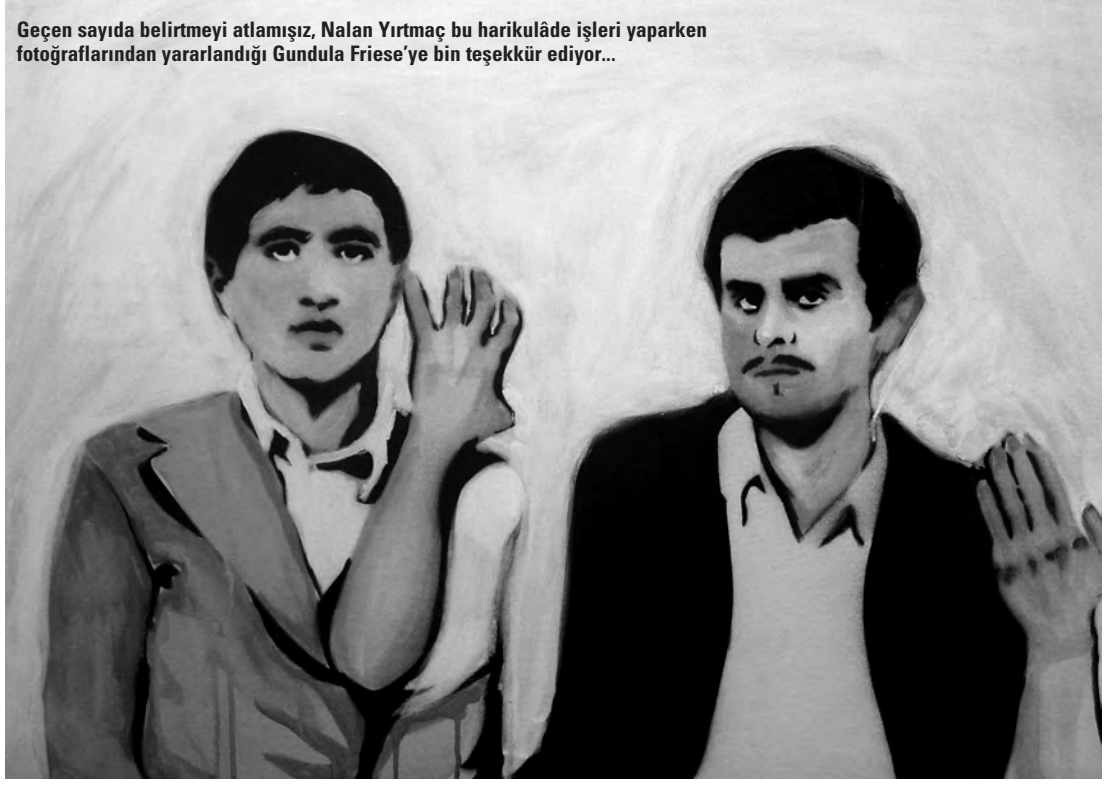
Organik aydın meselesini biraz açalım: Siz "aydınlara" örneğin televizyona çıkmamalarını mı öneriyorsunuz? Nasıl bir yol izlenmeli?

Zor bir soru bu. Ama mücadeleyi o planda da yürütmek gerekiyor. Belli konjonktürde, örneğin ekonomik kriz yaşandığında, Korkut Boratav veya Erinc Yel-dan'a kapıları açıyor büyük medya. Veya dünya çapında kriz yaşanınca, bütün dünya Marx'ı "keşfediyor". Fakat o konjonktür geçtiği an, meselenin bu boyutu örtülüyor. Türkiye'nin tartışma üslubunun en zararlı, en kısırlaştırıcı yanı, belli kalıp "doğruların" olması. O "doğrulara" karşı çıktığın zaman dinazor addediliyorsun. En son geline nokta, tiksindirici bir biçimde, "darbeci" veya "Erge-nekoncu" oluyorsun.

Darbe sonrası ANAP'la 2001 krizi sonrası AKP'yi karşılaştıracak olursak, ekonomi politikası açısından, devletin mutasyona uğratılması konusunda nasıl bir işlevi oldu AKP'nin?

Türkiye'deki sağ iktidarlar, alternatif dış kaynak buldukları ölçüde, işlerine gelmediği takdirde IMF'nin politikalarına kafa tutarlar. Bunu Menderes döneminde de görürsünüz. Amerikan yardımlarına güvenip IMF ve Dünya Bankası'nı kapı dışarı etti, ama beş sene sonra kriz daha vahim bir hal alınca, 1958 istikrar programını uygulamak zorunda kaldı. 2008'de hükümetin IMF'ye kafa tutması

Geçen sayıda belirtmeyi atlamışız, Nalan Yırtmaç bu harikulâde işleri yaparken fotoğraflarından yararlandığı Gundula Friese'ye bin teşekkür ediyor...

İşçi sınıfının belli bir iradeyi, sadece kendi sınıf çıkarları için değil, toplumun geneli için geçerli kılacak bir pozisyona gelmesi lâzım. Bunun mekanizmalarını bulmak lâzım. Yoksa "işçi sınıfı niye orada oturup duruyor" demekle olmuyor.

nın altında, alternatif dış kaynak bulması yatıyordu. Ama AKP'nin Batı dünyasıyla neoliberal bir bütünleşmenin sadık takipçisi olmaya devam edeceği açık. Erdoğan'ın Davos çıkışı ve Batı'yla "çelişmesi" ise global anlamda başka bir seyir-ciye hitap etme ihtiyacından kaynaklanıyor. Böylece Batı'ya, "bu şekilde Batı'nın çıkarlarını bölgede daha iyi temsil ederim" mesajı veriliyor aslında. Bu da Ahmet Davutoğlu'nun dış politika anlayışıyla yürütülüyor.

"Çevre merkeze geldi" veya "AKP'nin muhalif yanı kaldı/kalmadı" tartışmalarına ne diyorsunuz?

Dikkat edersek, AKP tam da muhalif konumunu sürdürmenin avantajlarını kullanmaya çalışıyor. Bu, derin devlet, Erge-nekon gibi yapılanmaların olmadığı, devletin bir takım hastalıklı özellikleri olmadığı, yasadışı işlerin yapılmadığı anlamına hiç gelmiyor. Ama devletin demokratikleştirilmesi tartışmaları için özüne inmeyen tartışmalar olarak kaldığı süreç, kimin kimi kullandığı daha iyi anlaşılır. AKP kendi politikaları çerçevesinde Türkiye'deki liberal aydın kesiminin bir kısmını mı kullanıyor, yoksa bu aydınlar kendilerince AKP'yi doğru yola mı çekiyor tartışması var. Bu "tarafklar" arasında bir çekişme yaşanınca ne oluyor? Aydınların deklarasyonları veya imza kampanyaları ortaya çıkıyor: "AB yolundan çıkma", "AB meselesini ciddiye al". Bu, Özal'ın tabiriyle, devletin yeterince mutasyona uğramadığı, ideal konuma gelmediği fikrinin ifadesi. Halbuki bütün bunlar, Türkiye'deki toplumsal mücadelenin önemli ölçüde bastırılmasından kaynaklanıyor. Güneydoğu sorununu

toplumsal-ekonomik bir sorun veya tarihsel mirasın kötü bir kalıntısı olarak görmek yerine, başka bir yerden tartışır oluyoruz. Sanki o anlamda kolektif haklar sağlanırsa, sorun ortadan kalkacak. Türkiye'deki devlet meselesini kendine özgü, ontolojik bir farklılık içeren, toplum dışı ve topluma hükmeden bir özne gibi algılamaktan ve kitlelere bu çerçevede bakmaktan vazgeçmediğimiz müddetçe, sadece Kürt meselesini değil, hiçbir meseleyi çözemeyiz. Devleti bir özne değil, biçim olarak algılasan, sivil toplum/devlet ayrışmasına gitmeden devletin de bir mücadele alanı olduğunu kabul edersen, devleti değiştirebilirsin. Elbette değişimden kasıt, kapitalist bir devletin değişimi. Aksi halde, devleti siyasetleştirilmeyi amaçlamış oluyorsun. Devlet, siyasal dağıtım mekanizmalarının dışına çıkacak: Kemal Derviş'in diskuru da öyleydi. Üst kurullar kurmak, bağımsız Merkez Bankası oluşturmak... Piyasa rasyonalitesine göre davranıp devleti siyasal alanın dışına çıkarmaya çalışmanın altında yatan etmen, o bakımdan da ideolojiktir.

Anayasanın değiştirilmesi, bu açıdan temel kaide gibi mi görünüyor?

Hayır, benim öyle bir iddiam yok. Dört tane anayasa değiştirmişsin, ama bir şey değişmemiş. Yeni anayasanın bu anlamda değişimi sağlayacağını hiçbir garantisi yok. Yeni anayasayı kim yapacak? Onun için, tartışmayı çok temel bir felsefi noktadan başlatmak gerekiyor. Ancak, "muhalif, ama hegemonik" dediğim kesim, buna hazır değil. Çünkü hem hegemonyaları sarsılacak, hem de bugün çok sevdikleri o "devlete karşı mücadele eden" konumlarının temelleri, ayaklarının altından kayıp gidecek. Bundan korktukları için, devleti sanki değişmez bir yapı olarak özneleştirip ona karşı mücadele ediyorlar.

RADYO EXPRESS

Transglobal Not Defteri

26 ARALIK 2009 - 11 OCAK 2010

FİLİSTİN Kâbustan bir yıl sonra

İsrail saldırılarının birinci yıldönümünde Gazze'de olmak üzere binlerce kilometre yol kateden insanî yardım konvoyu Viva Palestina, jandarmalık taslayan Mısır yönetimi yüzünden randevusuna geç kaldı. Ama sonuçta yardımı Gazze'ye ulaştırdı. AKP'nin eyleme dört elle sarılması bir hayli dikkat çekiciydi.

27 ARALIK 2008, Cumartesi günü, öğle 11 saatlerinde, İsrail'e ait altmış F-16 savaş uçağı Gazze semalarında belirdi ve 3 dakika 40 saniye içinde elliden fazla hedefi bombalayıp çekildi... Gazze şehrinin tıpatıp maketinin üstünde planlanan bu âni baskından sonra güdümlü füzelele devam eden İsrail saldırıları, ilk günün sonunda ortaya dramatik bir sayı çıkardı: 290 ölü. Katliamın boyutları korkunç bir gerçeğe işaret ediyordu; 1967'deki Arap-İsrail Savaşı'ndan beri Filistin'de tek bir günde bu kadar insan ölmemişti... Bilanço her geçen gün arttı. İsrail ordusunun üç hafta süren saldırıları bittiğinde, 1300'ün üstünde Filistinli hayatını kaybetmişti. Binlerce yaralı ve evsiz vardı. İsrail'in kara, deniz ve havadan kuşatarak abluka altına aldığı Gazze'de halk, gökyüzünden yağın füzelerin yerle bir ettiği hastaneler, okullar ve konutların arasında elektriksiz, susuz, gıdasız ve ilaçsız kalmıştı.

Viva Palestina adlı uluslararası insanî yardım kuruluşu, İsrail saldırıları henüz sürmekteyken Britanyalı sosyalist parlamenter George Galloway öncülüğünde Londra'da kuruldu. Kitle tabanını İngiliz işçi sınıfı oluşturuyordu, bütün dinlerden ve farklı uluslardan bireylerin biraraya geldiği heterojen bir yapı arz ediyordu. Örgütün ilk insanî yardım konvoyu, 14 Şubat'ta Manchester'den yola çıkıp Belçika, Fransa, İspanya, Fas, Cezayir, Tunus, Libya ve Mısır rotasını izleyerek 9 Mart'ta Gazze'ye ulaştı. Konvoy bağışlarla elde edilen 1.6 milyon dolar değerinde malzeme taşıyordu; İtfaiyeciler Sendikası'nın bağışladığı bir itfaiye aracı, bir can kurtaran botu, 12 ambulans, kamyonlar dolusu ilaç, gereç, giysi, battaniye ve çocuklar için hazırlanmış hediyeler... Bunlara Kaddafi Vakfı'nın Libya'da yaptığı 180 kamyonluk yardım malzemesi bağışı da eklendi. Ne var ki, Mısır hükümeti sadece tıbbî malzemenin Gazze'ye ulaşmasına izin verdi.

17 Temmuz'da, hayatı sinemaya aktarılan ünlü barış yanlısı Vietnam gazisi Ron Koviç ile Galloway'in öncülük ettiği ve havayoluyla gelen 200 Amerikalı aktivistin katıldığı ikinci konvoy, Mısır üstünden Gazze'ye girdi. İlk konvoy yola çıkmadan bir gece önce organizatörlerden dokuzu "terörist faaliyetlerde bulunmak" suçlamasıyla tutuklanmış, BBC bunu Viva Palestina'ya karşı bir karalama kampanyasına dönüştürmüştü. Galloway ve onu destekleyen işçi sendikaları Hamas yanlısı olmakla suçlanıyordu. Çoğu "esmer vatandaş" olan bu dokuz kişi sonradan suçsuz bulunarak serbest bırakılsa da, BBC'nin yayınları yüzünden bağış kampanyasında yüzde 80 dolayında düşüş yaşandı. Hamas teması, ikinci konvoy için de gündeme getirildi. Bu defa ABD'deki yahudi örgütleri, Viva Palestina'nın "terörist" etkinlikleri hakkında Adalet Bakanlığı'na suç duyurusunda bulundu. Gene bir şey çıkmadı!

Üçüncü konvoyda AKP damgası

İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ambargoyu kırmayı amaçlayan Viva Palestina, üçüncü konvoy için yeni bir rota ve o rota üstünde yaşayan yeni müttefikler seçti. Ne de olsa, Erdoğan'ın "one minute" çıkışıyla simgeleşen post-Davos dünyada Gazze'ye giden yollar İstanbul'dan geçiyordu. 6 Aralık'ta Londra'dan yola çıkan "Gazze'ye Özgürlük" kervanı, bölgeye bu kez Fransa, Belçika, Lüksemburg, Almanya, Avusturya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Suriye, Ürdün ve Mısır hattından ulaşacaktı.

İtfaiye, ambulans, kamyon, otobüs, cip ve otomobillerden oluşan ve yol boyunca çeşitli ülkelerden katılımlarla büyüyen 80 araçlık Viva Palestina konvoyu, İstanbul'a 16 Aralık günü ulaştı ve Türkiye'nin dört bir yanından gelen 70 araçlık grupla birleşti. Bunlara Mersin limanında, ABD'den deniz yoluyla gelen 47 araç daha katıldı. Örgüt konvoyu 200 araçla sınırlı tutma

Blackwater'a noel hediyesi

IRAK Amerikalı yargıç, 2007'de, Bağdat'ın Nusur Meydanı'ndaki bir kavşak noktasında halkın üzerine ateş açarak 17 silahsız Iraklıyı öldürmekle suçlanan Blackwater'a bağlı beş paralı askerin yargılandığı davayı düşürme kararı aldı. Gerçekçe olarak ABD yönetiminin yaptığı usulsüzlükleri gösterdi. Mahkeme kararı na Bağdat'tan tepki geldi. Irak hükümet sözcüsü Ali Debbag, hayalkırıklığına uğradıklarını, Iraklı yetkililerin yürüttüğü soruşturmanın sanıkların "ağır suç" işlediğini gösterdiğini, Blackwater'ın gerekli olmadığı bir durumda silah kullandığını ve bu işin peşini bırakmayacağını söyledi.

Patraeus'un tehdidi

İRAN ABD'nin Ortadoğu ve Körfez Bölgesi'nden sorumlu komutanı David Petraeus, İran'ın nükleer programını durdurmak için hazırlanan eylem planından bahsederken "buna nükleer tesisleri bombalamak da dahil" dedi. İran ise füze savunma kapasitesinin "düşmanın tahmininden çok daha güçlü" olduğunu açıkladı. Savunma Bakanı Ahmed Vahidi, "düşmanların propagandası ve iddialarının aksine, İran'ın caydırıcı gücünün, ülke ve bölge güvenliğini sağlamaya yönelik olduğunu" savundu. İran'ın yerli savunma gücünün en önemli bölümünü kısa, orta ve uzun menzilli füzeler oluşturuyor.

ve araçların tümünü Gazze'de bırakma kararı almıştı. Kontenjan daha Arap ülkelerine girmeden doldu. Sonuçta korteje Britanya, Türkiye ve ABD'den katılan gruplar ağırlığını koydu.

Ankara'da sıcak karşılanan Viva Palestina temsilcileri, başta TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin olmak üzere, Abdülkadir Aksu, Zafer Üskül gibi AKP'nin ağır toplarıyla ve Ankara'nın diplomasi çevresiyle görüştü. AKP eyleme büyük bir şevkle sahip çıktı, hattâ kendi projesiymiş gibi görünmesi için elinden geleni yaptı. Dolayısıyla, Arap ülkelerini aşır planlanan zamanda Gazze sınırına ulaşan konvoyun Mısırlı makamlarca alıkonması, ardından başgösteren gerginlik, Refah sınır kapısının iki yanında çıkan çatışmalar ve konunun uluslararası diplomatik krize dönüşmesi doğrudan Türkiye'nin meselesi hâline geldi.

GALLOWAY GAZZE'DEN BİLDİRİYOR

Utanç duvarı nasıl yıkılır?

İSRAİL saldırısının birinci yıldönümüne denk gelen 27 Aralık günü Gazze'de olmayı hedefleyen Viva Palestina insanî yardım konvoyu, Mısır hükümetiyle çıkan anlaşmazlıklar yüzünden Refah sınır kapısında bir haftadan fazla bekledi. Bu sırada Mısır güvenlik güçleri hem konvoydakilerle, hem de sınırın öte yanında protesto gösterisi yapan Filistinlilerle çatıştı. Democracy Now'ın, konvoy lideri Britanyalı sosyalist parlamenter George Galloway ile, 7 Ocak'ta Gazze'den yaptığı canlı telefon görüşmesine bağlanıyoruz.

Konvoyda bulunan çok sayıda insanın dövüldüğü, bazılarının hastaneye kaldırıldığına ilişkin haberler alıyoruz. Bize ne olduğunu anlatır mısınız?

George Galloway: 55 yaralı var, bazıları ağır durumda. On arkadaşımızı hastaneye kaldırmak zorunda kaldık. Herkes bizimle birlikte Gazze'ye girdi, ama ortada bir yığın kırılmış kafa, alçılı kol, yaralı

Güneyde içsavaşa doğru

SUDAN Güney Sudan'da, Nuer kökenli bir grubun Dinka çobanlarına saldırarak binlerce büyükbaş hayvana el koymasıyla başlayan etnik çatışmalarda en az 140 kişi yaşamını yitirdi. Güney Sudanlı politikacılar, devlet başkanı Ömer El Beşir'in müttefiklerini, güneyde sorun yaratmak amacıyla hasım grupları silahlandırmakla suçluyor. El Beşir'in asıl amacının nisan seçimleri ve Güney Sudan'ın bağımsızlığı için yapılacak referandumu sabote etmek olduğu söyleniyor. BM verilerine göre, geçen yılın ocak ayından bu yana bölgedeki farklı etnik gruplar arasında yaşanan çatışmalarda en az 2 bin kişi öldü.

Suudi ordusu Husilere karşı

YEMEN Şii Husi gerillalarıyla Suudi Arabistan ordusunun ülkenin kuzey sınırındaki çatışmaları şiddetleniyor. Suudi Arabistan devlet televizyonu, 12 Ocak'ta çıkan çatışmada 82 Suudi askerinin öldürüldüğünü açıkladı. Bunun üstüne Suudi kuvvetlerinin sınırdaki Husi köyü El Cebri'yi ele geçirdiği ve burada konuşlanan gerillaların tamamını "imha ettiği" bildirildi. Savunma Bakanı Yardımcısı Halid Bin Sultan, "köyün 48 saat içinde boşaltılması için ultimatom verdiklerini, fakat gerillaların buna uymadığını" söylese de, bağımsız kaynaklar saldırıda sivillerin zarar gördüğünü rapor etti.

Kanlı yılbaşı baskını

KOLOMBİYA Obama yönetiminin askerî desteğini alan Kolombiya ordusu, marksist FARC gerillalarına karşı saldırılarını yoğunlaştırdı. Yılbaşı gecesi cangıldaki kampta eğlenen gerillalara düzenlenen hava saldırısı, 18'inin canını aldı. Daha sonra kampa baskın düzenleyen Kolombiya kuvvetleri hayatta kalan 13 gerillayı ele geçirdi. Uribe yönetimi, saldırıdan bir hafta önce güneydeki Caqueta eyaletinin valisi Luis Francisco Cuellar'ın kaçırılıp boğazı kesilerek öldürülmesi eyleminden FARC'ı sorumlu tutmuştu. Caqueta, tarihsel olarak FARC'ın en güçlü olduğu bölgelerden biri.

Çürüme de büyüyor

ÇİN Alman ulusal istatistik bürosuna göre Çin, Almanya'yı geçerek dünyanın en büyük ihracatçısı konumuna ulaştı. Geçen yılın ilk 11 ayında, Çin'in ihracatı 1.07 trilyon doları bulurken, Almanya'nın ihracatı, 1.05 trilyon dolarda kaldı. Öte yandan, ekonomik büyümenin sefasını süren Çin'de, hükümet yetkilileri yolsuzluk batağından kurtulamıyor. Yolsuzluk denetleme örgütünün verilerine göre, 2009 yılında 106 bin hükümet yetkilisi yolsuzluktan suçlu bulundu. Bu da bir önceki yıla göre yüzde 2.5'lik artış demek. Ayrıca zimmetine para geçirirken yakalanan memur sayısı yüzde 19'a sıçradı.

Filistin'i destekleyen birçok siyasî hareketle eylem birliği yapan Galloway, AKP ile böyle bir bağlamda dayanışmaya girmeyi izah etmekte zorlanmayacaktır. Buna rağmen, Britanyalı sosyalistlerle dayanışma eylemi örgütleyenlerin neden Türkiyeli sosyalistler değil başkaları olduğu, iki taraf açısından da düşündürücüdür. Öte yandan, Viva Palestina görevini başarıyla tamamlayıp Gazze'den ayrılırken Türkiye-İsrail arasında kopan yeni kriz, AKP iradesinin sağlamasını yaptı. Davos'ta başlayan gerilim 2009 boyunca devam etmişti. Son olarak, "Kurtlar Vadisi Pusu" dizisinde Polat Alemdar'ın tek kurşunla patlattığı beyinden İsrail bayrağına sıçrayan kan vizyona girdi. Cevaben İsrailli ırkçıların küstahlık duyguları kabardı. Galloway acaba Polat Alemdar'ın hükümet için çalıştığını biliyor mu? **Erdir Zat**

yüz ve kanlı giysi var. Bunlar, Mısır hükümetinin bu kuşatmada oynadığı rolün ispatı. Tamamen sebepsizdi. Silahsız sivillere yönelik bir saldırıydı. Ürkütücü ve vahşiydi. Ve tabii bu, Gazze Özgürlük Yürüyüşü'nün, sadece birkaç gün önce, turistik sezondaki Kahire'nin merkezinde gördüğümüz muameleyle aynıydı.

Saldırı Mısır medyasında nasıl yer aldı? Hükümetin, daha sonra konvoyun geçişine izin vermesinde etkili oldu mu?

Neyse ki, Mısır'da kimse Mısır medyasını takip etmiyor. Herkes Arap dünyası diktatörlüğünün sansür duvarlarını yıkan uydu kanallarını, El Cezire gibi pan-Arabik kanalları izliyor. Bu yüzden Mısır'da herkes o küçük El Ariş limanında neler yaşandığından haberdar ve eminim halkın büyük bir çoğunluğu bunu onaylamıyor, hattâ kınıyor. Mısırlılar, tamamen kuşatma altındaki Filistinlilerin arkasında. Fakat ne yazık ki, kendilerini kötü temsil eden, benim şu anda bulunduğum yerden birkaç kilometre ötede, aşağılık bir rol oynayan bir hükümetleri var. Mısır hükümeti, Gazze'ye hayat getir-

menin İsrail dışında tek başka yolu olan tünelleri tıkayarak ABD ordusuyla birlikte utanç duvarı inşa ediyor. Bu tünellerle koyun, tavuk, petrol, doğalgaz ve yaşamı idame ettirecek ilaç dışındaki diğer malzemeler taşınıyor. Haberlerde gıda ve ilaç taşıdığımız söylendi, düzeltmemeye izin verirsiniz, biz sadece ilaç götürüyorduk. Çünkü Refah kapısından Gazze'ye gıda sokulmasına izin verilmiyor. Gıda, İsrail kanalları üzerinden geçmeli. Tabii ki, "gıda güvenliği konusunda endişelendiklerini" söylüyorlar. Gazze'de herhangi bir gıda zehirlenmesine (!) yol açmak istemiyorlar. Anlıyorsunuz değil mi?

Gazze'deki durumu anlatabilir misiniz?

Çaresiz. Küçük bir örnek vereyim; burada sessiz, güzel bir oteldeyim. Fakat otelde yiyecek yok. Ne kahvaltı ne de öğle yemeği için. Eğer Gazze'nin en iyi otelinde yemek yoksa, insanların ne çektiğini siz hayâl edin artık. Filistinli kadınların ve kızların sabahın erken saatlerinde çöp yığınlarını karıştırdığını kendi gözlerimle izledim. 2010 yılında, müslüman-Arap bir ülkede böyle bir kepezelik yaşan-

yor. Bunun neden ve nasıl ortaya çıktığını unutmayın. Doğal bir felaket değil bu, insan eliyle yapıldı: Özgürce yapılan bir seçimde, sizinkiler, benimkiler ve İsrail dahil büyük güçlerin hazzetmediği bir partiye oy veren Filistin halkını cezalandırmak için. Ben Hamas yanlısı değilim, Filistinli olsaydım onlara oy vermezdim. Ancak Filistin liderini seçme yetkisi sadece Filistinlilere aittir.

Gazze Özgürlük Yürüyüşü'nün girişine izin verilmemesinin nasıl bir açıklaması var ve Mısır hükümeti neden barış yanlısı eylemcilerin Gazze'ye girmesine engel oluyor?

Her aşamada, konvoyda bulunan herkesin Gazze'ye girmesi konusunda ısrarcı olduğumuzu ve Mısır güvenlik güçlerinin tutukladığı altı kişiyi almadan El Ariş'i terk etmeyeceğimizi belirttiğimizi memnuniyetle söyleyebilirim. Bazı konvoy üyelerinin Mısır'dan sınır dışı edilmesini kabul etmedik. Başlangıçta hepsi ülke dışına çıkarılıyordu, ama sonunda izin verildi ve şimdi Gazze'de hep berabereyiz. Dolayısıyla dayanışma bağlamında elde ettiğimiz kazanımdan

gurur duyuyorum. Mısır hükümetinden herhangi bir açıklama gelmedi. Zaten bu nasıl olabilir ki? Bir zamanlar Arap dünyasının kalbi olan Mısır'ın, şimdi, boyun eğmezlerse açlıktan ölmeye terk edilecek ıstırap içindeki insanların etrafına demir bir utanç duvarı inşa edilmesine yardım ettiğini nasıl açıklarsınız?

Filistin yönetimi, sizce ABD siyasetine nasıl bakıyor?

Radyo, televizyon vs. programlarında Barack Obama'nın seçilmesi için mücadele vermiş bir insan olarak, sol kesimleri, Obama'yı desteklememekle ütöpik bir hata yaptıklarına inandırarak için çok uğraştım. Burada, Filistin'de çok büyük bir hayalkırıklığı var. Daha büyük hayalkırıklığı, Başkan Obama'nın şimdi oynadığı, daha doğrusu oynamadığı rol konusunda. Kahire'de [İslâm âlemine] yaptığı konuşmayla muazzam bir iş çıkarmıştı. Büyüleyiciydi. Bush yıllarından sonra nihayet biraz umut olabileceğini göstererek Arap kamuoyunu şaşırtmıştı. Ama pratikteki siyaseti –ki bunu Hillary Clinton yürütüyor gibi görünüyor– Bushçuların buradaki insanlara uyguladığıyla tıpatıp aynı. Ve bu çok ama çok acı bir hayalkırıklığı.

Çeviren: **Zeynep Nuhoglu**

Türkiye'den tazminat talebi

BULGARİSTAN 1913'den sonra Türkiye'den göç eden Bulgarların bırakmak zorunda kaldığı mal ve mülkler için Türkiye'den 10 milyar dolar tazminat talep eden Bulgaristan, resmi başvuruya hazırlanıyor. Sorumlu Devlet Bakanı Bojidar Dimitrov, tazminatın ödenmemesi durumunda Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin Bulgaristan tarafından engelleneceğinin sinyalini verdi. Tazminat başvurusu için devlet arşivinin incelendiğini kaydeden Dimitrov, 2009'da 306 mirasçıya tasdikli tapu ve evrak kopyası verildiğini açıkladı ve hak sahiplerine başvuruda bulunmaları için çağrı yaptı.

Eşcinsel evlilik kapıda

PORTEKİZ Parlamento, eşcinsel evliliğe izin veren yasayı meclisten geçirirken, eşcinsellerin çocuk evlat edinmesinin önünü açan tasarıyı geri çevirdi. İktidardaki Sosyalist Parti ve diğer sol partilerin desteğiyle geçirilen yasa, ülkenin muhafazakâr kesiminden büyük tepki gördü. Sağ partiler konuyla ilgili ulusal referandum düzenlenmesi için 90 binin üzerinde imza topladı, ancak teklifleri kabul edilmedi. Cumhurbaşkanı'nın onaylaması halinde yasa nisan ayında, yani eşcinsel evliliğin ateşli muhalifi Papa 16. Benediktus'un Portekiz ziyaretinden sadece bir ay önce yürürlüğe girecek.

DÜNYADA IRKÇILIK TIRMANIYOR Azınlıklar tehlikede

DÜNYA, Avrupa'dan Okyanusya'ya farklı ülkelerden gelen ırkçı haberlerle çalıyor. Azınlıklara yönelik hoşgörüsüzlük yer yer şiddet olaylarına dönüşürken, son günlerin en ciddi krizi, İtalyan faşistlerinin siyah göçmenlere saldırmasıyla patlak verdi. Azınlık kıyımının son iki hafta içindeki dökümü şöyle:

- İtalya'nın güneyindeki Rosarno'da göçmenlere havalı tüfekte ateş açılıp iki kişinin yaralanması üzerine olaylar

çıktı. Yerli İtalyanlar, isyan çıkaran Afrikalı işçilere demir sopalarla saldırdı. İkisi ağır onlarca kişinin yaralanması üzerine polis 320 göçmeni bölgeden tahliye etti. Yüz kadar göçmen ise kendi çabalarıyla kaçtı. Göçmen karşıtı İçişleri Bakanı Roberto Maroni, "Gerginlik, el altından süren göçe aşırı tolerans gösterilmesinin eseridir" dedi. Başbakan Berlusconi'nin gazetesi Il Giornale gazetesi ise ırkçılığı ılımlı bir kisveyle sürdürdü: "Bu insanlar bir kera geldi mi onları istismar edemeyiz. Bizim işsizliğimizin omuz silktiği işleri yapıyorlar."

ABD Chesnutt kendini niçin öldürdü?

ABD'nin akıllara ziyan sağlık sistemi en sonunda değişiyor; başka bir akıl almaz sistemle. Seçim kampanyasında herkese evrensel sağlık hizmeti sözü veren, bunu kamu kaynaklarıyla yapacağı için "sosyalist" damgası yiyen Obama çok çabuk tornistan etti. Sağlık reformu halkı değil, kârını misliyle katlayacak olan sağlık endüstrisini ihyâ edecek. Kazanan gene kapitalizm, kaybeden gene Vic olacak...

ABD'İN saygın muhalif blog sitelerinden Crooks and Liars (Sahtekârlar ve Yalancılar), Amerikalı müzisyen Vic Chesnutt'un yürek burkan ölümünü şu başlıkla vermeyi tercih etmişti: "Ozan Vic Chesnutt, ABD'nin Gayriinsani Sağlık Sisteminin Son Kurbanı." Chesnutt, kendisini 18 yaşında tekerlekli sandalyeye mahkûm eden kazadan beri, tedavi ve hastane masraflarıyla boğuşuyordu. Yeni albümü çıktıktan hemen sonra kendisiyle yapılan bir söyleşide, sağlık sigortası için ayda 800 dolar ödemesine rağmen hastanelere 50 bin dolar borcunun biriktiğini söylüyordu. O sıralarda tam gaz devam etmekte olan sağlık reformu tartışmalarıyla ilgili, "Obama beceriksizin teki, sağcılar da gerizekalı" diyordu: "Tartışma munda oldu, kısmen Obama'nın beceriksizliği, kısmen sağcılar yüzünden. Yapılması gereken, Reagan döneminde çıkarılan yasaların lağvedilmesi. Ulusal Sağlık Enstitüsü'ne, araştırmaya bir sürü para harcıyoruz, karşılığında hesap yine bize kesiliyor. Ayrıca sağlığa verilen teşviklerin de, patent yasalarının da değişmesi gerekiyor. 80'lerde geçirilen yasadaki önce Ulusal Sağlık Enstitüleri araştırmaya milyonlarca dolar harcar, ama patentler, herkesin kullanımına açık olur, jenerik üreticiler de ucuz ilaçlar üretti. Şimdi, ilaç firmaları araştırmaya ayırdıkları kaynakları, yalnızca daha fazla para kazanmak amacıyla kullanıyor."

Reagan'ın sağlık kâbusu

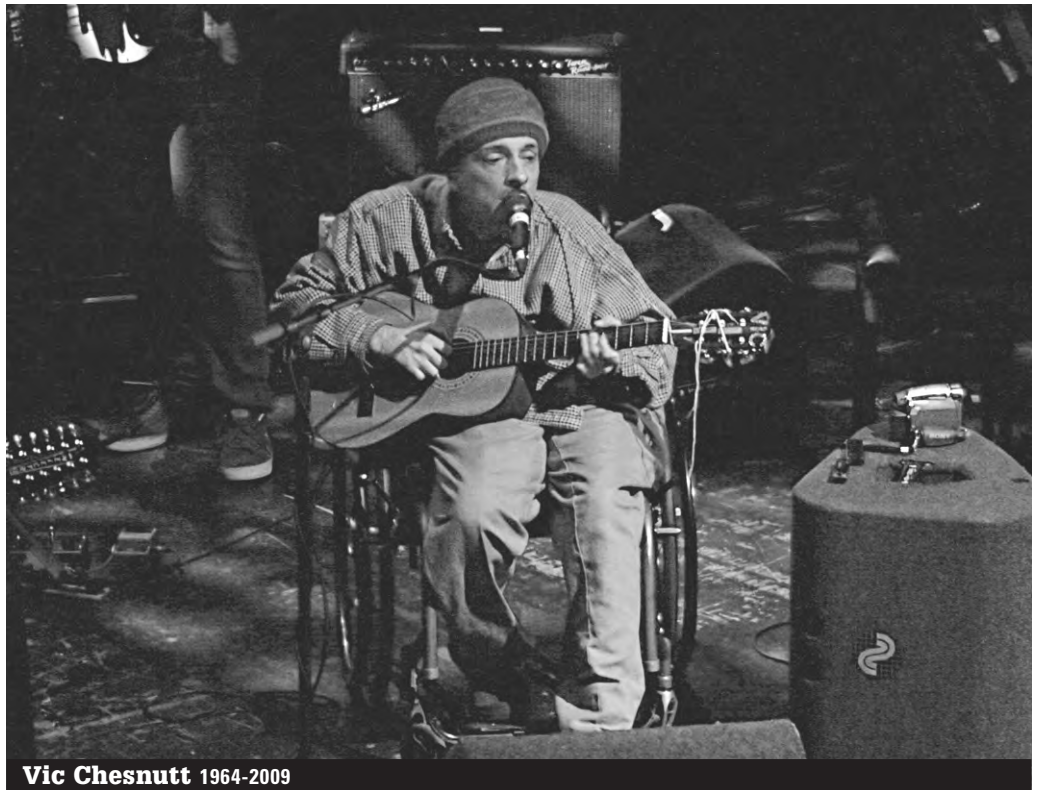
Michael Moore'un "Sicko" belgeselini izleyenler, ya da Amerikan kapitalizminin işleyişi hakkında az çok fikir sahibi olanlar için Chesnutt'ın çizdiği bu resim şaşırtıcı değil. Neoliberalizmin kendini ABD'de en vahşi biçimde hissettirdiği alan, ne diğer hizmet sektörleri, ne de silah dahil endüstriler. Amerikan sağlık sistemi, Reagan döneminde gerçekten de insanlık dışı bir hale getirildi. Öyle ki, ABD bütçesinin yüzde 37'si, gayri safi milli hasılasının yüzde 16'sı sağlığa harcanırken -ABD, bu harcamalarıyla dünyada açık ara birinci sırada-, ülkenin yüzde 15'i, yani 50 milyon kişi, herhangi bir

sağlık sigortasından yararlanamıyor. ABD, bu akılalmaz harcamalara rağmen, sağlık hizmetleri kalitesinde dünyada hemen tüm gelişmiş ülkelerin ardında, kendine 37. sırada yer bulabilmiş. ABD, kamusal sağlık hizmetlerinin iki göstergesi kabul edilen ortalama yaşam süresinde dünyada 50., çocuk ölümlerinin düşüklüğünde ise binde 6,26 ile 46. sırada (kaynak: CIA World Factbook). Reagan döneminin yarattığı farka değinmiştik: 1960'ta çocuk ölümlerinde 12. sırada iken, 1990'da 23.'lüğe, şimdi ise o oranın bile fersah fersah gerisine düşmüş bir 'gelişmiş' ülkeden söz ediyoruz.

Geçtiğimiz sayılarda sözünü ettiğimiz Amerikan istisnacılığından kaynaklı olsa gerek, bu istatistik, ABD yöneticilerini pek rahatsız etmiyor. Diğer gelişmiş kapitalist ülkeler-

de, hatta Reagan'ın ikiz kardeşi Thatcher'ın ülkesi İngiltere'de dahi, neoliberalizmin aktörleri, yüzyıllar süren sınıf kavgasının sonucunda ortaya çıkan kapsayıcı sağlık sistemlerini özel sigortalarla dejenere etmeye cesaret edemedi; onun yerine, patent gibi konulara odaklanmayı tercih etti. ABD'deki durum ise, sağlık sigortacılarının Reagan ile birlikte kurdukları krallığın egemenliğinin her geçen yıl pekiştirilmesi olarak özetlenebilir.

Aslında ABD'de durum sıfıra sıfır değil. 1965'te oluşturulan Medicare ve Medicaid adlı iki sistem, halen kör total da olsa işliyor. Medicare, 65 yaş üzeri ve engellileri kapsarken, Medicaid, bizdeki yeşil kartın muadili. Ancak bu sistemlerin insaniyetinin de sınırları var: Chesnutt, bir engelli olmasına rağmen, müzik yapabildiği için bu kategoriye dahil edilmedi ve Medicare'den yaşamının hiçbir anında yararlanamadı. Yalnızca Chesnutt mı? Eğer HIV taşıyorsanız, Medicare'den yararlanabilmek için AIDS olmayı -T-hücre sayısının 200'ün altına düşmesini- beklemeniz gerekiyor. Belirtilim, bu sayım 350'nin altına düştükten sonra terapinin hızla başlaması gerekiyor. Ancak sistem, size para harcamak için ölüme biraz daha yakın olmanızı bekliyor ki, maliyet azalsın.

Vic Chesnutt 1964-2009

- Mısır'ın Naga Hamadi kentinde müslümanlar ile Kıptî hristiyanlar birbirlerini ev ve işyerlerini yakıyor. Müslüman bir kızın kasım ayında bir Kıptî gencin tecavüzüne uğraması üzerine tırmanan olaylar, Noel günü Kıptî kiliselerinin bulunduğu bir caddede üç müslüman militanın otomatik silahlarla ateş açılmasıyla katliama dönüştü, 6 Kıptî öldürüldü.
- Pakistan'da Şii azınlığa yönelik saldırılar sürüyor. Son olarak Karaçi'de bir Şii töreni bombalandı, 43 kişi öldü.
- Uganda'da gay'lere idam cezası öngören yasa çalışmaları sürüyor. Uluslararası baskı nedeniyle hükümet idam cezasından geri adım atabilir, ama gaylere yönelik sert önlemler alınacağı kesin gibi.
- "ılımlı İslâm ülkesi" olarak bilinen

dan geri adım atabilir, ama gaylere yönelik sert önlemler alınacağı kesin gibi.

Malezya'da dinsel azınlıklara yönelik şiddet tırmanıyor. Bir mahkemenin hristiyan yayınlarında "Allah" sözcüğünün kullanmasına izin vermesinin ardından başkent Kuala Lumpur'da üç kilise kundaklandı. Malezya nüfusunun yüzde 10'u hristiyan.

• Sydney'de yaşayan Hint asıllı bir adamın bıçaklanarak öldürülmesinden sonra Hindistan'daki bir gazete, Avustralya polisini ırkçı örgüt Ku Klux Klan üyeleri gibi gösteren bir karikatür yayınladı. Diplomatik kriz çıkaran bu olayın ardından, bir başka Hintli, Melbourne'de ırkçı bir çete tarafından benzin dökülerek yakıldı. Vücudunun yüzde 15'i yanan genç hayatı tehlikeyi atlattı.

• Irkçılığın tırmanış gösterdiği Türkiye de bu listeye girdi. Manisa'nın Selendi ilçesinde, yılbaşı gecesi kahvehanedeki Roman vatandaşlara çay vermeyen kahveci yüzünden başlayan gerginlik, birkaç gün içinde Romanlara karşı ırkçı saldırıya dönüştü. 5 Ocak gecesi yüzlerce kişi Roman çadırlarına, evlerine ve arabalarına saldırdı. Can güvenliğini almakta zorlanan ilçe yönetimi, Roman mahallesindeki 15'i çocuk, 20'si kadın 74 kişiyi Selendi'den Gördes ilçesine göndererek ayrımcılığa "tehcir" boyutunu ekledi.

Uzun sözün kısası, ABD'deki sağlık sistemi, dökülüyor. Ancak aynı fikirde olmayanlar da var: Sağlık sektörünün dev firmaları ve sağcılar. ABD'deki sağlık 'endüstrisine' harcanan toplam miktar, 2,5 trilyon doları buluyor! Peki bu kadar para harcıyıp da bu kadar sağlıksız bir toplum olmak nasıl mümkün? Parayı var gücü başkalarının cebine akıtarak: Bu giderlerin yaklaşık 400 milyar doları, bürokratik/idarî işlemlere gidiyor. Bu işlemlerin çoğu, özellikle sigorta şirketlerinin yarattığı dolambaçlı yolların kalemli.

Obama'nın manevrası

Sağlık Reformu tartışmaları, geçtiğimiz nisan ayında bu karamsar tablo eşliğinde başladı. Amerikan sağ, tartışmanın başından itibaren temel argüman olarak "devlet sizden daha fazla vergi alacak, istemeyeni bile zorla sigortalayacak" lafıyla başladı, "sosyalizm geliyor" a kadar vardı. Kendi içindeki liderlik sorununu henüz çözmemiş olan Cumhuriyetçiler, özellikle taşrada, kontrolden çıktılar. Hem ham ırkçılık, hem de iki kutuplu dünyanın klasik anti-komünist argümanları çekmecelerden çıkarıldı. İşin ilginç, bu argümanlar Amerikan toplumunun muhafazakâr kesiminde karşılığını buldu: İronik olan, Obama'dan nefret eden, yaşlı ortasınıf beyazların çoğunun yine kendilerince 'sosyalist' bir uygulama olan Medicare'den yararlanıyor olması. Sağlık reformunu protesto eylemleri sırasında taşınan dövizlerde, pankartlarda neler yazmıyordu ki: "Obama = Sosyalizm, Sosyalizm = Kötülük", "Obama, Hitler, Carl Marx, Dur! Şimdi!" -tashih hatası yoktur, Karl, Amerikan muhafazakârının eline düşünce Carl olabiliyor-, "İrkçi Obama", "Barrack Hüseyin Obama, Doğum Yerin Neresi?"...

Kısaca, Sağlık Reformu tartışmaları, Amerikan sağına, seçim öncesinde sergileyemedikleri ırkçı, gerici tutumu tüm dehşetiyle sokağa dökme fırsatı verdi. ABD'nin ilk siyah başkanını, ırkçılığı siyaset yapısından uzaklaştıralı henüz yarım yüzyıl geçmiş bir ülkenin beyaz alt-orta sınıfının bu kadar kolay hazmetmesi beklene mezdi zaten. Tartışmalar, ırkçılığı, yirmi yıldır rafa kaldırılmış olan anti-komünizm ile harmanlayan Amerikan sağına gövde gösterisi fırsatı verdi. Öyle ki, Başkanlık aday adaylarından Mike Huckabee, işi Lenin ve Stalin'in Obama ile tanışsa kendisini çok seveceğini söylemeye kadar vardırdı. Obama'nın adının sosyalizm ile yanyana gelmesinden rahatsızlık duyan ABD sosyalistleri ise, "Bu adam bizden değil, sizden" diye peşpeşe demeç vermek zorunda kaldılar.

Ancak reform paketinin ilk ayrıntıları gün yüzüne çıkmaya başladığında, Obama yönetiminin Amerikan sağının satışmalarını hakedemeyecek denli utangaç olduğu ortaya çıktı. Obama'nın seçim kampanyaları sırasında sözünü ettiği, devlet tarafından örgütlenen kamu sağlık sigortası modelinin (public option) yerini, herkesin özel sektör tarafından sigortalanmasının zorunlu kılınacağı başka bir model almıştı. Yanlış okumadınız, hem Temsilciler Meclisi, hem Senato'dan geçen tasarılar, tüm ABD yurttaşlarının bir sağlık sigortasına kavuşmasını zorunlu kılıyor, ancak kendilerinden bir kamu modeli yerine havuzdaki sigorta şirketlerinden birini seçmeleri isteniyordu. Sigortalanmayanlara uygulanacak ağır vergi cezaları cabası. Bir diğer deyişle, devlet, yurttaşlarını özel teşebbüsten hizmet almaya yasa ile zorluyor. Böylece asıl kazananın kim olduğu açık: durup dururken ceplerine fazladan 450 milyar dolar akacak olan sigorta şirketleri. Ne reform ama!

Kamuya karşı lobi

Peki bu ucube nasıl ortaya çıktı? Kısmen Senato aritmetiği yüzünden. Bazı muhafazakâr eyaletlerden seçilen bir elin parmağı kadar demokrat Senato üyesi, devlet müdahalesine evet oyu vermeyeceklerini söyleyince, 100 oyun 60'ını alması gereken, zaten Senato'da o kadar sandalyesi olan Demokratlar'ın projesi yattı. Doğrusu, Obama da fazla üstelemedi. Halbuki Temsilciler Meclisi'nin sunduğu tasarı, devlet müdahalesini telaffuz etmese de, Senato'nun tasarısıyla karşılaştırınca radikal farklar içeriyor. Örneğin, çalışanların sigortasından işverenin sorumlu kılınması -yeni sistemde herkes kendi sigorta primi ödemekle yükümlü.

İkinci ve daha güçlü neden ise, sağlık endüstrisi lobisinin etkinliği. Özellikle mayıs ayından sonra Washington'a yığınak yapan lobiciler, günde 2,3 milyon dolara varan paralar harcıyıp, hem Temsilciler Meclisi'ndeki, hem Senato'daki 'halk temsilcileri'ni kendi yanlarına çekmeyi, kamu sigortasını gündemden düşürmeyi başardılar. Bunun karşısında, kamu sigortasını destekleyen meslek ve sivil toplum örgütleri ise Senato Maliye Komitesi'ndeki toplantılara davet edilmedi, gelseler de alınmadı.

Kamu modelinin böyle aşağılayıcı biçimde pencereden dışarı atılması, Obama'yı destekleyen -Vic Chesnutt da bir söyleşide, umutlu olmasa da ehven-i şer kontenjanından Obama'ya oy verdiğini söylemişti- ılımlı solcuları ikiye

böldü. Aralarında Ulusal Sağlık Programı için Doktorlar'ın olduğu bir bölüm, 'Sağlık Sigortası Reformu' ve 'Sağlık Deformu' adlarını taktıkları bu tasarıları boykot edeceklerini ilan edip Senato'daki Demokratları tasarıya hayır oyu vermeye çağırdılar. Diğer ılımlılar ise, bu modelin, tıpkı Obama gibi, mükemmellikten uzak olsa da kötünün iyisi olduğunu, o yüzden evet oyu verilmesi gerektiğini savundular. Doğrusu, 1990 sayfalık Temsilciler Meclisi tasarısı da, bir o kadar sayfalık Senato tasarısı da, sigorta rezaleti dışında, Yerliler için Sağlık Merkezi kurulması, sağlık ocakları kurulması ve iyileştirilmesi, Medicaid'in yoksulluk sınırının (Senato tasarısına göre) yüzde 133 ilâ (Temsilciler Meclisi tasarısına göre) yüzde 150'sini kazananları da dahil edecek biçimde artırılması, sağlık alanında çalışan profesyonellerin meslek içi eğitimlerinin güncel ve verimli kılınması vb. konularda olumlu adımlar içeriyor. Ancak tekil yasalarda pekala ele alınabilecek bu tür düzeltmeler, devasa sigorta kıyafının yanında önemsizleşiyor.

Şimdi ne olacak? Temsilciler Meclisi, 12 Ocak'ta tatilden dönüp yeniden işbaşı yaptı. İlk gündem maddesi, sağlık reformu. Senato ile pazarlıklar başlayacak, iki tasarının ortasında bir yer bulunup, tasarı onaylanıp, yasa Obama'nın Ocak ayı sonunda ya da Şubat başında yapmayı düşündüğü 'ulusa sesleniş' konuşmasına yetiştirilecek. Obama da ne şişi ne kebabı yakmış olmanın gururuyla, konuşmasının Afganistan'da kazanılması gereken 'teröre karşı savaş'ın, 'düzelmekte olan ekonomi'nin yanına, sağlık konusunda atılmış ve atılacak olan adımları ekleyecek. O konuşmayı izleyen sosyalistler, Obama'ya sosyalist dendiğini, solcu demokratlar ise yedikleri kazığı ve şirket Amerikasını altetmenin zorluğunu bir kez daha anımsayıp başlarını acı acı sallayacaklar. ABD'nin toplumsal, siyasi, ekonomik yapısından en ufak bir taşı yerinden oynatmak için gereken çabanın ne kadar dipten gelmesi gerektiğinin çarpıcı kanıtlarından biri olarak, bu 'reform' da tarihe not düşülecek. Tıpkı Amerika'nın yetiştirdiği en mühim ozanlardan birinin aslında intihar etmediği, kapitalizm tarafından öldürüldüğü tashihinin düşüleceği gibi.

Ertan Keskinsoy

ABD'deki Sağlık Reformu tartışmalarını takip etmek için: <http://healthcare.change.org/>
Chesnutt'un yakın dostu müzisyen Kristin Hersh, kendi web sitesinde Chesnutt'un ailesinin hastane masraflarını ödeyebilmesi için bir kampanya sayfası açtı: <http://kristinhersh.cashmusic.org/vic/>

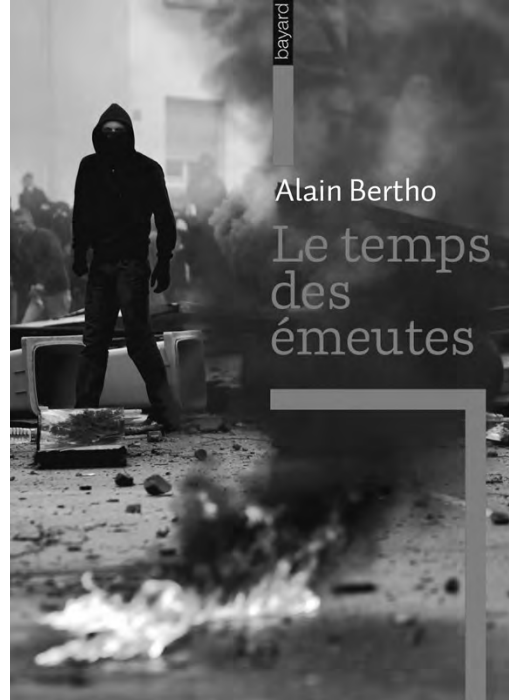
Atina, Yunanistan ARALIK 2008

Urumçi, Çin TEMMUZ 2009

Kahire, Mısır MAYIS 2009

KÜRESEL İSYAN Yüzergezer bir heyulâ

Küresel krizin acı meyveleri her yerde bitmeye başladı. Atina'dan Tahran'a, Paris varoşlarından Karaçi'ye dünyanın dört bir yanında halkların öfkesi sokaklarda isyana dönüşerek patlıyor. Alain Bertho'nun "çağdaş devletin aynası" dediği bu isyanlar aralarında benzerlikler gösterse de ortak bir siyasal söylemden yoksun...

FRANSIZ antropolog Alain Bertho, yeni kitabı "İsyan Zamanları"nda, dünyanın bütününe yayılmış bir isyanlar dönemi yaşadığımızı söylüyor. Çağımızın bu almetinin yıllardır izini süren Bertho, kendi hazırladığı internet sitesinde (berthoalain.wordpress.com) bu ayaklanmaların tek tek kaydını tutuyor. Son yıllarda ivmeli bir artış gösteren küresel isyanın haritasını buradan izlemek mümkün. Sadece son birkaç haftada kayıtlara düşen toplumsal olaylar bile, Bertho'nun tezlerinin sağlamasını yapmaya yetiyor: Chanteloup-les-Vignes'deki kargaşalar, Jakarta'da öğrenci isyanları, Kongo'da ölümlü sonuçlanan çarpışmalar, Rostock'ta futbol maçı sonrasında kopan ayaklanmalar, Venezüella'da kar maskeli Chavez karşıtı gösteriler... Ana haber bültenlerinden uzak tutulan küresel isyan, interneti etkili bir silah olarak kullanıyor. Les Inrocuptibles dergisinin Alain Bertho ile yaptığı söyleşiye bağlanıyoruz...

İsyanlara odaklanan bu okuma dünyamız hakkında ne diyor?

Alain Bertho: Son iki asırda Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde eşzamanlı üç şiddetli siyasal hareketlenme oldu: 1848 Halkların İlkbaharı, Ekim 1917'yi takip eden ayaklanma hareketleri, "68'ler" diye hatırlanan 60'lı, 70'li yıllar. Birkaç yıl önce, su götürmez bir biçimde, gene böyle bir döneme girdik. Yaşamakta olduğumuz şeyin iki özgüllüğü var: Çok daha geniş bir coğrafyaya yayılan bu ayaklanmalar dizisi öncekilere göre daha uzun süreli olacağı da benziyor ve aynı zamanda, bir anlamda "göze görünmüyor", çünkü bu sayısız kitlesel öfke kabarmaları ortak ve net siyasal anlamdan yoksun. Siyasal olsun, toplumsal ya da kültürel olsun, bir dünya devriminin arefesinde olmadığımız aşikâr.

İsyanlara odaklanan bu okuma dünyamız hakkında ne diyor?

Alain Bertho: Son iki asırda Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde eşzamanlı üç şiddetli siyasal hareketlenme oldu: 1848 Halkların İlkbaharı, Ekim 1917'yi takip eden ayaklanma hareketleri, "68'ler" diye hatırlanan 60'lı, 70'li yıllar. Birkaç yıl önce, su götürmez bir biçimde, gene böyle bir döneme girdik. Yaşamakta olduğumuz şeyin iki özgüllüğü var: Çok daha geniş bir coğrafyaya yayılan bu ayaklanmalar dizisi öncekilere göre daha uzun süreli olacağı da benziyor ve aynı zamanda, bir anlamda "göze görünmüyor", çünkü bu sayısız kitlesel öfke kabarmaları ortak ve net siyasal anlamdan yoksun. Siyasal olsun, toplumsal ya da kültürel olsun, bir dünya devriminin arefesinde olmadığımız aşikâr.

Fransa'nın kenar mahallelerinde, Guadeloupe'da, Atina, Karaçi, Lhassa ya da Tahran'da meydana gelen ayaklanmalar farklı siyasal bağlamların sonucu olsalar da yaşadığımız döneme dair nasıl bir ortak noktaya işaret ediyor?

Ayaklanmalarda yer alanlar açısından, bu eyleme geçme tarzının çok ağır ve ciddi bir yanı var: İnsanlar kaybedeceklerinden neredeyse emin oldukları halde, bedenlerini, hayatlarını tehlikeye atıyorlar. Bunun tekrar tekrar karşımıza çıkmasının bizi düşünmeye sevk etmesi lâzım. Bu olgu çok açık bir şekilde, bize halkların acılarının ve umutlarının temsili anlamında siyasal alanın dünya çapında çıktığını söylüyor. İnternet üzerinden yayılan görüntüleri, öfkeleri, eylemleri, hareketleri bu denli benzer kılan da bu. Ayaklanmalar küreselleşmiş dünyanın çokkatmanlı çatlakları. Her çatlağın kendi hikâyesi var, ama sallanan bütün ev.

"Yüzergezer ve elegendmez" bir nesne olarak tanımladığınız bu tabloda resmin tamamını yakalayabilmek için nasıl bir yöntemle çalışıyorsunuz?

Elbette bu tablonun eksikleri var. Fakat küreselleşmenin isyanları küreselleşmenin kendi sahnesinde gözler önüne seriliyor zaten. İnternet önceden olmayan eşsiz bir kaynak, hattâ ayaklanmaların kahramanları görüntüleri kendileri Youtube ya da Dailymotion'a koyduklarında birinci elden bir kaynak. "Online-önceki-gün" etnoloji için yeni bir araştırma sahası haline geldi. Ve bu "önceki-gün"ün sonuçlarının internete konması kesinlikle çok heyecan verici "reaktif" etki ihtimallerine açılıyor. İnternet yaşayan ve karşılık vermeye açık bir enformasyon kaynağı, dünyanın ateşini ölçen bir barometre gibi.

İsyanın bir tipolojisini çıkarmak mümkün mü? Polisle şiddetli çatışmalar, açık isyanları, kent isyanları, köylü ayaklanmaları... İsyanlıların kullandıkları çeşitli eylem biçimleri neler?

Dünya ölçeğinde çok güçlü harekete geçirici ortak hatlar var. Örneğin, öldürülen gençlik Senegal'de de, Portekiz'de de, Çin, Yunanistan, Brezilya ya da Fransa'da da aynı derecede etkili bir yönlendirici. Finansal mantığa karşı duyulan öfke de farklı biçimlerde açığa çıksa da bir başka ortak etken: Hayat pahalılığına, elektrik kesintilerine, toprak spekülasyonuna karşı isyanlar şeklinde görülebiliyor bu. Eylem

tarzlarının ise epey umumî olduğunu söyleyebiliriz. Geçmişteki barikatlar yok artık. Bugünün özgüllüğü: Kar maskeleri, setler, ateşe vermeler, hızla yer değiştiren taciz saldırıları ve görüntüleri internete koyma...

İsyan, gençliğin siyasetle ilişkisinin, bu ilişkinin yokluğunun "vurucu" bir emaresi mi? Bu öncelikle günümüz dünyasının gençliğiyle ilişkisinin emaresi. 20. yüzyıl devrimlerinin başarısızlığı ve ekolojik tehdit, siyasal ya da toplumsal alanda olsun, modern tarihsel ilerleme fikrini yıktı. Gençlik artık dünyanın geleceği olarak değil, bugünün düzenine tehdit olarak görülüyor. Gençliğe yönelik zaptırap

Kuala Lumpur, Malezya AĞUSTOS 2009

Tegucigalpa, Honduras AĞUSTOS 2009

Tahran, İran ARALIK 2009

Kampala, Uganda EYLÜL 2009

Buenos Aires, Arjantin ARALIK 2009

Rosarno, İtalya OCAK 2010

söylemi dışında, hiçbir siyasal söylem yok artık. Gençlik de tepki gösteriyor. Bütün dünyada üniversite ve lise öğrencilerinin mobilizasyonları, şenlik gösterileri, sportif karşılaşmalar olsun, iktidar güçleriyle gittikçe daha da şiddetlenen çatışmalara dönüşüyor. Bütün kıtalarda aynı hareketler, aynı jestler, aynı öfke. **İşyan modern devlete karşı derinden ve ciddi bir tehdit oluşturuyor mu? Yoksa devletin toplumu kontrol altında tutma ve bastırma teknikleri onu korumaya yetiyor mu?** İşyan çağdaş devletin aynası. Onun ürünü; bazen de dublörü: komşuyu, ötekini, yabancıyı hedef aldığı anda... Ulusal rejimlerin ve gelenek-

lerin ötesinde, küreselleşme süreci ve mekanizmalarıyla yerleştirilen "yeni yönetim tarzı" denen şey aslında "uzaktan yönetim" sistemi. Bu sistem bürokrasiyi, otoriterliği, insanları aşağılamayı, farklı ayrımcılık yöntemlerini harmanlayarak birleştiriyor; devlet meşruiyetini büyük ölçüde yitiriyor. Toplamların çoğu zaman sessiz muhalefetine, her yerde, giderek artan bir şekilde güvenlik ve bastırma mantığıyla karşılık veriyor. Finansal ve devlet mukteditlerinin kibiri ve siyasal örgütlenmelerin otizmi oranında, halkların hid-

deti ve öfkesi yükseliyor, sabrı taşıyor. Bugün, bu çatışmalar dizisinin kalıcı olması için bütün şartlar mevcut. Ayaklanma karşısında ise Sao Paulo'dan Urumçî'ye, Atina'dan Villiers-le-Bel'e, Cezayir'den Dakar'a askerî mantık galip geliyor. Savaş bir anlamda yönetim biçimi haline geldiğine göre, bu çatışmanın tırmanmasından çekinebiliriz. Çeviren: **Siren İdemen**

Üzerimizde büyük emeği olan iki çınarı bir gün arayla yitirdik. 11 Ocak'ta dünyaya gözlerini yuman Eric Rohmer, ilk Yeni Dalgâ kuşağının yönetmenliğe en son soyunmuş olanıydı. 90 yaşında, hâlâ zihni en açık yönetmenlerdendi. Ertesi gün vefat eden Daniel Bensaïd'se '68 Mayısın sembol isimlerinden-di. Troçki'den Benjamin'e uzanan bir devrimci mirasın praksisini bizim güzel yaşamamız için derinleştirmişti. Bize iki ustayı da takip etmek düşüyor...

X - KÜTÜPHANE

- Alişan Çapan Güle Güle ki Tarif Edemem (Adam)
- Cemal Kafadar Kim Var imiş Biz Burada Yoğ iken
-Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun (Metis)
- Daniel Bensaïd Köstebek ve Lokomotif (Yazın)
- E.L. Doctorow Caz Dönemi (Can)
- Eduardo Galeano Aynalar (Sel)
- Elio Vittorini Sicilya Konuşmaları (Helikopter)
- Enderunlu Fazıl Güzel Oğlanlar Kitabı (Sel)
- Flannery O'Connor İyi İnsan Bulmak Zor (Metis)
- Felix Guattari Nakaratlar (Dost)
- Judith Butler Ulus Devlet Marşımı Kim(ler) Söyler (Agora)
- Metin Üstündağ Şiir Sevişgenleri (Sel)
- Murathan Mungan İkinci Hayvan (Metis)
- * Nedim Şener Dink Cinayeti ve İstihbarat Yalanları (Güncel)
- Orhan Kemal Avare Yıllar (Alfa)
- Paul Auster Görünmeyen (Can)
- Saime Tuğrul Ebedi Kutsal Ezeli Kurban
-Çok Tanınlıktan Tek Tanılığa Kutsal Ve Kurbanlık Mekanizmaları (İletişim)
- Susan Buck-Morss Görmenin Diyalektiği
-Walter Benjamin ve Pasajlar Projesi (Metis)
- Taner Akçam 1915 Yazıları (İletişim)
- Tanıl Bora Sol, Sinizm, Pragmatizm (Birikim)
- ▲ Vecdi Çıracıoğlu Gladlyatör -Futbol Arenalarında
Bir İsyanın Hikâyesi: Metin Kurt (Everest)

*

Orhan Dink: Cinayetin olduğu gün üç kurumdan bahsediyoruz. Trabzon Polisi, İstanbul Polisi ve Jandarma. Cinayetin olduğu gün bu üç kurum ne yapıyor? Şubat 2006'da gelen ihbarda Osman Hayal'in adı geçiyor. Ne yapar İstanbul? Yapacağı ilk şey, kendine göre ismi araştırır. Sonradan ortaya çıkıyor ki, 19 Ocak günü Osman Hayal İstanbul'da, saat 11 gibi telefonu sinyal veriyor. İstanbul Polisi bu bilgiyi nedense ortaya çıkarmıyor. Trabzon Polisi'nin özellikle istihbaratı, Erhan Tuncel'i alıyor o gece. Muhittin Zenit, Engin Dinç, Ramazan Akyürek, Ali Fuat Yılmaz, Ercan Demir, bunlar bir bir hareketleniyor. Çünkü ellerinde bilgiler var. Bu şunu gösteriyor: Ellerinde abimin öldürüleceğine dair bilgiler var. Zaten Muhittin Zenit son ifadesinde bunu itiraf ediyor. Jandarma ne yapıyor? Jandarma da kendine daha önce gelmiş bilgiyi sanki o anda gelmiş gibi belge düzenliyor. (...) Tamamen devletin içindeki illegal bir yapılanmanın sonucu öldürüldüğüne ta baştan beri inanıyorum. Geldiğimiz noktada bunun böyle olduğu, kamuoyu vicdanında da böyle olduğu görülüyor. Ama hukuken ne sonuç alırız, bilmem.

Bu kitapta ele alınan dört kişiden hiçbirisi, bir ulusun bireyi/parçası değil. "Tabii canım, onlar bir ümmetin parçası" demek kolay, ama bu da sorunsuz değil. Bir kere, Osmanlı toplumunda yekpare bir Müslümanlık yoktu (makalelerde ele alınan kişiler dolayısıyla tartışmayı Müslümanlar ile sınırlandırarak, ama söylediklerimin, üç aşağı beş yukarı, diğer cemaatler için de geçerli olduğunu düşünüyorum). Kızılbaş veya Sünni olmak, köylü veya şehirli olmak, tarikat mensubu olmak veya olmamak gibi nice fark düşünebiliriz. Hemşehri (hemşeri) olan Sünni Müslümanlar arasında bile değişik tasavvurlar olduğunu, hatta zaman zaman bunların çatıştığını biliyoruz. On yedinci yüzyılın ortalarında İstanbul ahalisinin yaşadığı keskin kamplaşmadaki fay hatlarından birisi, "ümmet-i Muhammed'den" olan kimselerin "millet-i İbrahim'denim" demesinin caiz olup olmadığı etrafında biçimlenmiştir. Kâtip Çelebi'ye göre "İbrahim milletindenim, halk arasında yayılmış ve kökleşmiş bir sözdür". Bir yandan da, Müslümanların kendilerini bu şekilde tanımlamasına şiddetle karşı çıkanlar vardır. Müslüman kimliğine sahip çıkarken, diğer semavi dinlerle bağını vurgulamayı da seçebilirsiniz, sınırları tahkim etmeyi de. Modernizm, kendine biçtiği büyük tarih anlatısında, geleneksel, modern öncesi gibi nitelendirmelerle ele aldığı toplumların, mesela bu kitapta ele alınan 16.-17. yüzyıl Osmanlı şehir ehlinin ne derece sofistike olduğunu gözlerden uzak tutmayı başarmıştır.

İstanbul Rum güzeli sonsuz mükemmelliğin, matematiksel biçimin, eski zamanların zarafetinin ve modern melankolinin bileşkesi. Ne de olsa Boğaz'ın Avrupa yakası güzelliğin vatanı. Bu sabah Galata'dan, güneşli ve adeta çifte bir gökyüzünün ihtişamı içinde şehvetli bir grup Avrupalının arkasında çıkan bu yeniyetmeyi Tanrı Akdeniz ülkelerinin bütün inceliklerini kullanarak yaratmış. Eşekler, köpekler, hamallar, tespihli Efendiler arasında yürürken bir elinde ayakları bağlanmış canlı bir hindi var ve öbür eliyle de lal renkli ağzına, balı güneşte parlayan bir pasta götürüyor. Beni görünce çevik adımlar atmaya başlıyor ve göz kırpmamla alay ediyor. Beyaz, bükükboynu nazlı prensin kumrularını aşağılıyor. Konuştuğunda, kuşları büyüleyen Süleyman konuşuyor sanırsınız. Küçük bir telaffuz kusuru var: Paşa diyemiyor, Pasa diyor. Bu küçük talihsizlik, bazı çarpıcı anlam karışıklıklarına yok açıyor: şık sik oluyor sözcelimi; olsun! İnce, uzun, tombul kollarında bir tek tüy yok. Kendisine çok yakışan bir gururu var: Güzel İstanbul'umuzda koca kılıç damızlıklar ticareti yok olsa bile bu eşsiz yeniyetme dilenmez. Elli yaşındaki Yorgaki'nin aşk uyandırma şansı hiç bitmeyecektir. Türklerden içten içe nefret ediyor tabii ki ama, eski bir diplomat gibi gizlemeyi biliyor bunu ve alemlerde Tanrı'nın Osmanoğlu'nu Büyük Konstantinos'un kentinden kovmasını bekliyor. Elinden gelse Müslüman çocuklarını analarının karnından koparıp çıkaracak: Bugün sadece tavernalarda dans ederek Eyüp'ün bütün sofularını iflas ettirmekle meşgul.

Adım "Çizgi Metin'e çıkmıştı, meşin yuvarlağı taç çizgisi üzerinden sürerdim çoğunlukla ve bacaklarımın arasından mekik dokuyan topu kimse alamazdı. Bu aslında - her ne kadar stil olsa da- verilen bir taktiğin uygulanmasından başka bir şey değildi. Beni izleyenler o zamanlar sahaların taç çizgilerine yakın bölümlerinin çim olması nedeniyle o yönde futbol oynadığını sanırlardı. Düşüğümde sakatlanmamak için burada top sürdüğüm izlenimi verirdim. Bu izlenimden uzaklaşmam için çizginin halka en yakın yer olduğunu, halka en yakın yerde olmak istediğimi soranlara anlatır, yedek kulübesi ve şeref tribünü önündeki çizgide değil de, halkın tercihi açık tribün önünde top koşturmaya özen gösterirdim. Sahadaki bu stilim dikkat çekerek tabii ki! Bu konuda bana yöneltilen sorulara, yine onlara yönelttiğim sorularla cevap verirdim. Halka en yakın yer neresi? Çizgi. Ben de çizgide topu bekler ve oradan атаға kalkarım. Teknik direktörlerin, idarecilerin ve politikacıların olduğu tarafta oynamayı sevmiyorum. Halk nerede? Açık tribünde. O zaman kapalı tribünün önünde oynamak yerine, açık tribün önünde sağa, bir devrede sola oynayarak görevimi kendimce yerine getirmiş olurum.

Dumanı üstünde

Ham olanın hazzı

Roland Barthes - **Nasıl Birlikte Yaşanır?**
Çev: Necmettin Sevil (Sel Yayıncılık)

Kitap olması düşünülmemiş günlüklerin, yarım kalmış şiirlerin, mektupların ve her türden notun yazarının ölümünün ardından kitaplaştırılması bazı okurlar için çok caziptir. İşlenmemiş metnin bu cazibesini sadece yazarın daha fazla sözcüğünü okuma arzusuyla açıklamak kolaylık olurdu. Belki de okur, yazarın rızasız yalnızlığını ele geçirdiği için düşünce motorunu daha iyi çalıştırır ve bir çeşit borçlanma hissiyle onun zihnine daha temkinli bir özenle yaklaşır. Okurlar, evrak-ı metrukenin tamamlanmamış bir cümlesinde ya da karalanmış bir kafa karışıklığında sevdikleri yazarı hazırlıksız (kostümsüz, biçimsiz, dolayısıyla kendine daha benzer bir halde) yakalamış olmanın getirdiği yakınlığı da kollarlar. Bu tanıklık, sevilen özneyi daha çekici kılar, onun çalışma ve yaşama alanına yaklaşabilmenin mümkün olduğu hissini verir. Ham olanın, biçimine henüz kavuşmadığı için bir bakıma halen çok yakınımda olduğunu bilmenin hazzı, eksik yapıtın, kitap olması düşünülmemiş konuşma notlarının, iskeletin değerini artırır.

Roland Barthes'ın, ölümünden bir süre önce Collège de France'ta

verdiği ders notlarının çevirilerini takip ediyoruz. "Romanın Hazırlanışı"nın ardından şimdi, Claude Coste'un çalışmasıyla "Nasıl Birlikte Yaşanır?" gibi can alıcı bir soru sunan yeni cilt de masamızda. Düşünce labirentinde, kuşkunun ve karışıklığın olanak üreten sakin adımlarıyla... Belki de "biz Barthes'ın masasındayız" demek daha doğru. Masanın bir önüne, bir arkasına gidip geliyoruz. Onun nasıl olup da hâlâ düşünce üretmeye devam eder gibi görüldüğüne kafa yoruyoruz. Bizi şaşırtmaya, bizi şaşırttığına şaşırmaya devam ediyor sanki. Bu kitabı okumaya başladığımızda da, örneğin, kitaba

Eric Marty'nin yazdığı önsözde onun sözle yazı arasındaki fark üstüne de düşünmüş olduğu bilgisine rastladığımızda, nasıl oluyor da yıllar öncesinden defterlerinin başına gelecekleri görmüş acaba diye soruyoruz. Giderek kendi düşüncesinin uçlarını yayınlanan yazılarını birbirine teyelleyerek birleştirdiğini keşfetmek her seferinde keyif veriyor. Onun bir düşünce jonglörü olduğunu kendimize hatırlatarak havada dönen toplara dalıp gittiğimizde; o topların halen havada, aynı ilk seferde yakalanmış uyumla dönüp durduğunu görmemizi sağlayacak malzeme var elimizde.

Barthes, 1950'de "L'Artisanat du Style" (Biçimin Zanaatkarlığı) makalesine Valéry'nin şu sözleriyle başlamış: "Valéry, kendisine Collège de France'taki derslerini neden yayınlamadığı sorulduğunda, biçimin maliyeti yüksektir, diyordu. Bununla birlikte, biçimin düşünceyle hemen hemen aynı değerde olduğu bir devir, egemen

kentsoylu yazı'nın dönemi yaşandı." Barthes, derslerinde biçime kavuşmuş olsa da kitap olmaya direnen bu notların "yoksulluğu"na da değinmiş. "Bir Aşk Söyleminden Parçalar" üzerine, "Kitap seminerden daha yoksul olabilir, ama kitabı daha gerçek görüyorum" demiş. Okura "gerçek"le yetinip "yoksul"a arzu duymanın yarattığı eksiklik duygusunun tuhaf arada-hazzını uzatarak... Hatta az ileride, bir "düş kırıklığı" vaat ederek... "Düş kırıklığının erdemler barındırdığını" ve "sıradan başarısızlık örneğine dayanarak anlaşıl-mayacağını" da bize o hatırlatmıştı ne de olsa.

Barthes, 1959'da ise

Yeni Roman üzerine yapılan bir yuvarlak masa toplantısının yayımlanmasının ardından şöyle yazmış: "Yazarın (örneğin radyoda) konuşması bir yana, soluğundan, sesinin

tavrından bir şeyler öğrenilebilir yine de; ama daha sonra bu söz, dillerin doğası farklı değilmiş gibi yazıya aktarılsa (...) bu, ne yazılı şeyin çarpıcı uzaklığına, ne de sözlü şeyin şiirsel baskısına sahip olabilen kırma ve anlamsız bir yazı üretmekten başka bir şey değildir. Kısacası, her yuvarlak masa en parlak yazarların en kötü sözünü: Söylemi çekip alır. Oysa, söz ve yazı ne aralarında değiştirilebilir ne de birbirleriyle eşleştirilebilir, çünkü aralarında var olan şey bir meydan okumayı andırır: Yazı, bütün öteki dillerin yadsınmasından oluşmuştur."

Barthes, 1976-1977 ders yılında verdiği bu derslerde "özel bir düş evreninin araştırılması"nı amaçlamış. "İçinde aynı uzamı paylaşmanın bireysel özgürlüğü engellemediği çok kısıtlı toplulukların birlikte

yaşamını özellikle Aynarozcu kimi dini örneklerden esinlenerek "düş evreni idyotitmi fantazması" olarak adlandırmış. Barthes, derste kullandığı -kendi deyimiyle- "gereçleri" de Doğu keşişliğinden devşirmiş. Öznenin ya da grubun gündelik yaşamının belirgin bir uzama bağlı olduğu kimi belgesel ve romanlardan da kesitler almış: André Gide'in "Poitiers'li Zoraki Mahkûm Kız"ı "münzevi odası"na, Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe'su "barınak"a, Palladios'un "Lausika Historia"sı "çöl'e, Thomas Mann'ın "Byülü Dağ"ı "büyük otel'e, Emile Zola'nın "Apartman"ı ise "burjuva binası"na yansınmış. "İdyotitmik öbek olanaklı mıdır? Telos'suz, Neden'siz varlıklardan meydana gelmiş bir topluluk olabilir mi?" sorusu eşliğinde. Yanıtın olumsuzluğunu getirdiği olanaklarla zenginleşerek ve çekirdek etrafında koza ürerken iskelet üretmenin o tersine, bütünü söken talep edilmemiş maharetiyle...

- Pelin Özer

Ozanın kılavuzluğu

Ursula K. Le Guin - **Lavinia**

Çev: Gürol Koca (Metis)

İlahi Komedya'da Dante'ye göre öte dünyada kılavuzluk eden Vergilius, Ursula K. Le Guin'e kılavuzluk ederse ne olur? Öte dünya değil de, bir dünya kurulur, hem de bir kadının sesiyle. Vergilius "Aeneas" destanında Romalıların kökenini Troyalı yiğit Aeneas'a dayandırarak soylu köken arayışlarının önemli bir örneğini vermiştir, Dante'nin onu kendine kılavuz seçmesinin sebebi de bu soyluluk iddiasıyla temellenir, elbette Dante için sadece bu dünyaya sahip olmak yetmez, öte dünya da aynı soyluluk ve Hristiyan anlayışıyla bezenmelidir. Dante, kılavuzuna ne kadar saygı duysa da, Hristiyan cennetinde ona yer vermez -onun da elinden çok şey gelmez elbette, çünkü emir-

belirsiz istikametler

indefinite destinations

Sanatçılar Artists

Mircea Cantor, Ergin Çavuşoğlu, Dani Gal, Alina Viola Grumiller, Basim Magdy, Bora Petkova, Kalin Serapionov, Stefanos Tsivopoulos, Mürüvvet Türkyılmaz, Katarina Zdjelar, Arthur Zmijewski, Sislej Xhafa.

Küratörler Curators

Vessela Nozharova, Öykü Özsoy

15 Ocak / January
21 Şubat / February
2010

Ziyaret saatleri Visiting Hours
Pazartesi hariç her gün
Everyday except Monday
11:00 - 19:00

www.depoistanbul.net

ler bellidir. Vergilius'un "komediya"daki yeri cehennemnin birinci katıdır; Homeros, Achilles, Hector ve Socrates gibi Hristiyanlık öncesinde yaşamış, ama Dante'nin "kanon"unda olanlarla birlikte, cehennemde "ayrıcalıklı" bir yere sahiptir; Dante'nin ve Hristiyan Tanrı'nın cömertliği bu kadardır.

Ursula K. Le Guin de "Lavinia" romanında benzer bir "kanon" anlayışıyla Vergilius'u kılavuz olarak seçiyor kendine, fakat Vergilius'un ihtişama ve soylu kökene yaptığı vurgu için değil, "şiirinin nağmesi ve güzelliği" için ve "kanon"u o kadar tersten okuyor ki, ortaya çıkan eser tüm "Batı medeniyetinin" kendisine biçtiği soyluluğu ve ihtişamı tersyüz ediyor; geriye "yoksulluk, sadakat, tevazu ve sorumluluk gibi basit ama hassas değerler" kalıyor. Diğer bir deyişle, Le Guin Dostoyevski'nin "Ecinliler"indeki anarşistleri cinlerinden temizleyip "Mülksüzler"deki anarşistleri nasıl anlatıyorsa, "Lavinia" romanında da "Batı medeniyeti" ve onun atalarındaki cinleri çıkarıp Hesiodos'un "İşler ve Günler"indeki sadeliğe çeviriyor tüm anlatıyı: "İki türlü Kavga vardır bu dünyada / Biri övülmeye değer, öteki yerilmeye / Özden apayrıdır bu iki Kavga / İnsanı kanlı savaşa götürür birisi /.. / (diğeri) eli tutmaz insanı bile işe sürükler".

Cinsellik değil, iktidar kötü

Vergilius ölümsüzlük bahşettiği, ama bir yaşam ve bir ses vermediği Lavinia'nın karşısına Hades'ten gelen, ondan yüzlerce yıl genç bir ölü olarak dikiliyor. Latium kralının kızı Lavinia'nın Vergilius'un söyledi-

ği gibi altın sarısı saçları yok, esmer tenli, tıknaz bir kral kızı olarak taliplerinin arasında şaşırılmış bir durumda. Annesinin yeğeni Ardealı Turnus tüm talipler arasında en kuvvetlisi ve Lavinia'yı en çok korkutanı. Le Guin Turnus'u iktidar istencinin -ki Nietzsche'nin erk istenciyle karıştırılmaması gerek- ete kemiğe bürünmüş hali olarak sunuyor. Oğullarının ölümünün ardından delirmiş Ardealı Kraliçe kızının yeğeniyle evlenmesini istiyor, hem de yeğenine güçlü bir cinsel arzu duyarak. Le Guin okurları iyi bilirler ki, Le Guin cinselliğe ya da arzu ya kötülük yüklemeyi. Le Guin dün-

yasındaki tek kötülük, içinde yaşadığımız dünyadaki kötülük, yani iktidar arzusu ve yanaşmasıdır. Kraliçe'nin ve Turnus'un kardeşi Juturna'nın Turnus'a duydukları bu cinsel arzu iktidarın şehvetine bulanmış olduğu için romandaki en sakil duygu ve güdü olarak beliriyor. Bir genç kızın başına gelebilecek en korkunç şey annesi tarafından eziyet görmek olsa gerek, çünkü kendi kadınlığını annesinde gören genç kız için bu eziyet kendi geleceği tarafından kabul edilmemek ve eza görmek olarak okunur. İşte Vergilius'un Lavinia'ya tek yaptığı kılavuzluk, kraliçenin kızını iktidar

aracı olarak görerek onu şehvetle yeğeniyle evlenmeye zorlamasına karşı kendi geleceğinden korkan Lavinia'ya Aeneas'ın müjdesini vermesi, iktidara karşı bir direnç sunması: "Akşam yıldızının ışığından olma bir adam." Le Guin'in "kanon"u ters çevirmesi hem burada hem de sonrasında daha da netleşiyor. Vergilius için "soylu köken" olan Aeneas yiğitlik gibi bir erdemi taşısa da, hiç de Vergilius (ve Dante'nin) ata olarak kabul etmek isteyecekleri bir "yiğit" değil. Karısını Troya'da alevler içinde bırakmış, ona olan aşkını kalbinde taşımış, Afrikalı Kraliçe Dido'ya aşık olmuş, ama yurdunu kurmak için yolculuğuna devam etmiş, Dido'nun intiharının ardından ağlamış bir adam ve Lavinia da aşık olacak. Lavinia'ya da Dante'nin Beatrice'si gibi bir kadın değil, bildiğimiz etten kemikten bir kadın.

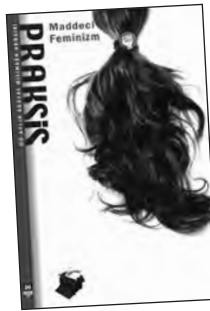
Vergilius Lavinia'ya gelecektek haber vermek için yarım kalan destanını ona okuyor: Kim kimin boğazını kesti? Yani Lavinia onu böyle dinliyor. Kral kızının talipleri arasındaki gerilim bir çocuğun bir ge-yiği yaralamasıyla savaşa dönüşür. "Her şey bir geyik ve tıknaz bir kız için miydi?" Kimisi kargıyla kimisi mızrakla öldürülür, kimisi kalbinden kimisi gözünden vurulur, birisinin başı baltayla parçalanır. Sonunda Aeneas Turnus'un boğazını keser ve kavga biter, destan da tam burada yarıda kalır. Vergilius'un kılavuzluğu burada biter, ozanın sesi kaybolur. Le Guin'in romanında Vergilius'un kılavuzluğu Lavinia'ya iktidara, annesinin iktidar şehvetine karşı direnç sunmak ol-

Praksis 10 yaşında

"Tarihin meleği"nin, arkasına baktığında, yalnızca yenilen ya da teslim alınan devrimci atımları ve çöken ülkeleri gördüğü karamsar bir dönemdi. Akademide, özellikle eleştirel gelenek içinde, yapısalcılık sonrası akımlar genel olarak hegemonya kurmuştu. Sermaye, bir yandan, küreselleşme olarak adlandırıldığı sürece yön veren neoliberal politikalarla tahakkümünü güçlendirirken, öte yanda çöküş içerisindeki burjuva ideolojisi, kendi kinik, anlamsız ve umutsuz, geçmişsiz ve geleceksiz metafiziğini "tarihin sonu" üstbaşlığıyla sunuyor ve bunu dünyanın yegane olanaklı epistemolojik temsili olarak kutsuyordu. "Klasik hakikat, akıl, kimlik ve nesnellik kavramlarından, evrensel ilerleme ve kurtuluş fikrinden, bilimsel açıklamanın başvurabileceği tekil çerçeveler, büyük anlatılar ve nihai zeminlerden" duyulan kuşkuyla karakter kazanan bu metafizik, eleştirel olduğu zannındaki aydınlar arasında da yayılıyor, sol/sosyalist aydınların çoğu sınıflararası uzlaşmaya, siyaset-

sizliğin siyasetine, teorik alanı "dil oyunları"yla söz mezbahasına çevirmeye" yönelerek, tarihsel materyalist geleneklerden hızla uzaklaşıyorlardı.

18 yüksek lisans ya da doktora öğrencisi, böyle bir ortamda, Thompson'un sözleriyle, "herkesin not ya da terfi için değil, toplumu dönüştürmek için çalıştığı, eleştiri ve özeleştirinin harareti ama karşılıklı yardımın, teorik ve pratik bilgi değişiminin de yoğun olduğu" bir alan açarak, "doğrudan kendilerinin olan bu alanda" sermayeden ve devletten bağımsız bir bilimsel çalışma içinde bulunabilmek amacıyla bir araya geldiler. Bu bir araya gelişin sonucunda, tarihsel materyalist sosyal bilimler dergisi Praksis doğdu. Praksis, dergi olarak, hem tarihsel materyalizmi güncellemeyi

hem de dünyanın bilgisini devrimler çağının aydınlığında, teori-pratik birliğinden kopmadan edinmeyi ve paylaşmayı amaçladı. Her geçen gün "dil oyunları mezbahasında" birbirinden daha çok kopan sosyal bilimler ve toplumsal gerçeklik arasındaki bağı yeniden kurabilmek için, 11. Tez'in salt etik olmayan epistemolojik yorumunu, sadece "dünyayı değiştirmek için" değil, "dünyayı anlayabilmek için de" değiştirme eylemi içinde olunması gerektiğini öne çıkardı. Çık-maya başladığı koşullarda, tarihsel materyalist yaklaşımın ve sınıf temelli siyasetin, başta işçi hareketi olmak üzere, kapitalizmi aşmak isteyen tüm kapitalizm karşıtı hareketler için vazgeçilmez olduğunu vurguladı.

Praksis dergisi, hem sosyal bilimlerde hem de Marksizmde, kalıplaşmış, sulanmış, orijinal anlamından uzaklaşmış ya da kullanılmaz hale gelmiş kavram ve kavram kümelerinin yol açtığı teorik biçimsizleşme ile yüzleşmeyi, kapitalizmin eleştirisini güncelleyip canlı tutarken, sosyalist inşaa süreçlerini ve komünist gelecek tahayyülünü tartışmayı ve geliştirmeyi, dünyayı değiştirme mücadelesine kat-

kı sağlamayı hedefledi. Bir dergi olarak, eşitlik ve özgürlük idealine bağlılığını korusa, emekten ve sosyalizmden yana konumlansa bile, düşüncelerini ve üretimlerini yayacak kanallardan yoksun oldukları için başka bazı kanallara yönelmeyi seçen ya da motivasyonu köreltiği için yayın yapmaktan uzak duran akademisyen ve araştırmacılar için de bir tartışma ve iletişim kanalı olabilmeyi umuyordu.

Bugüne dek Praksis dergisi 21 sayı yayınladı; tek tek anmayacağım bazı sayıları özellikle ilgi gördü, ama hemen hemen her sayısı referans alınan bir sayı oldu. Unutturulmaya çalışılan tarihsel materyalistin eleştirel geleneklerini, örneğin sınıf analizini diriltmekle kalmadı, bu yolda gelişen, Braverman'ın gibi öncü emek süreci çalışmalarının yöntemsel katkılarıyla beslenmiş emek süreci analizi, sahba çalışmaları yayınladı. Başta Gramsci olmak üzere o güne dek Türkiye'de farklı yorumlanagelmış devrimci düşünürleri kendi devrimci temelleri üzerinde görünür kıldı. Yanısıra, pek bilinmeyen "eleştirel gerçekçilik", "işsel ilişkiler", "devlet üretme okulları" gibi bazı akımları eleştirel di-

muştur, ama ozanın sonrası için yani işler ve günlerin dünyası için söyleyecek bir sözü yoktur. Destan hem yarımır hem de fazladır. Le Guin Augustus'a yaraşacak sarayları, taşları, toplu kurban törenlerini siler, mermerler kalkar, yerine ahşap ve tuğla örülür, insanların seçimlerine karışan Greko-Romen tanrıları Styx ırmağının suyunu içip seslerini kaybeder. Bir tek Vesta kalır. Akşam yıldızının ışığından Aeneas ve tüknaş kral kızı Lavinia, evin ocağını tütüren Vesta ile ozanın sustuğu dünyada kendi yollarını kendileri bulurlar. Ama "masal" şimdi başlar.

Erkeğin üç kadını

Gaia ve Gaius. Genius ve Juno. Kadın ve erkeğin birlikteliğinden doğan bir medeniyet. Le Guin, Lavinium'un kuruluşunu anlatırken "başlangıç mit"lerine karşı da bir adım atıyor. Kadın ve erkekten türeyen insanoğlunun kandırılmış şeytan kadından farklı Lavinia ve Gaia'ya eziyet eden Uranüs'ten farklı Aeneas. Mitlerin hiç hesaba katmadığı bir etkileşim türüyle kuruyorlar Lavinium'u: Şefkat. Kalpsiz bir dünyanın kalbi olsun diye burjuva değerlerinin anneliğe yüklediği ve acıma duygusuyla karışan tüketici şefkatten çok farklı olan bu şefkat, kadına hikmeti, erkeğe de kahramanlığı sorgulama yetisi kazandırıyor. Turnus'un boğazını kesen Aeneas, bu eyleme yüklenen hiçbir kahramanlığı kabul etmiyor. Geleceği gören Aeneas, Dante'nin cehennemini üçüncü katına yerleştirdiği kahinlerin intikamını alır gibi hem geleceği hem de geçmişini

dünyaya getiriyor. Gelecek, Lavinia ile yaşadıkları anın içinden geçip kendisini biçimlendiriyor.

Lavinia, Aeneas'ın ölümünden sonra oğlu Silvius ve Aeneas'ın oğlu Ascanius'la kalıyor. Yetersizliğin getirdiği iktidar hırsının örneği olan Ascanius üvey kardeşi Silvius'u kendisi gibi "erkek" olarak yetiştirmek için Lavinia'dan koparmaya çalışıyor, dişi bir kurda dönüşen Lavinia, Aeneas'tan aldığı biliciliğiyle hem kendisini hem de Silvius'u iktidar kavgalarından kurtarabiliyor. Hecate'nin üç yüzü; bakire-kadın-kocakarı: "Erkekler kadınlar için sadakatsiz, değişken yakıştırmalarında bulunurlar ve bu lafları her daim tehdit altında olan cinsel onurlarından kaynaklanan bir kıskançlık içinde söylerler de, sözlerinde bir doğruluk payı vardır. Biz hayatımızı, varlığımızı değiştirebiliriz; istesek de istemesek de değiştiriliriz. Ay değiştiği halde nasıl tekse, biz de bakire, eş, anne, büyükanneyizdir. Erkekler ise bütün o tez canlılıklarına rağmen neyse odurlar, bu yüzden katılığı bir erdem haline getirirler." Erkeklerle ilişkisine göre tanımlanan kadının üç yüzünü de sunan Lavinia, istese de, istemese de değiştirilen kadın Lavinia, Vergilius'un ona yaşam vermeden sunduğu ölümsüzlük için de değişiyor. Aklın uykusu derinleşip canavarlar yaratmadan, gecenin en karanlık vakti erişmeden havalandıran dişi bir baykuş oluyor sonunda: "Yumuşak ve titrek bir ses çıkarıyorum -i, -i diye haykırıyorum. Hadi git! Ruhum bazen yalnızca bir kadın olarak uyanıyor tekrar."

– Gökşun Yazıcı

yalog kurarak tanıttı. Kent, medya çalışmaları, tarih yazımı, bilimsel yöntem gibi konularda aşına olunmayan tarihsel materyalist yazını güncelledi ve bu yazına katkı sundu. En önemlisi ise, bizzat içinde yaşadığımız dünyanın, bölgenin ve ülkenin somut bilgisini edinmek için Praksis kolektifinin gösterdiği azamî çabadır. Dergi sayılarının büyük çoğunluğu bu çabaya hasredildiği gibi, kuramsal sayılabilecek sayılarında da bu çabaya hasredilmiş makaleler diğerleriyle eş sayıya yer almıştır.

Praksis dergisi, birkaç yıldır internet yayını www.praksis.org adresinden sürdürüyor; ulaşılabilirliği sayılarının hepsine bu adresten erişilebiliyor. Bir dergi olarak amaçları, hedefleri ve niyetleriyle değerlendirildiğinde, hazırlık çalışmaları dikkate alındığında, bugün ulaştığı onuncu yolda 21 sayı çıkabilmiş olması, elbette başarı hanesine yazılması güç sayısal bir göstergedir. Bir kolektif olarak yaşadığı ve bazı yol arkadaşlarının kolektiften çekilmesini doğuran, anlamsız değilse de talihsiz tartışmalar da bu başarısızlıklar hanesinde durabilir. Buna rağmen, bu 21 sayıya

yapılanlar yanında, devletten ve sermayeden tümüyle bağımsız böyle bir mecranın tüm eksiklikleriyle birlikte de olsa yayıyor olması başlı başına başarı sayılmalıdır.

Kolektif bilgi üretim faaliyeti ve bir mecra olarak Praksis dergisi, geçen yüzyılda açığa çıkan akademik Marksizm/politik Marksizm ikiliğini, politik hareketlere olan eşit mesafesini yitirmeden, kapitalizme karşı gelişen siyasal işçi hareketi ve bağlaşıklı devrimci toplumsal hareketlerle üretken bir ilişki temelinde yırtıp atamadıkça, bu başarının kendi mecrasıyla sınırlı kalacağı, faaliyetin toplamının bilincinde olduğuna da eklemeliyiz.

Praksis dergisi, bir trafik kazasında yitirdiği kurucu emektarı, hiç solmayacak çiçeği Sevilay Kaygıal'ın yokluğunda, ama capcanlı anısının izinde insanlığın komünist geleceğine umutla bakarak, tarihsel materyalizmin eleştirel yürüyüşünü, bugün her biri birbirinden değerli 37 yayın kurulu üyesi ve 33 danışma kurulu üyesiyle birlikte kolektif bir faaliyet olarak, Dipnot Yayınları'yla işbirliği içinde daha da güçlenmiş şekilde sürdürüyor.

– Mustafa Bayram Mısı

TEORİ >

SOVYET İKTİDARI VE DÜNYA DEVRİMİ

Vladimir İ. Lenin

Türkçesi: Ferit Burak Aydar

Ferit Burak Aydar'ın Lenin'in 1917 Bolşevik Devrimi'nin gerçekleşmesinden sonra yaptığı konuşmalar, kaleme aldığı bildiri ve yazılar gibi metinleri derleyerek hazırladığı bu edisyon, Lenin'in artık iktidara gelmiş bir güç olarak Bolşeviklerin teori ile pratik arasında karşı karşıya kaldıkları en yakıcı meseleler bakımından son derece öğretici bir kaynak...

ROMAN >

KİRLİHANIMLAR

Semra Topal

Semra Topal'ın "Gece Güllüşü", "Yara" ve "Mukaddes Cildin Parçalanışı" romanları, erkek ve kadın cinselliğine insanlığın karanlık vahası olarak bakışını yansıtan eserleriydi. Yazar, özgün bir üslupla kaleme aldığı bu yeni romanı "Kirlihanımlar"da da çizgisini sürdürmekte ve Antalya'da Side'de bir otelde çalışmaya gelen kişiler ekseninde okuru yine benzer bir labirentin içine çekmektedir...

SİNEMA >

TÜRK SİNEMASININ KİLOMETRE TAŞLARI

Şükran Kuyucak Esen

Türk sineması ilk Türk filminin çekildiği tarihten günümüze kadar altı dönemden geçmiştir: İlk yıllar (1914-1922), tiyatrocular dönemi (1922-1939), geçiş dönemi (1939-1950), sinemacılar dönemi (1950-1970), karşıtlıklar dönemi (1970-1980), darbe dönemi (1980-2010). Esen'in yazdığı kitapta bu dönemler, dünyanın ve Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal ve kültürel koşullarla birlikte değerlendirilerek, ayrıca sinemamızın beş ustası öne çıkarılarak işlenmiştir...

SİYASET >

ULUS-DEVLET MARŞINI KİM(ER) SÖYLER?

Judith Butler-Gayatri C. Spivak

Türkçesi: Osman Akınhay

Butler ile Spivak karşılıklı diyalogla görüşlerini anlattıkları bu kitapta, özellikle de ABD'de Los Angeles bölgesinde Hispaniklerin ABD ulusal marşını İspanyolca olarak söylemelerinden hareketle ulus-devletin bugünkü durumu, 'biz' ve 'ulusal aidiyet'le ilgili can alıcı sorunları gündeme getiriyorlar. Biz de tamamlama bağlamında şöyle soralım: Ya Diyarbakır'da Kürtler İstiklal Marşı'nı Kürtçe olarak söylemeye kalkarlarsa bu nasıl tartışmalar doğuracaktır?

"Kosmos" (Reha Erdem)

TÜRKİYE SINEMASINDA DAĞITIM SORUNUNU AŞMAYA DOĞRU

Bağımsız bir sinema mümkün

Türkiye’de iyi filmler çekiliyor mu? Çok şükür, evet. Peki izleyiciyle buluşabiliyorlar mı? Galiba hayır. Sadece izleyici tercihi değil, büyük prodüksiyon şirketlerinin hegemonyası da bu tabloda etkili. Bir dayanışma ağının ipuçlarını araştırıyoruz...

Geçen sayıda, Gezici Festival’le birlikte konuk olduğumuz Artvin izlenimlerini naklederken, sinemanın seyirciyle ilişkisinin önünde çeşitli engeller bulunduğunu belirtmiştik. Uygun bir ortam sağlandığında, seyirci “sanat sineması” olarak nitelendirilen ya da geniş kesimlere hitap etmeyeceği düşünülen filmleri de ilgiyle izliyordu. Ancak, bu filmler yeterince geniş bir kesime ulaşmıyordu. Çözüm olarak, “alternatif bir dağıtım ağı kurulması ile farklı gösterim mecralarının yaratılmasının” aklı yatkın seçenekler olduğunu kaydetmiştik.

2010’un ilk günlerinde, konu bir kez daha gündemimize geldi. Reha Erdem, NTV’de konuk olduğu bir programda, 8 Ocak’ta vizyona girmesi beklenen yeni filmi “Kosmos”un gösterimini ertelediğini açıkladı. Filmi göstermeye hazır olan sinema salonları vardı. Ancak, Erdem “Kosmos”un yeterli sayıda salonda gösterilmemesinden ve kısa sürede gösterimden kaldırılmasından kaygı duyuyordu. Geçmişte buna benzer örnekler sıkça yaşanmıştı. Büyük yapıım şirketlerinin ürünü olmayan pek çok film apar topar gösterimden kaldırılmıştı. Reha Erdem, çözümün bağımsız gösterim imkânlarında yattığını belirterek, İstanbul’da bağımsız filmler gösteren bir sinema salonu kurmak için kolları sıvadıkları müjdesini verdi.

Bir başka sevindirici haber de, “Sonbahar” filmi için farklı dağıtım-gösterim mecralarını zorlayan ve kendi filminin izleyicisini yaratan Özcan Alper’den geldi. Alper, keyfi sansür uygulamaları-

na karşı ve alternatif bir dağıtım ağı kurulması için bir grup sinemacıyla düzenli toplantılar yaptıklarını duyurdu. Özcan Alper, bu grubun ilk girişimlerinden birinin “Min Dîr” (Miraz Bezar) filminin dağıtımını üstlenmek olacağını belirtti. Diyarbakır’da Kürtçe olarak çekilen film, çeşitli uluslararası festivallerin yanı sıra, Altın Portakal’da da gösterilmişti. Ancak, Türkiye’de hiçbir dağıtım şirketi filmi göstermeye yanaşmadı. Alper, bu durumun bir tür sansür oldu-

ğunu kaydederek, filmin Türkiye dağıtımını üstleneceklerini ifade etti.

Gişe rakamları ne diyor?

Meseleye bir de 2009’un gişe verileriyle bakalım. Antrakt Sinema Gazetesi’nin verilerine göre, satılan 38.5 milyon biletle 2008’de en yüksek seviyesine ulaşan izleyici sayısı, geçtiğimiz yıl 2.3 milyon gerileyerek 36.2 milyona indi. Yerli filmler için satılan bilet miktarı 22.6’dan 18.2 milyona gerilerken, yabancı filmlerin izleyicisi 15.6’dan 17.9 milyona yükseldi, yerli filmlerin pazar payı yüzde 52, yabancılarınki ise yüzde 48 olarak gerçekleşti. Bu oran 2008’de 60’a 40’la yerli filmlerin lehineydi.

Bazı yorumcular, bu gerilemenin nedeni olarak ekonomik krizi ve gncrtk-çll’in bedava bilet kampanyasının son bulmuş olmasını gösteriyor. Halbuki, nedenleri başka yerde aramak gerekiyor.

Popüler kültürün hegemonyasına karşı bir yuva özlemi

Reha Erdem: (yönetmen) “Kosmos”un çıkış tarihini erteleme nedenimiz malûm, istediğimiz salonlardaki yer kısıtlılığı. Daha doğrusu, yerden çok, süre kısıtlılığı. Aslında bu tarz filmler bütün dünyada gösterim sıkıntılan yaşıyor. Bu filmlerin seyirci sayıları kısıtlı, bunu biliyoruz. Dağıtım olanaklarının kısıtlılığı da doğrudan bununla ilgili. Dolayısıyla, bunun sorumlusu ne dağıtımçı, ne salon sahipleri, ne de popüler film sahiplerinin iştahı. Tam tersine, çoğu da-

ğıtımçı ve salon sahibinin bizim filmlerimize olan ilgilerini bizzat biliyorum. Sorun, “bağımsız” diye adlandıracağımız (“bağımsızlığı” sadece “seyirci sayısı kaygısından bağımsız” anlamında kullanıyorum) sinemanın kendi “bağımsız” gösterim imkânlarını yaratmasında. Bunun birçok farklı örneğini dünyanın çeşitli kentlerinden biliyoruz.

Biz bunun ilk hayalini bağımsız bir sinema salonuyla kuruyoruz. Ama asıl mesele, böyle bir salonun şimdiye kadar gördüğümüz örneklerdeki gibi yeral-tında, rutubet içinde, sesi duyulmaz, neredeyse sinemanın aşağılandığı bir ortamın ötesine taşımak. Yaptığımız işleri, sinemanın en güzel şekliyle, büyük perdede, teknolojinin bütün imkânlarının hizmette olduğu, rahat ve merkezî bir salonda ya da salonlarda gösterebilmek amaç. Farklı yöntemlerle, haftada 10’a yakın filmin dönerek, fakat çok uzun süre programda kalacağı, “şevk veren” bir yapı hevesi bu. Kültürün ve sanatın aşım derecede aşağılandığı bir ülkede, seviyesi günden güne düşen popüler kültürün hegemonyasının sökmeyeceği, güçlü, bağımsız bir yuva özlemi bu. Evet, kolay iş değil. Ama film yapmaktan daha zor olduğunu düşünmüyorum.

İlkin, büyük yapım şirketlerinin "agresif" politikalar izledikleri sinema sektöründe, iddiaların aksine "serbest rekabet koşullarının" bulunmadığını belirtmek gerek. İddialı yapımlardan "Kurtlar Vadisi: Gladio" örneğiyle açıklamaya çalışalım. Filmin yapımcısı Pana Film, gösterim tarihi olan 20 Kasım'dan aylar önce sinemalarla temasa geçti. Gönderdiği yazılarda, filme altı hafta ayrılmasını, ayrıca en iyi salonların tahsis edilmesini şart koşuyordu. Pek çok sinema salonu için bu koşulları kabul etmekten başka çare yoktu. Yüksek bütçeli bir reklam kampanyasıyla gösterime giren "Kurtlar Vadisi", izleyiciden beklediği ilgiyi bulamadı ve 863 bin izleyicide kaldı. Ancak, filmin gösterimde olduğu tarihlerde, pek çok film salon bulamadı.

Gelinen noktada, popüler yerli filmler diğer filmlerin gösterimine engel

oluyordu. Sonuçta, 2009'da gösterime giren yerli filmlerin sayısı 69'a yükselmiş (2008'de 50), ama bu filmlerin izleyici sayısı 4.4 milyon gerilemişti. Kimi durumlarda ise, yapımcıların ve dağıtıcıların çabalarına karşın sinema salonları bazı filmleri göstermekte isteksiz davranıyordu. Kısacası, yapımcı, dağı-

Yüksek bütçeli bir reklam kampanyasıyla gösterime giren "Kurtlar Vadisi", izleyiciden beklediği ilgiyi bulamadı ve 863 bin izleyicide kaldı. Ancak, filmin gösterimde olduğu tarihlerde, pek çok film salon bulamadı.

tımcı ve salon sahibi üçgeninde aksayan bir şeyler olduğunu vurgulamak gerek. Buna bir de, kişi başına millî gelire oranla yüksek olan bilet fiyatlarını ve alışveriş merkezlerinde bulunan, bu nedenle de özel aracı olmayan seyirciler için ula-

şılması güç olan sinema salonlarını ekleyince, "kriz" değilse bile, duraklama kaçınılmaz oluyor.

Sevindirici nokta, çekilen filmlerin önemli bir bölümünün gösterim şansı bulması. Ancak, eleştirel ilgi gören ve ödüller kazanan "11'e 10 Kala" (13 bin), "Bornova Bornova" (12 bin), "Hayat Var" (9.500), "Pandora'nın Kutusu" (27 bin) ve "Süt" (6.600) gibi pek çok film gişede başarılı olamadı. Elbette, anaakımın dışında kalan ve tür kalıplarına yaslanmayan filmler her yerde görece az ilgiyle karşılanıyor. Ancak, Türkiye nüfusuna oranla bu rakamların da oldukça düşük olduğunu teslim etmek gerekiyor. Nedenler, yukarıda sıraladığımız sorunlarda aranmalı.

Şimdi yönetmenlere, dağıtıcılara ve salon sahiplerine kulak verelim...

Ahmet Gürata

"Kader"e Cem Yılmaz kadar reklam yapılsa

İnan Temelkuran: (yönetmen) Reha Erdem'in yapmaya çalıştığı bağımsız salonlar meselesini bizim grubumuz da yapmaya çalışıyor. Bu konularda artık şikâyet etmek veya dağıtıcılarla boğuşmak yerine, ki dağıtıcının bu konuda çok fazla suçu yok, harekete geçme zamanı.

Bütün dağıtıcılar popüler filmleri dağıtırlar, dağıtmak zorundalar. Sistem basit olarak şu şekilde işler: Dağıtıcı, salonlara (gruplar, bağımsız salonlar, toplu gösterim yapan kültür merkezleri vs.) filmi teklif eder. Salon sahibi de o filmin iş yapmayacağı üzerine bir tahminde bulunup filmi kabul eder veya etmez.

Bundan sonra, eğer bu çember içerisindeki numaraları başkaları anlatmazsa, ben anlatırım, ama ben şunu söylemek istiyorum: Popüler filmlerde sevdiği oyuncuların veya türlerin takipçileri, popüler olmayan filmlerin takipçilerinden çok daha sadık.

Artı, ülkedeki genel kültürel çöküş ve kendiyile

yüzleşme korkusu (gerçekçi bir sinema için risk) bu filmlerin salon sahipleri tarafından alınmaması sonucunu doğuruyor. Ama bir gün de şu denensin isterim: Mesela bir "Kader" filmine Cem Yılmaz filmi kadar reklam yapılsaydı ne olurdu?

Okul misali bir sinematek

Özgür Doğan: (yönetmen) Dağıtım ve gösterim konusunda yaşanan en temel sıkıntı, dağıtıcıların size önem vermemeleri. Çünkü filmlerinizi milyonlara ulaştırmayınca, onlar için hiçbir şeysiniz. Dolayısıyla bu tür filmleri yük olarak görüyorlar. Aynı yaklaşım sinema sahipleri için de geçerli. Daha kârlı olduğu ve çoğu zaman senenin başında anlaşmalarla dayatıldığı için onlar da popüler filmleri tercih ediyorlar.

Bizler memleket meselelerine dair filmler yapıyoruz. Bu nedenle de, sivil toplum kuruluşlarının, örgütlerin, derneklerin ve siyasi partilerin desteği çok önemli. "İki Dil Bir Bavul" için bu kuruluşların desteğini alarak toplu gösterimler düzenledik. Orhan Eskiöyle birlikte bu gösterimlerin hemen hemen hepsine katılmaya çalıştık ve söyleşiler yaptık. Kendi izleyici kitlemizi oluşturduk diyebiliriz. Bu anlamda "Sonbahar" filmi için iz-

lenen bir yöntemden ilham aldık.

Memleket meselelerine duyarlı insanların -bu kuruluşların üyelerinin- yeterli sinema alışkanlığı yok. Bu insanları sinemaya çağırmanın bir yolunu bulmak gereki-

yor. Bu anlamda, "İki Dil Bir Bavul" gibi belgesel bir filmin 80 binin üzerinde izleyiciye ulaşması sevindirici. En azından bir sonraki filmimizin finansmanı açısından önemli. Ancak, bu sayı daha da artırılabilir.

Bunun dışında, bağımsız filmler lehine sinema salonlarına belli kotalar konması ve bu filmlerden alınacak verginin düşürülmesi düşünülebilir. Zaten tanıtım yapıyorsunuz, anaakım medyada yer almanız çok zor. İzleyicinizin (şayet varsa) çoğu zaman haberi olmuyor filmlerden. Bu tür bir kotadestek aracılığıyla en azından filmler belli bir süre sinemada kalabilir. Daha ilerisi için yapılması gerekense, sinematek mantığında "arthouse" sinemalar açılması, buralarda bir sinema izleyici kitesinin yetiştirilmesi. Sanırım bunlar yapıldıkça bağımsız sinema kendi seyircisini ve dolayısıyla kendi dağıtım olanaklarını yaratabilecektir.

Birbirimize mecburuz

İrfan Demirkol: (Büyülü Fener Sinemaları sahibi) Sorun herkesin filmleri için en iyi zaman dilimini almak istemesinden kaynaklanıyor. Özellikle ocak ve şubat ayları, okulların ara tatili nedeniyle, en yoğun dönemler. Nisan ayından itibaren program biraz daha rahatlıyor. Bir de yapımcıların sinema salonlarına dayattığı koşullar var. Örneğin, son dönemin popüler yerli filmlerinin yapımcıları, ilk iki haftası en büyük salonda olmak üzere, altı hafta gösterimde kalmak koşuluyla filmlerini veriyor. Bu koşullara ancak büyük sinema zincirleri direnebiliyor. İşin tuhafı, bu koşullarla gösterime giren bir popüler film çalışmadığında, anlaşma gereği gösterimden kaldırılmıyorsunuz. Bu durumda salonunuz boş kalıyor. Aynı dönemde, istediğiniz filmleri gösteremiyorsunuz.

Yapılması gereken, yapımcı, dağıtıcılar ve salon sahipleri arasında sorunların tartışılarak bir anlaşmaya varılması. Zira birbirimize mecburuz, ortak hareket etmemiz lâzım. Biz "bağımsız" olarak nitelenen yapımlara önem ve değer veren bir grubuz. Ancak, tek başına bu filmlerle ayakta kalabiliyoruz imkânsız. Bu nedenle de, hem "Avatar" gibi yabancı filmleri, hem de "Recep İvedik" gibi popüler yerli filmleri göstermek durumundayız. Bizim arzumuz, herhangi bir sıkıntı yaşamadan bu üç gruptaki filmleri de birlikte gösterebileceğimiz bir gösterim ortamı.

Üretken izleyici ve Nusaybin modeli

Özcan Alper: (yönetmen) “Sonbahar”ın gösterimlerinde bağımsız ya da politik film meselesini çok tartıştık. Bağımsız yapım ve üretim koşulları elbette önemli. Ancak, film, bağımsız dağıtım koşullarıyla değil de, çokuluslu şirketler tarafından dağıtılıyorsa, ne kadar bağımsız olabilir? Diyelim ki “çizgiyi aştınız”, dağıtım şirketi çeşitli gerekçelerle –ki bunlar genellikle ticarî argümanlar oluyor– filminizi dağıtmayı reddedebilir. Bağımsız filmin yapımının olduğu kadar dağıtımının, hatta gösteriminin de bağımsız olması gerekiyor... “Sanat filmi” kavramı da sorunlu. Sinema sanatı bir bütün olarak görülmeyip sadece tecimsel tarafıyla kodlanınca, bizim yaptığımız filmler sanat filmleri kategorisine sıkıştırılıyor. Ve böylece, bu tarz filmlerin yeterince seyirciye ulaşamayacağı önkabulüyle, yalnızlaştırılmaya itiliyor. Yani filmin sanatsal değerini belirleyen şey seyirci sayısı değil her zaman.

“Sonbahar”ı gösterime sokmadan önce, önümüzde çeşitli örnekler vardı. Örneğin, Handan İpekçi’nin, hem de henüz bugünkü koşullar yokken, ilk filmi “Babam Askerde”nin bobaşlarını alıp şehir şehir dolaştığını biliyorduk. Üçüncü dünya sineması deneyimleri, özellikle de Latin Amerika sinemasının hayata geçirdiği uygulamalar ya da Genç Alman Sineması örnekleri teorik olarak bildiğimiz, tartıştığımız meselelerdi.

Bunları göz önüne alarak, engelleri aşmaya çalıştık. Yaptığımız iş aslında bir yönüyle seyirciyle yeniden temas kurma ve yeni bir seyirci yaratma süreciydi. Bu amaçla birçok

şehre gittim ve gösterimlere katıldım. Her seferinde salonlar doldu. En önemlisi, seyircinin katılımıyla sağladığı destektir. Seyirci, filmi izleyen olmaktan çok, filmin o şehirde gösterilmesini sağlayan ve sonrasında etkinliklerin yapılmasına katkıda bulunan bireylerdir. Normalde pek çok şehirde gösterime girme olanağı yokken, seyircilerin sinema salonları üzerinde yarattığı etki ile gösterime girdik. Popüler filmlerin en çok gişe yaptığı haftalarda için salon bulmak zor oluyordu. Örneğin, “Sonbahar” Trabzon’da popüler filmlerin gösteriminde olduğu bir dönemde seyircinin baskısıyla ikinci hafta zorla gösterime girdi ve 5-6 bin seyirciye ulaştı. Ya da İnegöl’de izleyiciler, filmi almak istemeyen salon sahibine gidip, “popüler bir film haftasonu ne kadar yapıyor” deyip o kadar bilet aldılar. Tüm bu katıldığım gösterimlerde tabii yalnız-

ca film üzerine konuşmadık. Bu sorunları aşmak için neler yapılabilir, onu da tartıştık.

Dağıtım sorunları ve buna bağlı olan keyfi sansür uygulamalarını aşmak için öncelikle yapılması gereken, filmleri seyirciyle buluşturacak mekanlar yaratmak. Bütün dünyada bunun örnekleri mevcut. Ticarî kaygı gütmeyen belediye ya da devlete ait olan sinematek gibi kurumlar... Neredeyse her ilde bir üniversite açıldı. Bu şehirlerde 150-200 kişilik birer sinema salonu açılmalı... Ya da bırakalım bu illeri, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi birkaç büyük şehirde böyle salonlar açılmalı, filmlerin seyirciye ulaşmasını açısından önemli bir zemin oluşacaktır. Bu salonların belirli bir konfora sahip olması da önemli.

Tabii tek başına salonların açılması yeterli olmayacak. Sinema seyircisinin yaratılması, aynı zamanda bir kültür işi. Seyirciyle buluşmamaktan yakından yönetmenlerin de bu süreçlere farklı katkıları olabilir. Örneğin çeşitli kentlerde gösterimlere katılsalar, bir şeyler kılabilir.

Böylesi bir girişim, politik bir öngörü ve bakış açısı da gerektiriyor. Buradan hareketle, Eğitim-Sen, KESK, DİSK ve TMMOB gibi örgütlerle görüştük, toplu gösterimler yaptık. Bu sendikalar her ilde örgütlü, ancak ne yazık ki üyeleri “Recep İvedik” gibi filmler izlemek zorunda kalıyor. Oysa bu örgütlerin konferans salonları var. Dijital teknolojinin sunduğu imkânlar giderek artıyor. Bu salonlar çok-amaçlı biçimde kullanılabilirse, filmleri seyirciyle buluşturmak için önemli bir mecra olabilirler.

Artvin’deki Gezici Festival ya da Hopa’daki Kafkas Film Günleri örnekleri de gösteriyor ki, sinemayı seven ve özleyen bir seyirci kitlesi var. Örneğin, Kafkas Film Günleri’nde Aleksandr Sokurov’un “Aleksandra” ve “Otar Gittiğinden Beri” (Julie Bertucelli, 2003) filmleri gösterildi. Türkçe altyazılı bu filmleri 300-400 kişi tahta sandalyeler üzerinde oturarak izledi. Üstelik de keyif alarak, hiç sıkılmadan. Çünkü filmler ilgilerini çekti, bir yerlerine dokundu. Demek oluyor ki, mevcut koşullar sağlansa, gösterim bulamayan bu filmlerin aslında ciddi bir seyircisi var ve gittikçe de artacak. Bu arada, unutmamdan söylemek gerekir ki, DTP (artık BDP) belediyeleri bu konuda gerçekten ciddi bir çaba sarfediyorlar. Şu an bu konuda örnek, en iyi salonlar Batman, Urfa, Van, Erzurum ve Mardin Nusaybin gibi yerlerde bulunuyor... Ve bu durum için iyi bir model teşkil ediyorlar.

Bu ülkede, bu sistemde bu meselelerin nasıl çözüleceği gözüküyor. Sol siyaset de bu konuya duyarlı kalmamalı, “bana ne bağımsız sinemadan” dememeli. Yeni kurulacak bir sol sosyalist partinin programında “en az kırk tane bağımsız sinema salonu açılmalı” hedefini gördüğüm zaman “evet, bir şeyler değişiyor” derim. Express’te iki sayıdır süren tartışma üzerinden bitirelim: Sola bağımsız sinematekler lazım! Neden olmasın? Beş yıllık ÖDP belediyeceği zamanında bir kültür merkezi binası yapmayı akıl edemeyen Hopa’da, bir grup genç birkaç aydır “Kafkaslara kültür merkezi gerek” diye bir imece başlattılar. Gördük ki, oluyor da....

Kısırdöngüyü aşmak için dayanışma

Tolga Esmer: (yapımcı) Zorluk, zincirin sonundan, yani bağımsız filmlere olan talepten başlıyor. Aslında birbirini besleyen, karmaşık bir kısırdöngü söz konusu.

Seyirci açısından bakarsak: Öncelikle, seyirci, bağımsız filmleri bizim arzu ettiğimiz ölçüde talep etmiyor (hem yerli, hem yabancı yapımlar için). Bağımsız filmler çok kısıtlı sayıda salonda gösterime girmediğinden, bu filmleri izlemek için bazen uzaklara gitmek gerekiyor ya da atık davranıp filmi ilk günlerde izlemek (bu da filmin erken vizyondan kalkmasına neden oluyor, daha sonra seyretmek isteyenler filmi salonda bulamıyor).

Sinemacı açısından bakarsak: Sonuçta hepsi birer ticarî işletme. Bağımsız filmlerin ticarî başarı göstermeyeceğini düşündükleri için dağıtımıcılardan bu filmleri talep etmiyorlar. Gösterenler de ya sinema aşkına ya da dağıtımçı baskısıyla gönülsüz olarak bu filmleri programlarına alıyor.

Dağıtımçı açısından: Onlar da birer ticarî işletme, kazançları bilet gelirinin belirli bir yüzdesi, bu durumda da elbette gişe yapacağını düşündükleri filmlere daha çok emek sarfediyorlar ve gişe filmlerini sinema-

lara daha kolay kabul ettirebiliyorlar. Bağımsız yapımları dağıtmayı kabul eden dağıtımçı şirket sayısı da hayli kısıtlı. Onlar da bazı sinema salonları gibi ya sinema aşkına ya da yapımcı hatırına bu işi yapıyor.

Bağımsız yapımcı açısından bakarsak: Kopya, ilan, dağıtım masraflarını düşünerek ve zaten talep olmayacağını tahmin ederek düşük sayıda kopyayla vizyona girmeyi kabul ediyor.

Sinemacı, dağıtımçı ve yapımcının düşük talep yönündeki bu ortak algısı zincirleme olarak birbirini besliyor ve dağıtımda bir tikanıklığa yol açıyor.

Peki bu konuda neler yapılabilir? Talebi artırmak için alternatif yollar uygulamaya konabilir (bunların bir kısmı “Sonbahar” ve “İki Dil Bir Bavul” örneklerinde olduğu gibi hayli başarılı oluyor). Ba-

ğımsız sinema eseri üretenler bir araya gelerek “piyasa”da daha güçlü bir duruma gelebilir (ki şu anda bunun üzerinde çalışıyoruz); dağıtım konusunda ortak hareket etmek, ortak bir dağıtım şirketi, hatta –Reha Erdem örneğinde olduğu gibi– sinemalar kurmak, böyle bir hareketin örnekleri olabilir.

Bağımsız bir ağ lâzım

Ersan Congar: (Bir Film genel müdürü)

“Sanat / festival filmleri” ya da “bağımsız sinema” dediğimiz türden filmlerin sinemadaki seyirci sayısında son yıllarda gözle görü-

lür bir düşüş var maalesef. Buna sebep olarak filme ulaşılabilen mecraların artışı sinemaların pahalı olmasına kadar pek çok etken sayılabilir. Bu tip filmlerin seyircilerindeki düşüş nedeniyle, sinema salonları da bağımsız filmlere çok sıcak yaklaşmıyor. Ancak biz yine de bağımsız filmlerden nitelikli bir seçkiyi her yıl sinemaseverlerle buluşturmaya çalışıyoruz. Aslında bu konuda yıllardır savunduğumuz şey, sanat / festival filmleri için ayrı bir sinema ağı ve zincirinin oluşması. Belli bir sponsorluk veya destekle de güçlendirilebilecek bu zincir çerçevesinde Türkiye’nin çeşitli illerinde sinemalardan oluşturulacak bir ağ ile bu filmlerin daha fazla izleyiciye ulaşması sağlanabilir diye düşünüyoruz.

“AVATAR”: GELECEK ŞU AN BURADA

Ya barbarlık ya Pandora

Büyük Hollywood yapımları “zamanın ruhu”nu temsil eder genellikle. ABD’nin dünyanın kalanıyla kurduğu ilişkiyi mecazlaştıran “Avatar” da farklı değil. Amerikan muhafazakârlarını çıldırtan film, soldan da “beyaz adamın pisliliğini yine beyaz adam temizliyor” minvalinde eleştiriler aldı. Bu pahalı distopyanın anahatlarına bakıyoruz...

James Cameron’ın son filmi “Avatar”, teknik bir gövde gösterisi olarak ve üç boyutlu simülasyon bir deneyim sunma vaadiyle gişeleri altüst etti. Tarih en pahalı filmi olarak, şimdiden tarihin en çok kâr getiren filmlerinden biri oldu. Böyle bir Hollywood bombasından insan ilk bakışta basit bir eğlencelik bekliyor, ama “Avatar” şaşırtıcı bir şekilde pahalı bir eğlencelik olmaktan öteye gidiyor ve günümüzdeki insanlık durumuna dair ciddi bir analiz ve insanlığın geleceğine dair ürkütücü bir uyarı sunuyor.

Hikâyeyi şöyle bir özetleyelim: 2154 yılına gelinmiştir ve dünya kaynakları tükenmiş, fakat dünyadaki tüketim istahında hiçbir azalma olmamıştır, dolayısıyla tek çare dünyadışı kaynakları sömürgeleştirmektir. Bu nedenle dünyadaki dev şirketler gözünü uzak bir gezegen sisteminde yer alan Pandora adlı bir gezegende varolan değerli bir madene dikmiştir ve bu madeni edinmek için dünyanın en büyük şirketi olan RDA’nın temsilcileri, askerî kuvvetler ve biliminsanlarından oluşan bir ekip halinde Pandora’ya gönderilmiştir. Pandora’da yaşayan “insansı” yerlilerden oluşan Na’vi halkı doğayla, daha doğrusu, bütün canlıların parçası olduğu biyo-botanik sinirsel şebekeyle uyum içinde yaşamaktadır. Doğrudan bir istilâ hareketi “dünyada çok tepki çekeceği için” güler yüzlü bir hegemonya kurulması planlanmıştır ve bu nedenle Avatar programı geliştirilmiştir. Hedeflenen şey, Na’vi’lerin görünüşüne sahip olan Avatarları yerli halkın arasına sokup istilâyı diplomatik yoldan halletmek ya da “askerî operasyon” için gerekli istihbaratı toplamaktır. Ama eski asker, yeni Avatar Jake Sully Na’vi’lerin yaşam şeklinin içine girdikçe, “uygar” insanların içindeki kötülüğü görmeye başlar ve yerli halkın istilâcılardan kurtulması için mücadelemeye başlar.

Teröristlere karşı önleyici savaş

Karanlık bir geleceği tasvir eden bu hikâye kulağa çok tanıdık ve güncel geliyor aslında. Na’vi’lerin yerine Irak halkını, hayali değerli madenin yerine petrolü, Avatarların yerine emperyal tehdidin taşıyıcısı olan sözde arabulucuları, 22. yüzyıl dünyasının en büyük şirketi olan RDA’nın yerine Amerikalı petrol şirketlerini koyarsanız, ortaya bugüne dair gerçekçi bir film çıkıyor. Tıpkı şu anda olduğu gibi, Amerika asıllı dev bir şirketin önderliğindeki sömürgeci girişim ordu ve bilim dünyasıyla işbirliği içinde kendine sürekli yeni sömürge yaratıyor

Çoğu distopya gibi, “Avatar” da felâketlerin sarmaladığı geleceğin dünyasının kötü tohumlarının günümüzde yattığını gösteriyor ve gelecek görüntüsü altında bir şimdiki zaman eleştirisi sunuyor.

yor –durdurulması mümkün olmayan canavarı besleyecek sömürge. Kapitalizm bu canavarı her ne pahasına olursa olsun besliyor ve beslemeye devam edecek. Aslında çoğu distopya gibi, “Avatar” da felâketlerin sarmaladığı geleceğin dünyasının kötü tohumlarının günümüzde yattığını gösteriyor ve gelecek görüntüsü altında bir şimdiki zaman eleştirisi sunuyor.

Filmde askerî birimlerin kullandığı “yöntem”, Amerika’nın bugünkü akıl almaz dış politikasıyla birebir örtüşüyor. Na’vileri vahşi yerliler olarak gören komutan “önleyici savaş”tan söz ediyor. Onlar bizi yok etmeden önce... Evet, Afganistan ve Irak’ta olduğu ve daha birçok yerde olabileceği gibi. Bush doktrini ve feci sonuçları... Komutanın hemen arkasında da dev şirketin temsilcisi duruyor ve dünyadaki şahane uygarlığın bekası için bu “vahşi”lerin katledilmesinde hiç-

bir beis olmadığını açıkça söylüyor. Bu şirket destekli ırkçı beyanatın altında Shell’in logosu da olabilirdi ve bahsedilen “vahşiler” de Nijerya halkı olabilirdi mesela. Manidar olan bir diğer sahnede ise, yine muzaffer komutan istilâcılara teslim olmak istemeyen isyancı Na’vileri “terörist” olarak tanımlıyor. Amerika’nın bugünkü “terörist” tanımının aynı.

Jake Sully’nin dönüşümü

“Avatar”ı kayda değer bir film yapan şey, tam da olan biteni “öteki”nin, “terörist”lerin gözünden sunması ve asıl teröristin istilâcılar olduğunu göstermesi. Pandora’yı talan eden buldozerlerin ve füzelerin Na’vilerin bakış açısıyla çekildiği sahneler, üç boyutlu teknolojinin de yardımıyla, insanı ürpertip irkiliyor. Uygarlık denilen canavar, bu buldozerler ve füzelerde cisimleşiyor. Kendi ırkına “ihanet eden” ve Na’vilerin tarafına geçen Jake Sully’nin geçirdiği “insancıl dönüşüm” de bir uygarlık eleştirisine dönüşüyor. Video-günlüğüne yaptığı bir konuşmada “onlara vereceğimiz hiçbir şey yok” diyor, “ne verebiliriz, light bira ve kot pantolon mu?”... İşte bu noktada bu saçma ürün yığınları için yok edilen dünyaya üzülmemek ve dünyayı felakete sürükleyen trajikomik tüketim manyaklığına öfkelenmemek mümkün değil.

Lokomotif kapitalizm olan uygarlığın tarihi, vahşi katliamlarla ve yerli kültürlerin yok edildiği istilâlarla dolu. Artık daha da “gelişmiş” ve sinsileşmiş olan kapitalizmin akıldışı canavarlığının da vahşileşerek süreceği ve küresel hegemonyayı daha da kuvvetlendireceği aşikâr. “Avatar”, bu gidişatın varacağı yere işaret ediyor. O korkutucu geleceğin çok benzeri şu an buralarda yaşanıyor aslında. Bu bakımdan son derece gerçekçi bir film “Avatar”. Ama finalindeki iyimserlik –istilâcıların alt edilmesi– bu anlamda pek “gerçekçi” olmayabilir. Zira istilâcılar yaşam dengesini korumak isteyen “doğa ananın” yardımıyla, mucizevî bir şekilde def edilebiliyor. Günümüz dünyasında mütehakim iktidarlara ve dizginsiz emperyalistleri cezalandırabilecek bir “doğa ana” var mı acaba?

Ahmet Ergenç

James Cameron’un filmi ABD’de büyük tartışma açtı, tüm dünyada izleyici rekorları kırarak pek çok insana tercüman oldu

Hazırlayan: **Koray Löker**

Sansür yayılıyor, insanlar sorguluyor

Türkiye'nin, internet sansürü meselesinde, anayasası bulunmayan Dubai Emirliği ve Çin Halk Partisi tarafından sıkı bir denetime tâbi tutulan Çin'le yarıştığı artık herkesin malûmu. Sansürün başladığı 2001 yılından beri yasaklanan site sayısının 6 bin sınırına dayandığı tahmin ediliyor. Bu da ülkede günde ortalama 1.5 sitenin kapatıldığına işaret ediyor. Ancak internet ortamını denetleme ve sansürleme yetkisine sahip olan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), 2009 yılı

raporunda erişimi engellenmiş sitelerin bir listesini vermediği için bu sayının tahmini olduğunu akıldan tutmakta fayda var.

Türkiye'de internet sansürünün hukukî dayanağını, uzun ismiyle 5651 Sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" teşkil ediyor. Kısaca "İnternet Kanunu" diye adlandırılan 5651 no'lu yasanın 8. maddesi internete türlü çeşit hizmet sağlayanların

ne gibi suçlardan uzak durması gerektiğini TCK'ya referansla sıralıyor. Çocuk istismarından uyuşturucu kullanımı teşvike kadar uzanan listenin en ilgi çekici noktası ise "5816 sayılı Atatürk Alehyine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun"da sayılan suçların da kapsama alınmış olması.

Yalnız, İnternet Kanunu'nun mevcudiyeti, internette yasaklanan sitelerin sadece bu kanundan mülhem kapatıldığı izlenimi vermemeli. Zira TC. mahkemeleri, kanunun

İZMİR'DE ÇAĞDAŞ SANATIN HAFIZASI DİJİTAL ORTAMDA

"Art-disk"te birikenler

Borga Kantürk, "-1 İzmir Güncel Sanat Arşivi" kapsamında, toplayabildiği tüm sanat yapıtlarını 1 terabaytlık bir hard disk içerisinde saklıyor, izleyicisine sunuyor, böylelikle sanatı mekândan koparmaya çalışıyor. Kantürk ile niyetini konuştu..

Bu kolektif arşivin nasıl işlediğini anlatır mısın?

Borga Kantürk: Bu, İzmir güncel sanatını haritalandırmak ve kayda geçirmek adına oluşturulmuş, genişleyebilir ve sürdürülebilir bir arşiv projesi. Bir depo ve mekânı bir adet hard disk. Bu bakımdan kopyalanabilir, çoğaltılabilir ve taşınabilir bir veri bütünü. Bu arşivde dijital yolla üretilmiş sanat yapıtları sergilenmiyor. Bu bakımdan bir galeri ya da yapıtların bulunduğu sanal bir müze değil. Daha çok belge üzerine kurulu dijital-nesnel her türlü güncel sanatın farklı disiplinlerinden gelen sanatçıların üretimleri, sergileri, bağlı ol-

dukları kurumlar, kolektifler gibi tarihsel birikimi kayıt altına almayı ve onları tasniflemeyi hedefleyen bir proje. Henüz gelişme aşamasında. Biraz ön bel-

Kategorize etmek ve haritalandırmak gerekiyor ki, bir şecere çıkartabilelim. Sonra soruyoruz, acaba ne vardı burada 2000'li yılların başlarında diye. 1990'lardaki, '80'lerdeki sanat üretimine dair belge o kadar kısıtlı ki.

lek yazımı türünde bir çalışma. İzmir ve İzmir'deki güncel sanatın üretim hikâyesine, geçmişine ve bugününe odaklanıyor. Bu bir ön kaynak, bu referans noktası üzerine küratörler, kuram-

cılar, yazarlar, sosyologlar, sanatçılar, araştırmacılar çalışma yapsın veya yaparken hazır, daha önce ulaşılmamış, derlenmemiş bilgi bütününe başvura-bilsinler amacını da taşıyor. Hedef kitlesi, izleyiciden çok, araştırmacılar. Projenin bir sanal galeri olmadığını söylemiştim. Bu noktada arşiv ile galeri arasındaki farkı vurgulamak gerekiyor. İzleyici galerinin arka tarafı, belleği ile değil, genelde ön yüzü ile ilgilenir. Araştırmacı arka yüze, belgelerin, tarihin olduğu kısma yönelir. Burada amaç arka tarafa bakma eğilimi olanları tatmin etmek. Diyelim ki İzmir'de üretim yapan "X" sanatçının bir işini gördünüz, adı hafızanızı kazındı. Ona dair başka verilere ulaşmak istiyorsunuz. Bu hard disk o kişinin daha önceki sergilerinin görsellerine, basın bültenlerine, hakkında yazılanlara dair dijital veriye ulaşabilmenizi sağlıyor.

Neden böyle bir proje? Fiziksel mekâna bağlı kalmak istememenizin nedenleri neler?

Bunun nedeni "bellek-hafıza ve kayıt"

Güncel sanatın dijital hafızası

Güncel sanatın arşivlenmesi önemli. Yeni teknolojilerin çeşitli araçları, '90'lı yılların başlarından itibaren bir arşiv ve belgeleme ortamı olarak kullanılıyor. Yeni teknoloji endüstrisinin araştırma enstitüleriyle birlikte çalışmaya başladığı ve azımsanmayacak sayıda güncel sanat üretiminin internet uzamının sınırları içinde denendiği bu yıllar, teknolojiyi kısa sürede eskiten gelişimin hızına karşı, bu işlerin korunması, belgelenmesi ve de uzun ömürlü kılınmasına yönelik ihtiyacı da beraberinde getirmişti. Böylece ilk yıllarda internet ya da bilgisayarlar üzerinde yaratıcı üretimin arşivlenme denemeleri, daha çok yeni teknolojilerle ilişkili işleri kapsadı.

'90'ların başında "teknolojiye bulaşmış işlerin arşivi" işleviyle tanıtımı yapılan Hollanda çıkışlı Montevideo, 1996 tarihli Kuzey Amerika çıkışlı Turbulence, ya da Avusturya'dan The Database of Virtual Art, "dijital sanat"ın çeşitli yorumlarını toplamaya çalıştı. Amaç, medya sanatını daha çok kişiye ulaştırmak, sanatçıların, küratörlerin, araştırmacıların yararlandığı ve bazen de eğitim amaçlı kullanılabilecek bir kaynak oluşturmaktı. Çoğu kâr amacı gütmeyen bu girişimler, bu "açık platform" sayesinde hem fikir alışverişi ve ortak üretimi hedefliyor, hem de bu yeni pratikler etrafında bir "ağ" oluşturmayı deniyorlardı. Böylece bir anlamda yeni medyanın tanımı üzerine de bir rol üstlenmiş oluyorlardı. Zamanla bu ağlar, sanatçı portfolyola-

Yeni medya sanatının önemli arşivlerinden rhizome.org sitesinden yakını tarihli bir çalışma: Arantinli sanatçı Gustavo Romano, Silikon Vadisi'nin girişinde "boş zamanını" pazarlıyor.

rı ve çoğu internet üzerinde gerçekleşen sergilerle birlikte, açık bir tartışma platformuna döndü. Bazıları yeni medya aracılığıyla üretilen işlerin koruma teknikleri üzerine araştırmayı, saklama ve kayıt altına alma koşullarını belirlemeye yönelik araştırmayı da kapsamı içine aldı. Bu ağların en büyüklerinden biri olan Rhizome, arşivinde, pek çok videonun yanı sıra, yeni medyanın software, kod üretimi, web sitesi, hareketli görüntü, oyunlar ya da arayüzleri gibi malzemelerinin estetik ve eleştirel yönüyle ilgili 2500'den fazla işi saklıyordu.

Kuzey Amerika'nın en etkili güncel sanat enstitülerinden birisi olan Walker Sanat Merkezi'nin sadece

internet üzerindeki sergilere yer veren çevrimiçi bir galeri olarak kurulduğu Gallery 9, 1997'de açıldı ve 2003'e kadar da işlevini korudu. Bu yıllardan sonra dijital teknolojiler, internet ya da bilgisayar diskleri aracılığıyla bir arşiv ve belgeleme alanı olarak giderek daha da büyük önem kazandı. Nitekim, merkezin web sitesi bugün – yeni teknolojiler aracılığıyla üretilsin ya da üretilmesin– sanatçı bloglarına, iTunes'dan ücretsiz indirilebilen konuşma, tartışma ya da performans videolarına, çok sayıda yayına yer veriyor.

Arşivleme, güncel sanatın yorumu ve eleştirisi için önemli bir rol üstleniyor. Ama elbette her arşiv de bir arşiv, bir seçim demek...

8. maddesinden azade olarak “kişisel gizliliğin ve itibarın zedelenmesi”, “kamu düzeni”, “ulusal güvenlik” gibi bir dizi muğlak başlık altında, önümüze gelecekte bir tekme misali, başlarına buyruk site kapatmayı kendilerine görev biliyor. Doç.Dr. Yaman Akdeniz, TİB’in geçtiğimiz mayıs ayında yayınlanan son raporuna göre 197 web sitesinin, 5651 no’lu kanunda zikredilmeyen suçlardan dolayı kapatıldığını aktarıyor. Kesin sayıya ulaşmak ise yine imkânsız.

Bu manzara karşısında hukukçuların, internet aktivistlerinin ve sair insiya-

tiflerin üzerinde anlaştığı temel birkaç nokta var: Kanunî düzenlemeler yetersiz oldukları gibi, hukuk, internetin toplumsal yayılım hızına ayak uydurma konusunda çok yavaş kalıyor. İşin hukukî boyutunu münhasır kanunlara çözmek yerine düşünce ve ifade özgürlüğü, iletişim özgürlüğü gibi temel haklardan yola çıkan bir anayasal değişiklik elzem kabul ediliyor.

İşte bu nedenle 9 Ocak 2010 tarihinde, İstanbul Barosu Bilişim Hukuku Merkezi tarafından düzenlenen “İnternetin Getirdiği Yeni Haklar Ve Özgürlükler

Konferansı”nda iletişim özgürlüğü, internet erişim hakkı, özel hayatın dokunulmazlığı, mahremiyet hakkı, bilgi edinme hakkı, dijital aktivizm, örgütlenme hakkı gibi bir dizi hayati konu masaya yatırıldı. Tam özgürlükçü dijital aktivistlerden işe bireysel haklar bağlamında bakan hukukçulara kadar katılımcı yelpazesinin oldukça geniş olduğu konferansın zamanın ruhuna uygun kısmıysa, www.zeitin.com/nethukuku sitesinden canlı olarak izlenebilirdi. Tartışmanın tortularını sitede yer alan twitter mesajlarından izlemek mümkün.

meselelerinin çoğu alanda Türkiye’de es geçilmiş olmasıyla ilgili. Çünkü bu alanda çalışan kurum ve birey az. Üretmek farklı, kayıtlı tutmak farklı, dolaşıma sokmak farklı zeminler. Kategorize etmek ve haritalandırmak gerekiyor ki, bir şecere çıkartılabilelim. “Bellek-mekân” bileşimi için adaptasyonu yok insanların, özellikle de İzmir’de. Şöyle bir soru çıkıyor: “Zaten az etkinlik var, neden bunların arşivine bakayım? Onun yerine bu şehre yeni şeyler, etkinlikler getirmek lâzım değil mi?” Bu soru sorulmalı, evet ama, herkes yeni bir şey yapmaya ve yapma eylemi ile kolektifçe meşgul oldukça her yeni yapılan şey “kayıt-dışı” kalmaya mahkûm oluyor. Sonra soruyoruz, acaba ne vardı burada 2000’li yılların başlarında diye. 1990’ları ve 1980’leri soramıyoruz, çünkü buradaki sanat üretimine dair belge o kadar kısıtlı ki.

Hard diskin editörü olarak eserleri neye göre seçiyorsun?

Eser belirlemiyorum. Tarihe bakıyorum, kitaplara, sergilere, anlatılanlara, halen yaşayan ve üreten farklı kuşaktan sanatçılara, onların anlattıklarına. Bu bir çeşit küratöryal çalışma ve zemin araştırması. Bu editoryal yapıyı üstleniyorum. Belirleyicilik, kategorileri oluştururken ortaya çıkıyor. Sergilemek adına sanatçı seçmiyorum ve bu arşiv içinde onları sergilemiyorum. Hard diskin içinde sanatçılar var, sergiler var, me-

kânlar, kolektifler var; bunların tasnifiyle uğraşıyorum. Gördüğümüz şey, bu anlatılara veya aktörlere ilişkin belgeler, dokümanlar. Bunlar zaten ortak kabul görmüş aktörler, benim bu noktada rolüm, bu içeriğe neyin gireceğini seçmekten çok, neyin ne şekilde nereye gireceğini belirlemek. 2000’lerden sonraki kayıtlara daha çok yer var, çünkü benim kuşağımın buradaki üretimleri henüz geçmişe dönüşmedi. Editoryal çalışmada bir kez referans yapılmış kişi, kurum, grupları kayıt altına almak gerektiğini düşünüyorum. Bu yapı editoryal bir çağrı etrafında oluşan kolektif bir yapı.

Bir ortak kitaplık/bellek var ve kitaplar dağılmış durumda; bir kütüphaneciyeye ihtiyacımız var. Kütüphaneciyeye temizleyip verileri raflara doğru bir biçimde yerleştirmeye, çalışıyor.

Böyle bir projenin maddî temeli nedir? Projenin açıkçası ciddi bir maddî temeli yok. Olabilecek en düşük maliyet, bir bilgisayar, bir hard disk, kimi durumlarda tarayıcı ve diğer ekipmanlar. Bunlar benim kişisel malzemelerim. İzmir’de yaşayan, çalışan veya bir zaman diliminde burada üretmiş kişilerin bana sağlayabilecekleri veri desteği önemli. Maddî kaynak, çalışmanın ikinci etabıyla, görünürlük ve insanlara ulaşılabilirliğini artıracak arayüzlerin devreye girmesinde gerekiyor.

Kurumsal bir sponsorunuz ya da destekçiniz var mı?

Platform Garanti Güncel Sanat Merkezi kurumsal sponsorumuz olacak. Platform Türkiye’deki en büyük güncel sanat arşivini elinde tutuyor. Bu açıdan, “-1 İzmir Güncel Sanat Arşivi” projesini destekliyor olmaları büyük avantaj.

Sanal ortamlarda sanatın paylaşılması, yeni teknolojiler sanata ne gibi katkıları sunacak?

Sanat asla sıradanlaşmaz. Sanatın her bölgede tüketicisi, alıcısı var. Derdimiz güncel sanat ise durum daha da farklı. Asla buna sinema veya müzik sektörü gibi bakamayız. Zeminler farklı, insanlar hâlâ sergi geziyor, bienali takip ediyor, müzelere gidiyor. Bu, hafıza ve nesnellikle ilgili. Aslında büyük bir güç. Sinema filmini evinde izliyor, indiriyor, müziği paylaşıyor, ama örneğin bir video enstalasyonunun DVD kaydını evinde izlemekten keyif alamıyor. Onu müzede veya sergi mekânında görmek gerek diye düşünülüyor. Yeni teknolojiler hayatımıza giriyor, ama bu o kadar da belirleyici değil. Asla “nesnel” olandan vazgeçmiyoruz mesela. Onca PDF kütüphanesi var, ama hâlâ çıktı alıp okuyoruz. Hâlâ müzayedeler var, hâlâ bazı yapıtlar çok büyük paralarla koleksiyonlara dahil ediliyor.

Söyleşi: Selçuk Oktay

BirGün Kitap oku ve bütün hayatın değişsin.

BirGün Kitap, iki haftada bir cumartesi günleri BirGün’le. 23 Ocak’ta bayınızda.

CHESSNUTT, LHASA... VE MANO SOLO...

Üç ölüm, bir umut

Ardı ardına gelen üç haberle, üç ölüm haberiyle sarsıldık, içimizden üç can koptu gitti. 25 Aralık'ta Vic Chesnutt, 1 Ocak'ta Lhasa de Sela, 10 Ocak'ta Mano Solo...

Üçü de, müzisyenden umduğumuz hakikat ifadesini ciğerlerinden avuç avuç çıkarıp önümüze serdi. En trajik şarkılarında bir yaşama tutunma, doğmuş olmaya şükür, ölüme direniş, yaşarken öldürenlerden tiksiniş vardı. Hançerelerinden verdikleri, böylesi bir bilincin çığlığıydı...

18 yaşında salak bir trafik kazasıyla tekerlekli sandalyeye mahkûm kalan Vic Chesnutt belki daha o anda hayata küsmüştü, gitarına tutundu. Şarkısında dediği gibi, intihar fikriyle hep flört etti. Geçen sene iki albüm birden fırlattı önümüze, "At The Cut" Express yıl sonu listesinde intihar haberinden önce birincilik koltuğuna oturmuştu. Böylesi bir başyapıtın ardından, herhalde gönlü rahatı...

Dileriz Chesnutt'ın gözü arkada kalmamıştır, ama Lhasa'da öyle değil. Meksika'dan Fransa'ya, çigan havalardan amerikanaya, dünyanın şarkısını billur sesinde devşirmeyi bilmişti. Şarkı söylemeyi sevişini, iki cümle arası sessizliklerini seviyorduk. 38 yaşında, göğüs kanseri onu aramızdan alırken, sanatında tamlığa ermenin hayalindeydi.

Chesnutt'ın cinayette karışık bir intihar, Lhasa'nın zalim kader. Mano Solo'ysa, her an yarım kalabileceğinin bilinciyle, bıraktığıyla yetinme tevazuuyla yıllar yılı koşaradım bir huzurla yaşadı...

Bir sanat ve siyaset çevresine doğmuştu. Babası, Charlie-Hebdo'nun, Canard Enchaîné'nin çizirlerinden Cabu, annesi Isabelle Monin, çevre eylemcisi, yeşil dergi La Gueule ouverte'in kurucularından. 15'inde, sokaklarla, üç akorla, şırıngalarla tanışıyor. 24'ünde kapıldığı AIDS, o şırıngalardan...

O günden bu yana, sakın sakın, elinden geleni yaptı Mano Solo. Resim yaptı (albümlerinde yer alan bütün desenler kendisine ait), sergiler açtı. Romana, şiire açıldı, kısa filmler yaptı. Ama en çok müziğe bağlandı, Fransız şarkısında etkisi belki ancak Jacques Brel'e benzer bir çığır açtı.

Aslında punk'tan, deli gitarlardan geliyordu. Normalde, grup adamı. İlk ekibi, 17 yaşındayken üyesi olduğu les Chihuahuas. Ardından La Marmaille Nue geliyor, Mano Negra, Les Négresses Vertes gibi akraba gruplarla beraber sahne alıyorlar. '90'ların başı, Mano Solo'nun solo yılları demek. 1993'te grubunun adını taşıyan "La Marmaille Nue", iki sene sonra "Les Années Sombres", akordeonların alıp sürüklediği bir rock'la örülmüş iki hazine... 1996'da yayınladığı "Les Frères Misère" de les Chihuahuas'tan arkadaşları ve daha sert bir üslup var. Sonraları "Les Animals", "In The Garden", nihayet geçen sene "Rentrer au port"... Son albüm için verdiği konserlerden birinin ardından fenalaşıyor, apar topar hastaneye kaldırılıyor...

Mano Solo'da orkestra pek öyle baskın çıkmaz. Şanson-caz kıvamında dinamik bir ekip tansiyonu düşürmeye çalışırken Mano Solo göğsünden, gırtlğından değil, bedeninden çıkardığı sesiyle aşkı, aşksızlığı, ölümü, sıradan insanları, ilişki hallerini, umudu, arzuyu, hayal kırıklıklarını, banliyö sokaklarını anlatır durur. Ölüm fikriyle bunca halvet olmuş bir adamın hayat dolu şarkıları, elbette çirliçliktir. Onu başka herkesten ayıran da herhalde bu çıplaklık...

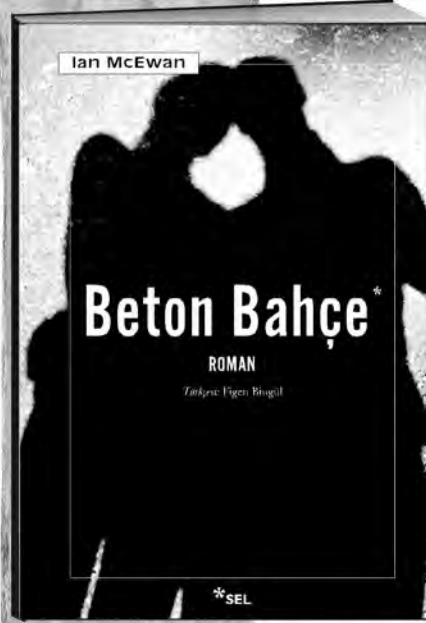
Chesnutt, Lhasa, Mano Solo... Üç ölüm de bizi yıkıp geçti. Yaşadığımız her âna, durduğumuz her zerreye dair bir düşünce, bir minnet, bir umut, bu hayatı çekilmez kılanlara karşı bir mücadele azmi bırakarak...

— Merve Erol

Mano Solo
(24 Nisan 1963 - 10 Ocak 2010)

Ian McEwan

BETON BAHÇE

Türkçesi:
Figen Bingöl

Ağır bir yaz mevsiminde, ıssız bir bölgede, beklenmedik şekilde öksüz kalan dört çocuk, kendilerini savunmak için tuhaf ve tedirgin edici yollar bulurlar...

Çağdaş dünya edebiyatının usta kalemlerinden Ian McEwan'ın en etkileyici romanı **Beton Bahçe**, ustaca kurulmuş olay örgüsüyle elinizden düşmeyecek.

Truman Capote

BUKALEMUNLAR İÇİN MÜZİK

Türkçesi:
Püren Özgören

"Bir Amerikan Cinayeti'nin Gerçeğe Dayalı Öyküsü" Capote'nin kült romanı *Soğukkanlılıkla*'nın habercisi olma özelliğini taşıyor. Amerikan edebiyatında benzersiz üslubu ile öne çıkan Truman Capote'nin altı öyküsü ve Willa Cather'dan Marilyn Monroe'ya dönemin ünlü kişileri üzerine yazdığı söyleşi portreleri **Bukalemunlar İçin Müzik**'te bir araya geliyor.

*SEL YAYINCILIK

Faks: (212) 516 97 26

posta@selyayincilik.com www.selyayincilik.com

Şarkılar yıldızlarım

Lhasa de Sela'nın gencecik yaşta, göğüs kanserinden ölümü hepimizi yıktı. Daha geçen sene yayınlanan üçüncü albümü "Lhasa"da, Les Inrockuptibles'e verdiği mülâkatta kendisi de söylüyor, sesini iyiden iyiye olgunlaştırmaya başlamıştı. Dünyanın geniş coğrafyasının müziklerine uzanan daha nice albüm yapacaktı...

İlk iki albümün "La Llorona" ve "The Living Road" İngilizce, İspanyolca ve Fransızca seslendirdiğin şarkılarınla bizi müzikal olduğu kadar dilsel bir yolculuğa da çıkarıyordu; son albümünün durağanlığıysa şaşırtıyor...

Lhasa de Sela: Albümlerim hep şu ya da bu şekilde bir iç yolculuk. Bu albümdeki bütünlük ve birlik duygusu hakiki bir grupla kaydedilmiş olmasından kaynaklanıyor. Prodüksiyonunu kendim yaptım, düzenlemeleri grup elemanlarıyla beraber yazdım. Prodüksiyonun mümkün olduğunca az görünür olmasını, çıplaklığa yaklaşmayı, şarkıların hiçbir ekleme olmadan ayakta durabilmelerini istiyordum. "Love Came Here" in sonunda hafifçe güldüğüm duyuluyor. Sanırım o gülüş her şeyi anlatıyor; böylesine mükemmel bir ahengi yakalamanın hem şaşkınlığı hem de mutluluğunu duyuyorduk. İnanmaz gözlerle birbirimize bakıyorduk, sanki Tanrı bize harikulâde bir şaka yapıyor gibiydi.

Analogu tercih etmen dijitalin getirdiği standartlaşmaya bir tepki miydi?

Bu seçimin iki sebebi var. Bir kere o dönem, ağırlıklı olarak Al Green ve Sam Cooke dinliyordum; ikisi de duygularını yansıtmak için karmaşık, incelikli prodüksiyonlara ihtiyaç duymayan solistler. Şarkıları kendi kendilerine yetiyor. Sanki bir kaynaktan öylesine akıyor gibi... Halbuki bu dinlediğimiz sonuca ulaşınca, her parça kalbine dokunuyormuş hissini uyandırınca kadar Al Green ne kadar çok çalışıyordu. Analog kaydetmek istememin ikinci sebebi ise, bugün müziğe yaklaşma biçimini çok hoyrat bulmam. Metronomu kurup ayrı ayrı kaydedilmiş sekansları bir şarkı ilüzyonu yaratmak üzere uç uca getirmek bana çok hoyratça geliyor. Albümün yüzde 80'ini canlı kaydettik. Dolayısıyla, müzisyenler arasındaki uyum atmosfere yansıyor. Bunun bir fiyatı yok! Bugün genel olarak yapılanın tam zıttı yani. Albüm yapmaya paranoyakça yaklaşıyor, insanlar kendi içlerinde mükemmele ulaşmaya çalışacakları yerde, albümde mükemmeliyetçiliğin peşinde koşuyor. Aslına bakarsan, bayağı faşistçe bir yaklaşım bu.

Albümde dilsel açıdan da birlik var. İspanyolca ve Fransızca'yı bırakmışsın...

İngilizce benim anadilim. Babam Meksikalı olduğu için İspanyolca, Montréal'de yaşadığım için de Fransızca konuşuyorum. Yine de İngilizceyle olmayan küçük bir çaba gerektiriyorlar. Yüzde yüz varolduğum dil İngilizce. Bu albümde, önceki albümlerde olduğu gi-

bi kendimi yansıtmak, ortaya koymak, küçük tutku roketleri fırlatmak yerine, huzura ermek istiyordum. Bu derece hafif ve derin bir söyleyiş biçimine ulaşmamda Al Green'i dinlememin çok değerli katkıları oldu. Bugün artık hedefim bu. Hep içe dönük bir insandım, İspanyolca söylemek kendi kendimden çıkmamı, fazla yükü boşaltmamı sağlıyordu. Ama artık o evreyi geçtim, kendi dilimden başkasına ihtiyacım kalmadı.

"La Llorona" ve "The Living Road" da şarkı söyleyişinde bir hiddet de hissediliyordu. O öfke nereye gitti?

O zamanlar üstadım Chavela Vargas'tı, bugünse Al Green. Bugün belki daha da hiddetliyim, ama o zamanlar daha az olgundum. "La Llorona" benim punk albümüm sayılır. İki albüm arasında hep bu kadar çok zaman geçmesinin sebebi

Bugün albüm yapmaya paranoyakça yaklaşıyor, insanlar kendi içlerinde mükemmele ulaşmaya çalışacakları yerde, albümde mükemmeliyetçiliğin peşinde koşuyor. Aslına bakarsan, bayağı faşistçe bir yaklaşım bu.

de bu, ilerlemek, bir yol izlemek istiyordum. En korkuncu, insanların benden beklediği şeyi yapmak olur. Benim açımdan ölüm bu.

Doğru, herkes "La Llorona 2"yi bekliyordu...

Albümün yakaladığı başarıya rağmen, bir isyan duygusuna kapılmıştım, bütün bedenimle hissediyordum bunu. Hatta bir tür panik diyebilirim. Bir klişe, bir formül haline gelmek istemiyordum. Bu, saplantı haline gelmişti. Sırf üç dilde şarkı söylüyorum diye çokkültürlülüğün

sözcüsü gibi görülmek istemiyordum. Bütün bu içe kapanma biçimleri beni rahatsız ediyor. Benim istediğim kendim olmak, kendime karşı dürüst olmak.

En çok esinlendiğin kişi olarak Al Green'in adını sık sık zikrediyorsun, ama albümde, özellikle de "Fool's Gold" da country etkisi de hissediliyor. Country'nin eskiden beri kadınların kadınlıklarını, duygularını dışavurmalarında bir katkısı olmuştur sanki...

Ben hiç country dinlemedim. Küçüklüğümde, annem arada sırada Patsy Cline dinlerdi ama, çok değil. Son yıllarda country'ye beni yaklaştıran Bonnie Prince Billie'nin albümleri oldu, ama açıkçası, bunun dışında pek yakınlık duyduğum, incelediğim bir tür değil. Kaydettikten sonra "Fool's Gold"u dinlediğimde, "nereden çıktı bu böyle?" diye düşündüm. Bence daha çok bir İrlanda melodisi. Küçüklüğümde, annem çok İrlanda müziği dinlerdi. O dönemlerden içime işlemiş, şimdi de farkına varmadan dışa vurduğum bir şey olmalı.

Albümün iki başka albümü daha insanın aklına getiriyor: Neil Young'ın "Harvest"ı ve Cowboy Junkies'in "The Trinity Sessions"ı. Her ikisinin de kanadalı olmasının dışında, sen arada bir bağlantı kuruyor musun?

Bir bağ görüyorum aslında. O albümler de, benimki de geminin karaya yanaşması, uçağın yere inişi gibi...

Neil Young "Harvest" bel fitiği yüzünden korseyle yatarak kaydetmişti. Sen de uzun bir hastalık devresi geçirdin...

Evet, turnede geçen onca yılın, koşturmacanın sonunda her şeyi bırakmak zorunda kaldım. Hastalandım, ses tellerimde sorunlar başgösterdi. Ameliyat olmam gerekti. Biraz da onun neticesinde, yeni şarkı söyleme biçimim aynı zamanda bir düşünme sürecinin ürünü. Sesim her an tamamen kısılmanın eşliğindeydi, sesime kendi perdesini bulma şansı tanıdım. Eskiden sürekli gerilim halindeydim, bugünse şarkı söylemek bir zevk haline geldi, sanatsal varlığım la derindeki benliğim arasındaki uyumu buldum. Hakiki sesimi bulduğumu hissediyorum.

Bu albümde hapishaneden, kaçma arzusundan çok söz ediyorsun...

Önceki iki albümümün de aynı duyguyu dile getirdiğini sanıyorum. Mizacımın bir yansıması olmalı. Bu tarz şeylerden başka bir şey yazmayı bilmiyorum. İlerlememe yolumu bulmama yardım etsinler diye şarkı yazıyorum. Şarkılar benim yıldızlarım. Geceleyin bana kılavuzluk ediyorlar.

Fotoğraf: Şahan Nuhoglu

Ulusal kimlik ucubesi

En ağır Arap havalarıyla rock'un nimetleri arasında modern bir denge kuran Rachid Taha, her zamanki prodüktörü Steve Hillage'dan ayrı düştüğü yeni albümü "Bonjour"da kuş gibi hafif şarkılar söylüyor. Les Inrockuptibles'den naklen...

"Bonjour", en romantik albümün...

Rachid Taha: Öyle. Böyle bir mesleğe, hele de bu kadar uzun süre bağlanmak, her ânı organizasyonların somutluğu ile duyguların soyutluğu arasında gelgitlerle yaşamak demek. Sanıyorum bütün bunların içinde biraz kaybolmuştum. Aşk hayatım, somunlarını sıkımayı unuttuğun bir Ikea mobilya gibi olmuştu. Her seferinde yere seriliyordum. Şimdi, nerdeyse üç yıldır aynı kişiyle beraberim, "Bonjour" da bu ilişkinin yarattığı tamlik duygusunu yansıtıyor. John Lennon da Yoko Ono'yla tanıştıktan sonra aşk şarkıları yazmaya başlamıştı.

Önceki hayatından vazgeçtiğini dile getirmenin bir biçimi mi bu?

Aşk şarkısı söylemek, gardını düşürmektir. Aşkı yaşamaksa fedakârlık istiyor. Bu sıralarda tuhaf, ürtkütücü sorular kafama takılıp duruyor: Eğer fiziksel olarak bağımlı hale gelirsem, sevgilim kıcımlı temizler mi? Ben aynı şeyi yapar mıyım? Aşk, romantizme artık pek yer kalmayan böyle bir noktaya kadar gidebilir mi? Şu an yaşadığım şey bana evet dedirtiyor, oraya kadar gidebilirim.

Aşk şarkısı deyince aklına hangi müzisyenler geliyor?

Hiç düşünmeden, Johnny Cash. Duygularını sahneye yansıtmaya tarzıyla ve tabii sesiyle beni en çok etkileyen o. Müthiş bir derinliği var. Marvin Gaye de öyle. Hep gözümün önüne Tammi Terrell'la ikisinin yan yana görüntüleri geliyor. En güzel düetleri onunla yapmıştı ve beyin tümörüne yakalanan Tammi Terrell onun kollarında hayata veda etmişti. Listeye elbette Ferid el Atrâş, Abdülhalim Hafız ve Ümmü Gülsüm de lâzım. "Diwan 2" albümünde Abdülhalim Hafız'dan bir cover yapmıştım; Joy Division'ın "Love Will Tear Us Apart"ıyla trip'lere girenler Hafız'ı mutlaka dinlemeliler, aşk acısı konusunda üstüne kimseyi tanımıyorum.

Onlar imkânsız aşkları anlatıyordu, sense sonuna kadar yaşanan aşkları...

Çünkü onlardan daha şanslıyım. Onlar otuzuna gelip de evlenmemiş bir kadına zavallı gözüyle bakılan geleneksel ve baskıcı bir toplumda aşkı anlatıyorlardı. Onların aşk hikâyeleri hep gizlilik içinde yaşanır ve çıkmaza girer. Albümümdeki "Agi" bunun tam zıttı bir hikâye. Sevdiğimin gözlerinin içine bakarak yazdığım bir ilan-ı aşk şarkısı.

Çocukluğun İslâmî geleneklerin ağırlığının hissedildiği bir ortamda mı geçti?

Hem evet, hem hayır. Cezayir'deyken babamı hiç görmezdim. Dışarda arkadaşlarıyla takılır, içmeye gider, erkek erkeğe eğlenirlerdi. Kadınlar ve erkekler

paralel hayatlar sürdürürdü. Fransa'da annemle babamın evliliği aslında sağlamlaştı. Babam fabrika çıkışı dosdoğru eve geliyordu. Nihayet aile sofrası denen şeyin keyfini tadıyordum. Kızkardeşimle aynı odada yatıyorduk, geceleri yan odadan anemle babamın oynasmalarını duyar, kikirderdik. Göç denince, eskiden, köksüzleşme, özlem duygusu ve bu ülkede yer edinmekte zorlanmanın getirdiği sıkıntılardan ziyade, entelektüel bir yaklaşımın ürünü olarak kendi içine dönük bir tavrı benimsiyordum. Bugün aynı şekilde yaşamıyorum.

'80'lerde, Charles Trenet'nin "Douce France"ını cover'larken, bu pek de kucaklayıcı olmayan ülkeye karşı hislerini anlatırken ironiye başvuruyordun. Bugün, ulusal kimlik tartışmalarıyla birlikte o şarkının tazeliliğini koruduğunu düşünüyor musun?

Nerdeyse yeniden kaydetmeyi bile düşünceğim o şarkıyı. Toplumun kat ettiği mesafeyle, geline melezleşmeyle, farklı

Abdülhalim Hafız'dan bir cover yapmıştım; Joy Division'ın "Love Will Tear Us Apart"ıyla trip'lere girenler Hafız'ı mutlaka dinlemeliler, aşk acısı konusunda üstüne kimseyi tanımıyorum.

toplulukların iyi-kötü yan yana, bir arada yaşamayı öğrenmiş olmasıyla başıma bu ulusal kimlik ucubesini saran gerici söylem arasındaki uçurum insanı irkiltiyor. Bu söylemin bir bedeli olacaktır, insanlar tekrar içlerine kapanacak, tesettürlü, burkallı kadınların sayısı artacaktır. Hep aynı Fransız paradoksu: Bir yandan, özgürlük, eşitlik, kardeşlik söylemini yüceltiyorlar, bir yandan da bu sloganın temel ilkelerine uygun davranamıyorlar. Sürekli bir soğuk-sıcak iklimine mahkûm ediliyoruz. Son yılların en popüler Fransız filmi Dany Boon'un yönettiği, Kad Merad'ın oynadığı "Bienvenue chez les Ch'tis" di, ikisi de Kuzey Afrika kökenli. En popüler şahsiyetler hep dışardan gelmiş olanlar: Yannick Noah, Rama Yade, Zinedine Zidane...

Kapanması zor yaraların da var, "Tékitoi" ya da "Mine Jai"deki sorgulamalarının altında bunlar yatıyor herhalde. En başta, Cezayir savaşı sırasında Fransız paraşütçülerin helikopterden attığı amcam geliyor aklı...

Fransız vatandaşlığı almak istememin birinci nedeni bu. Ama geçen gün, Britanya konsolosluğunda vize kuyruğunda beklerken, vatandaşlık başvurusunda bulunmayı içimden geçirmedim değil. Hep aynı hikâye. Cezayir Schengen üyesi olmadığı için, ne zaman başka bir ülkeye gidecek olsam aynı eziyeti çekiyorum. Sabahın sekizinde orada dikiyorsun, üç saat kuyrukta perişan oluyorsun, parmak izini veriyorsun... Fransa vatandaşlığına başvurursam da aşk yüzünden olur, sevgilim "hadi yarın Brezilya'ya gidelim" dediğinde, "ben yarın gelemem, önce vize almam lâzım" diyerek onu hayal kırıklığına uğratmak için. Bugün hayatları pahasına ülkelerinden kaçmak isteyen göçmenlerden bir servet isteyen insan tacirlerini gördükçe tüylerim diken diken oluyor. Ben başka bir dönemde ve başka koşullarda göç ettim, ama pekâlâ onlardan biri de olabilirdim. Benim hikâyem onlarınkinden ayrı değil. Bazı şarkıları yazarken, bütün bu acıları yeniden yaşıyorum. Mesela, "It's An Arabian Song", bütün bunlara dair: Amcam, 1961'de Paris'te Cezayirlilerin katliamı, Yahudi soykırımı, Sabra ve Şatila, denizlerde boğularak ölen kaçak göçmenler...

Bu sıralar daha çok ne dinliyorsun?

Diam's'ın yeni yaptıklarını merak ediyorum...

Örtünme kararına ne diyorsun?

Eğer öyle mutluysa ve bu şekilde bir denge bulduysa, beni rahatsız etmez. Kimseyi öldürmedi ya. Türban takan ya da burkaya giren kadınların çoğu, sonradan din değiştirenler. Bence bu da bir moda, geçici bir şey. Bu kızların çoğu burjuva ailelerden geliyor. Burka proleterleşmenin bir işareti değil, tam zıttı. Meşin ceket giymek ya da piercing yaptırmak gibi; insanları şoke etmenin bir biçimi. Bu konuyu tartışma gündemine oturtmak, hele sınırlayıcı kânunlar çıkarmak çok anlamsız. Bu tür şeyler radikalleşmeye katkıda bulunur sadece.

İran'dan fair-play fake'i

Yeni yıl için tüm dünyadaki futbol federasyonlarına tebrik mesajı yollayan İran Futbol Federasyonu adres listesini kontrol etmeyi unutunca İsrail Futbol Federasyonu'nun da yeni yılını kutlamış oldu. İsrail Futbol Federasyonu sözcüsü bunun yanlışlıkla olup olmadığını bilmediklerini, mesaja cevaben kendilerinin de İran'ın iyi insanlarının yeni yılını kutladıklarını, sonuna da bir göz kırpmaya işareti eklediklerini söyledi. İran Futbol Federasyonu'nun dış ilişkiler sorumlusu görevden alındı.

Mulyadi gol gol gol!

Jakarta'da 40 bin kişinin izlediği Endonezya – Umman maçında takımının yenik duruma düşmesine ve kötü oyuna isyan eden bir taraftar sahaya girip topu kaparak sol kanattan atak başlattı. Topu çıplak ayakla yaklaşık 30 metre süren Hendri Mulyadi güvenlik görevlilerince yakalanmadan önce ceza alanının içine girip şutunu da çekti, ancak görev yerini bırakmayan Umman kalecisi topu kurtardı. Youtube'daki görüntülere yapılan yorumlarda genel kanı, Mulyadi'nin gelecek vaat ettiyordu.

MEMLEKET FUTBOLUNUN SEVİMSİZLİĞİ

Bu iş zor Yonca

5 Ocak günü NTV Spor'da yayınlanan Spor Servisi'nin ilk dört haberi, memleket sporunun hayli sevimsiz durumunun özeti gibiydi. Mehmet Demirkol'a "program başlayalı 22 dakika oldu, şu konuştuklarımıza bak" dedirten, fazla yoruma yer bırakmayan bu haberlere şöyle bir bakıp spor deyince önümüze neler geldiğini görelim ve mecburen, bahis meselesine biraz daha bakalım...

O gün haberlerin ilki, bahis skandalı meselesiydi. Bochum Savcılığı'nın yürüttüğü "Soruşturma Raporu" henüz Türkiye Futbol Federasyonu'na bile yollanmadan, bir şekilde Milliyet'in eline geçmiş, spor sayfasındaki manşete konmuştu. Rapor 3500 sayfa ve eklerinde 50 bin sayfalık telefon kayıt dökümleri bulunuyor. Telefon kayıtlarının 100 saatinden fazlası Türkiye'yi ilgilendiriyor, bildik takım ve isimler bu sayfaları süslüyor. Raporun en acıklı kısmı şu cümleler: "Yapılan incelemelerde elde edilen bilgiler ışığında görülmüştür ki, Türkiye 1., 2. ve 3. liglerinde oynanan bazı maçlar manipüle edilmiş ve bu durum Türkiye'de adeta her gün yapılan sıradan bir iş haline gelmiştir. Öyle ki, şike olaylarına karışan futbolcular, sorumlular, futbol kulüp temsilcileri en çok parayı kim verecek noktasından hareketle bu işlemi yapmaktadır."

İkinci haberde, 3 Ocak'ta Ankaragücü'nde Olağan Genel Kurul'da tek listeyle seçime gidip tekrar başkan seçilen Ahmet Gökçek'in aynı gün yaptığı Geremi şovunun sekteye uğrayışı vardı. Konfetiler eşliğinde genel kurula çıkartılan Newcastle United oyuncusu için hemen ertesi günü kulübünden bir duyuru yapılmış, "her ne kadar kendisini isteyen birkaç kulüp bulunsa da, Geremi'nin St. James Park'ı terk etmesi şu an için söz konusu değildir" denmişti. Geçtiğimiz yaz döneminde de basın tarafından Beşiktaş'a transferi bitirilen Geremi nihayetinde Kamerun Millî Takımı'yla Afrika Uluslar Kupası'na gitti ve sonraki bir hafta içinde bu anlaşmazlığın çözüldüğüne dair bir haber yer almadı. Bu yazı yazıldığı sırada da New-

castle'ın sayfasında hem bu duyuru hem de Geremi'nin profili duruyordu.

24 federasyonun verdiği 357 millî sporcu belgesinden 102'sinin sahte olduğunun ortaya çıkması, üçüncü haberi. Bu belge sahiplerinden bazıları hiç millî olmamış, bazı lisanslar da Türkiye'de tanınmayan organizasyonlardan alınmıştı. Spor akademilerine girişte önceliğe, Kredi Yurtlar Kurumu yurtlarından yararlanmaya, üç kat fazla burs almaya, KPSS'ye girmeden öğretmen olarak atanmaya, askerliği tecil ettirmeye yarayan belgeler ivedilikle iptal edilmişti, 10 kadar federasyonda incelemeler sürüyordu.

Ve son olarak yabancı mı, yerli mi olsun derken yılan hikâyesine dönen Millî Takımlar Teknik Direktörlüğü meselesinden bir haber geldi. Fanatik gazetesindeki bir iddiaya göre, eski Real Madrid teknik direktörü Bernd Schuster'in menajeri, Schuster'i bu göreve getirtmek için başka aracılara devreden çıkartarak

Bochum Savcılığı'nın soruşturmasının kapsamı bile çok dar. Yayınlanan rapora göre, takip edilen ve davaya dâhil edilen milyonlarca avroluk çeteden çok daha güçlüleri dolaşıyor etrafta.

Geremi Njitap

buradaki "güzide bir kulübün yöneticisiyle" temasa geçip federasyonla kısa yoldan ilişki kurmak için yardım istemiş, "beni de görürsen olur" cevabı almıştı. Kısacası 5 Ocak, programları hakkında en çok eleştiriyi fazla gülmelerinden dolayı alan Fuat Akdağ ve Mehmet Demirkol için bile epey zor bir gün oldu. Ama aslında başarısızlığın, kavganın ve skandalın kronikleştiği, asık suratlı, ciddi adamların cirit attığı spor camiası için sıradandı. Bu ortamda güler yüzlü olmak da, Tolunay Kafkas'ın ondan bir gün sonra "teknik direktör yerli mi yabancı mı olsun" meselesi üzerine ettiği "dünyalı birini getirmeyin, doğaüstü güçleri olan Kriptonu birini getirin" gibi orijinal lafları bulmak da giderek zorlaşıyor.

İlk resmî kurban: Bilal Aziz

Bahis mevzuunda bir düzeltme: geçen yazda 29 maç söz konusuydu ve bunlar yabancı kaynaklarda Süper Lig maçları olarak geçiyordu. Son haberlerden sonra 3. Lig'den Antalya Cup gibi özel turnuvalara uzanan bir liste oluştu. Süper Lig'den Gençlerbirliği, Trabzonspor, İstanbul B.B. ve Antalyaspor'dan çeşitli isimler iddiaları yalanladı. Bu aşamada birilerini suçlamak yakışıksız olsa da, çok kısa bir süre önce bile ligin son 5-6 haftasında neredeyse tüm sezonda topladığı kadar puan toplayıp düşmekten kurtulanları hatırlayınca, "her şey olabilir" dememek çok zor. Hele de bir yanda bütün bu manipülasyonlardan 50 milyon avro civarında para kaldıran ve gereğinde tehditle iş yapan bir çete, diğer yanda da Türkiye koşulları altında yaşayıp hiçbir sendikal güvencesi olmayan, paralarını gününde almayan, hattâ bazen hiç alamayan bir antrenör ve futbolcu ordusu söz konusu olunca.

Bochum Savcılığı'nın soruşturmasının kapsamı bile çok dar. Zira dosyadaki bir cümle, davada bir mucize olup her şey çözülsün de aslında ne kadar az yol alınabileceğini gösteriyor: "Futbolcu ve teknik adamlara aracılık yapan şahsın, hakem dahil 60 bin avro istediği, ancak bahisçilerin 40 bin avroya anlaştıkları belirtildi. Fakat maçı farklı gruplar manipüle edince, Sapina ve Cvrta [dosyada ismi en sık geçen isimler] tarafından yönetilen şike ağı bu maçtan kazanç sağlayamadı." Yani, takip edilen ve davaya dâhil edilen bu milyonlarca avroluk çeteden çok daha güçlüleri dolaşıyor etrafta.

İlk itiraf Kayserispor oyuncusu Bilal Aziz'den geldi. Takımının Eskişehirspor'la oynadığı ve galibiyet golünün pasını verdiği maçı manipüle etmekle suçlanan Aziz, kulübü tarafından sorgulandığında suçu itiraf edip detaylarıyla anlattı. Ölümle tehdit edildiğini söyleyen oyuncunun sözleşmesi askıya alındı ve PFDP'ya sevk edildi. İlerleyen günlerde bunlar, ve belki Bochum Savcılığı'nın ısrarla soruşturmanın henüz bitmediğini, sonucun bu yılın ortalarına doğru netleşeceğini ve herhangi bir isim açıklamanın yargısız infaz olacağını açıklamasına rağmen bu kadar bilginin ortaya nasıl saçıldığı konuşulacak. Burada oklar davalıların avukatlarını gösteriyor, başka bir şenlik çıkabilir. Aslında keşke çıkmasa da, Afrika Uluslar Kupası gibi renklerden bahsedilebilse; ama Angola'daki kupanın da ilk olayı Togo Millî Takımı'nın silahlı saldırıya uğrayıp kupadan çekilmesi oldu. Bazen bir şeyi sevmek harbiden zor.

Doruk Yurdesin

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

TÜRKİYE'DE İSLÂM, LAİKLİK VE MİLLİYETÇİLİK TÜRK KİMDİR?

SONER ÇAĞAPTAY

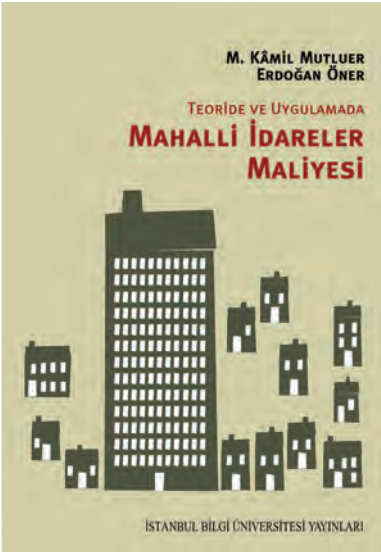
310 Sayfa, ISBN: 978-605-399-114-4

Cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli olaylar ve konular etrafında sık sık gündeme gelen ve tartışılan Türklük meselesi son yıllarda Kürt kimliği ve gayri Müslimlerin durumu ve azınlık hakları konularında da sıkça konu edilirken Soner Çağaptay, bütün bu sorunlarla birlikte kitabında Türk milliyetçiliğinin analizini yaparak Türk kimliğini oluşturan olguları değerlendiriyor.

ÇATIŞMADAN UZLAŞMAYA KURAMLAR, SÜREÇLER VE UYGULAMALAR DERLEYEN NİMET BERİKER

232 Sayfa, ISBN: 978-605-399-090-1

Nimet Beriker'in derlediği bu kitapta, uyumsuzlukların barışçıl çözümü, uluslararası çatışma müdahalelerinde meşruiyet kavramı, İran-ABD nükleer anlaşmazlığı, çatışma ortamlarında üçüncü tarafların uzlaştırma amaçlı müdahaleleri, etnik çatışmaların çözümünde çok yönlü yaklaşımlar konuları inceleniyor. Kitabın sonunda konuyla ilgili sunulan sözlükçe de, bu tartışmanın yeni kavramlarını dilimize kazandırmayı amaçlıyor.

TEORİDE VE UYGULAMADA MAHALLİ İDARELER MALİYESİ M. KAMİL MUTLUER – ERDOĞAN ÖNER

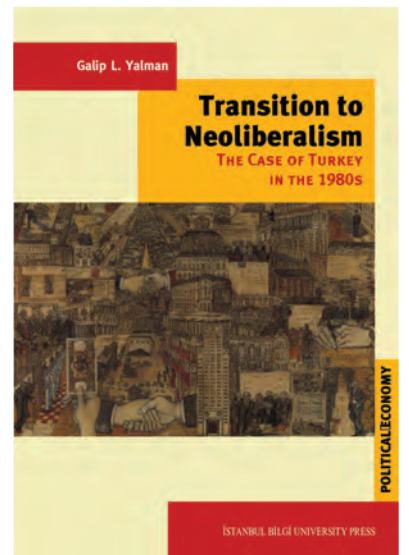
308 Sayfa, ISBN: 978-605-399-131-1

M. Kamil Mutluer ve Erdoğan Öner, bu çalışmasında kamuoyuna yeterince yansımayan mahalli idareler maliyesindeki değişiklikleri ele alıyorlar. Kitapta, mevzuatta yapılan değişiklikler hem teorik hem de uygulama düzeyinde inceleniyor. Türk mahalli idareler mevzuatına tarihsel olarak yaklaşan bu çalışmada yabancı ülkelerdeki mahalli idare uygulamaları ve mevzuatları da ayrıntılı olarak tartışılıyor.

TRANSITION TO NEOLIBERALISM THE CASE OF TURKEY IN THE 1980s GALİP L. YALMAN

441 Sayfa, ISBN: 978-605-399-120-5

Presenting the theoretical underpinnings of neoliberal hegemony since the 1980s, this book reiterates the indispensability of class analysis for a better understanding of the state and/or the market, and their interrelationship. Accordingly, it identifies the Turkish bourgeoisie as a significant determinant of the economic policymaking process having achieved its class unity in defining its interests at critical turning points.

www.bilgiyay.com

Kurtuluş Deresi Caddesi No: 47, 34440 Dolapdere/İSTANBUL

Telefon: 0212 311 52 59 Faks: 0212 253 47 00

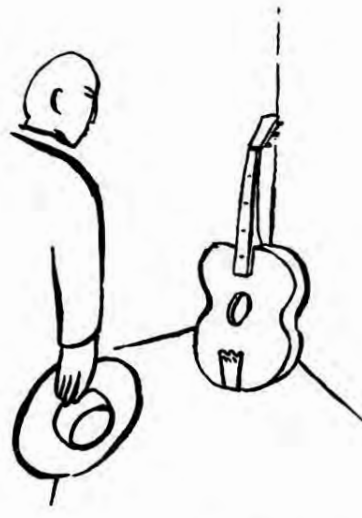
E-mail: yayin@bilgiyay.com - dagitim@bilgiyay.com

Genel Dağıtım: **PUNTO**

www.puntokitap.com

Telefon: 0212 496 10 50 Faks: 0212 551 30 13

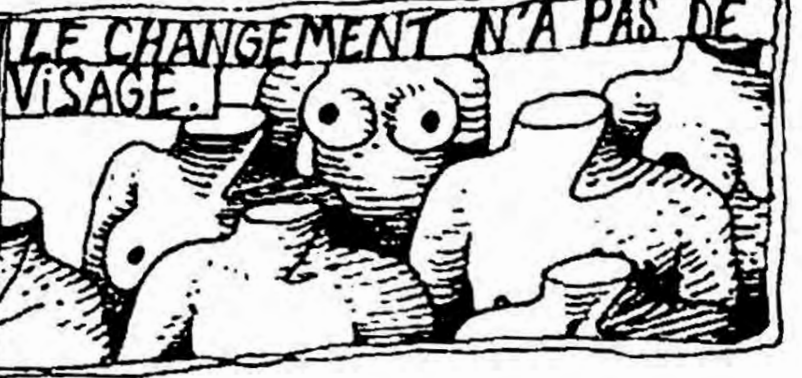
E-mail: punto@puntokitap.com

Ağaçlar ayakta ölmeye şansına sahip

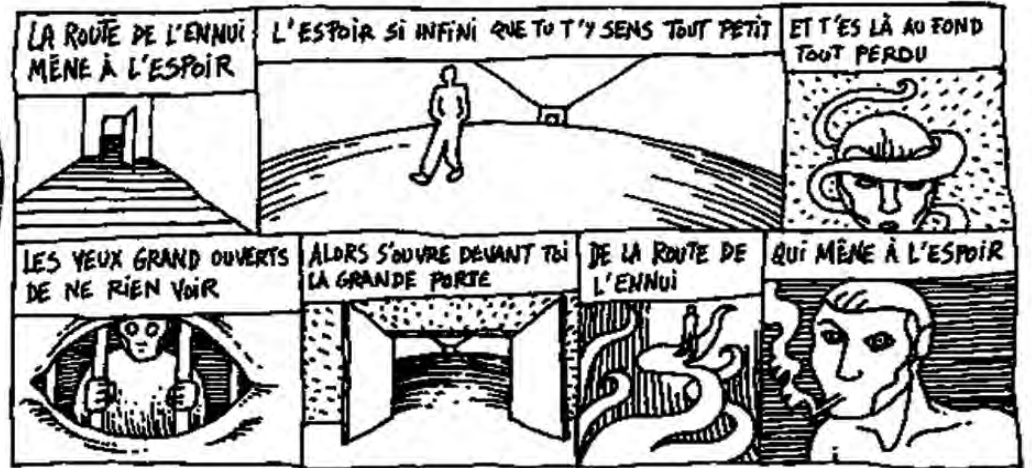
Kumandan Marcos haklı

Değişimin yüzü yok

Ben bir amatörüm. Her şeyin amatörü... Söylemek istediklerimi söylememi sağlayan her şeyin. Ben ne çok iyi bir müzisyenim, ne çok iyi bir şair, ne de çok iyi bir sinemacı. Bunların hepsi bir araya gelince bir bütün oluyor. Farklı dallarda çalışmak daha az tıkanmamı, daha kolay kendimi yenilememi sağlıyor. Diyelim ki müzikte yeni bir şeyler üretmiyorum, pat, bir resim ya da desen yapıyorum. Böylece kafamı tazelemiş oluyorum. Bu nedenle, tek bir dalda takılıp kalıyorum, ama hiçbirinde de başkalarından daha iyi olduğumu sanmıyorum... Ben hiçbirine yeterince hâkim olmadığım için sürekli yeni bir şeyler keşfediyorum. Diğerleriyse, hem yaptıkları işe hâkim hem de fazlasıyla kültürlü olduklarından kendilerini serbest bırakamıyorlar. Kendi kendilerine engeller koyuyorlar. Bende yok bu. Ben ne resmin, ne müziğin, ne şiirin ne de görüntülerle oynamanın eğitimi gördüm. Şarkı söylemenin, gitar çalma-

Sıkıntının yolu umuda götürür / Umud öylesine sonsuz ki, kendini ufaklık hissediyorsun
Ve sen orada dipte kaybolmuşsun / Gözler hiçbir şey görmemekten faltaşı gibi / Ve önünde
büyük kapı açılır / Sıkıntı yolunun büyük kapısı / O yol umuda götürür

nın da öyle. Bu bana özgürlük veriyor. Hiçbir şey bilmeyince, almaya açık oluyorsun. Ben şarkılarımı insanlar ağlasınlar diye değil, başlarına gelebilecek felâketlerle mücadele etsinler diye yazdım. Çünkü sahnede, başına gelmiş felâketle savaşıyor bir adam görüyorlar

ve ben onlara bu mesajın geçmesini istiyorum. Bütün hikâyelerimde bir çıkış yolu var. Yoksa bile, olduğuna inanmaya değer.

Mano Solo (Arkadaşımız Doğan Ertener'in Paris'te, bir konser sonrasında yaptığı söyleşiden. Roll, sayı 32, Haziran 1999)